తెలంగాణ పద(బంధ)కోశం

నలిమెల భాస్కర్

నయనం ప్రచురణలు

తెలంగాణ పద(బంధ)కోశం

నలిమెల భాస్కర్

నయనం ప్రచురణలు

సిరిసిల్ల

తెలంగాణ పద(బంధ)కోశం

నలిమెల భాస్కర్

జులై, 2003

ప్రతులకు

1) రామగుండం బుక్ ట్రస్టు
క్వార్టర్ నంబర్ B.9/28, PTS,
NTPC జ్యోతినగర్ - 505 215
కరీంనగర్ జిల్లా.
ఫోన్ : 08728 - 271460

2) నయనం ప్రచురణలు
6-5-101, విద్యానగర్,
సిరిసిల్ల - 505 301
ఫోన్ : 08723 - 232873

3) ఎన్. సావిత్రి
9-5-191, ప్రగతినగర్,
లారెల్ స్కూల్ రోడ్,
కరీంనగర్ - 505 001
ఫోన్ : 0878 - 2268522

ముద్రణ

అరుణ ఆఫ్‌సెట్ ప్రింటర్స్
కరీంనగర్. ఫోన్ : 0878 - 2222200

వెల 60/- రూ.

ఈ పుస్తకానికి రక్తదానం చేసిన

జీగురు అయిలయ్యా

బుర్ర తిరుపతి

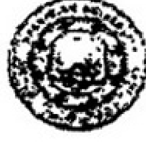
ఏదెల్లి రాములు

గురిటేల ప్రసాద్

ఎం.ఏ. సాబీర్

వగల రాజేందర్‌లకు కృతజ్ఞతలు.

ఆచార్య రవ్వా శ్రీహరి
ఉపాధ్యక్షులు



ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయం,
కుప్పం - 517 425 ఆంధ్రప్రదేశ్.
(08570) 278236 / 278209 (O) 255750 (R)
Fax : 91-08570-278230
Mobile : 94402 73599

అభినందనం

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని అన్ని ప్రాంతాల ప్రజలు మాట్లాడేది తెలుగు భాషే ఐనా అది అంతటా ఒకేరూపంలో వినిపించదు. ప్రజల వ్యవహారంలో, ఒకే భాషలోని పదాల్లోనూ, ఉచ్చారణంలోనూ, పదాల అర్థాల్లోనూ, ప్రత్యయాల్లోనూ తేడాలు ఉంటాయి. ఒకే భాషకు చెందిన ఈ భేదాలను మాండలికాలు అని అంటారు. ప్రాంతాన్నిబట్టి, వృత్తిని బట్టి, విద్యార్హతలను బట్టి వేరు వేరు మాండలికాలు ఏర్పడతాయి. అతి ప్రాచీనభాషయైన సంస్కృతంలోనూ ప్రాంతభేదాన్నిబట్టి ఏర్పడిన మాండలికాలున్నట్లుగ భగవత్పతంజలి మహాభాష్యంలోని ఈ క్రింది వాక్యం తెలియజేస్తుంది.

శవతిర్గతికర్మా కంబోజేష్వేవ భాషితో భవతి, వికారమేవైనమార్యా భాషంతే శవ ఇతి (గత్యర్థకమైన ' శవ ' ధాతువుకు ఆ అర్థంలో కంబోజదేశంలోనే వ్యవహారం. ఆర్యులు మాత్రం దీనిని గత్యర్థంలో వాడక ' శవము ' అనే అర్థంలోనే వాడుతారు)

వృత్తి పదపరిశీలన ఆధారంగా ఆచార్య భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తిగారు తెలుగుదేశాన్ని నాలుగుభాషా మాండలికాలుగా విభజించవచ్చునని నిరూపించినారు. అవి 1. పూర్వమండలం (శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్టణం జిల్లాలు)

2. దక్షిణ మండలం (రాయలసీమ, నెల్లూరు, ప్రకాశం జిల్లాలు)
3. ఉత్తరమండలం (తెలంగాణా - మహబూబ్ నగర్, ఖమ్మం జిల్లాల్లో కోస్తా - రాయలసీమలను అనుకున్న తాలుకాలు ఆయా భాషా మండలాల్లో కలుస్తాయి) 4. మధ్యమండలం (ఉభయ గోదావరులు, కృష్ణా, గుంటూరు జిల్లాలు)

ఈ విభజన ప్రకారం తెలంగాణా ప్రాంతం ఒక ప్రత్యేకమైన భాషా మండలంగా భావింపబడుతుంది.

ప్రస్తుతం డా॥ నలిమెల భాస్కర్ గారు తెలంగాణా ప్రాంతంలోని ప్రజల వ్యవహారంలో ఉండే మాండలిక పదాలను, పదబంధాలను ఒక కోశంగా కూర్చి మనకందిస్తున్నారు. ప్రాచీన నిఘంటుకారులు ప్రధానంగా లిఖిత వాఙ్మయంలోని పదజాలాన్ని మాత్రమే నిఘంటువుల్లోకి చేర్చడానికి ప్రయత్నించినారుకానీ మాండలికాలను గానీ, జనవ్యవహారంలోని పదాలను గానీ నిఘంటువుల్లో చేర్చడం కనిపించదు. దీనివల్ల జనవ్యవహారంలోని అనేక పదాల స్వరూపంకానీ, వాటి అర్థాలు కానీ జిజ్ఞాసువులకు తెలియడానికి అవకాశం లేదు. నలిమెల భాస్కర్ గారి ఈ తెలంగాణా పద(బంధ) కోశం వంటి నిఘంటువులు ఈ లోపాన్ని తీరుస్తాయనడంలో సందేహం లేదు.

డా॥ నలిమెల భాస్కర్ గారు బహుభాషావేత్తలు, బహుగ్రంథకర్తలు. అనువాద ప్రక్రియలో మంచి అనుభవం సంపాదించినవారు. ప్రస్తుతం నిఘంటు నిర్మాణ ప్రక్రియను కూడా చేపట్టినందుకు వారిని అభినందిస్తున్నాను. అనేక కారణాలవల్ల తెలంగాణా ప్రజలే తమ తెలుగుభాషా వ్యవహారాన్ని, విలక్షణతను, విశిష్టతను మరచిపోతున్న సందర్భంలో తెలంగాణంలోని పదాలను, పదబంధాలను సేకరించి ' తెలంగాణా పద (బంధ) కోశాన్ని ' ప్రచురించినందుకు వారిని అభినందిస్తూ తెలంగాణా ప్రాంతపు మాండలికభాషా విషయంలో తమ కృషిని కొనసాగిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

రవ్వా శ్రీహరి

రవ్వా శ్రీహరి

కడుపులోని మాట

అది 2001 వ సంవత్సరం. అక్టోబర్ నెల. బహుశా రెండో వారం అనుకుంటాను. సిద్ధిపేటలో మంజీర రచయితల సంఘం సభలు జరుగుతున్నాయి. అవి పదిహేనవ వార్షికోత్సవాలు. రెండు రోజుల సభలు. రెండో రోజు సమావేశం తెలంగాణ సంస్కృతీ సాహిత్యాలకు సంబంధించింది. మిత్రుడు నందిని సిధారెడ్డి నన్ను తెలంగాణ భాష గురించి మాట్లాడవలసిందిగా పిలిచాడు. నేను కాజీపేట నుండి సిద్ధిపేటకు వెళ్ళే ప్రయాణ సన్నాహాల్లో వున్నాను. ఇంతలో మా ఆవిడ సావిత్రి "*పిలిచెటోడు మంచిగనే పిలిచిండు. పాయెటోనివి మంచిగనే పోతున్నవ్. ఇంతకు నీకు తెలంగాణ భాషొత్తదా ?*" అంది. అంతే ! నా ఉత్సాహం క్షణాల్లో నీరుగారి పోయింది పదునాల్గు భారతీయ భాషలకు సంబంధించిన పరిచయ జ్ఞానం పటాపంచలైంది. ఎంతో కొంత తెలుసు అన్న నా అహం బదాబదలైంది "*అదేంటమ్మా ? అట్లా మాట్లాడుతున్నావు ? నాకు తెలంగాణ భాష రాదా ఏంటి ?* "అని జవాబయితే యిచ్చాను గానీ నా మనస్సు మనస్సులో లేకుండా పోయింది. ఏమైతేనేం కాజీపేటలో బస్సు ఎక్కింది మొదలు సిద్ధిపేటలో దిగేంత వరకు దాదాపు నాలుగు గంటల ప్రయాణం నన్ను నేను తవ్వుకోవడానికి సరిపోయింది. నేనెవరిని ? నా జన్మభూమి ఏది ? నా మాతృభాష ఏమిటి ? నేను పుట్టి పెరిగిన ఊళ్ళో మాట్లాడిన భాష, ఊపిరి తీసుకున్న శ్వాసలేవి ? నా బాల్యంలో నేను నా మిత్రులతో ముచ్చటించిన మాటలేవి ? అన్నీ ఏమై పోయినై ? నా భాషకు నేనే ఎంతగా పరాయివాణ్ణయ్యాను ? జన్మనిచ్చిన తల్లితో సంభాషించి, కడుపు గట్టుకుని సాది సంరక్షించిన తండ్రితో ముచ్చటించి, కుటుంబ సభ్యులతో మాట్లాడి మిత్రబృందంతో అలవోకగా సల్లాపించిన నా సమస్త పదజాలం ఎక్కడ మరుగున పడింది ? తొక్కు పలుకుల నుండి, నాకు ఊహ తెలిసిన నాటినుండి నాలో ఒక అవిభాజ్య అంగమైన నా మాట యివాళ నా నోటే యింతగా తత్తరపడుతూ తడబడుతున్నదెందుకు ? అన్నీ ప్రశ్నలే ! బస్సు ఏకాంత ధ్యాన మందిరం కదా !! ఇలా ఆలోచిస్తూనే వున్నాను. జవాబులు క్రమంగా స్పష్టమవుతున్నాయి. ప్రశ్నల మంచు నిదానంగా విచ్చిపోతున్నది. లీలగా సమాధానం గోచరిస్తున్నది.

నేనింతగా పరాయివాణ్ణి కావడం 1968 - 69 ల్లోనే మొదలైంది. ఆంధ్రులకు వ్యతిరేకంగా 69 ప్రాంతాల్లో తెలంగాణ ఉద్యమం ఉధృతంగా సాగుతున్న రోజులవి. అప్పుడు నేను తొమ్మిదో తరగతిలో ఉన్నాను. ఉద్యమం ఊపులో విద్యాలయాలు మూతబడ్డాయి. కాలక్షేపం కోసం మా వూరు నారాయణపురం (ఒకప్పటి సిరిసిల్లా తాలూకాలోని ఇప్పటి ఎల్లారెడ్డిపేట మండలంలోనిది) లో వున్న చందాదారుల గ్రంథాలయాన్ని ఆశ్రయించాను. అక్కడ.. వందలాది పుస్తకాలున్నాయి. శరత్, ప్రేమ్‌చంద్‌ల సాహిత్యం, కాశీమజిలీ కథలు, చందమామలు, డిటెక్టివ్ నవలలు, సాంఘిక నవలలు... యిలా ఎన్నెన్నో గ్రంథాలు. ప్రధానంగా వచన సాహిత్యం చదివాను... ఇంకేం..... ఇప్పుడు మనందరికీ పరిచయమున్న కోస్తాంధ్ర భాష అలవాటయింది. అప్పటినుండి అంటే నా పదమూడేళ్ల ప్రాయం నుండి నేను ' నాది కాని భాష ' లో మాట్లాడాను. అందుకే మా ఆవిడే కాదు... మా బంధువర్గంలో వరసకు బావమరిది ఒకాయన నన్ను యిప్పటికీ " నువ్వు ఆంధ్రోనివా ? అట్ల మాట్లాడుతవ్ ? " అంటూ ఆటపట్టిస్తూనే వుంటాడు. ఇట్లా ఒకప్పటి తెలంగాణ ఉద్యమం వల్ల దొరికిన తెరపి నన్ను తెలంగాణ భాషకు దూరం చేస్తే, తెలుగు సాహిత్యంలోని యిప్పటి " స్థానీయత " నన్ను మళ్ళీ నేను కోల్పోయిన మాటకు దగ్గర చేసింది. సిద్ధిపేటలో జరిగిన సభలో ఆరోజు ఏకధాటిగా అరగంటసేపు తెలంగాణ భాష గురించి తెలంగాణ భాషలోనే మాట్లాడాను. ఆ భాష యితర భాషలకీ, ముఖ్యంగా ఈనాటి రెండున్నర జిల్లాల భాషకీ ఏమాత్రం తీసిపోదని శాయశక్తులా నిరూపించాను.

తెలంగాణ పదాల సొగసు, మాధుర్యం, నాదం, ఆత్మ, ఆత్మీయత, సృజనాత్మకత, మౌలికత, సార్థకత, మట్టివాసనలు అన్నీ ఆవిష్కరించడానికి ఆ సభ ప్లస్ మా ఆవిడ చాలా తోడ్పడ్డారని చెప్పవచ్చును. అట్లా మొదలైన భాషకు సంబంధించిన తృష్ణ రానూ రానూ అనేక రహస్యాలను తేటతెల్లం చేయసాగింది. అప్పటి వరకు పదస్వరూపం తెలియని, తెలిసినా ఆసక్తిలేని, పదాలకు సరిగా అర్థం తెలియని, అనేకానేక తెలంగాణ పదాలు, పదబంధాలు సరికొత్త జీవంతో నా కళ్లముందు కదలాడనారంభించాయి. తీగలాగితే డొంకంతా కదలినట్లు నా తపన ముందుకు మరింత ముందుకు కొనసాగింది. తెలంగాణ రచయితల వేదిక ప్రథమ మహాసభలు వరంగల్‌లో జరిగినప్పుడు మళ్లీ నేను భాష గురించి మాట్లాడ్డం, వేదిక పత్రిక " సోయి "లో

తెలంగాణ భాష గురించి ఒక వ్యాసం రాయడం, నిజామాబాద్ జిల్లా మహాసభల్లో మళ్ళీ తెలంగాణ భాష గురించి మాట్లాడ్డం...ఇవన్నీ తదనంతర పరిణామాలు. ఈ క్రమంలోనే కనీసం ఐదువేల పదాలు, పదబంధాలు సేకరించి ఒక పదకోశం ప్రచురిస్తే ఎలా వుంటుందన్న ఆలోచన కలిగింది. ఇంకేం ? అనువాదాలు దాదాపు ఆపేశాను. పదాదుల సేకరణ మొదలెట్టాను. అదుగో అట్లా మీ ముందున్నదే ఈ చిన్న పుస్తకం.

తెలంగాణ ప్రజలు ఎంతో అర్థవంతమైన భాష మాట్లాడుతున్నారు. ఉదాహరణకి మేర అన్న పదాన్ని పరిశీలించండి. ఈ పదాన్ని ఇతర ప్రాంతీయులు "*దర్జీ*" అంటున్నారు. అది ఉర్దూ పదం. మేరల (హద్దుల) మేరకు గుడ్డల్ని కత్తిరించి కుట్టే వ్యక్తి మేర. ఇదేమో తెలుగు పదం. తెలంగాణలో వ్యవహరించబడే **కాపోల్లు**, కాపుదనపోల్లు అనే మాటలు అసలు సిసలు తెలుగు పదాలు. పంట పండించి వాటికి కాపు (కాపలా) గా వుండేవాళ్ళు కాపోల్లు. దీనికి సమానార్థకంగా ఆంధ్రప్రాంతంలో రైతులు అంటున్నారు. రైతు ఉర్దూ పదం. మెత్తగా వుండునట్లు తలకింద పెట్టుకునేది **మెత్త** (దిండు), రోట్లో వేసి నూరినప్పుడు, తొక్కితే ఎట్లా మెత్తనవుతుందో అట్లా తయారైనది తొక్కు (పచ్చడి), తన్నితే, తంతే పడివుండేది తంతె (మెట్టు), చల్లగా వుండేది చల్ల (మజ్జిగ), ఎర్రగా వుండేది ఎర్ర (వానపాము), వర్షకాలంలో నీటి ప్రవాహంతో ఒర్రేది, అరిచేది కాబట్టి ఒర్రె, వాగునది, వాగేది కనుక **వాగు**, నదించేది, శబ్దించేది కనుక నది. ఇవన్నీ నిఖార్సైన నికాలస్ తెలుగు పదాలు. అంగాన్ని లేదా శరీరాన్ని కప్పి వుంచేది **అంగీ** (చొక్కా), లాగుతూనే వేసుకుని లాగుతూనే తీసి పారేస్తాము కనుక **లాగు** (పంట్లాము), గుల్లగా అంటే ఖాళీగా వుండేది గుల్ల (గంప), లోన బోలుగా వుంటాయి కనుక **బోలు** ప్యాలాలు (మరమరాలు), జిహ్వకు రుచి కలిగించేవి **జిమ్మలు** (చేపలు), తినేటపుడు కంచంలో ఒక అంచుకు, పక్కకు పెట్టుకున్నందువల్ల మాట్లాడే **అంచుకు వెట్టుకునుడు** (నంజుకోవడం), సున్నపురాయి, కోడిగుడ్లు, జిగురు మొ॥నవి కలిపి బాగా ' దంగు ' నట్లు ప్రత్యేకంగా తయారు చేయబడిన పాతకాలంనాటి డంగ్ సున్నం, కంకుతూ తింటాము కనుక కంకి (పొత్తు), చిట్టిగా, చిన్నగా వుండే **జిట్టపులి** (చిరుతపులి), గోళాకారంలో వుండే **గోలి** (మాత్ర), తడి కల్గిన భూమి **తరి** (మాగాణి), శుష్కమై ఎండిన నేల కుష్కి

(మెట్ట), గిరుక్కున తిరిగే గిరక (గిలక), గిరకమీంచి తాడు జారి సందులో పడగా వ్యవహరించే సందెన వడుడు, గుడి ఆవరణలో గుండ్రంగా వుండేది గుండం (పుష్కరిణి), కళ్ళు బైర్లు కమ్ముతూ మన కళ్లముందు చక్రం తిరిగినట్లు తిరిగే చెక్కరచ్చుడు (తల తిరగడం), ఉన్నట్టుండి వెఱుగుపడే బీరిపోవుడు (ఆశ్చర్యపోవడం), గుండ్రంగా వుండే గుండీ (బొత్తాం) దెబ్బలు, గాయాలు మొ॥ వాటితో గజ్జలో దిగిన వాపుతో గగ్గోలు పడే గగ్గోడు, ఆకాశమ్మీది నుండి వెళ్ళే మీది మోటర్, స్టార్టు చేయగానే కుట్ కుట్ అని చప్పుడు చేసే కుట్కుటు మోటర్..... ఇవి సరళమైన, అర్థవంతమైన, నిరాడంబరమైన సాఫ్‌సీదా తెలుగు పదాలు.

ఇంకా చూడండి :

1. కారడ్డం మాటలు = (వెటకారమ్మాటలు) నిజానికివి కాలడ్డం మాటలు. కాలు అడ్డు పెట్టబడిన మాటలు. ఈ కాలు + అడ్డే మాటలే కాలొడ్డే మాటలయ్యాయి ఉదా॥ (సిరి రా మోకాలొడ్డినట్లు ...)

2. కాపాయం = పొదుపు ; కాపు + అయం = కాపాయం. అయం అంటే ఆదాయం. (ఆయ వ్యయాల్లో ఆయం వుంది కదా !) ఈ ఆయాన్ని కాపు చేసుకోవడం అంటే కాపాడుకుని పొదుపు చేయడమే కాపాయం.

3. కమ్మగ కాయి పాయి చేసుకుని తినుడు = ఇష్టమృష్టాన్నాల్లాగా అన్నపానాదులు ఆరగించడం. కాయి (ఖాద్యం) = అన్నం, ఆహారం ; పాయి = (పేయం) పానీయం.

4. అన్నం కచ్చె పెక్క ఉడుకుడు = అన్నం ఉడికీ ఉడక్కపోవడం కచ్చా అంటే పచ్చి. ఉడకనప్పుడు కచ్చాగానే వుంటుంది. పెక్క (పక్క, పక్కా) అంటే పక్వం. ఉడికినప్పుడు పక్వమై పక్క, పెక్కగా మారుతుంది.

5. తడలుగొట్టుడు = ఉప్పొంగడం, తటాకాదుల్లోని అలలు గాలితో కదల్కొనడం.

6. మన్ను దుల్లు దుల్లు అవుడు = బాగా దున్నినందువల్ల నేల 'వదులొదులు' కావడం.

7. కుల్లులల్లు చేసుడు = చక్కగా తేరుకుని తేటగా వున్న ఏటి నీటిని కుదుపి కదిపి అడుగున వున్న మట్టీ బురదలకు చెందిన కుళ్ళూ, మకిలలతో మురికి చేయడం.

8. పూస పేర్లోల్లు = పూసలు, పేరులు (దండలు), అద్దాలు, దువ్వెండ్లు మొ॥ నవి అమ్ముకునే వాళ్లు.

9. పేర్నాల వెట్టుడు = పేరులు, నామాలు పెట్టి నిందిచడం.

10. మాట తొందురు తొందురు పోవుడు = తొందర తొందరగా మాట్లాడితే వచ్చినట్లు పక్షవాతాదుల వల్ల మాటలు తడబడడం.

11. బూమి దామార నానుడు = వర్షాదుల వల్ల భూమి తన దాహం ఆరేలా తడిసిపోవడం.

ఏ భాషకైనా జవజీవాలు జాతీయాలూ. సామెతలే ! తెలంగాణ వాసుల పలుకు పలుకులో నుడికారం వుంటుంది. జానపదత్వం తొంగి చూస్తూ వుంటుంది. మట్టివాసన గుబాళిస్తూ ఉంటుంది. వీళ్లకు ఏది కొందామన్నా " అగ్గిల చెయి పెట్టినట్లు "ంటుంది. తమకు యిష్టం కాని వాళ్ళను చూసినప్పుడు " పెయ్యి పొంట ముండ్లు " వస్తయి. " కాల్లు కడుపులు పట్టుకుని " బతిమాలి బామాలే సందర్భాలు వీళ్లక్కూడా ఉంటాయి. వీళ్ళు తమ బతుకుల్ని దాదాపు " గుడ్డి కొంగలోలె " ఎల్లదీస్తూ వుంటారు. అయిష్టమైన పనులు చేస్తున్నప్పుడు " ముండ్ల మీదున్నట్లు " భావిస్తారు. కరువులు, కాటకాల వల్ల యిక్కడి బతుకులు " మంటల పడ్డట్లు " అవుతాయి. అయితే... తెలంగాణలో కూడా " కాని తూట్ల కెల్లి కర్రెపిట్టను ఈగి"ంచగలిన అఘటన ఘటనా దురంధరులున్నారు. " వంగితె పిచ్చులు మాయం చేసెటోల్లు " కూడా వున్నారు. వెనకబాటు తనం వల్ల తెలంగాణ వాసుల బతుకు " పల్లేరు కాయల్లల్ల బొర్లిచ్చినట్లు "ఉంటుంది. వీళ్ళు మనస్ఫూర్తిగా కాక " కడుపునిండ" మాట్లాడుకుంటారు. (ఆ మనస్సు ఎక్కడుందో తెలియని అమాయకులు కదా !) వాన కాలంలో ఎప్పుడు " మొగులు మెత్తవడు"తుందా అని ఎదురుచూస్తూ వుంటారు. " దొంగ చీకటి ఒక్కటయినట్లు " (పులిమీద పుట్రలా) ఉన్న పరిస్థితుల పట్ల కలత చెందుతారు. అన్యాయంగా " బట్టగాల్చిమీద పారేస్తే " (నీలాపనిందల పాలు చేస్తే) కంట తడి పెడతారు. అందరికీ " నోట్లెపండు " (తలలో నాలుక) లాగా వుండాలని తాపత్రయ పడతారు. " పానం కొలికిలకు వచ్చినా " (తలప్రాణం తోకకు వచ్చినా) పని చేయాలనుకుంటారు. " గుట్కెల్లు మింగరు "(నీళ్ళు నమలరు). " గట్టుకు కుక్క మొరిగినట్లు " (అరణ్యరోదనంలా) బతుకు ఆగమైపోయినా వణ్కరు జెన్కరు. తెలంగాణలో సైతం కొన్ని " ముడ్డి లేని ముంతలు "ంటయి (వ్యక్తిత్వం లేనివాళ్ళు). " ఎన్నపెడితే నాకని, ఏలు పెడితే చీకని " కొరకరాని కొయ్యలుంటయి. " తల్లి కడుపుల పొద్దు పడుతుండంగ " అలసి సొలసిన

దేహాలతో యిళ్ళకు తిరిగొస్తారు. పిల్లలు తమ తల్లిదండ్రుల పోలికలన్నింటినీ పుణికి పుచ్చుకున్నప్పుడు ఈ పొరగాండ్లు వాళ్ల " నోట్లెకెల్లి ఊశిపడ్డట్లు " ఉన్నారంటారు. " నోట్లో బంగారు చెంచాతో పుట్టాడు " అనడానికి బదులు " బొడ్లె వరాలు పోసుకుని పుట్టిండు "అంటున్నారు. మోసం చేయడంలోగాని, మొత్తానికి మొత్తంగా ప్రవర్తనలోగాని ఒకరికి మరొకరితో సారూప్యం ఉన్న సందర్భంలో " వీడు వాని జుట్లకెల్లి ఎల్లిండు "అంటున్నారు. ఇట్లా ఒకటికాదు రెండు కాదు బొచ్చెడు ఉదాహరణలు చూపవచ్చు. ఇంత సొగసుతో వున్న భాషని సినిమాల్లో గూండాలు మొ॥న పాత్రలకు పెట్టి సొమ్ము చేసుకుంటూ పరిహసించడం తెలుగు సాహిత్యంలో పెద్ద విషాదం.

తెలుగు ద్రావిడ భాషల్లో ఒకటి. తెలంగాణ తెలుగు ద్రావిడానికి చాలా దగ్గర. అయిపోవడం, నిండు కోవడం అనే అర్థంలో తెలంగాణలో " ఒడిశిపోవుడు " అన్న మాటవుంది. మలయాళంలో " ఒడువిల్ " అంటే చివరికి, ఆఖరుకు అని అర్థం. ఒడిశిపోవుడు అంటే చివరికొచ్చి అయిపోవడమే మరి. తెలుగు పిల్లనగ్రోవిని తమిళంలో పుళ్ళాంగుళల్ అంటున్నారు. తెలంగాణలో దీన్నే పుల్లంగొయ్య (కొన్ని ప్రాంతాల్లో పిల్లం గొయ్య) గా వ్యవహరిస్తున్నారు. తమిళ పుల్లాంగుళల్ కు తెలంగాణ పుల్లంగొయ్య దగ్గరగా వున్నది. తద్ధార్మార్థక భావార్థం తెలంగాణలో చేసుడు, చూసుడు, వచ్చుడు మొ॥ రూపాల్లో వుంది. దీన్ని అందరికీ తెలిసిన భాషలో చేయడం, చూడడం, రావడం మొ॥ మాటలతో పేర్కొంటున్నాం. అయితే యితర ద్రావిడ భాషల్లో ఈ త. భావార్థం ఎలా వుందో చూడండి. చెయ్‌వుదు (చేసుడు), పార్‌ప్పదు (చూసుడు), వరువుదు (రావడం) ... ఇలా.. ఇవి తమిళంలోనివి. ఇక కన్నడంలో యివే మాడువుదు, నోడువుదు, బరువుదు మొ॥ ఈ రీతిలో వ్యవహృతాలు. తమిళ, కన్నడాలు రెండింటిలోనూ ఉన్న పదాంత 'దు ' వర్ణం తెలంగాణ ' డు ' వర్ణం ఒక్కటే ! మలయాళంలో వీటినే చెయ్యుక, నోక్కుక, వరుక అంటున్నారు. నల్లగొండలో వ్యవహరించే చేస్కం, చూస్కం, వచ్చుకం లాంటి ' కం ' అంతాలకు మలయాళం దగ్గరగా లేదూ ! తెలంగాణలో పొలానికి ఆఖరు తడి పెడుతున్నప్పుడు " తన్నీరు కట్టుడు " అంటారు. ఈ తన్నీరు తమిళ తన్నీర్ ఒకటే ! వచ్చిన చుట్టాల బాగోగులు బాగా తెలుసుకోవడం, కనుక్కోవడం, వాళ్ళను గౌరవించడం అనే అర్థంలో తెలంగాణలో అర్సుకునుడు అంటున్నాం. ఇది మలయాళంలో " అఱియుక "కు సమీపం. పురుగూ పుట్రా అనే పదానికి తెలంగాణలో

పురుగుబూచి వ్యవహారంలో వుంది. ఈ " బూచి " " పూచ్చి " లోంచి వచ్చింది. పూచ్చి అంటే పురుగు (తమిళం). " తీసుకుని వెళ్ళు " అనే మాటలకు బదులుగా తెలంగాణలో కొంటవో (కొంట పో) అంటున్నారు. ఇది తమిళంలోని " కొండు పో " కు దగ్గర. " కొండు " అంటే కొని, (గ్రి) కొని, (తీసు)కొని అని అర్థం. పో అంటే పొమ్మని చెప్పడం. అడకత్తెర అన్న మాటను తీసుకోండి. మలయాళంలో అడయ్క్క అంటే వక్క. (పోకలకు సంబంధించినది) దాన్ని కత్తిరించే సాధనం అడకత్తెర.

తెలంగాణలో లయబద్ధమైన భాష వున్నది. నాదాత్మకమైన మాట వున్నది. మాట మాట్లాడితే చాలు ఏదో ఒక సంగీతం జాలువారుతున్నది. మాట్లాడ్డమే కాదు తిట్టినా వీళ్లకు నాదమే ఆత్మ. అందుకే " *తల్లాలిని తిట్టినా తాళం తప్పొద్దురా* " అన్న సామెత పుట్టుకొచ్చింది. " కోతి అయినా కొమ్మ తప్పి దుంకదు " అన్న రహస్యం వీళ్లకు బాగా తెలుసు. పాట ఎంత ముఖ్యమో తెలంగాణ వాసులకు మాట కూడా అంతే ముఖ్యం. లయబద్ధంగా మాట్లాడుకునే మాట తీరే తెలంగాణ పాటకు ఎక్కడలేని బలాన్ని యిచ్చింది. తెలంగాణ మాట ఎంత నాదమయమో చూద్దాం.

తెట్టన తెల్లారుడు, పట్టన గుండె వల్గుడు, బెక్కన బెంగటిల్లుడు, చెటాన చెంపదెబ్బ ఏసుడు, పిటాన పిరం, మూట ముగ్గురు... యిలాంటివి ఎన్నింటినో చూపవచ్చు. మధ్య మాండలికంలో " తెట్టన తెల్లారుడు " కు బదులు భళ్ళున తెల్లవారడం వుంది. " తెట్టన తెల్లవారుడు " లోని యతిమైత్రికీ, భళ్లున తెల్లవారడం " లోని ప్రాసయతికీ తేడా లేదూ !

తెలంగాణలో వ్యవహరించబడే అతులం కుతులం, కల్గం పుల్గం, తల్లడం మల్లడం, ఇచ్చుకం పుచ్చుకం మొదలైన మాటల్లోని శ్రుతి సుభగత్వం అతలా కుతలం, కలగా పులగం, తల్లడిల్లడం, ఇచ్చి పుచ్చుకోవడాల్లో వుందా ? అతలా కుతలంలోని అతలాను అతులంగా మార్చుకోవడానికి వీళ్లకు ఏ వ్యాకరణ వేత్తల, పండితుల అనుమతి అవసరం లేదు. వీళ్ళకు కావలసింది "కుతులం" అనే మాటకు అనుకూలంగా " అతలా "ను " అతులం "గా మార్చుకోవడమే! తల్లడిల్లడంలోని 3 + 5 మాత్రల ఏర్పాటు నచ్చలేదు. వెంఠనే 5 + 5 మాత్రల తల్లడం మల్లడం గా మార్చారు. అట్లాగే యితర మాటలు. ఇట్లా ఉచ్చారణా విధేయంగా పదాలు, పదబంధాలు, జాతీయాలు, సామెతల్ని మార్చుకోవడంలో వెనుకంజ అన్న ప్రశ్నే లేదు వీళ్లకు. ప్రజల భాషకు పండితుల పట్టింపులు ఉండవు. వీళ్లా పదాలను అనుకుంటే ఒక్క దగ్గరికి ముద్ద

చేయగలరు. అనుకూలంగా లేకుంటే తీగలుగా సాగదీయడమే గాక రేకులుగా పర్యాప్తం చేయగలరు. మాటను " నాదమయం " చేసే ఈ " పనితనం " సోమన, పోతన, నారన, కొరవి గోపన, కంచర్ల గోపన్న, దాశరథి, సినారె, కాళోజి, అలిశెట్టి, గద్దర్, వెంకన్న, అందెశ్రీ, దేశపతి.. యిట్లా ఎందరిలోనో కనిపిస్తుంది. తెలంగాణలో శ్వాసాలు నాదాలుగా మారడానిక్కూడా యిదే కారణం. కత్తి గట్టుడు, కన్నుగొట్టుడు, కన్ను వెట్టుడు, పనిజేసుడు, వాన్ని గొట్టుడు, వీన్ని దిట్టుడు, ఇర్గ జూసుడు, ఇర్గవడుడు, కయ్యాగోసుడు, గడ్డి దొక్కిచ్చుడు.. ఇత్యాదులు.

తెలంగాణ భాషను నాదమయం చేయడంలో " పూర్ణానుస్వారం " పాత్ర కూడా చాలా గొప్పది చూడండి :
ఇచ్చంత్రం (విచిత్రం) , నాగుంబాము (నాగుపాము), తాంబేలు (తాబేలు), లచ్చిందేవి (లక్ష్మీదేవి), చిమ్మంజీకటి (చిమ్మచీకటి), తెల్లందాక (తెల్లవారుదాకా, తెల్లవార్లూ), పుంటికూర (పుల్లటి కూర) పొద్దుందాక (పొద్దుగూకేదాక), పొద్దుంజాముల (పొద్దుగూకేవేళ), చాంతాడు (చేదత్రాడు), వరంగల్ (ఒరుకల్), తెలంగాణ (తెలుగుస్థానం), డ్రంబు (డ్రమ్ము), గాంచునూనె (గ్యాస్‌నూనె), సరింగ (సరిగా), ఎదురుంగ (ఎదురుగా), రాంగ (రాగా), పోంగ (పోగా), అనంగ అనంగ (అనగా అనగా), యాసంగి (వేసవి) మొ॥నవి. ఇట్లాగే తెలంగాణ మాటను లయబద్ధం చేయడానికి కొన్ని అక్షరాలను ద్విత్వం చేస్తున్నారు. చిత్తగించండి.
మస్సి (మసి), మస్సాల (మసాల), గస్సాలు (గసగసాలు), అనగల్ల మాట (అనగల మాట), దయగల్ల తల్లి (దయగల తల్లి), ఆత్మగల్ల చెయ్యి (ఆత్మగల చేయి), గాలిబొయ్య బొయ్య ఇసురుడు (గాలి బొయ్యిమని వీచడం), కాల్లు తట్ట తట్ట కొట్టుడు (కాళ్ళు తట తటా కొట్టడం), గొర్ర గొర్ర గుంజుకపోవుడు (గొర గొరా లాక్కుపోవడం), పొల్ల కిస్స కిస్స నవ్వింది (కిసుక్కున నవ్వడం), లప్ప లప్ప తినుడు, గుట్ట గుట్ట తాగుడు, పల్లపల్ల ఏడ్సుడు, మిట్ట మిట్ట చూసుడు, బర్ర బర్ర గోకుడు, లట్ట లట్ట తాగుడు, పస్స పస్స తినుడు, పిస్స పిస్స మాట్లాడుడు, తుప్ప తుప్ప ఊంచుడు మొ॥నవి. ఇంతేకాదు పదంలోని అసంయుక్తాక్షరాలను సంయుక్తాలుగా మార్చి నాదమయం చేస్తారు. దీన్నీ గమనించండి.

సూత్కం (సూతకం), జాత్కం (జాతకం) , పాత్కం (పాతకం),

నీట్కం (నీటుకం), కైలాట్కం (కైలాటకం) మొ॥నవి. జంజాట్కం, పూట్కం, దోప్కం, దాప్కం, కమస్కం (కమ్‌సేకమ్), తీర్పాటం, తెగారం, జాగారం లాంటివన్నీ యిలా మారి ఊపిరి పోసుకున్నపదాలే ! మాటలో సరిసమానమైన ' తూగు ' ను పాటించడంలో కూడా ఈ నాదాన్ని విడిచి పెట్టకూడదన్న రహస్యం దాగివుంది. " కాండ్రించి ఉమ్మాడు " అన్న వాక్యంలోని " కాండ్రించి" ని తెలంగాణలో " *కాండ్రకిచ్చి* " అంటున్నారు. కాండ్రించి' లో ఐదు మాత్రలుంటే " *కాండ్రకిచ్చి* " లో 3 + 3 = 6 మాత్రలు ఏర్పడి " *తూగు* " సమానమైంది. " *ఎండి పోవుడు* "అనే మాట తెలంగాణలో " *ఎండుకపోవుడు*" గా వుంది. 3 + 4 మాత్రలుగా వున్న మాట తెలంగాణకొచ్చేసరికి 4 + 4 గా మారింది. తెలంగాణ పదాలకూ, పదబంధాలకూ, సామెతలకూ, పొడుపులకూ ఈ " *లయ* " ప్రాణం. పిల్ల పుట్టక ముందే కుల్ల గుట్టినట్టు ; తీరు తీరు చీరెలు గట్టుకొని తీర్తానికి పోతె, ఊరుకొక్క చీరె ఊశిపోయిందట ; పంట గంజి పాసు పాసు, కైకిలి గంజి కమ్మకమ్మ ; నాబికాడ సల్లవడితె నవాబ్‌తోని జవాబ్ చెప్పొచ్చు... యివన్నీ నాదమయమైన సామెతలు. ఏతావాతా చెప్పేదేమంటే తెలంగాణ మాటకు నాదం అద్దితే పాట - సంగీతం రుద్దితే పాట - లయను దిద్దితే పాట - అసలు తెలంగాణమే తెలుగు గానం.

తెలంగాణ భాష అందమైన భాష. చిన్న పిల్లల ముక్కులోంచి చీమిడి కారుతున్నప్పుడు " *ముక్కువచ్చింది, తియ్యండి* "అంటారు. " కళ్ళ కలక " ను " *కండ్లు వచ్చినయనీ*," గవదబిళ్లల వ్యాధిని " *కుత్కెలు వచ్చినయనీ* " లేదా " *చెంపలచ్చినయనీ* " వ్యవహరిస్తారు. చేతి, కాలి వేళ్లకు అరుదుగా వచ్చే " *జెట్టరోగం* " పేరు ఉచ్చరించడానికే భయపడతారు. మల విసర్జనకు వెళ్లిన వ్యక్తిని వాడు " *సుట్టాల మార్గం బోయిండు* " అంటారు. అందమైన నవ్వును " *శిల్క నవ్వు* " గా పేర్కొంటున్నారు. సౌందర్యాన్ని " *సక్కదనం, రామసక్కదనం,* "పదాలతో మాట్లాడుతారు. అలికి పూతలు పెట్టే ఎర్రమన్నును " *పుట్ట బంగారం* "అంటారు. తెలంగాణ భాష ఆత్మీయమైన భాష. " *అన్నా ఎటు వోతున్నవే ?* " " *ఓ అవ్వా ! మంచిగున్నవా ?* ", " *తమ్మీ ! జెర పైలం* ", " *తాతా ! ఏం పరాశికాలే ?* ", " *మర్దలు పిల్లా ! ఈ నద్మల జెర్ర నిగనిగ అయినవ్* ", " *నాయనా ! నా మొర ఏ దేవునికి ముడుతదో !* ", " *చెల్లే ! బావ బతుకమ్మ పండుక్కు పంపలేదానే ?* "... ఇట్లాంటి ఆప్యాయమైన వాక్యాలు, వావివరసలు, సహజాతి సహజాలు. తెలంగాణ భాష గ్రాంథికానికీ,

కావ్యభాషకీ చాలా దగ్గరైన భాష. సృజనాత్మకమైన సుసంపన్నమైన భాష. మూల ద్రావిడానికి దగ్గరైన భాష. భాషావేత్తలకూ, వ్యాకర్తలకూ, నిఘంటుకారులకూ వలసినంత సమాచారాన్ని యివ్వగల్గిన అక్షయపాత్ర తెలంగాణ ప్రాంతం. ఏది ఏమయినా ఒక్కటి మాత్రం నిజం. ఇవాళ తెలంగాణ భాష లేని తెలుగు సరస్వతిని ఊహించడమే కష్టం. అట్లాంటి చదువుల తల్లి చిత్రపటం వుంటే గింటే అది అసమగ్రమే !

ఇంక ఈ పదకోశం ఎలా తయారైందో కొన్ని మాటలు. ఇదొక పద్ధతి ప్రకారం చేసిన పని కాదు. కేవలం నా జ్ఞాపక శక్తి మీద ఆధారపడి తెలంగాణ పదాలను సేకరించాను. ఈ నాటి రెండున్నర జిల్లాల భాషకు పరిచయం కాని, అయినా అంతగా ప్రభావితం కాని నా చిన్న నాటి వాతావరణంలోకి వెళ్లి, జీవించి తెలంగాణ మాటల్ని గుర్తుకు తెచ్చుకున్నాను. గుర్తుకొచ్చిన పదాలను, పదబంధాలను, సామెతలను వెంట వెంటనే కాయితాల మీద రాసుకున్నాను. మళ్లీ వాటిని అకారాది క్రమంలో రిజిష్టరులో నమోదు చేశాను. (కార్డులు రాసుకుని వుంటే బావుండేది కానీ అనువాదాల నుండి దూరమై మొత్తంగా ఈ పనిలోనే కూరుకుపోతాననే భయంతో ఆ పని చేయలేక పోయాను). ఇట్లా పదజాలాన్ని గుర్తుకు తెచ్చుకునే క్రమంలోనే నాకు అందుబాటులో వున్న శ్వేతరాత్రులు, ఊటబాయి మొదలైన వచన సాహితీ సంపుటుల్ని చదివి మరికొన్ని సేకరించాను. కొన్ని పదాలను మిత్రులు కూడా సేకరించి యిచ్చారు. అయితే ఇది కేవలం ఆరు నుండి ఎనిమిది నెలల మధ్య కాలంలో తయారైన పదకోశం. ప్రెస్‌లోనే ఆయా అనేక కారణాల వల్ల ఒక ఏడాది పాటు వుండిపోయింది. " ఏనుగు ఎల్లింది తోక జిక్కింది " లే అని హాయిగా ఊపిరి తీసుకుందామనుకున్న ఆఖరు క్షణంలో మరో సాంకేతిక కారణంతో మళ్ళీ మొదటికొచ్చి మరలా కంపోజు చేయించాల్సి వచ్చింది. 13-7-2003 నాటి తెలంగాణ రచయితల వేదిక, కరీంనగర్ జిల్లా సభల్లో " ఆవిష్కరణ " జరగాలన్న ఒత్తిడితో అకారాది క్రమంలోనూ, యితరత్రానూ కొన్ని తప్పులు దొర్లాయి.

ఇక .... ఈ కోశంలో తెలంగాణ పదాలకు అర్థాలు దాదాపు కోస్తా భాష (మధ్య మాండలికం) లో యివ్వబడ్డాయి. ఇక్కడి పదాలను యిక్కడి వాళ్లకేగాక యితర ప్రాంతీయులక్కూడా పరిచయం చేయాలన్నది దీనికి ఒక కారణం. తెలంగాణలో వున్న పదజాలం అంతా ఇందులో వుంటుందేమో

అన్న వాళ్లకు ఆశాభంగం తప్పదు. మహబూబ్‌నగర్, నల్గొండ జిల్లాల పదాలతో నాకు పెద్దగా పరిచయం లేదు. అందువల్ల ఈ కోశంలో అవి లేకపోవచ్చు. నా లక్ష్యం కేవలం ఐదు వేల పదాలతో పుస్తకం వేయడం. ఇప్పుడిది దాదాపు ఏడు వేల పదాలతో మీ ముందుకు వస్తున్నది. ఇందులో నేను యిచ్చిన అర్థావల్ల పదాలకు అర్థస్ఫూర్తి సరిగా కలగడం లేదనుకున్న సందర్భంలో ఉదాహరణలుగా వాక్యాలను యిచ్చాను. మరో విషయం.....

ఈ పుస్తకంలోని పదాలకు సాధారణార్థాలు యివ్వలేదు. అవి అందరికీ తెలిసినవే ! అందుకని విశేషమైన అర్థాలను మాత్రమే యిచ్చాను. ఇందులో వున్న పదాలు ఖచ్చితంగా తెలంగాణవే అని చెప్పడానిక్కూడా లేదు. ఇక్కడా, యితర ప్రాంతాల్లోనూ వుమ్మడిగా వున్న పదజాలంకూడా కోశంలో వుండడానికి వీలుంది. తెలంగాణ పదాలకు తెలిసినంత మేర అర్థనిర్ణయం చేశాను. తెలియనప్పుడు చేతులెత్తేసి ప్రశ్నార్థకం పెట్టేశాను. పద స్వరూపం సరిగా తెలిసినప్పుడు మాత్రమే అర్థాన్ని ఖాయం చేయగలం. పదస్వరూపం విషయంలో ఒకే జిల్లాలో అనేక రూపాలు గమనించాను. మరు వెండ్లి / మారు వెండ్లి, పీతాంబురం / పట్టు పీతాంబురం, కిర్మి / కిర్మ, శిప్పల పండు / సితపల్క పండు, పతానపుంగురం / పతానపుటుంగురం, పంచతం / పంచితం, పసాడం/ పశాడం, సూత్‌మార్కాన్ / సూర్ మార్కాన్, పుల్లంగొయ్య / పిల్లంగొయ్య, సుట్టి / సుట్టు ఇలా ఆయా ప్రాంతాల్లో ఆయా పదాలు చలామణిలో వున్నాయి. కనుక భాషా దృష్టితో అన్నీ సాధు రూపాలుగానే భావించాలి.

తెలంగాణ ప్రజల వ్యవహారంలో మహాప్రాణాలులేవు కనుక ఈ కోశంలో వాటిని పరిహరించాను. పదాది హకార, వకారాలు అకారంగా పలుకుతారు కనుక అలాగే యివ్వడం జరిగింది. తెలంగాణ భాష అనగానే ' ఉర్దూ ' గుర్తుకొస్తుంది. బహమన్లు, అసఫ్‌జాహీలు, కుతుబ్‌షాహీల పరిపాలన వల్ల తెలంగాణ భాషలో పర్షియన్, టర్కిష్, అరబిక్ భాషా పదాలు కలిసిపోయాయి. ఆ పదాలకు మూలాలు తెలిసినప్పుడు పక్కనే బ్రాకెట్లులో అవి ఏ భాషా పదాలో తెలిపే సంకేతాక్షరాలు (పర్షియన్ అయితే 'ప' అనీ, అరబిక్‌కు ' అ ' అనీ, టర్కిష్‌కు ' ట ' అనీ) యిచ్చాను. తెలియని సందర్భంలో వదిలేశాను. ఆంగ్ల భాషలోంచి వచ్చిన పదాలు యిటీవలివి కనుక వాటిని ప్రత్యేకించి ఏ అక్షరంతోనూ సూచించలేదు.

నిఘంటు నిర్మాణం లోతైన పని. అదొక బృహత్కార్యం. ఎంతో సున్నితమైన అంశం. ఇది ఒకరిద్దరితో అయ్యేదీ కాదు. అంకిత భావంతో కనీసం ఐదారుగురు ఒక దశాబ్దం పాటు సమష్టిగా నెరవేర్చాల్సిన తపస్సు. ఇదొక సామూహిక సంపద. తెలంగాణ నలు చెరగులా వ్యయప్రయాసలకు ఓర్చి తిరిగి సేకరించవలసిన పద సంపత్తి ఎంతో వుంది. ఓపిక, సమయం, ఆసక్తి, ప్రేమ, ఆర్థికపరమైన వెసులుబాటు, ఆరోగ్యం, పరిశ్రమ, వ్యాకరణ భాషా సాహిత్యాదుల పట్ల లోతైన అవగాహన లాంటి అనేకానేక అంశాలతో ముడివడిన కార్యమిది. పైగా తెలుగు సంప్రదాయ నిఘంటువుల్లాగా తెలంగాణ నిఘంటు రచన నల్లేరు మీద బండినడక కాదు. నాకయితే ఈ రంగంలో అనుభవమే లేదు. నేను వేస్తున్న ఈ పదకోశం ఒక చిత్తు ప్రతి లాంటిదే ! ఈ రంగంలో యింతకు ముందు ఆచార్య రవ్వా శ్రీహరి (ప్రస్తుత ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయ ఉపాధ్యక్షులు) నల్గొండ జిల్లా పదకోశం వేసి గొప్ప కృషి చేశారు. దాన్ని ఈ ఫిబ్రవరిలో చూశాను. వేముల పెరుమాళ్లు వేసిన " తెలంగాణ జాతీయాలు " అలాంటిదే !

చివరగా మరికొన్ని విషయాలు చెప్పుకోవాలి. ఈ పదకోశాన్ని మరింత విస్తృతంగా వేస్తే బావుంటుందేమో అనుకున్న సందర్భంలో పెద్దలు ఆచార్య కోవెల సంపత్కుమారాచార్య గారు చక్కని సలహా యిచ్చారు. ఇప్పుడున్న పరిమిత పదజాలంతో పుస్తకం వేయమనీ, తదనంతర కాలాల్లో యింకా అదనంగా సేకరించగల్గితే వాటితోనే అనుబంధం 1, అనుబంధం 2..... యిలా వేసుకోవచ్చనీ ధైర్యం చెప్పారు. ప్రూఫ్‌ల దగ్గర్నించి పుస్తకాన్ని భుజాన వేసుకుని పదస్వరూప, అర్థ నిర్ణయ విషయాల్లో తోడ్పడి ఈ రూపంలో రావడానికి సాయం చేసిన వాళ్లిద్దరు. ఒకరు డా॥ జి. లక్ష్మణరావు, మరొకరు తత్సాది ప్రమోద్‌కుమార్.

మరొక్కమాట...... నాకు తెలిసింది తక్కువ. తెలుసుకోవలసింది ఎక్కువ. తెలిసిందాన్ని తెలిసినట్లు నలుగురితో పంచుకోవాలన్న మక్కువ మాత్రం ఎక్కువ. సహృదయంతో యిందులో వున్న లోపాలు ఎత్తి చూపితే సవరించుకుంటాను. ఏది ఏమైనా తప్పులు నావి.. గుణాలు తెలంగాణవి.

నలిమెల భాస్కర్

తెలంగాణ పద(బంధ) కోశం

అ

అంకులు = అక్షరాలు,అంకెలు
అంగట్ల అమ్ముకచ్చుడు= ఒక వ్యక్తిని,అతని ప్రవర్తనను పూర్తిగా బహిరంగపరచడం,చులకన చేయడం,నిందించడం.
అంగడి = సంత
అంగడి అంగడి అవుడు.అంగడి జేసుడు = ఇంట్లోని సామాన్లను చిందరవందర చేయడం
అంగడి పెట్టుడు= ఇంట్లోని సామాన్లను బయట వేయడం
అంగవడుడు= ఒళ్లు వంచి శ్రమించడం
అంగామ(హంగామా) (ప)= హడావుడి.ఆడంబరం
అంగి, అంగీ = చొక్కా
అంగి రైకె పెట్టుడు = పిల్లలకు చొక్కా,తల్లికి రవిక పెట్టడం (సాధారణంగా కట్నాలు పెట్టునప్పుడు వాడుతారు)
అంగిలాగు= చొక్కా. ప్యాంటు లేదా నెక్కరు(డ్రెస్)
అంగుడు పొద్దు= అస్తమయ సమయం
అంగ్రేజి = ఆంగ్లం
అంచన = ఆచారం
అంచె = చిన్న గంప
అంజనం ఏసుడు = అరచేతిలో కాటుక వంటి వాటినిపెట్టుకొనితప్పిపోయినవాటిని చూపించడం, చూడడం
అంజుమాన్ = సహకారపద్ధతి
అంటర్ = కొరడా
అంటిచ్చుడు= కొట్టడం.పొయ్యి మొ॥ వాటిని వెలిగించడం
అంటుకు.సొంటుకు రావద్దు = ఛాయలకు రావద్దు
అంటుకు లేదు. సొంటుకు లేదు= సంబంధంలేదు
అంటుకునుడు = తాకడం
అంటుడు కడుపు=లోపలికి పోయిన సన్నని కడుపు
అంట్లు = మెతుకులు.
అండర్‌వెల్ = అండర్ వేర్.
అండెం= ఆసనం.నడుము.ముడ్డి. పండు మిరప కాయలను ఈతచాపలో చుట్టడం
అండ్ల = అందులో.
అండ్ల దండ్లనే = స్వగతంగా. లోలోపల.
అంత పూర్తి = అంత వరకు.
అంతగాడితే = మహాఅంటే. అంత కూడితే, మొత్తమ్మీద..
అంతన పొంతన = పొంతన.
అంతలు = రెట్లు.
అంతు = వంతు, అదృష్టం.
అంతో ఇంతో = కొద్దో గొప్పో.
అంత్రం మోటర్ = విమానం.
అంత్రాలు = అంతస్థులు.
అందాద = అంచనా, సుమారు, అందుబాటు అధీనం (అందాజ్ (ప) లొంచి వచ్చిన పదం) (ఇది జెర్ర నీ అందాదల పెట్టుకో నేను మల్ల వచ్చి తీసుకుంట)
అందుకు = కొరకు, కోసం (ఎక్కెతందుకు, దిగెతందుకు మొ॥వి)
అంపులకాడ = వంపుగా వున్న చోట, అతిథి కాళ్ళు కడుక్కోవడానికి నీళ్ళు పెట్టే స్థలం.
అంబటాల్ల = అంబటిపొద్దు (రా.సీమలో)
అంబట్ల తెడ్డు, అంబట్ల తొర్రి = తటస్థుడు, ఉభయతారకంగా వుండే వాడు.
అంబలి = అంబకళము.
అంబాడుడు = పాకడం, బోరపాకడం (అంబా అనే చతుష్పాద జంతువులా రెండు చేతులూ రెండు కాళ్ళు మీద నడవడం)
అంబిల్లు కొరుకుడు = పెదాలు బిగ్గరగా లోపలికి తీసుకుని కొరకడం.
అంబేదోడు = అమాయకుడు.
అంల (హమ్‌లా) = దాడి.
అంశ = అదృష్టం, దశ, భాగం.
అంశమంతుడు = అదృష్టవంతుడు.
అంసపాటులు = బావికి రెండు వైపుల పాతిన గుంజలు.

అకల్ (అ) = బుద్ధి. మెదడు.
అక్క = అక్కయ్య. తల్లి.
అక్కలు = నక్సలైట్ స్త్రీలు
అక్కలు ముక్కలు చేసుడు = పని నాజూకుగా చేయక మోటుగా చేయడం.
అక్కల్ల తిరుగుడు = (అక్కల్లు అంటే అక్కడలు అని అర్థం.) చాలా చోట్ల తిరగడం (ఎన్ని అక్కల్ల తిరుగుత ? నేను ఒక్కన్నే అయితి. నాలుగు అక్కల్ల తిరుగాలంటె అయితదా మరి !)
అక్కు (అ) = హక్కు
అక్కెర = అవసరం.
అక్కెరకు అచ్చుడు = ఉపయోగానికి రావడం.
అగ వచ్చె యిగ వచ్చె అనుకుంట = అదుగో యిదుగో అనుకుంటూ.
అగజూడు = అదుగో చూడు.
అగడు = ఎండవేడిమి. ధగడు, ఎండధగ, దురాశ అత్యాశ, తొందర
అగర్ సె = ఒకవేళ
అగస్తాన = అకస్మాత్తుగ.
అగిర్త లేసుడు = మూత్రం మంటగా రావడం, వచ్చినట్లు అనిపించి రాక పోవడం.
అగులు బుగులు అవుడు = భయం కావడం.
అగో, అగ్గో = అదుగో
అగోలిచ్చుడు = బాధపడడం, అఘోరించడం.
అగ్గజాము = వేకువ జాము.
అగ్గి = నిప్పు, మలం
అగ్గిబుగ్గవుడు = సర్వనాశనం కావడం.
అగ్గివట్టుడు, అగ్గివెట్టుడు = తలకొరివి పెట్టడం.
అగ్గిదల్గుడు = నాశనమవడం.
అగ్గివగ = బద్ధవైరం, పచ్చిగడ్డి భగ్గుమనే పగ.
అగ్గిపిండం = అసాధ్యుడు, అఖండుడు
అగ్గిపిరం = అతిప్రియం, ధరలు మండడం.
అగ్గిరాత = కలిపిరాత. గొలుసుకట్టు రాత.
అగ్గిల చెయ్యి పెట్టినట్లు ఉండుడు = కొనబోతె కొరివి అన్నట్లు ధరలు మండడం (ఏది కొందామన్నా అగ్గిల చెయ్యి పెట్టినట్లుంది).
అగ్గడుబగ్గడు = మోటు
అగ్గురమైన కోపం = ఉగ్రమైన కోపం.
అగ్గువ = చవక. పరపమైన ధర.
అగ్గెవ గండ గరువు = మహాకాటకం.
అగ్గెనగాండ్ల బొండిగ పిసుకుడు = అత్యంత కష్టసమయంలో పీక పిసికి చంపడం.
అగ్గో సగ్గో = అగ్గువ సగ్గువ.
అగ్బార్ = పత్రిక.
అచానక్ = అనుకోకుండా, అకస్మాత్తుగా.
అచ్చం = ఉన్నదున్నట్లు.
అచ్ఛ, అచ్ఛా = మంచిది, సరే.
అచ్చుకాయిదం = కార్బన్ పేపర్.
అచ్చుగుద్దినట్లు = ఉన్నదున్నట్లు
అచ్చుగొట్టిచ్చుడు = ముద్రింపించడం.
అచ్చులు = ముద్రలు, గుర్తులు (కాలి అచ్చులు మొ॥వి)
అచ్చువాటు = అనుకూలత.
అజం = బలం
అజార్ (హజార్ (ప)) = వెయ్యి
అజ్రమ్మ = వజ్రమ్మ.
అటాంకల = అటువైపు. అటుకేసి, ఆ ఛాయలకు, అటువంకల
అటుకు = అటక
అటుచేసి యిటుచేసి మొత్తానికి, అటువెట్టి యిటువెట్టి మొత్తానికి = మొత్తమ్మీద
అటెన్క = ఆ తర్వాత, అటు వెనక
అటేటు = అటువైపు.
అట్కాయించుడు = ఆపడం.
అట్టకు అట్ట వుండుడు = దిట్టంగా అట్టలా గట్టిగా లావుగా వుండడం.
అట్టచెమ్మ = అష్టచెమ్మ.
అట్టలు గట్టుడు = తల వెంట్రుకలు జడలు గట్టడం, పుళ్ళపై చర్మం గట్టిపడడం.
అట్టు = దోసె
అట్టుకు జుట్టుకోసుకోవడం = పంతం చెల్లించు కోవడం. (అల్ప విషయానికే)
అట్ల పోయి ఇట్లవచ్చుడు = త్వరలో తిరిగి రావడం
అడి, అడీ = ఛిపో, తిరుగు (కుక్కను 'అడీ' అంటూ యింట్లోంచి వెళ్లగొట్టడం - తమిళంలో 'అడీ' అంటే కొట్టు అని అర్థం)
అడిగిన = అడిగాను.
అడివిజేసుడు = అన్యాయం చెయ్యడం.
అడివి పంది = అడివిలో పుట్టి పెరిగిన పంది.
అడివిల పొద్దు గూకినట్లు = పులి మీద పుట్రలా
అడుక్క తినుడు = యాచించి తినడం.

అడుగంటుడు = వంట మాడిపోవడం (అడుగున అంటుకోవడం)
అడుగు వట్టుడు = నాశనం కావడం (ఆడిది జేస్తే అడుగు పడుతద - మొగోడు జేస్తే మొగులు ముడుతద్ - సామెత)
అడుగులు బొడుగులు = పాత్రలు మొ॥ వాటిల్లో చివరికి మిగిలిన
అడుమోటు = చాలా మొరటు.
అడుప దడుపల, అడుసు పడ్తల = అకస్మాత్తుగా, అదపా దదపా అన్నట్లు
అడే గంట = రెండున్నర గంటల కాలం.
అడ్డ = నాలుగు తవ్వలు.
అడ్డ, అడ్డా = కూలీలు ఉండే స్థలం, నివాస స్థానం, లొకాలిటీ, జనసమ్మర్దంగల ప్రాంతం
అడ్డం పొడుగు = ఒడ్డూ పొడుగు.
అడ్డం పొడుగు మాట్లాడుడు = అడ్డ దిడ్డం మాట్లాడడం.
అడ్డం బడుడు = కిందపడిపోవడం. ఆటంక పరచడం.
అడ్డం వచ్చుడు = ఆటంకాలు కల్పించడం.
అడ్డగాడిద = అడ్డంగా పెరిగిన చూపుల గాడిద.
అడ్డగోడ = వంట పొయ్యికి గాలి రాకుండా కట్టిన గోడ
అడ్డగోలు = విపరీతమైన.
అడ్డదిడ్డం పనులు = అవకతవక పనులు
అడ్డపడుడు = సాయం చేయడం (వానికి ఏ దేవుడన్నా అడ్డపడడా ? పడతాడని నమ్మకం)
అడ్డమాకు = మోటబాయికి అడ్డంగా వేసిన పెద్ద దుంగ.
అడ్డమైన = ఏదిపడితే అది అని, ప్రతిదీ అని.
అడ్డమైనోడు = ఎవడు పడితే వాడు (ఎదురుపడిన వాడల్లా అని)
అడ్డమొచ్చినోల్లు = జోక్యం చేసుకున్న వాళ్లు.
అడ్డరోడు = క్రాసింగ్, కూడలి.
అడ్డికి పావుసేరు మిత్తి = అధిక వడ్డీ.
అడ్డిమార్ గుడ్డి దెబ్బ = ఏదో ఒకటి తగలక పోతుందా అని కొట్టిన గురి లేని దెబ్బ.
అడ్డు = ఎదురు, తిరుగు. ఆటంకం (వీనికి అడ్డు లేదు గని)
అడ్డు అదుపు లేదు = ఎదురులేదు, అదుపు లేదు.

అడ్తి దుకానం = కమీషన్ తీసుకునే కొట్టు.
అడ్మాస్‌గ = పుష్కలంగా (అడ్వాన్సులోంచి వచ్చింది)
అతమంత వైపోవుడు = నతమంత వైర హతమైపోయినట్లు కావడం
అతార్ పతార = పరపతి. పలుకుబడి వుండడం.... ఆయుధం కూడానా ?.
అతారె = ఆయుధం, పనిముట్టు (హత్యార్ నుండి వచ్చింది)
అతి చేసుడు = అవసరం కన్నా ఎక్కువ చేయడం.
అతి తెలివి = ఉండవలసిన తెలివికన్నా ఎక్కువ తెలివి.
అతికారం = అధికారం.
అతికిచ్చుడు = అతికించడం.
అతిలావు కట్టం = ఎక్కువ కష్టం.
అతుకు వెట్టుడు = అంటించడం.
అతులం కుతులం = అతలాకుతులం.
అత్తగారిల్లు = మెట్టినిల్లు.
అత్తర్ = సెంటు.
అత్తి పిత్తి మాటలు, అత్తిరి బిత్తిరి మాటలు = అర్థం పర్థం లేని మాటలు.
అత్తెసరు = వంటకు సరిపడా నీళ్ళు పోయడం.
అద్నా, అదనా (అరబి) (అ) = కేవలం (అరబి) అని చెప్పడం, అధమం (అరబి) అనడం
అదల్ బదల్ పెండ్లి = కుండమార్పిడి.
అదలు బదల్లు = తారుమారు, ఒకరిది మరొకరికి పోవడం.
అదాలత్ (అ) = కోర్టు, న్యాయస్థానం.
అది = మగగురి, మగతనం.
అదిమిపట్టుడు = ఒత్తి, నొక్కి పట్టడం.
అదిర్పిత్తులోడు = పిరికిపంద.
అదిలిచ్చుడు, అదుమాయించుడు = పశువుల్ని కొట్టి నడిచేలా చేయడం
అదురు, అద్రు = భయం.
అదురుట్టం = అదృష్టం.
అదురుడు = వదరడం, వాగడం.
అదులుడు = కదలడం (నిన్న రాత్రి భూమి అదిలింది) (నా కన్ను అదులుతుంది. ఎవ్వరో వస్తరుగని)
అదువర్దాక = అంతవరకు. అంతదాకా

అదె పాయె తియ్యి = అయితే కానివ్వండి.
అదైర్యపడుడు = ధైర్యం వదలడం.
అద్దగంట = అరగంట.
అద్దమోలె వున్నది (మొకం) = ముఖం శుభ్రంగా అందంగా ఉంది
అద్దాలు = కళ్ళద్దాలు.
అద్దుమానాత్రి, అద్మనాత్రి = అర్థరాత్రి
అద్దు, హద్దు (అ) (రాయి) = హద్దు (రాయి)
అద్మానం = అధ్వాన్నం.
అనంగ అనంగ = అనగా అనగా, చెప్పగా చెప్పగా.
అనరాదు యినరాదు = ఏమీ చేయలేని అసహాయ స్థితి.
అవామత్గ = తాత్కాలికంగా.
అనిగి మనిగి వుండుడు = అణిగి మణిగి వుండడం.
అనిష్ట = అరిష్టం.
అను = జరుపు, కదిలించు. (ఆ సొరుగులో ఉన్నదాన్ని కాస్త కిందికి అను)
అనుకున్నట్టు = ముందే ఊహించినట్టు.
అనుమానం పాతరోగం = అనుమానం పెనుభూతం.
అన్క అవుడు = బండికి ఒకవైపు బరువుకావడం.
అన్క జబ్బలు = వీపు, జబ్బలకు పక్కగానున్నవి.
అన్గవట్టుడు = దొరకబుచ్చుకోవడం.
అన్న = అన్నయ్య.
అన్నం ఆగారము లేక = ఏమీ లేక, పస్తులుండి
అన్నం బెట్టుడు = జీవనోపాధి చూపించడం (వాడు నాకు అన్నం బెట్టిండు)
అన్నలు = నక్సలైట్లు
అన్నాడిగాడు = అనాగరికుడు.
అన్నాలం = అన్యాయం.
అన్నాలమా అపకీర్తా? = అన్యాయమా?.
అన్నిగనం = చాలా, అన్నిఘనం (నీ దగ్గర అన్నిగనం పైసలున్నయి కొన్ని యియ్యరాదు!)
అన్నెలు వడుడు = వన్నెలు, సొకులు పడడం (వన్నెల విసనకర్ర ఇలాంటిదే !)
అపరాత్రి = రాత్రిగాని రాత్రి, అర్థరాత్రి.
అప్పకండెడు = చాలా అని.
అప్పకేడ్సుడు = దరిద్రంతో తిండికి దేబిరించడం.
అప్పజెప్పుడు = అప్పగించడం (జ్ఞాపకం చేసిన వాటిని గురువు మొ॥ వాళ్ళకి అప్పగించడం)
అప్పటిమందం = తాత్కాలికంగా.
అప్పనంగ = పున్నేనికి.
అప్పయ్య = బాబాయి.
అప్పలిచ్చుడు = నోరు తెరవడం, అప్పళించడం.
అప్పలు, అప్పాలు = గారెలు మొ॥వి.
అప్పలు జేసి కొప్పలు వెట్టుడు = అప్పుజేసి పప్పు కూడు తినడం.
అప్పర్లు = ఆఫీసర్లు
అప్సాస్ (అ) = ఆశ్చర్యం, విచారం మొ॥వి.
అబే = తిట్టేటప్పుడు వాడే పదం (అబే! ఏమొ బాగ మాట్లాడుతున్నవ్)
అబ్బ / అబ్బా = తండ్రి.
అబ్బన్న = దద్దమ్మ వాజమ్మ.
అబ్బా = సంభాషణలో బతిమాలుతూ వాడే పదం (అబ్బా జెర్ర గిందాక రారాదు !)
అబ్యాసం = అలవాటు.
అమలవుడు(అ) = అమల్లోకి రావడం.
అమాయకం = అమాయకుడు, అమాయకురాలు, అమాయకత్వం.
అమాలి = కూలీ.
అమాస = అమావాస్య.
అమాసకో పున్నానికో = ఎప్పుడో ఒకసారి
అమిదితీసుడు = పూడిక తీయడం.
అమీన్ (అ) = ఎస్.ఐ.
అముడాలోల్లు = కవలపిల్లలు.
అమేష = ఎల్లవేళలా.
అమ్మడు = అబ్బాయి, పిల్లవాడు.
అమ్మతల్లి = మశూచికం.
అమ్మలాలా = అమ్మలారా !
అమ్మి = అమ్మాయి. పిల్ల.
అమ్ముడు వోయి బాకి గట్టుడు = తలతాకట్టు పెట్టి అయినా అప్పు చెల్లించడం.
అమ్మోరు మచ్చలు = స్ఫోటకం మచ్చలు.
అమ్రిందిపట్టుడు = అమరింది పట్టుకుపోవడం.
అయి రాక పోవుడు = అచ్చిరాక పోవడం.
అయితారం, ఐతారం = ఆదివారం (ఇత్వార్‌లోంచి వచ్చింది)
అయితె అత్కార్ లేకుంటె బూత్కార్, అయితె అర్ లేకుంటె పార్ = ఏదో ఒకటి ఖాయమని. (పరాజయం లేక పరారి అని).

అయిరలు, ఐరలు = కంటి ఐరలు.
అయివచ్చుడు = అచ్చిరావడం.
అయిస్క్రీట్లు = ఐస్‌క్రీములు
అయే పాయే పానాలు చేసుడు = చావు బతుకుల స్థితి.
అయ్య = నాయన, తండ్రి, శ్రీ వైష్ణవుడు
అయ్యగార్లు, అయ్యవార్లు, అయ్యరోల్లు = శ్రీ వైష్ణవులు
అయ్య ముగ్గురు తొమ్మండుగురు = చాలా తక్కువ మంది
అయ్యబాంచెన్ = చిత్తం దొరా ! (బాంచెన్ = బానిసను !)
అయ్యల్లా = అకటా !
అరక = నాగలి.
అరటిపండు ఒల్చి నోట్లె పెట్టినట్లు = అరటిపండు ఒలిచి చేతిలో పెట్టినట్లు, కదళీపాకం
అరబ్బులోని తీరుగ = కాబూలీవాలాలా.
అరమ్మకోరు శెరదీసుడు, అరమ్మోరి బాదలు పడుడు= చాలా కష్టాలుపడడం
అరాంకోర్ (హరామ్‌కోర్) (అ) = ద్రోహి.
అరికంట్లం/అరికట్లం = చలికాలంలో చెవుల్ని కప్పుతూ తలపై నుండి చుట్టుకునే గుడ్డ.
అరిగోస = పెద్దకష్టం (వాడు నన్ను అరిగోస పెట్టిండు - అరి అంటే శత్రువు కదా ... శత్రువులు పెట్టే కష్టంలాంటిది లేదా అరి అంటే పన్ను : పూర్వం సుంకాలు ఎక్కువ. అలాంటి బాధ)
అరిపిరాల = ఇప్పటి కరీంనగరానికి పాత పేరు.
అరివిగడ్డలు = చేమగడ్డలు.
అరుగు = తిన్నె, గద్దె
అరుగుడు = జీర్ణం కావడం.
అరువ మోటు కట్టం = అరవ చాకిరీ.
అరువందం చేసుడు (ఇల్లు) = పాడు చేయడం.
అరే తురే అనుడు = అరేయ్ ఒరేయ్ అనడం.
అరేయ్ = ఒరేయ్
అరొక్కటి = ప్రతి ఒక్కటి (హర్ నుండి వచ్చింది)
అర్కతి బర్కతి లేకపొవుడు = ఎప్పుడూ వెలితితో, లేమితో వుండడం.
అర్కీజు (ప) = ఎట్టి పరిస్థితుల్లోను, ఎల్లప్పుడూ.
అర్చేతిల పాణాలు = గుప్పెట్లో ప్రాణాలు.
అర్తం = డబ్బు (అర్తం లేని బతుకు ఎర్తం.... సామెత)
అర్తాల్ = సమ్మె.
అర్దక్కాడు = అరతక్కాడ.
అర్దాసు ముండ = హరిదాసుముండ.
అర్ర = అర, గది.
అర్రాసు = వేలం.
అర్వెములలు = మొలలు.
అర్సుకునుడు = ఏంకావాలో తెలుసుకోవడం, కనుక్కోవడం, మర్యాద చేయడం, కొట్టడం వర్ధన చేయడం.
అలగ్ నిరంజన్ = ఏకోనారాయణ.
అలగ్ సలగ్ = వేరుగా వుండడం.
అలగు = వేరే
అలగుండుడు = వేరుకాపురం.
అలాయ్ బలాయ్ = కౌగిలింత.
అలికిడి = జనసంచారం, చప్పుడు.
అలిమి బలిమి చేసుడు = బలవంతం చేయడం.
అలిష్ట = అలసట.
అలిసింత = అలసంద
అలుపు = అలసట.
అలుసు = చులకన.
అల్క తక్కువ = గౌరవం తక్కువ, చులకన.
అల్కగ = తేలికగా, సులువుగా, అలవోకగా.
అల్కపాటి = చవకరకం, తక్కువ ధరలో.
అల్కు జల్లుడు = కళ్ళాపి చల్లడం.
అల్కుపిడస, అల్కు బట్ట = అలుకు చుట్ట.
అల్కుడు = మొలక అలకడం.
అల్కుపూతలు = అలకడం మొజనవి
అల్గం = బంతి కొడుతున్నపుడు వరిని కిందా మీదా వేయడం.
అల్గమల్గం = చిందరవందర.
అల్గవోవుడు = పెళ్ళిళ్ళలో అల్లుడు అల్గవోవడం (ఇదొక ఆచారం)
అల్గుడు = అలుక వహించడం, చిన్న బుచ్చుకోవడం.
అల్మారి (పా) = అలమారి, అల్మైరా.
అల్ముకునుడు = అలింగనం చేసుకోవడం.
అల్లనేరేడు పండు = నేరేడు పండు.
అల్లమురబ్బా = అల్లం, చక్కెరతో చేసిన తీపి (పైత్యానికి విరుగుడిది.)
అల్లర = విచారం (నాకెప్పుడు మా పెద్దోని గురించే అల్లర. వాడెప్పుడు మంచిగయితడో ఏందో)

అల్లా = దేవుడు.
అల్లిపువ్వు = లిల్లీ
అల్లిరాని = అర్జునుని మరో భార్య.
అల్వ (అ) = హల్వా
అల్వి = అలవాటు.
అల్మింతకాయ = బొబ్బెరలాంటి కూరకు పనికొచ్చే కాయ.:
అవతారం = వేషం
అవర్థం = అబద్ధం (వబయోరభేదః)
అవస్త = వేషం.
అవాయి చెప్పులు = స్లిప్పర్లు.
అవాయిజాజు = విమానం.
అవారగాడు (ప) = బేవార్సుగాడు?
అవుతల ఇవుతలకు పోవుడు = ఒకటి రెండులకు వెళ్ళడం, నేచురల్ కాల్స్‌కు వెళ్లడం.
అవుతలెల్లుండి = ఎల్లుండి తర్వాతి రెండో రోజు.
అవుసర పూర్తి = అవసరం మేరకు.
అవుసు పోరడు = పడుచుపిల్లవాడు.
అవుసుల = అగసాలి, కంసాలి.
అవ్వ = తల్లి, అమ్మమ్మ, నానమ్మ, ముసలిది.
అవ్వగారిల్లు = పుట్టిల్లు.
అవ్వబాకి = తల్లిఋణం.
అవ్వయ్య = తల్లిదండ్రులు.
అవ్వల్ దర్జగ (అ) = చాలా చక్కగా. ప్రప్రథమంగా, ఉత్తమంగా.
అవ్వి = అవి, అయ్యి.
అవ్విచ్చుడు = మూది మొనతో చీము పట్టిన బొబ్బల్ని చిట్ల చేయడం.
అవేంత = కాస్త అటువైపు, అటువంక
అసరు = ప్రభావం.
అసలు (అ) = నిజప్రతి, మంచిది, పర్జీకి యిచ్చిన సొమ్ము.
అసలుది = మగతనం.
అసలు సంగతి = వాస్తవం, నిజం.
అసలేరు = ఆశ్లేష.
అసిలిత్తు మాట అస్లేదు = చిన్నమాట కూడా అవలేదు.
అసొంటి = అటువంటి.
అసోయ్‌దూలా = పీరీల పండుగనాడు ఆడే ఆట.
అస్కిని బుస్కిని చేసుడు = తిమ్మిని బమ్మిని చేయడం.
అస్తర్ = చొక్కా కాలర్ మొ॥ వాటికి అలంబనగా వేసే గుడ్డ.
అస్త్రకార్ = గోడలకు సన్నపు సిమెంటు వేయడం.
అస్త్రగాలం = వస్త్రగాలం, ఇసుక జల్లెడ పట్టడం.
అస్రెపిలగాండ్లు = ఏమీ తెలియని పిల్లలు.

ఆ

ఆ అంటె ఓ రాదు ఓ అంటె నా రాదు = ఏమీ తెలియదని అర్థం (ఓనమాలు రావనీ, అక్షరజ్ఞానం లేదనీ)
ఆ సందుల = ఆ మధ్య, అప్పట్లో.
ఆం, ఆము = అన్నము (చిన్నపిల్లల్ని ఉద్దేశించి 'ఆం' తిన్నావా అంటాము), ఆవము
ఆందాక = అక్కడిదాకా, అప్పటివరకు.
ఆందెం = ఆముదం
ఆంబుక్క పెట్టుడు = అన్నపు ముద్ద ఒకేసారి పెట్టుకోవడం, మరచిపోవడం
ఆంబోతు = బలిష్ఠమైన ఎద్దు.
ఆంరస్త = జనసంచారం, రద్దీ గల రోడ్డు.
ఆకరిచూపులు = అంతిమదర్శనం.
ఆకలైతుంది అంటె రోకలి మింగుమనుడు = ఒక జాతీయం
ఆకు ఏసుకునుడు = కిళ్ళీ వేసుకోవడం.
ఆకుదేలు = పచ్చని చెట్లపైన ఉండే ఒక రకం పురుగు.
ఆకు పొడి = ఉప్పుకలుపని మిరపపొడి.
ఆకు పోకలు = ఆకులు పోకలు.
ఆకు పిసాయి = పేద్ద మొనగాడు.
ఆకువట్టుడు = కల్లు తాగేటప్పుడు మర్రి మొ॥ ఆకులు పట్టి తాగడం.
ఆగం = తొందర (వేగం లోంచి వచ్చి వుంటుంది)
ఆగపడుడు = త్వరపడడం.
ఆగాయి బుగాయి తిర్గుడు = పనీపాటా లేక తిరగడం.
ఆగు = వాగు, ఏరు
ఆగుడు = మన్నడం (బట్టలు మొ॥వి)
ఆగులమాస = పసిరిక పాము.

ఆగ్గెల వున్నడా? = ఆదుపాజ్జల్లో వున్నాడా ? (లేడని అర్థం)
అచ్చిపోవుడు = గ్రామాంతరం వెళ్ళడం (చిన్నపిల్లల భాష)
అచ్చిపిట్ట ఎత్తుకపోవుడు = సంచార పక్షుల్లాంటి మనకిష్టమైన వాటిని తన్నుకొనిపోవడం.
అజర్ (అ) = హాజరు, ఉపస్థితి
అజాద్ మనిషి = బాధ్యతా, బాదరబందీ లేని స్వేచ్ఛా జీవి.
అట = షో.
ఆటకమ్ముడు = రసకందాయంలో పడడం.
ఆటకోయిలి పిలగాండ్లు = ఆటాపాటల మీద ఆసక్తిగల పిల్లలు.
ఆటమీది తీట = ఆటల్లో పొరపాటున దెబ్బలు తగిలితే 'మాఫీ' అని చెప్పడం.
ఆటాన = అర్ధరూపాయి, ఎనిమిదణాలు.
ఆడ = అక్కడ.
అడక్కలు = ఆడవాళ్ళు (కామాక్షమ్మ, వామాక్షమ్మల్లాంటి వాళ్ళు)
ఆడర్ = ఆర్డర్.
అడికాడికి = బొటాబొటిగా.
అడికీడికి తిరుగుడు = పచార్లు చేయడం.
అడిగుట్లోడు, అడిగుల్లోడు, అడిబట్లోడు = అడంగి వెధవ.
అడిపోసుకునుడు = నిందించడం, ఆరళ్ళు పెట్టడం.
ఆడబిడ్డ, ఆడివిల్ల = ఆడపడుచు
అడు = వాడు.
ఆడుడు(గాలి మొ॥నవి) = వీచడం (గాలి) (అస్సలే గాలి ఆడుతలేదు - ఉడుకపోస్తున్నది)
అత్కడి (హాత్కడి) = చేతుల సంకెళ్ళు
ఆదారం = బతుకుతెరువు.
అనంగ = అక్కడినుండి (వాడు అనంగ వచ్చిండు - నేను ఈనంగపోతున్న)
అనందకలర్ = రామా గ్రీన్?
అనది = సరిపోదు, కన్పించదు (అది వానికి ఏ మాత్రం అనది)
అనిచ్చుడు = వాల్చడం.
ఆనెలు = ఆనెకాయలు.
అన్కం = పాకం పట్టడం (అరిసెలు మొ॥ వాటికి)
అన్గ్రర = ఊతకర్ర.
అన్గెపుకాయ = సొరకాయ, అనపకాయ.
అన్వాలు వట్టుడు = గుర్తుపట్టడం, ఆనవాలు పట్టడం.
అపతి = ఆపద, అత్యాశ (వానికి డబ్బులంటే అడ్డగోలు అపతి)
అపతి వడుడు = ప్రసవ వేదన.
అపతి సంపతి = ఆపదసంపదలు.
అపసోపాలు = మల్లగుల్లాలు?.
అపస్ల = పరస్పరం.
అపాచ్చన = అపేక్ష.
అపారం = వ్యాపారం.
అపారం అంగి = నిలువు చొక్కా
అపూర్తి = అంతమాత్రాన.
అబాది = పాత ఊరు (మాది కొత్త జమ్మికుంట గాదు అబాది జమ్మికుంట)
అబితాబి = ఖరీఫ్, రబీ?.
అబ్కారి = ఎక్సయిజ్
అమ్దాన్ (ప) = ఆదాయం.
అమడ = వాలుగు కోసులు.
ఆమె = ఆవిడ.
అయమ్మ = అమ్మమ్మ.
ఆయా (పా) = దాది, నర్సు.
అయాల్ చాయాల్ = యాటలలోని మెదడు, కాలేయం, హృదయం, మూత్రపిండాల్లాంటి ముఖ్యభాగాలు.
అయి = తల్లి, జ్వరం.
అయింత = ఆ తర్వాత, మొత్తం.
అయిటి పూనుడు = తొలకరి రావడం.
అయిబాయి = కావాల్సిన వాళ్ళు.
అయిమనుడు = మంచిగవడం, హాయిగా వుండడం? శాన్తి జరగడం (ఇప్పుడు నీకు అయిమందా? నిందార్థంలో)
అయిల్ల = రాత్రి, క్రితంరాత్రి.
అయిషు, అవుసు = ఆయుష్షు.
అయిషు పోసుకొని బతుకుడు = ఎదుటివాళ్ళ ఆయువును తీసుకొని జీవించడం (నా ఆయుషు పోసుకుని బతుకు బిడ్డా!)
అయొంపాయొం చేసుడు = చావుబతుకుల్లో వుండడం.
ఆరం = బలి, హార్యం
ఆరతి కర్పూరం = హారతి కర్పూరం.
ఆరాం కుర్చి = వాలు కుర్చీ.

ఆరాం వుండుడు = బ్రహ్మాండంగా, విరామంగా వుండడం (నాకేంది ? మంచిగ ఆరాం వుంది)
ఆరాంజేనుడు = వేనువాల్చి విశ్రాంతి తీసుకోవడం.
ఆరాటం = తవన (వానికి పైసలు సంపాదించాలన్న ఆరాటం ఎక్కువ)
ఆరు నూరయినా నూరు ఆరయినా = ఏది ఏమైనా.
ఆరె = మరాఠీ వాళ్ళు.
ఆర్నెతాడు = బండినొగలుకు, కానికి కట్టేది.
ఆర్మని = హార్మోనియం.
ఆర్సీలు = కళ్ళద్దాలు.
(ఆర్సా = అద్దం - మరాఠీ పదం).
ఆల = సైతస్కాపు.
ఆలత్ (హాలత్) (అ) = పరిస్థితి
ఆలాద్రి = రైల్వే స్టేషన్‌లోని బ్రిడ్జి.
ఆలాపన = దృష్టి, జ్ఞప్తి (వానికెప్పుడూ మనస్సులో అదే ఆలాపన)
ఆలి ముండమొయ్య = ఒక తిట్టు.
ఆలిశెం (లేదు) = తరువాయి, తోటే, వెంటనే (నేను అక్కడ దిగుడు ఆలిశెం లేదు బస్సు దొరికింది)
ఆలీ (హాలీ) (పైసలు) (అ)= ఒకప్పుడు హైదరాబాద్‌లో ఉండిన డబ్బులు
ఆలుగడ్డలు = బంగాళ దుంపలు.
ఆల్చుకునుడు = వాల్చుకునుడు.
ఆల్తుపాల్తు = అల్లాటప్పా? చెడ్డ?.
ఆల్వ = పీర్ల గుండం.
ఆల్సెం = ఆలస్యం.
ఆవటిల్లుడు = బెంగపడడం.
ఆవటీల పెట్టుడు = పచ్చి మాంసానికి పసుపూ, కారం మొ॥ కలిపి తెల్లవారి వండుకోవడానికి వీలుగా వుంచడం.
ఆవల = అవతల.
ఆవలెల్లుండి = ఎల్లుండి తర్వాత రోజు.
ఆశ పుట్టుకచ్చుడు = ఆశకలగడం.
ఆశన్న ఊశన్నలు = హసన్ హుసేన్‌లు.
ఆశపడుడు = ఆశించడం, ఎదురు చూడ్డం.
ఆశపెట్టుడు = కంటికి కురుపులు కావడం (వాడు ఎవనికో ఆశపెట్టిండు - అందుకే కంటికురుపులు అయినయి).
ఆశీర్వచనం = ఆశీష్షు.
ఆసర = ఆధారం, ఒంట్లో సత్తువ.
ఆసర పట్టుడు = బరువులు మొ॥ వాటిని ఎత్తడంలో సాయంచేయడం.
ఆసామి = రైతు.
ఆస్కం మాస్కం = ఆషామాషీ.
ఆస్తి = ఆశ (వాడు ఆస్తికి తాగుతడు) - బహుశః ఆస్థలోంచి వచ్చుండాలి
ఆస్పర్లు = హార్స్‌పవర్లు, H.P. లు (మోటర్లు మొ॥వాటివి)
ఆస్మాన్ = నీలం రంగు.
ఆస్లెన్ = వ్యాజ్‌లెన్.

ఇ

ఇంగటుకులు = ఇంగువతో తాలింపు వేసిన అటుకులు.
ఇంగిల్ పీసు = ఇంగ్లీషు.
ఇంగిలీకం = ఒక చేప.
ఇంగులం = నిప్పు.
ఇంటామె = ఇంటావిడ, ఇల్లాలు.
ఇంటాయన = మావారు.
ఇంటి ఇల్లాదులు = ఇంటిల్లిపాదీ.
ఇంటి నక్ష = ఇల్లు ప్లాన్.
ఇంటి పట్టున = ఇంటి దగ్గర.
ఇంటిమీద ఉండుడు = భర్తపోయిన మొ॥న స్త్రీలు పుట్టింటిలోనే వుండడం.
ఇంటి మొకం పట్టుడు = తిరుగు ముఖం పట్టడం.
ఇంటింటి మారాజులు = ఇంటిల్లిపాదీ.
ఇంటింటికి మంటి పొయ్యి = గృహచ్ఛిద్రాలు అని, ప్రతి యింటి దోసెకూ తూట్లే అని.
ఇంటిది = ఇంటావిడ, ఇల్లాలు
ఇంటిదేవుడు = ఇలవేల్పు, కులదేవుడు
ఇంట్ల = ఇంటిలో
ఇండె తప్పుడు, ఇండె తిరుగుడు = చేతి కీళ్ళు, ఎముకలు మొ॥ నవి తిరిగి పోవడం
ఇండ్ల = ఇందులో (ఇందులో - ఇందుల - ఇందుల - ఇండ్ల (దప్పి దప్పిలా))
ఇండ్లల్లకు పోవుడు = గృహప్రవేశం.

ఇంతట్లకే = ఇంతలోపే
ఇంతల = ఇంతలో.
ఇంతలు = రెట్లు (ఇది దానికన్న ఎన్నింతలు ఎక్కువ?)
ఇంతాంత = కొద్దిగంత.
ఇంతెజాము (అ) = ఏర్పాట్లు చేయడం.
ఇందు = విందు.
ఇందూరు = నిజామాబాదు.
ఇందె = మణికట్టు మొ॥ వాటికి గట్టిగా దారంతో కడితే ఏర్పడే గుర్తు.
ఇందే, ఇద్దే = ఇటుతీసుకరా, ఇటు తే.
ఇంద్రజిత్తు = చాలా తెలివిపరుడు (మాయో పాయాలు కల్గిన వాణ్ణి ఇలా పిలుస్తారు.. అమ్మో వాడా ఇంద్రజిత్తు)
ఇంద్రజిత్తు మందిల పిత్తు = ఒక పలుకుబడి
ఇంద్రియం = వీర్యం.
ఇక ఇకలు పక పకలు = నవ్వులు.
ఇకారం దప్పిన ముచ్చెట్లు = వికారమైన రోత మాటలు.
ఇకిలిచ్చుడు = పళ్ళు కనబడేలా నోరు తెర్వడం.
ఇక్మత్ (హిక్మత్) (అ) = ఉపాయం
ఇగ = ఇక.
ఇగం = విపరీతమైన చలి (హిమం)
ఇగరాదు అగరాదు = ఎంతకూ రాదని చెప్పడం. (ఇదుగో రాదు అదుగో రాదు)
ఇగిలిచ్చుడు = పళ్ళు కనబడేలా నోరు తెరిచి నవ్వడం.
ఇగురం = లౌక్యం, ఉపాయం, తెలివి
ఇగురు = చిగురు.
ఇగురు వెట్టుడు = కాస్త లావు కావడం, చిగుర్చడం.
ఇగురుడు = ఇంకిపోవడం.
ఇగో, ఇగ్గో = ఇదుగో.
ఇగ్గుడు = లాగడం.
ఇచ్చ = ఎవరంతటవాళ్ళు, స్వచ్ఛందంగా, స్వేచ్ఛగా (స్వ+ఇచ్ఛగా), ఇచ్చ (ఆ మీటింగ్‌కు వాళ్ళు పిల్వలేదు నా యిచ్చ నేను పోయిన)
ఇచ్చంత్ర పడుడు, ఇచ్చంత్రపోవుడు = ఆశ్చర్య పోవడం.
ఇచ్చంత్రం, ఇచ్చిత్రం = విచిత్రం (విచిత్రాన్ని యిచ్చంత్రం అని పలకడంలో పూర్ణానుస్వారంతో ఏర్పడిన నాదం వుంది)
ఇచ్చగొట్టుడు = విడదీయడం
ఇచ్చుక పోవుడు = విఫలం కావడం (సంబంధాలు మొ॥వి)
ఇచ్చుల్లారం = పాడుపాడై పోవటం.
ఇజారం = ఆదివారం? (ఉర్దూ 'ఇత్‌వార్ లోంచి వచ్చిందా?)
ఇజ్జత్ = గౌరవం, సిగ్గు.
ఇజ్జత్‌దావ (అ) = పరువు నష్టం కేసు.
ఇజ్జత్ పంచనామ అపుడు = పరువంతా గంగపాలు కావడం.
ఇటాంకల = ఇటువంకల. ఇటుకేసి, ఇటీవల (ఇటువంకల - ఇంటు అంకల - ఇటాంకల)
ఇటుకమల్లె = ఒకరకం మల్లెపూలు.
ఇటున్నపుల్ల అటు పెట్టడు = ఏమీ సాయం చేయడని అర్థం.
ఇటేటు = ఇటువైపు.
ఇట్టం = ఇష్టం.
ఇడిశిన ముల్లె = బహిరంగమైనది, విడిచిపెట్టినది
ఇడువు కాయిదం = విడాకులు (విడి పోయేందుకు రాసుకునే ఆకులు విడాకులు అయినట్లే విడిపోయే కాయిదాలు ఇడువు కాయిదాలు)
ఇడెం బెట్టుడు = తాంబూలా లివ్వడం (విడియమే ఇడెం అయ్యింది)
ఇడ్డెన్లు = ఇడ్లీలు
ఇతల్ల చేసుడు = తెలియచేయడం.
ఇత్తారాకులు, ఇత్తార్లు = విస్తరాకులు, విస్తర్లు, విస్తళ్ళు.
ఇత్తు ఈదునం = విత్తనాలు గట్రా.
ఇత్తునం = మగతనం.
ఇత్తునాలు ఏసుడు = విత్తడం.
ఇత్తులు = అక్షింతలు, శిక్ష, విత్తులు.
ఇదువర్దాక = ఇప్పటిదాక, ఇదివరదాక
ఇద్దుం = రెండుతూములు.
ఇద్దెలు = విద్యలు, ఉపాయాలు, మాయలు.
ఇద్దెలు వడుడు = ఉపాయాలు పన్నడం (ఒక పలుకుబడి... వాడు మస్తు యిద్దెలు వడుతడు... అంటే చాలా ఉపాయాలు, విద్యలు అన్నీ చూపుతాడు అని)
ఇనవర్స, ఇనవర్సె, ఇలవర్స = పద్ధతి, ఇంటి పద్ధతి (ఇలవర్స - ఇనవరస)

ఇనాం (అ) = కానుక
ఇనుకుడు = ఇంకడం.
ఇన్నూర్ = రెండువందలు
ఇమరస, ఇమరసం (అ) = విమర్శ, విచక్షణ.
ఇమాన్‌దార్ = కృతజ్ఞుడు.
ఇమానంగ = ప్రమాణంగా.
ఇమానం = కృతజ్ఞత, వినయం.
ఇమానం లేనోడు = కృతఘ్నుడు
ఇముడుడు = ఒంటికి పడడం.
ఇమ్మడి = రెండు రెట్లు
ఇమ్మడిచ్చుడు =ఒకటికి రెండుసార్లు ఇనుమడిస్తూ అడగడం, నిలదీయడం, కొలుచుకోవడం
ఇమ్మత్ = ధైర్యం
ఇయ్యం = వియ్యం
ఇయ్యకపోదునా ? = ఇచ్చేవాణ్ణికదా ! (పోవుదునా నుండి వచ్చిందే పోదునా)
ఇయ్యర మయ్యర తిట్టుడు = చెడా మడా తిట్టడం
ఇయ్యల్ల రేపు = నేడు రేపు, ప్రస్తుతం (Now a days , these days), (ఇయ్యల్ల +రేపు)
ఇయ్యల్ల ఇంట్ల రేపు మంట్లె =పుట్టినవాడు గిట్టకపోడు అని
ఇయ్యేడు = (ఈ +ఏడు) ఈ సంవత్సరం
ఇరగోల = (వీరగోల)కొరడా
ఇరట్నపెట్టుడు = ఇరకాటంలో పెట్టడం
ఇరాం = విరామం
ఇరాం లేకుంట = అవిరామంగా
ఇరాద = కోరిక
ఇరుగ = విరగ,చాలా
ఇరుగుడు = పరిష్కారం,పాలు విరగడం
ఇరున = రెండు కుంచాలు (ధాన్యం కొలత)
ఇర్కాటం = గొడవ, ఇరుకున పెట్టడం
ఇర్కుటం = ఇరుకు
ఇర్గ వడుడు = ఒకరిమీద ఆధారపడడం(ఎక్కడి దరిద్రమో వాడు నామీద యిర్గవడ్డడు)
ఇర్గజూసుడు = బాగా చూడడం
ఇర్గ దన్నుడు = ఎముకలు విరిగేలా తన్నడం
ఇర్రిర్రమనుడు = చలికి ఒళ్ళంతా వగిలి ఒకరకమైన బాధ కలగడం
ఇర్సుకపడుడు = నడిచేటప్పుడు ఘోరంగా పడిపోవడం. దెబ్బలు తాకేలా పడిపోవడం

ఇలం పలం = ప్రతిఫలం
ఇలాక = ప్రాంతం
ఇలాయిచీలు = ఏలకులు
ఇల్టం = ఇల్లటం, ఇల్లరికం
ఇల్లు ఇచ్చుల్లారం అవుడు = ఇల్లంతా పాడవడం (వేరు కాపురాలు మొ॥వాటితో)
ఇల్లుగల్లోల్లు = ఇంటియజమాని తాలూకు
ఇల్లు చెడగొట్టుడు = కులనాశనం చేయడం
ఇల్లు నింపడం = గృహప్రవేశం, కొత్త దంపతులను ఇల్లుచేర్చడం
ఇల్లుబంగారం అవుడు = ఇల్లు సిరిసంపదలతో నిండిపోవడం
ఇల్లులేదు ముంగిలి లేదు = ఇల్లూ వాకిలీ లేదు
ఇల్లు శిన్నవోయినట్లు అనిపిచ్చుడు = ఇల్లు బోసి పోయినట్లుండడం
ఇల్వ = విలువ
ఇల్వారం = గుమ్మిపైమూత
ఇవతలికి = బయటకు
ఇవలచ్చునం = సలక్షణం
ఇవ్వి = ఇవి,ఇయ్యి
ఇశ్రె = ఉపకరణం, వడ్రంగులు, కమ్మరులు మొ॥ న వారు వాడే పరికరం
ఇశ్శీ = ఛీ
ఇషపాత్కం మనిషి = విషపాతకుడు
ఇషార(అ) = సైగ
ఇష్టపూర్తం, ఇష్టమూర్తి, ఇష్టపూర్తెంగ = ఇష్ట పూర్వకంగా, ఇష్టపూరితంగా, మనస్ఫూర్తిగా
ఇసం, ఇసమిసం = విషం, ఉప్పు
ఇసంత = ఇటువైపు, ఇటువంక
ఇసపు బామనోల్లు = విశ్వబ్రాహ్మణులు
ఇసప్పురుగు = దుర్మార్గుడు, విషప్పురుగు
ఇసాబ్ (హిసాబ్) (అ) = లెక్క
ఇసిరిసిరి కొట్టుడు = వాన విసిరిసిరి జోరుగా కురవడం
ఇసురుడు = వీచడం (గాలి)
ఇసుర్రాయి, ఇసుర్రవుతు = తిరగలి,విసుర్రాయి
ఇస్కు = విసుగు
ఇస్కుడు ఇస్కుడు అవుడు = బట్టలు ముడతలు పడడం
ఇస్కూలు = బడి,స్కూల్

ఇస్పీటు, ఈస్పేటు = చీట్లపేక
ఇస్క్రూ డ్రైవర్ = స్క్రూడ్రైవర్
ఇస్స(హిస్సా) (అ) = పాలు, వంతు, భాగం
ఇస్సెదార్ = (వ్యాపారంలో, ఇంటిలో) భాగస్వామి

ఈ

ఈంచు = ఇంచ్,అంగుళం
ఈందాక= ఇక్కడిదాక
ఈకగాదు తోకగాదు = లెక్కలోకిరాదు
ఈకలేదు తోకలేదు= తలాతోకాలేనిది
ఈకుడు= కొట్టడం
ఈగలు జోపుకునుడు = గోళ్ళు గిల్లుకోవడం(పనిలేని సమయంలో)
ఈగుడు = చొరడం
ఈడ= ఇక్కడ
ఈడిగ= గవుండ్ల
ఈడిగిల్ల పడుడు = ప్రాధేయపడడం, అడిగింది ఇచ్చేదాక పట్టుబట్టడం
ఈడు= వయస్సు
ఈడోల్లు= సమానవయసోళ్ళు
ఈడ్చి ఇరవై తిట్టుడు= చెడామడా తిట్టడం
ఈడ్సుకచ్చుడు= లాక్కురావడం
ఈడ్డులు = పేలగుడ్లు
ఈడ్సుకపోవుడు = గొర్రెలు మొదలగువాటి గర్భస్రావం కావడం, చిక్కిపోవడం
ఈతలు= గేదె మొదలగువాటి ప్రసవాలు, కాన్పులు
ఈదర = (చలి) ఈదురు
ఈదులు = ఈతచెట్లు
ఈనం = హీనం
ఈనంగ = ఇక్కడనుంచి, ఈ వైపునుంచి
ఈనడ్మల = ఈ మధ్య, ఇటీవల
ఈనుడు = ప్రసవించడం
ఈపు = వీపు
ఈపు యిమానం మోత మోగుడు = మంచి శాస్తి జరుగుతుందని చెప్పడం
ఈపు సాప్ చేసుడు = వీపు మీద బాదడం, దారికి తేవడం
ఈపుకు సున్నం బెట్టుడు = వీపుకు దెబ్బలు తగిలేలా కొట్టి మళ్ళీ సున్నం పెట్టడం
ఈపుల పాపయ్యను లేపుడు = దెబ్బలతో వీపు బాదడం
ఈర్వెన = పేల దువ్వెన
ఈలపీట = కత్తిపీట
ఈసందుల = ఇప్పట్లో, ఈ నడమ
ఈసడిచ్చుకునుడు = ఈసడించుకోవడం

ఉ

ఉంకుచెండి = మేలైన బంతి ?
ఉంకో, ఊకో = ఊరుకో, ఇంకా, ఇంకొక
ఉంకోపాలి = ఇంకొక పర్యాయం
ఉంగుటం = చెప్పు ఉంగుటం
ఉంటి (ని) = ఉన్నాను
ఉండ = దారపుండ, ఊబ్బుండ
ఉండమాను = కట్నకానుకలు
ఉండి = హుండీ
ఉండుట్ల = ఉండడంవల్ల, ఉండుట వల్ల (మీరక్కడ ఉండుట్ల మేం రావలసి వచ్చింది)
ఉండె = ఉన్నది, ఉండింది
ఉండెదప్పుడు = కీలు తప్పడం
ఉండేలు = వడిసెల
ఉకుం (హుకుం), ఉక్మత్ (హుకూమత్) (అ) = అధికారం
ఉక్మా = ఉప్మా
ఉగ, ఉగా = ఉత్సాహం
ఉగ్గం కట్టుడు = పాత్రను తాళ్లతో ఉట్టిలో వలె కట్టడం
ఉగ్గవట్టుడు = ప్రాయోపవేశం, ప్రాణాలు బిగపట్టుకోవడం
ఉగ్రం = శివం, కోపం
ఉచితార్తంగ, ఉచ్చితార్తంగ = ఊరికినే, అనవసరంగా
ఉచ్చ = మూత్రం
ఉచ్చగుంట = ఉచ్చ / చెలమ
ఉచ్చిల్ గునం = కొంచెపుతనం (ఉచ్చిల్, ఉచ్ఛిష్టం, ఎచ్చిల్ = ఎంగిలి)

ఉచ్చిలోల్లు / ఉచ్చిడోల్లు = ఎంగిలి తినే బానిసలు. చిల్లర మనుషులు
ఉట్టిగ, ఉత్తగ, ఉత్తిగ, ఉత్తుత్తగ = ఊరికినే, ఉచితంగా
ఉడాన్ = కర్రసాములో ఎగరడం
ఉడాయించుడు = తప్పించుకుపోవడం
ఉడిగిపోవుడు (కాయలు) = ఎండి కృశించిపోవడం
ఉడుక పెట్టుకునుడు = వండుకోవడం
ఉడుకు = వేడిమి
ఉడుకు నీల్లు = టీ, వేడినీళ్ళు
ఉడుకుడు, ఉడుకపోసుడు = ఉక్కపోయడం
ఉడుకునెత్తురుమీదున్నోల్లు = పడుచు పిల్లలు
ఉతారు = దిగుడు, పల్లం, బ్రాట్ ఫార్వర్డు ?
ఉత్కం = నీళ్ళు
ఉత్తబద్రయ్య = ఎందుకూ కొరగానివాడు
ఉత్తమన్నిగాదు = గర్భిణి స్త్రీ
ఉత్తరిచ్చుడు = మాటకదపడం, ప్రత్యుత్తరం యివ్వడం
ఉదార్ = ఉద్దెర, అరువు
ఉదార్నం = ఉదాహరణ
ఉద్దరిచ్చుడు = ఉద్ధరించడం
ఉద్దార్కం = ఉద్ధారం, ఉద్ధరణ, అభివృద్ధి
ఉద్దునూర్తంగ = ఉత్తపున్నేనికి
ఉద్దెం = యుద్ధం
ఉద్దెర = అరువు
ఉన్క = ఊక
ఉన్క మీది రోకలి లెక్క ఎగురుడు = ఎగిరెగిరి పడడం. ఊకదంపుడు
ఉన్న జమగాదు లేని జమగాదు = లెక్కలోకి రాని పరిస్థితి
ఉన్న మారాజులు = సంపన్నులు
ఉన్న మారాజులు లేని మారాజులు = ధనికులు, బీదలు
ఉన్నోడు లేనోడు = ధనిక, పేదలు
ఉపశాంతి కోసం = ఉపశమనం కోసం
ఉపాసం = ఉపవాసం, పస్తులు
ఉప్పరిపని = మట్టి తవ్వడం, మోయడం లాంటి పనులు
ఉప్పసో వూరటో = పిచ్చాపాటీ, మనసు తేలికపడే కబురులు
ఉప్పాసు = ఉప్పు, పసుపు, కారం మెత్తగా నూరి పశువుల నాలుకలకు రాసేమందు (నాలుక శేర్ల వ్యాధికి)
ఉప్పు పుట్టక పోవుడు = పరపతి లోపించడం
ఉప్పుంటె పప్పుండది - పప్పుంటె వుప్పుండది = ఉప్పు అంటే ఊరగాయ ఉండదు
ఉప్పుకారం దిన్న శరీరం = చీమునెత్తురున్న శరీరం (కామక్రోధాదులు తప్పనిసరి)
ఉప్పుడు = బాధపెట్టడం (ఉడకబెట్టడం), పిండి ఉప్పడం
ఉప్పుడు ఉపాసం = ఉపవాసాలు
ఉప్పుడు పిండి = ఉప్మా
ఉప్పుడు బియ్యం = బాయిల్డ్ రైస్
ఉప్పుతో తొమ్మిది పప్పుతో పది = సంసారం గడవడానికి చాలా వస్తువులు కావాలని చెప్పడం
ఉప్పుపేరుడు = పచ్చళ్ళలో ఉప్పుపేరడం, శరీరంపైన బట్టలపైన చెమట పేరుకు పోవడం.
ఉప్పుప్పు = ఉప్ప
ఉప్పలం = పుట్టగొడుగు (ఉప్పలం యింట్లో మొలిస్తే ఏదో ఉపద్రవం వచ్చినట్లు భావిస్తారు. ఉపప్లవం, లేదా విప్లవం లోంచి ఈ పదం రావచ్చు)
ఉబ్బరిచ్చుడు = ఉక్కపోవడం
ఉబ్బు = ఊబ, ఉత్కంఠ, ఊబి, గర్వం, ఉబలాటం
ఉబ్బు ఆగక = ఉండబట్టలేక
ఉబ్బుడు = వాయడం, ఉబ్బిపోవడం
ఉమ్మగిల్లుడు = అన్నం క్రమంగా ఉడకడం
ఉమ్మయ్య జక్కయ్య = దారినపోయే దానయ్య (ఎవరు పడితే వారని)
ఉమ్మర్ (అ) = వయస్సు
ఉమ్మిరి మీదుండుడు = తీవ్రంగా వుండడం (ఉమ్మర్ - వయస్సుమీద వుండడం)
ఉర్రగ్గ = గట్టిగ ? ఒరవడిగ ?
ఉర్కుడయ్యారోల్లు = దాదాపు పరుగెతుతున్నట్లు నడిచే శ్రీ వైష్ణవులు, తొందరపడేవారు
ఉర్కుడు = పరుగెత్తడం
ఉర్కులాట = హడావుడి, ఉరుకులు పరుగులు, ఉబలాటం
ఉర్కులాడుడు = మిడిసిపడడం
ఉర్సు = మహమ్మదీయ గురువుల సమాధుల వద్ద జరిపే జాతర

ఉర్సుడు = ఇల్లు కురవడం
ఉలిపికట్టె = నారుమళ్లలో గడ్డిని వేరుచేసే పనిముట్టు
ఉలుకులేదు పలుకులేదు = ఉలుకూపలుకూ లేదు
ఉల్కిపడుడు = ఉలిక్కిపడడం
ఉల్టకర్చులు = అనవసరమైన పనికిరాని ఖర్చులు
ఉల్టపల్ట = తారుమారు
ఉల్లాసం = ఉత్సాహం
ఉల్లిగడ్డలు = ఉల్లిపాయలు
ఉల్లిగడ్డ శాస్త్రం = ఒజ్జల పుచ్చకాయ, పరాయివాళ్ళకి చెప్పి తాను ఆచరించని శాస్త్రం
ఉల్లుల్లు = వదులొదులు
ఉల్లో = పండ్లు అమ్మటానికి ముందు వాడే పదం
ఉశ్నార్ (ప) = చురుకైన తనం, తెలివి తేటలు, హుషార్
ఉస్కెల ఉచ్చపోసినట్లు = చేసిన మేలు మరిచినట్లు వ్యర్థం కావడం
ఉసుకులగా = ఉసిగొల్పడం, ఉస్కో లగావ్ ? (కుక్క మొ॥ వాటిని)
ఉసురుపోసుకునుడు = చాల కష్టపెట్టడం
ఉసుల్ల పుట్ట = కాణాచి
ఉసూల్ = పద్ధతి
ఉస్కె = ఇసుక
ఉస్కె ఉడికినట్లు = అట్టుడికినట్లు
ఉస్కెటెక్క = కోకో
ఉస్కొ అనుడు = ఉసిగొల్పడం (కుక్క మొ॥ వాటిని)

ఊ

ఊ అనక ఉప్పూరాయి అనక = ఏమీ అనక, మాటకు బదులివ్వక
ఊ లేదు ఆ లేదు = ఏమీ లేదు
ఊం, ఊము = ఉమ్మి, ఉమ్ము
ఊంచుడు = ఉమ్మివేయడం
ఊకుంచుడు = ఓదార్చడం
ఊకుండబుద్ధిగాక = ఉండబట్టలేక
ఊకుడు, ఊడ్సుడు = ఊడ్వడం, చిమ్మడం
ఊకూకె = మాటి మాటికి
ఊకె = ఊరికే, మాటిమాటికి
ఊగుడు = సమ్మతించడం
ఊగులాట = ఊగిసలాట (ఎంతకాలం ఈ ఊగులాట ?)
ఊగులాడుకుంట వచ్చుడు = రిక్త హస్తాలతో వేలాడేసుకుని రావడం
ఊడిగెం = చాకిరి
ఊదరపట్టుడు (కడుపంతా) = కడుపంతా బిగుతుగా వుండడం
ఊదు = సాంబ్రాణి
ఊదుగాలది పీరిలెవ్వది = ఏ పనీ కాదు అని చెప్పడం
ఊదురుగొట్టం = పొయ్యి ఊదే గొట్టం
ఊదువత్తి, ఊదుబత్తి = అగరువత్తి
ఊప = కోడె
ఊపిరిపట్టింది = గుక్కపట్టింది (పిల్ల)
ఊపుడు (తల) = తల పంకించడం (తల కంపించడం అయి వుంటుంది)
ఊబపోతు = చూపుల గుర్రం లాంటిది
ఊబిద్దార్లు, ఊబుద్దార్లు = విభూతిదారులు, శైవులు
ఊబ్బుండలు = విభూతి ఉండలు, కోడిగుడ్లు
ఊరపిశ్కె = ఊరు పిచ్చుక
ఊర పిశ్కె పానం = అల్పప్రాణం, అక్కుపక్షి ప్రాణం
ఊరా ? అడివా ? (ఇది) = సరైన న్యాయం జరగనప్పుడు అనే మాట
ఊరిచ్చుడు = ఊరించడం
ఊరిమొకం జూల్లేదు = ఊరికి తిరిగి వెళ్లలేదు
ఊరియ = యూరియా
ఊరు దిర్గుడు = ఊరేగింపు
ఊరుమీద ఊరు వడుడు = ఇక్కడి సూర్యుడు అక్కడ పొడవడంలాంటి వాక్యం (మిన్ను విరిగి మీద పడడం ; వాడు ఊరు మీద ఊరు పడ్డా తాగుడు మానడు)
ఊరు మీద పడుడు = యథేచ్ఛగా తిరగడం (ఆంబోతులాగా)
ఊరుగాని పొంతెంగాని = ఊరూ ప్రాంతంగాని
ఊర్లకు శని జుట్టుకునుడు = ఊళ్ళకు ఊళ్ళు పాడయిపోవడం
ఊర్సుక తినుడు = గిన్నెలోంచి మొత్తం (ఊరిచి) ఊడ్చుకు తినడం

ఊల్‌దారం = ఉన్నిదారం
ఊల పెట్టుడు = ఆశపెట్టడం, మొదలు పెట్టడం
ఊసబియ్యం = పచ్చిపచ్చజొన్నలు ఉడకబెట్టడం, ఊచలనుంచి రాల్చిన పచ్చి జొన్నలు వేపుకొన్నవి
ఊసిపోవుడు = ఊడిపోవడం
ఊసిళ్ళు = ఉసిళ్ళు
ఊసులు = కళ్లకు కట్టిన ఊసులు

ఋ

ఋ = అరు, (ఋ అనే అక్షరాన్ని ఆంధ్రలో అరు అంటారు)
ౠ = అరూ

ఎ

ఎంకయ్య = వెంకయ్య (వెనకయ్య, వినాయకయ్య)
ఎంకయ్య అడుగులు = వినాయక చవితినాడు ఇంట్లోకి గణపతి నడిచి రావడానికి సున్నం, జాజులతో వేసే గుండ్రని గుర్తులు
ఎంకయ్య పండుగు = వినాయక చవితి
ఎంకులాడుడు, ఎనుకులాడుడు = నెమకడం, వెతకడం
ఎంగిలి పూలు = మహాలయ అమావాస్యనాటి బతుకమ్మ పూలు, ఇవి బతుకమ్మ పండగ మొదటి రోజువి
ఎంగిలిమంగలం = అంతా ఎంగిలిమయం చేయడం
ఎంటపడుడు = వెంబడించడం, వెంట పడడం
ఎంటికంతల, ఎంటికె మందంల = వెంట్రుకవాసిలో
ఎంటికలు తీసుడు = కేశఖండనం
ఎంటికె తోటి సమానం = పెద్దగా లెక్కలోకి రానిది
ఎంటికె పోసలు = తలవెంట్రుకలు
ఎంటికెలు తెల్లపడుడు = వెంట్రుకలు నెరవడం
ఎంటికెలు రాలగొట్టుడు (నెత్తి) = చాలా తిప్పలు పెట్టడం
ఎంటు = వెంటు
ఎండ ఉమ్మిరి తగ్గుడు = ఎండల తీవ్రత తగ్గిపోవడం
ఎండ కొర్రాయోలె కొట్టుడు = ఎండ చంద్ర నిప్పులు చెరగడం
ఎండపొడుపు = సూర్యోదయం
ఎండతాపం = ఎండ తీవ్రత
ఎండ దెబ్బతాకుడు = వడదెబ్బ తగలడం
ఎండపండు తినుకుంట వచ్చుడు = మంచి ఎండలో రావడం
ఎండపూట = మధ్యాహ్నం
ఎండపొడ = లేయెండ, నీరెండ
ఎండపొడుపుకు కూసునుడు = పొద్దటి పూట ఎండకాగడం
ఎండలు ముదురుడు = ఎండలు మండి పోవడం
ఎండ సుర్రుమనుడు = ఎండలు మండి కాళ్ళు చుర్రుమనడం
ఎండుకపోవుడు = కృశించడం
ఎండుగు = ధాన్యం ఎండబెట్టిన ప్రాంతం
ఎండేసుడు = బట్టలు ఆరవేయడం
ఎండ్రికాయ = పీత, ఎండ్రి
ఎండ్ల = ఎందులో
ఎంతగనం = ఎంతవరకు, ఎంతఘనం
ఎంతల = ఎంతలో
ఎంతలేదన్నా = కనీసం, అధమపక్షం
ఎంబడి = వెంట
ఎంబడే = వెంటనే
ఎంబేరు సామి = రామానుజుడు
ఎకలెకలు = వెకిలి వెకిలి
ఎక్క, ఎక్కా = ఆసు (చీట్ల పేకలో), దీపం
ఎక్కడ కానోల్లను చేసుడు = ఎటూకాని కొరగాని వాళ్లను చేయడం
ఎక్కడ పొందది = ఎక్కడా స్థిరంగా వుండదు
ఎక్కడికి పోయినా ఏడే మాన్కలన్నట్లున్న బతుకు = దేనికీ సరిపోని దరిద్రపు బ్రతుకు
ఎక్కిచ్చి చెప్పుడు = ఉన్నవీ లేనివీ కల్పించి, పురి ఎక్కించి చెప్పడం
ఎక్కిరిచ్చుడు = వెక్కిరించడం
ఎక్కిల్లు పట్టలేదు (వానికి) = అవసరంలేదు
ఎక్కువల ఎక్కువ = గరిష్టంగా
ఎక్కువలు తక్కువలు = హెచ్చుతగ్గులు
ఎక్కెక్కి ఏడ్సుడు = వెక్కి వెక్కి ఏడ్వడం
ఎక్బాల్ డిగ్రి = ఒప్పందపత్రం (భూమి తాలూకు), కోర్టు ద్వారా రాసుకునేది

ఎక్రార్‌నామ = ఒప్పందపత్రం (భూమి తాలూకు
ఎక్సర్ = ఎక్కువ ? ఎక్సెస్ ?
ఎగదోసుడు = ఉసిగొల్పడం
ఎగబెట్టుడు = కుక్క మొ॥ వాటిని ఉసిగొల్పడం, అప్పు తీర్చకపోవడం
ఎగవడుడు = కొట్లాడడం
ఎగవోసుడు = తూర్పారబట్టడం
ఎగిరిపడుడు = మిడిసిపడడం
ఎగిర్తపడుడు = వేగిరపడడం
ఎగిలివారంగ = తెల్లవారగా (ఎగిలివారంగ, ఎలుగువారంగ, వెలుగు వారంగ, వెలుగు పారంగ)
ఎగుడు = పేలడం (బాంబులు మొ॥ నవి) మోగడం
ఎగుసం, ఎవుసం = వ్యవసాయం
ఎగేసుడు = చెడుపనులకు ప్రోత్సహించడం, ఉసిగొల్పడం
ఎగ్గొట్టుడు = ఎగనామం బెట్టడం (బడికి, బాకీకి)
ఎగ్గిలి ఎగ్గిలి చేసుడు = వెడ్డిపనులు చేయడం
ఎగ్గిలి పోరి = వెడ్డిపిల్ల
ఎగ్గులేదు సిగ్గులేదు = ఎగ్గూ సిగ్గూలేదు
ఎగ్గెలి తనం = వెకిలితనం
ఎచ్చమ్మ = యశోదమ్మ
ఎచ్చాలు = కూరలకు, ఔషధాలకు, ఊరగాయలకు కావల్సిన మసాలా దినుసులు
ఎచ్చి పచ్చి చేసుడు / అవుడు = అన్నం, ఎచ్చాలు, మొ॥ వి ఉడికీ ఉడక్క వేగీవేగక పోవడం. (కాస్త ఉడికించిన, వేపిన కారణంచేత హెచ్చి మరికొంత ఉడకని, వేపని కారణంచేత పచ్చి అవడం)
ఎచ్చుడు = ఊరు, మంద మొ॥ వి హెచ్చడం, వృద్ధికావడం
ఎచ్చుతచ్చులు = హెచ్చుతగ్గులు
ఎచ్చులు = పెగ్గెలు
ఎటమటం = కిందుమీదుకావడం
ఎటు = ఎక్కడికి
ఎటువెట్టి, ఎటుదిరిగి = ఏదీ ఎట్లయినా,
ఎట్టి = వెట్టి
ఎట్టోల్లు = వెట్టిపనివాళ్ళు, (సుంకరులు)
ఎట్ల = ఎలా
ఎడపిల్ల = పాలు త్రాగేపిల్లకన్నా పెద్దపిల్ల

ఎడాల్పు, ఎల్పు, ఎల్మ = వెడల్పు
ఎడ్డికాలం = తెలివిలేని కాలం. అభివృద్ధి కాని కాలం
ఎడ్డిచ్చుడు = వెక్కిరించడం
ఎడ్డిజనం = తెలియని జనం
ఎడ్డిపోరగాండ్లు = కల్లాకపటం తెలియని వాళ్ళు
ఎడ్డిమొకం = తెలియనివాడు
ఎడ్డిర్కం = మోమాటం, కల్లాకపటం, కళంకం
ఎడ్డెం అంటె తెడ్డెమంటడు, తెడ్డెమంటె ఎడ్డెమంటడు = ఈదాడంటే కోదాడనడం, ఎతి అంటే మతి అనడం
ఎడ్డెక్కిరి తనం = వెడ్డిగానూ, వెక్కిరింతగానూ వుండే అమాయకత్వం
ఎడ్లు = ఎద్దులు
ఎత = వెత
ఎతలేదు కతలేదు = ఏ విషయమూ అక్కరలేని స్థితి
ఎత్తికోలు మొత్తికోలు = దారిద్ర్యవస్థ
ఎత్తిచ్చుడు = పెళ్లి వరుడింట్లో జరగడం
ఎత్తిపోవుడు = తప్పిపోవడం (బస్సు మొ॥నవి)
ఎత్తు = సమానం
ఎత్తుకచ్చుడు = దొంగిలించి తేవడం
ఎత్తుకపోవుడు = శవాన్ని తీసుకెళ్లడం, దొంగిలించడం
ఎత్తుకు దగ్గ చిత్తు = ఒడ్డూ పొడుగూ బావుండడం (ఎత్తుకు దగిన చిత్తు, చెత్త (శరీరం), చిత్ కావచ్చు)
ఎత్తుకునుడు దించుడు = పొగడ్డం తెగడ్డం
ఎత్తుకెత్తు = సరికి సరి
ఎత్తుగట్టుడు = త్రాసు సమానంగా లేకపోతే బరువు వేసి లేదా తీసి సమానం చేయడం
ఎత్తుగడ = ఉపాయం
ఎత్తుగడ్డ, ఎత్తుబోరు = ఎగుడు
ఎత్తుడు = విషయాన్ని ప్రస్తావించడం
ఎత్తులు = ఎత్తుగడలు
ఎత్తువంపులు = ఎత్తుపల్లాలు, గతుకులు
ఎత్తేసుకచ్చుడు (దుక్కం) = తన్నుకొని రావడం
ఎత్తేసుడు = కుదపడం
ఎత్నాదీర్గం = ఏత్వం
ఎత్మినాన్‌గ (అ) = హాయిగా, నిదానంగా ప్రశాంతంగా, విశ్రాంతిగా
ఎత్రాజు = అభ్యంతరం (ఇహ్‌త్రాజ్) (అ)

ఎదమీదుండుడు = పశువుల సంభోగేచ్ఛ కలిగి వుండడం
ఎదల = ఎదలో, ఛాతీలో
ఎదుగవుడు (అన్నం) = ఎక్కువ కావడం (పాతబియ్యం వండినప్పుడు)
ఎదుగుడు = పెరగడం
ఎదురవుడు = ఎదురుగా కనబడడం, భేటీ అవడం, కలవడం
ఎదురిచ్చుడు = తిరుగుబాటు చేయడం
ఎదురిచ్చుడు = పెళ్లి పిల్ల వాళ్లకు కట్నాలు మొ॥నవి ఎదురు యిచ్చి పెళ్లాడ్డం, దేవుని మొక్కును ఇంట్లోనే తీర్చడం.
ఎదురు = తిరుగు (వానికి ఎదురు లేదు. ఎట్లవడితె అట్ల మాట్లాడుతున్నడు)
ఎదురు బదురు = ఎదురెదురు
ఎదురుంగ = ఎదురుగా
ఎదురుకచ్చుడు = ఏరుకొని రావడం
ఎదురుగడ్డ = ఎగుడు
ఎదురుగాల్ల పుట్టినోడు = అడ్డుపుట్టిన వాడు, కాళ్ళు ముందు బయటికి వచ్చినవాడు
ఎదురు చూసుడు = వేచివుండడం, ఎదిరి చూడడం
ఎదురుజవాబ్ = ప్రత్యుత్తరం
ఎదురెక్కుడు = ఎదురీదుడు
ఎదురొచ్చినోల్లు = కనబడ్డవాళ్లందరు, ప్రయాణంలో ఎదురు వచ్చినవాళ్ళు
ఎదుర్కోల్లు = పెళ్ళిలో మగపెళ్లివారిని ఎదురుకోవడాలు
ఎదులాపురం, ఏదులపురం = (హుజురాబాద్) ఆదిలాబాద్
ఎదువర్దాక = ఎంతవరకు
ఎద్దు ముడ్డి పొడ్సెటోల్లు = (చదువుకోని వారు) వ్యవసాయదారులు
ఎద్దుకెద్దువున్నడు = బాగా పెరిగి వున్నవాడు
ఎద్దుగొట్టుడు, ఎద్దు ఏసుడు (షేర్‌గొట్టుడు) = కోడె వృషణాలను నలగ్గొట్టడం
ఎద్దు మొద్దు = శుంఠ అని అర్థం
ఎద్దెం మద్దెం = కిందా మీదా
ఎనలు = స్త్రీలు ధరించే గుండ్ల మధ్య రాళ్లతో వున్నవి, బంగారంతో చేసినవి మూలలు మూలలుగా వుండేవి
ఎనుగఱ్ఱ = ఇంటిపై కప్పుకి వెన్నులాగా అమరిన కఱ్ఱ
ఎనుగు = కంచె, (వెలుగు - ఎలుగు - ఎనుగు)
ఎన్కకు మఱ్ఱుడు = తిరిగి రావడం
ఎన్కట, ఎన్కటికి = పూర్వం, వెనకట
ఎన్కటి రోజులు = గతకాలం
ఎన్కటి సంగతులు, ముచ్చట్లు = గతించిన విషయాలు
ఎన్కతొక్కులు తొక్కుడు = వెనుకంజ వేయడం
ఎన్కపట్ల వుండుడు = వెన్నుదన్నుగా నిలవడం
ఎన్కముందులాడుడు = తటపటాయింపు
ఎన్కయి ముందరేసుకుని తినుడు = ఏమీలేక అశుద్ధాన్ని ముందర వేసుకొని తినే గడ్డు పరిస్థితి (తిట్టుపదం)
ఎన్కశిక్క, ఎన్కశిరి = తర్వాత, ఆ వెనుక
ఎన్కులాడుడు = వెతుకులాడ్డం (వెముకులాడుట)
ఎన్కెంబడి ఎన్కెంబడి = వెనకాలే
ఎన్నడు = ఏనాడు, ఏరోజు
ఎన్నీల = వెన్నెల
ఎన్నీల పుల్లలు = ఒకరకం దీపావళి టపాకాయలు
ఎన్నుల = వీపులో
ఎన్నులు = బుట్టలు, పొత్తులు
ఎప్పటిశిప్ప ఎనుగుల్లనే = ఎప్పటిలెక్కనే, ఎప్పటి లానే
ఎమశెర = యముని చెర
ఎముడాల, ఎములాడ = వేములవాడ
ఎముడు = యముడు
ఎమ్మటె = వెంబడే, వెంటనే
ఎయ్యి (అన్నం మొ.వి) = వేయి, వెయ్యి, పెట్టు
ఎరం = చాకలి మొ॥ పనిమనుషులకు పెట్టే ధాన్యాదుల రూపంలోని ప్రతిఫలం
ఎరికే = తెలుసు
(నా) ఎరుకల = (నాకు) తెల్సినంత వరకు
ఎర్కపెట్టుడు = వెంటనే గుర్తించేందుకు వీలుగా గుడ్డలకు మరక పెట్టడం
ఎర్తం = వ్యర్థం
ఎఱ్ఱతేలు లెక్క ఉండుడు = ఎఱ్ఱగా అందంగా వుండడం
ఎఱ్ఱ = వానపాము, ఎర ?
ఎఱ్ఱ వడుడు (మైదాకు) = గోరింటాకు పండడం

ఎర్రగ బుర్రగ = ఎర్రగా అందంగా
ఎర్రగడ్డ = ఉల్లిలో ఎర్రనిది
ఎర్రటి ఎండలు = మండు టెండలు
ఎర్రమన్ను = అల్కుపూతలకు వాడే మన్ను
ఎర్రసాలు వడుడు = ఆకాశంలో వర్ష సూచనలు (చెడుగొట్టువానలవా ?)
ఎర్రికుక్క = పిచ్చికుక్క, వెర్రికుక్క
ఎలాన్ (అ) = ప్రకటన
ఎలిగారం = వెలిగారం
ఎలోల్లు = సుంకరులు
ఎల్కపిల్లోలెపుట్టుడు = పుట్టిన శిశువు, మరీ చిన్నగా వుండడం
ఎల్కలు పడుడు = ప్లేగు
ఎల్గవెట్టుడు = వెలగబెట్టడం
ఎల్గందుల = వెలిగందల (ఇది ఒకప్పటి కరీంనగర్ జిల్లా కేంద్రం)
ఎల్లడి వడుడు = గుట్టలు అంటుకోవడం
ఎల్గ ఎల్గుడు = వైభవంగా వెలగడం
ఎల్త కట్టెలు = వెదురు కట్టెలు
ఎల్తి = వెలితి
ఎల్మోల్లు = వెలమలు, పద్మనాయకులు
ఎల్ల (సాల్) = (సంవత్సరం) పొడుగూతా, అంతా
ఎల్లం = ఎల్లయ్య
ఎల్లకాలం = ఎల్లప్పుడు
ఎల్లజాలడు = వెళ్లలేకపోతాడు
ఎల్లడి ఎల్లడి అవుడు = చాటు లేక మొత్తం బహిరంగం వెల్లడికావడం
ఎల్లమ్మ (తల్లి) గుడాలు = మొక్కజొన్నలు, అనుముల గుగ్గిళ్ళు (ఎల్లమ్మ దేవత పండుగనాడు చేసుకుంటారు వీటిని)
ఎల్లినోల్లు = ఉన్నోళ్ళు, సాగుతున్నవాళ్ళు
ఎల్లిపాయ కారం = దరిద్రులు ఎల్లిపాయలు చిదిమి వాటితో కలుపుకొనే కారం
ఎల్లుమాను = జరుగుబాటు
ఎల్లెం = వెంటనే, వేగంగా, వైళము
ఎల్లెల్కల = వెల్లకిలా
ఎల్సిపోవుడు = వెలసి పోవడం (రంగు)
ఎల్సుడు = దేవుడు వెలవడం, అవతరించడం
ఎవలంతలవాల్లు = స్వచ్ఛందంగా
ఎవలు = ఎవరు
ఎవలు పున్నెం గట్టుకున్నరోగని = ఎవరు పాపం మూటకట్టుకున్నరో గాని
ఎవ్వారం = వ్యవహారం
ఎవ్వి = ఏవి, ఎయ్యి
ఎస్ల = కుండ
ఎస్పరెస్ = ఎక్స్‌ప్రెస్

ఏ

ఏంచుడు = లెక్కపెట్టడం, వేయించడం, ఎన్నడం
ఏండ్ల కొద్ది = ఏళ్ళ కొలది, తరబడి
ఏండ్లు = ఏళ్ళు, సంవత్సరాలు
ఏందాక = ఎక్కడిదాకా
ఏంది = ఏంటి, ఏమిటిది
ఏందిరా ? = ఏరా ?
ఏందివయా = ఏంటయ్యా (ఏంది + అయ్యా లేక ఏంది + భయ్యా)
ఏందో = ఏదో
ఏక్దమ్మున = ఎకాయెకి
ఏక్నిరంజన్ = ఏకోనారాయణ
ఏకమవుడు = కల్సిపోవడం
ఏకమొత్తం = అంతా కలిపి
ఏకాన = అణా (పైసలు)
ఏకాశి = ఏకాదశి
ఏకుడు ప్యాలాలు = మరమరాలు
ఏకుమేకవుడు = అవకాశం రాగానే బలపడడం
ఏకోనారాయన = ఒంటరివాడు
ఏక్తార = తాంబూర
ఏగిచ్చుడు = వేగడం, బాధలతో వెళ్లదీయడం
ఏగుడు (మూడు) = మూడు గంటలు కొట్టడం
ఏజ్‌బార్ అవుడు = ఉద్యోగాదులకు వయోపరిమితి దాటడం
ఏడ = ఎక్కడ
ఏడాకులు ఎక్కువ సదువుకునుడు = ఒకరికన్నా మరొకరు తెలివిలో మించి పోవడం
ఏడాద్దినం, యాడాద్దినం = సంవత్సరీకం
ఏడిండ్ల పిల్లికూనోలె తిర్గుడు = అనేక కష్టాలు పడుతూ పిల్లలను సాకడం, దయనీయంగా తిరగడం
ఏడుపు ఏదో నేను ఏడుసుడు (నా) = (నా) బతుకేదో నేను బతకడం
ఏడుపు గొట్టోడు, ఏడుపు మొకపోడు = ఎప్పుడూ ఏడిచే వాడు

ఏడ్సి మొత్తుకున్నట్లు = దరిద్రం కొట్లాడినట్లు
ఏతులు = పెగ్గెలు
ఏతువు = హేతువు
ఏదో ఒకటి దొల్పిచ్చుకుని పోవుడు = ఎలాగోలా నెట్టుకురావడం
ఏనంగనో = ఎక్కడినుండో
ఏనిగ = ఏనుగు
ఏనుకునుడు = నాటిన మొక్కల వేళ్ళూనుకొనడం
ఏన్గు తొండమంత దొడ్డుగ వానవడుడు = కుంభవృష్టి
ఏన్గెక్కినంత సంబరం = అంబారీ మీద ఊరేగినంత సంతోషం
ఏపాటి (వున్నయి) (బాకీలు మొ॥నవి) = ఎంత మొత్తంలో (వున్నాయి)
ఏమది, ఏమదే ? = ఏంటి ?
ఏమిటోల్లు = ఏ కులంవాళ్ళు
ఏరువడుడు = వేరు పోవడం
ఏరుగపోవుడు = దొడ్డికిపోవడం, వేరుగా పోవడం
ఏర్గిపూసుకున్నట్లు చేసుడు = అసహ్యంగా చేయడం
ఏర్పాటు చేసుడు = మనిషిని ఆనవాలు పట్టడం
ఏర్లు = వేళ్ళు (చెట్టుయొక్క)
ఏర్లపాతుకపోవుడు = స్థిరనివానముండి పాతబడిపోవడం
ఏలు = వ్రేలు, వేలు
ఏలు ఏస్తె అందేదాక తినుడు = బాగా తినడం
ఏలు పెట్టే సందిస్తే కాలు పెట్టుడు = కాస్త వీలుంటే అంతా ఆక్రమించుకోవడం
ఏలు వెట్టుడు = జోక్యం చేసుకోవడం
ఏషకాంత = వేషకాంత
ఏసంగి, యాసంగి = వేసవి
ఏసుడు = కొట్టడం, వేయడం
ఏసుతాసుగాకుంట = వ్యత్యాసం లేకుండా
ఏసు లేకుండుడు = వైభవం, కళ, వృద్ధి, కాంతి మొ॥ నవి లేకపోవడం

ఐ

ఐదేల్లు నోట్లెకు వచ్చుడు = కూటికి సరిపోవడం
ఐద్రబాదు = హైదరాబాద్
ఐబత్ దినుడు = కంగు తినడం
ఐరానవడుడు = (నానా) హైరానా పడడం
ఐరిని బైరిని చేసుడు = తిమ్మిని బమ్మిని చేయడం
ఐశత్, (హైసియత్) (అ) = సంపద, అర్హత
ఐశతెంత ? బిశాదెంత = లెక్కెంత ?

ఒ

ఒంటికాల్, రెండో సిచ్చి, మూడో ముచ్చి, నాల్ నడ్డి, ఐదర రెడ్డి, ఆరే గన్ను పోరగాడు పిల్ల = బిళ్లం గోడులోని పదాలు ?
ఒంటిగాడు = ఒంటరివాడు
ఒంటిరెక్కపానం = బలహీనుడు అని చెప్పడం
ఒంటేలు = మూత్రం
ఒంట్లు = అంకెలు, సంఖ్యలు (ఒకటి రెండులని అర్థం)
ఒంట్లె = వంట్లో
ఒకటిరెండు ముచ్చట్లతో = ముక్తసరిగా
ఒక్క అడుగుపోయివచ్చుడు = కాస్తవెళ్ళి రావడం (ఒక్క అడుగు రారాదు)
ఒక్క కట్టు మీదుండుడు = ఏకత్రాటి మీద నడవడం
ఒక్క చెయ్యిఎయ్యరాదు = కాస్త సాయం చేయరాదా ?
ఒక్క నరమానవుడులేడు = ఒక్కడూలేడు
ఒక్కపారి = ఒక్కసారి
ఒక్కందుకు = ఒక విధంగా
ఒక్క కునుకుతీసుడు = కాస్త నిద్రపోవడం
ఒక్క చెయ్యిమీద నడ్సుడు = ఎవరో ఒకరి పెత్తనంతో పనులు నడవడం
ఒక్కటే నవ్వుడు = అదే పనిగా నవ్వడం
ఒక్కతి = ఒకర్తె, ఒకతె
ఒక్కతీరుగ = అదేపనిగా
ఒక్కతుసురుకు సాలది = దేనికీ సరిపోదు
ఒక్కదమ్ము (తాగుడు) = కాస్త (తాగడం)
ఒక్కపొద్దు = ఉపవాసం, పస్తులు
ఒక్కమాట = మాట్లాడేప్పుడు ఉపయోగించేపదం (ఒక్కమాట - నీతో కొద్దిగంత పనుంది)
ఒక్కమూటి = ఒకేమురా, ఒకే జట్టు
ఒక్కశిత్తం = స్థిరచిత్తం, నిర్ణయం
ఒక్కసారె = అకస్మాత్తుగా

ఒగలింటికి పోయెటోల్లు = ఒకరి ఇంటికి (అనగా అత్తవారింటికి) వెళ్ళేవాళ్ళు
ఒగాది = ఉగాది
ఒగాల్ల = ఒకవేళ
ఒగ్గుకత = చెవులొగ్గి వినదగిన యాదవుల కథ
ఒగ్గొగ్గు ముసలమ్మ = ముదివగ్గు
ఒచ్చేరకు పెట్టుడు = దాచిపెట్టడం
ఒట్టు = ప్రమాణం
ఒడిపిల్లు = బియ్యంలో వచ్చే ఒక రకమైన తృణ ధాన్యం, ఒడిపిలిబియ్యం
ఒడిశిపోవుడు = అయిపోవడం, నిండుకోవడం
ఒడిసెల = వడిశెల (వడిగా వెళ్ళే శిల)
ఒడ్డె = వడ్డెర
ఒడ్డెక్కిచ్చుడు = గట్టెక్కించడం
ఒడ్డెక్కుడు = గట్టెక్కడం, పని కావడం
ఒత్తడి = ఒత్తిడి, నిర్బంధం
ఒత్తు = నొక్కు
ఒత్తుపెట్టుడు = ఓటు పెట్టడం
ఒత్తుక పోవుడు = ఒంటికి గట్టిగా ఏదో తగలడం
ఒత్తుకచ్చుడు = ఒత్తిడితో అనివార్యం కావడం
ఒత్తుకుండ = పొయ్యికి రెండువైపుల రాళ్ళుండి మూడోవైపు నీళ్ళతోనింపిన కుండ నపోర్టుగా వుంచడం తద్వారా వంటతో పాటు నీళ్ళు కూడా వేడవుతాయి.
ఒత్తుకునుడు = సర్దుకోవడం
ఒత్తుగా = గట్టిగా, బాగా, దట్టంగా, చిక్కగా
ఒత్తుడు (కాళ్ళు మొ॥నవి) = పట్టడం
ఒత్సాదీర్గం = ఓత్వం
ఒదలు = వదులు, లూజ్
ఒదులకిచ్చుడు = ఉబ్బడం, సడలడం
ఒద్దులు = రోజులు, పొద్దులు, (రోజు(ప))
ఒమ్ముడు = కుదరడం,ఒంటికి సరిపోవడం, అమరడం
ఒరాలు = ఒడ్డూఒరాలు
ఒరుగుడు = మేనువాల్చడం, వాలడం,దక్కడం
ఒర్రుడు, ఒర్లుడు = అరవడం, వాగడం
ఒర్రె = ఒర్రునది,చిన్నఏరు
ఒల్శన్ని = చాలా,వలసినన్ని
ఒల్కపోసుడు = పారబోయడం
ఒల్శంతసేపు = చాలాసేపు, వలసినంతసేపు
ఒల్లె పెట్టుకొని సాదుడు = చాలా పదిలంగా ఒడిలో పెట్టుకొని సాకడం
ఒల్లెకట్టిచ్చుడు = చీరకంటె చిన్నగుడ్డను ఆడపిల్లకు కొత్తగా కట్టించడం
ఒల్లెక్కాలకు = ఉత్తుత్తుగానే,హుళక్కులకు
ఒస్గులు = చదివింపులు, కట్నాలు

ఓ

ఓతీరుగ = ఒకరకంగా,ఒకమాదిరిగా
ఓంబత్తి = కొవ్వొత్తి
ఓకరచ్చుడు = అందరికి అయిష్టంకావడం, వాంతివచ్చినట్లుగా అనిపించడం
ఓకారం = ఓక్....మనుకుంటూవచ్చేవాంతి
ఓటర్ల/ఓటల్ = హోటల్
ఓటి = ఒక్కటి
ఓటుపాటు = తేడా
ఓట్లు = ఎన్నికలు
ఓడగొట్టుడు = అయిపోగొట్టడం
ఓడిబియ్యం = ఒడిబియ్యం
ఓడు = ఎవడు
ఓణి = పరికిణి
ఓద = హోదా
ఓనగాయ = లేతచింతకాయ
ఓనగుంటలు = ఓమనగుంటలు
ఓనమాలు, ఓన్మాలు = వర్ణమాల, అక్షరాలు, ఓంనమశ్శివాయలు
ఓపకపోవుడు = పని చేయలేకపోవడం
ఓపికెదినుడు = సహించడం, ఓపిక వహించడం
ఓపికెమంతుడు = సహనశాలి
ఓపికెమంతురాలు = సహనశీలి (స్త్రీ)
ఓపికెలు = సహనం, బహువచనాంతంలో ప్రయోగించబడిన పదం
ఓమ = వాము
ఓరకు వెట్టుడు = దాచిపెట్టడం, ఓరగాపెట్టడం, పక్కకు పెట్టడం

ఓర్సుకపోవుడు = ఒరసుకుని పోవడం (గోడ మొ॥ నవి)
ఓర్సుకునుడు = సహించడం
ఓలి = హోళీ
ఓలిగె, ఓలె = వలె, లాగా
ఓల్లు = ఎవరు
ఓషన = యోచన
ఓసర = ఆసరా, ఒంట్లో సత్తువ

ఔ

ఔ = ఔను
ఔగోలిచ్చుడు = బాధపడడం (అఘోరించడం)
ఔర్ = మరియు
ఔలగాడు = పిచ్చోడు ?

క

కంక = కోడె
కంకబద్దలు = వెదురుబద్దలు
కంకబొంద = పుష్టిగా వున్న ఎద్దు
కంకి = పొత్తు, బుట్ట
కంకుడు = నోటిలోని పండ్లతో కొరికి తినడం
కంకునం = కంకణం
కంకెడు కంకెడు = పిడికెడు, పిడికెడు
కంగాలి కంగాలి చేసుడు = పని పాడు చేయడం
కంగిరి బింగిరి = పొంతన లేని
కంగు దినుడు = కంగారుపడడం, దిగ్భ్రమ చెందడం
కంచుక = ఓ రకమైన తామర
కంచుడు = మూకుడు
కంచె = పశువుల గడ్డి కోసం వదలిన చోటు
కంజర్ = చిన్నడప్పు
కంజీషు = పిసినారి
కంజు = కొంజు
కంజూషిగాడు = పిసినిగొట్టు
కంటికి కడివెడు ఏడ్సుడు = కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించడం
కంటినిండ నిద్రపోవుడు = గాఢనిద్ర పోవడం
కంటు అవుడు = కంటగింపు కావడం
కంటె = కంఠాభరణం, కంటెసరి
కంటె బొక్కలు = కంఠానికి ఇరువైపుల వున్న ఎముకలు
కంట్లం, కంట్లెం = కంఠం
కంట్లెపువ్వువడుడు = (నేత్రరోగం) కంటి నల్లగుడ్డు తెల్లగామారిపోవడం
కండసారి చెక్కెర = కలకండ
కండ్లకిందికెల్లి చూసుడు = మతలబుగా చూడడం, రహస్యంగా పరిశీలించడం
కండ్లకు చీకట్లు వచ్చుడు = కళ్ళు బైర్లు కమ్మడం
కండ్లకు పొరలు వచ్చుడు = కండ కావరం
కండ్లకు మస్కలు వచ్చుడు = దృష్టి మాంద్యం
కండ్ల గానడు = ఖాతరు చేయడు
కండ్లద్దాలు = సులోచనాలు, కళ్ళజోడు
కండ్లనీల్లు తీసుకునుడు = కళ్ళనీళ్ల పర్యంతం కావడం
కండ్లపొట్టులు = కంటిరెప్పల కింది భాగాలు
కండ్లమంట (తనం) = అసూయ
కండ్లముందటి పోరడు = వయస్సులో చిన్నవాడై ఆబాల్యముగ తెల్సినవాడు
కండ్లల్ల మన్నుపోసుకునుడు = అసూయ పడడం
కండ్లల్ల కనవడుడు = కళ్ళకు బొమ్మకట్టినట్లుండడం
కండ్లల్ల పెట్టుకునుడు = దురుద్దేశంతో గమనించడం, జాగ్రత్తగా చూసుకోవడం
కండ్లల్ల మెరుసుడు = మాటికీ గుర్తుకు రావడం
కండ్లు = కళ్ళు
కండ్లుకుచ్చుకునుడు = నిద్ర చాలక కళ్ళన్నీ గుచ్చుకున్నట్లు నిద్రముంచుకురావడం
కండ్లుదెరుసుడు = కనువిప్పు కావడం, జ్ఞానోదయం కలగడం
కండ్లు దెంగినయా ? = కనబడ్తం లేదా ?
కండ్లు నెత్తి కెక్కుడు = గర్వం కల్గడం
కండ్లుపోవుడు = తప్పు చేసినపుడు కళ్ళు పోతాయని చెప్పడం
కండ్లు మూసి తెర్సినంతల = ఒక్క క్షణంలో
కండ్లు వచ్చుడు = కళ్ళకలక

కండ్లు సల్లవడుడు = పగవాడికి కీడు జరిగినపుడు తను సంతోషానుభూతి పొందడం
కండ్లు సల్లవడుడు = పగవాడికి కీడు జరిగినపుడు తను సంతోషానుభూతి పొందడం
కంతలు = కణతలు
కంత్రిగాడు = దుర్మార్గుడు, క్రూరుడు
కందగడ్డలు = చిలకడదుంపలు
కందగాడు = దుష్టుడు, రౌడీలాంటివాడు
కందికమ్మలు = కందివర్ణంలోకి మారిపోయిన కాయిదాలు
కందిపోవుడు = దెబ్బలకు నల్లబడిపోవడం
కందిలి (అ), కందీన = లాంతరు
కందుర్ = దేవునికి సమర్పించిన మాంసాదులను నిశ్శేషంగా తిని మొక్కు తీర్చడం
కందెన = బండి చక్రాలు సులువుగా తిరగడానికి ఇరుసుకు వేసే ల్యూబ్రికెంటు, పూసేమసి
కంపిని = కంపెనీ
కంబం = స్తంభం
కంబి = కమ్మి, కటకటాలు, ఊచలు
కంసల్య = కౌసల్య
కక్కదాగుడు, కక్కవోసుడు = వశీకరణకై యితరులు పెట్టిన మందును శరీరం నుండి కక్కించడం
కక్కుడు = వాంతులు, అడిగిన వెంటనే అప్పు తీర్చడం
కక్కుడు బైలు, కక్కుడేర్గుడు = వాంతులు, విరేచనాలు
కచ్ర = చెత్త
కచీరి, కచేరీ = కార్యాలయం
కచ్చకాయలు = గచ్చకాయలు
కచ్చరిగాయలు, కచ్చెగాయలు = కసుగాయలు, పచ్చికాయలు
కచ్చితంచేసుడు = నిర్బంధించడం, బలవంత పెట్టడం
కచ్చితం మనిషి = నిక్కచ్చి మనిషి
కచ్చు = కీటు
కచ్చురం = బండి
కచ్చెగట్టుడు = కక్ష కట్టడం
కచ్చెపెక్కఉడుకుడు = అన్నం ఉడికీ ఉడక్క పోవడం (కచ్చాపక్కా ఉడకడం)
కజాన = బొక్కసం
కజ్జురంపండు, కజ్జురపండు = ఖర్జూరపండు
కటకట పెట్టుడు = కొట్లాట కల్పించడం
కటాకటి = ఖచ్చితంగా, ఖరాఖండిగా
కటికోల్లు = కసాయివాళ్లు
కటీనం = కఠినం
కటీఫ్ = స్నేహం తెగిపోవడం
కటుకు కటుకు అవుడు = అప్పాలు మొ॥నవి ఎక్కువగా కాలి గట్టి పడడం
కటోర = లోతు తక్కువైన కూరగిన్నె
కట్కా = మీట, స్విచ్, బోల్టు
కట్కాం = కట్టడం, నిర్మాణం
కట్కార్ = బందెలదొడ్డి
కట్టం = కష్టం
కట్టడి జేసుడు = కట్టుబాట్లో ఉంచడం
కట్టలకు కట్టలు = (నోట్లు) కట్టలు కట్టలుగా
కట్టు = నియమం, కట్టుబాటు
కట్టు ఏసుడు = పాము మొ॥ నవి రాకుండా ఇంటి చుట్టూ మంత్రంతో కట్టు వేయించడం
కట్టుచారు = పప్పును ఉడికించగా మిగిలిన నీళ్ళతో చేసిన చారు
కట్టుడు = చెల్లించడం (అప్పు), పశువులు గర్భం ధరించడం
కట్టుడు చీరలు, కట్టువాక చీరలు = కట్టుకోకలు
కట్టువడుడు (బైలు) = విరేచనాలు ఆగడం
కట్టె = బెత్తం, కర్ర, కలప
కట్టె జరుసుకపోవుడు = ఒళ్ళంతా చల్లబడి కర్రలా బిగుసుకు పోవడం, మ్రాన్పడం, కొయ్యబారిపోవడం
కట్టెపండు = గింజలు తీయని చింత పండు
కట్టెపుల్లలు = వంటచెరుకు
కట్టెపుల్ల లెక్క అవుడు = చిక్కిశల్యమవడం
కట్టెల పుల్ల ఇరికె, పుల్లల కట్టె ఇరికె = అనవసర విషయాల ప్రస్తావన - కాలయాపన, రంధ్రాన్వేషణ?
కట్రౌతు = ఇంటి నిర్మాణానికి వాడే రాయి ; చక్కగా చెక్కబడిన రాయి
కట్లె కట్లె = ఛిపో (కుక్కను కొట్టడానికి వాడే పదం)
కట్లెపూలు = ఒకరకమైన నీలవర్ణంలో వున్న పూలు
కడక్ = స్టిఫ్‌గా వుండడం
కడకడలు పోవుడు = మందిలో ఉండక పక్కలకు వెళ్లడం
కడకు, కడాకు = పక్కకు, కొసకు, చివరికి

కడగొట్టు = చివరి
కడలు ఏసుడు = గొంగళ్ళ చివరలకు, కడలకు అంచులు వేయడం
కడహీనం = మరీహీనం
కడాయి = చెరకు పెనం
కడి (పెండ) = ముద్ద
కడిగి అరబోసినట్లు = స్వచ్ఛమైన రీతి
కడుగులు = బియ్యం కడిగిన నీళ్లు
కడుప = గడప
కడుపల్లల్ల = గుమ్మంలో
కడుపలు = ఇండ్లు (మీ వూల్లె మొత్తం ఎన్ని కడుపలున్నయి ?)
కడుపవుడు = గర్భవతి కావడం
కడుపా కయ్యా = కడుపా కాగా, కడుపా కళ్ళేపల్లి చెరువా, కడుపా చెరువా, కడుపా ఖండవల్లి మడుగా, కడుపా కొల్లేరా ?
కడుపు అవిశిపోవుడు = బాధతో గుండె చెరువు కావడం
కడుపు ఊదు / ఊదరవట్టుడు = ఏడ్చి ఏడ్చి కడుపంతా ఉబ్బిపోవడం
కడుపు కడుగుడు = అబార్షన్ ?
కడుపు గట్టుకుని = చాలా కష్టపడి
కడుపు చేతుల పట్టుకున్నోల్లు = పేదలు
కడుపునంబలి వడ (నీ) = ప్రేమతో కూడిన ఒక దీవెన
కడుపు పండుడు = పిల్లలు కావడం
కడుపు పెంచుకునుడు = తిండిపోతు కావడం
కడుపు మందమవుడు = మలబద్ధకం
కడుపు మసులుడు = అసూయతో, పగ, కోపంతో మండిపోవడం
కడుపున చెడపుట్టుడు = కడుపు చేటు, పుట్టుక
కడుపునిండ = మనస్ఫూర్తిగా
కడుపునొప్పి = అవసరం
కడుపుపూజ = తిండి
కడుపుల గాలుడు, కడుపుల గోకుడు = ఆకలి కావడం
కడుపుల చిన్నగ నములుడు = కడుపులో నొప్పి
కడుపుల చెయ్యివెట్టి దేవినట్లు అవుడు = కడుపులో వేలుపెట్టి కెలికినట్లవడం
కడుపుల దయపుట్టుడు = దయకల్గడం
కడుపుల దయ్యం కూసుండుడు = విపరీతంగా ఆకలి వేయడం
కడుపుల దాసుకునుడు = తప్పుకాయడం
కడుపుల పెట్టుకొనుడు = తప్పు కాయడం
కడుపుల పేగులు నోట్లెకచ్చుడు = తల ప్రాణం తోకకు రావడం, అతి ప్రయాస
కడుపుల సురసురఅనుడు = ఆకలి కావడం
కడుపుల యిసంలేకుంట = నిష్కల్మషంగా
కడుమయి = మిగిలినవి
కడుముంత = చిన్నముంత (మట్టిది)
కడెం = కడియం
కడ్మ = కరడు (వర్ణసమీకరణంతో కడ్మ)
కడ్మగాడు = కఠినుడు, క్రూరుడు
కడ్పవెట్టుడు = ఇల్లు కట్టినపుడు ఆడబిడ్డలతో గడపలు పెట్టించడం
కడ్పునిండది కాలునిండది = ఎందుకూ చాలదు అని చెప్పడం
కడ్పుగాల = తిట్టుపదం
కడ్పుల ఇసంపెట్టుకొనుడు = మనసులో కుళ్ళు పెట్టుకోవడం
కడ్పుల పెట్టుకుని సాదుడు = అతి జాగ్రత్తగా సాకడం
కడ్పుల పేగుల్లోనోల్లు = నిరుపేదలు
కణాలు (బండివి) = బండికాని (డి) రంధ్రాల్లో వేసే కర్రలు
కత = కథ
కతంజేసుడు (ఖతమ్ (అ))= అయిపోగొట్టడం, చంపడం
కతర్‌నాక్ మనిషి = ప్రమాదకారి
కతల్‌కేసు, కతల్ (అ) = క్రిమినల్ కేసు
కతలు కార్కానలు = కథా కమామీషులు
కత్తిగట్టుడు = కక్ష గట్టడం
కత్తికోత = విపరీతమైన బాధ
కత్తెర = కృత్తిక
కత్ప = ఒడంబడిక (కద్ప(అ))
కదరు (అ) = గౌరవం, ఖదర్
కద్దర్ = ఖద్దర్
కనరు = వగరు
కనరు కనరు వానన = గుడ్డలు, వెంట్రుకలు కాలుతున్న వాసన
కనవడుడు = అగుపించడం

కని = కాని, రాతి కనీలు - సరిహద్దు రాళ్ళు
కనికరం = దయ
కనీనం = కడహీనం
కనుకు = కంకుల్ని కాల్చడానికి కట్టె పుల్లలు చేర్చడం
కనుగల్గివుండుడు = జాగ్రత్తగా గమనించడం, కనిపెట్టివుండడం
కనుములు = రవికగుడ్డలు
కన్కట్టు విద్య = ఇంద్రజాల మహేంద్ర జాలాదులు
కన్నంటుకునుడు = నిద్రలోకి జారిపోవడం
కన్నకర్మానికి = కన్నపాపానికి
కన్నవిటిచెవ్వవిటి = గుడ్డి, చెముడు
కన్నారం, కన్నాగురం, కన్నావురం = కరీంనగరం
కన్ను గొట్టుడు = కన్నుగీటడం, గిలకడం, కనుసైగ చేయడం
కన్ను చెదురుడు = అసూయతో కళ్ళు చెదరడం
కన్నుమల్లుడు = నిద్రరావడం
కన్నువెట్టుడు = జాగ్రత్తగా గమనించడం, నిఘా వేసి వుంచడం
కన్నెర్రతనం = అసూయ
కప్పతల్లి ఆట, కప్పతొక్కుడు = వానలు పడాలని రోకలికి కప్పను కట్టి యిల్లిల్లు తిరిగి నీళ్ళు పోయించుకోవడం
కబ్జచేసుకునుడు = అధీనంలోకి తీసుకోవడం
కమ్‌జోర్ మనిషి = బలహీనుడు
కమస్కం (కమ్ సే కమ్) = తక్కువలో తక్కువ, కనీసం
కమాన్ = ఆర్చి, కమాను, విల్లులాంటి నిర్మాణం
కమాయించుడు = సంపాదించడం
కమాల్ చేసుడు = అద్భుతం చేయడం
కమిరిచ్చుడు = బూరు, ఈకలు పీకబడిన కోడిలాంటి వాటిని మంటపై కాల్చడం
కమీజు (అ) = ఒకరకమైన చొక్కా
కమీనగాడు = అల్పుడు
కమేటి గట్టుడు = అందరూ కలిసి మంతనాలు చేయడం
కమ్మ = కాయిదం
కమ్మ కత్తి = ఈత, తాటి మొ॥ కమ్మలను కోయుకత్తి
కమ్మంగ కాయి పాయి చేసుకొని తినుడు = అన్నం (ఖాద్యం) పానాదులను (పేయం) రుచికరంగా చేసి తీసుకోవడం
కమ్మగ = రుచికంగా
కమ్మర్ (ప)= నడుము
కమ్మలు = దుద్దులు
కమ్మి = తక్కువ, కొరత, చవక
కమ్ముకచ్చుడు = మేఘాలు కమ్మి చీకటి అవడం
కమ్ముడు (కోడిని) = గంపకింద దాచడం, వుంచడం
కమ్ములు = బండి చక్రాల అరుగుదలను ఆపేందుకు ఇనుముతో వేసినవి
కమ్ర = గది
కయ్య = ప్రవాహ ఉద్ధృతితో చీలిన నేల, వాగులో (వాకిట్లో) ఏర్పడిన లోతైన స్థలం, మడుగు లాంటిది
కయ్య కయ్య మొత్తుకునుడు = లబోదిబోమనడం
కయ్యం = గొడవ
కయ్యగోసుడు = వాగొడ్డున వున్న పొలంలోకి నీళ్ళు వచ్చి కొంతకొట్టుకుని పోవడం
కయ్యిమనుడు = కోపం, విసుగుతో అరవడం
కర = నిజం
కరంటు వెట్టుడు = రక్షకభటులు వ్యక్తులకు షాకు ఇప్పించి శిక్షించడం
కరట్టు / కరష్టు = కరెక్టు
కరాబు = చెడిపోవడం (ఖరాబ్ (అ))
కరార్ (అ) = నిర్ణయం, ఖరారు
కరి = బిగువు కావడం (దారం)
కరి ఎక్కది = ధైర్యం రాదు
కరీదు (ప) = వెల, ఖరీదు
కరీదుజేసుడు = కొనడం
కరీద్దోడు (కాపోడు) = రైతు కానివాడు (ఖరీదు దార్ ?)
కరువుల వాంతి = కరువులో అధిక మాసం
కర్కు = పళ్లపొడిగా వాడే కాల్చిన పొగాకు
కర్కు బీడి = తాగిపారేయగా మిగిలిన బీడిముక్క
కర్కోటకుడు = దయలేనివాడు
కర్జు = వంట చెరుకుతో వండిన కారణంగా వంటింటి కప్పుకి పొగయిన మసి
కర్బూజ = A musk - melon
కర్య = కజ్జికాయలు
కర్రుసందు నాగలి సందున యిరికినట్లు = తప్పించు కోలేని ధర్మసంకట పరిస్థితి
కర్రెగ = నల్లగా
కర్రెపిట్ట = భరద్వాజపక్షి

కల = అందం, కళ (ఆమె మొకమ్మీద మస్తు కల వుంది)
కలం మామిడి (పండ్లు) = ఒకరకమైన మామిడి (పండ్లు)
కలకల తగులుడు = ఉసురు తగలడం
కలపెలకాగుడు = బాగా కాగడం
కలవోవుడు, కల్వవోవుడు = కలుపుకై వెళ్లడం
కలాకాన్ = మిఠాయిలో ఒక రకం
కలాయి = పాత్రలకు పూసే కళాయి
కలాలి = గీతపని
కలాస్ అవుడు (ఖలాస్) (అ) = అయిపోవడం
కలి = కూరాడు కుండలోని పులిసిన గంజి, బియ్యంకడిగిన నీరు
కలిసల్లుడు = పుట్టిన బిడ్డ చల్లగా వర్ధిల్లాలని కూరాడు కుండలోని నీళ్ళు చల్లడం
కలికలిఅవుడు (కడుపు) = గుండె కరిగి నీరవడం లాంటి పలుకుబడి
కలివిడిల = భేటీలో (కల్సుకున్నప్పుడు)
కలుపుగోలుతనం = చొరవ
కలుపుడు = కలియబెట్టడం (కూర మొ॥నవి)
కలె = ఉమ్మి
కలెవడుడు = కొట్లాట, కలియబడడం
కలెగల్పులు = కల్తీలు
కలెగల్సుడు = కలగలపులు కావడం
కలెగూర = తోటకూర
కలెదిర్గుడు = కలియదిరగడం
కలిపెట్టుడు = కలియబెట్టడం
కల్గంపుల్గం = కలగాపులగం
కల్గింది (పెట్టాలె) = ఉన్నది (యివ్వాలి)
కల్గినంతల = ఉన్నంతలో
కల్తికులం = సంకరకులం
కల్తులు = కల్తీతో ఏర్పడినవి
కల్ప = పాది
కల్పిచ్చి చెప్పుడు = కల్పించి చెప్పడం
కల్పిరాత = గొలుసుకట్టు
కల్యాణి బిర్యాని = గొడ్డు మాంసపు బిర్యాని
కల్యామాకు = కరివేపాకు
కల్యోగం = కలియుగం
కల్లం తొక్కిచ్చుడు = నూర్పిళ్ళు
కల్లమ్మీద పడ్డట్లు = స్వేచ్ఛగా తిన్నట్లు (ఆంబోతులా)
కల్వం = రోలు కన్న చిన్నది
కల్వం గుండు = కల్వంలో మందుల్ని నూర్చేరాయి
కల్వరిచ్చుడు = పలవరించడం
కవరు = కబురు
కవర్దార్ = ఖబర్దార్
కశ్కి = కవుచిక
కశ్పి = వృత్తి
కశ్పిశి = గడబిడ, గజిబిజి
కషాయం = చేదు, కషాయపురుచి, నాటు వైద్యులుచే తయారుచేసిన ద్రవరూప ఔషధం
కష్టంవుంచుకోకపోవుడు = కృతజ్ఞతగా వుండడం, తిరిగి ప్రతిఫలం ముట్టచెప్పడం
కష్టాల గడ్డ, కాష్టాలగడ్డ = స్మశానవాటిక
కస = కాస్త
కసం = ఒట్టు
కసరు = పసరు
కసరుగాయలు = కసుగాయలు
కసురుకునుడు = కోపగించుకోవడం, విసుగు చెందడం
కస్ప = ముఖ్యప్రాంతం
కస్సపిస్సనములుడు = కసపిసా నమలడం
కా బాస = పదాద్యక్షరాలను అన్నింటినీ 'కా'తో పలికే భాష.
కాం = కారం (చిన్నపిల్లల భాష)
కాంగనే = అవగానే, కాగానే
కాంచి = కాడనుంచి, కాన్నించి
కాంచి / కైంచి తొక్కుడు = సైకిల్ తొక్కడానికి కాళ్ళు అందని చిన్నపిల్లలు ఎడమచేత హ్యాండిల్, కుడిచేత సీటు పట్టుకుని తొక్కడం)
కాంట = పిన్నీసు, ధాన్యాదులను తూచే పెద్ద తక్కెడ
కాంట్రకిచ్చి = కాంట్రించి
కాందాన్ = కుటుంబచరిత్ర (ఖాన్దాన్ - (ప))
కాక = చిన్నాన్న, వేడిమి
కాకగడ్డ = పెగగడ్డ
కాకరపుల్లలు = కాకరవత్తులు
కాకిఎంగిలి = చిలకకొట్టుడు
కాకి ఒర్రుడు = బంధువులొస్తున్న నమ్మకం
కాకి బంగారం = పసుపు పచ్చని అభ్రకం
కాకిబల్గం = గంపంత బలగం
కాకిరిబీకిరి మాటలు = అర్థం పర్థంలేని మాటలు (కక్కిరిబిక్కిరి)

కాకిలగ్గం = ఎండకొడుతూ వానపడడం
కాకిసొచ్చిన యిల్లు = విడువదగిన ఇల్లు అని అర్థం
కాకిబట్టలు = ఖాకీ దుస్తులు
కాకెత్తుకపోవుడు = కావాల్సినదాన్ని తన్నుకు పోవడం
కాగవెట్టుడు = కాచడం (నూనె, నీళ్ళు)
కాగు = బాన
కాజలు / కాజాలు = బొత్తాములు పెట్టుకోవడానికై ఏర్పరచిన చిల్లులు
కాజూ = జీడిపప్పు
కాజేసుడు = దొంగిలించడం
కాటగల్సుడు = తప్పిపోవడం
కాటిపాపలోల్లు = కాటికాపరులు
కాటు = గండం, పంటిగాటు
కాటుపోవుడు = మాడిపోవడం (గట్క మొ॥నవి)
కాడ = సందర్భంలో / బదులు (రెండు రూపాలు తీసుకునే కాడ నాల్గు దొబ్బుతున్నడు), స్థలం
కాడు = చితి, వల్లకాడు, స్మశానం
కాత = కాయలు కాయడం
కాత వెట్టుడు = ఉద్దెర పెట్టడం
కాతా = ఎకౌంటు
కాది = ఖాదీ, ముతకబట్ట
కాదు = కదూ ! (నిన్న నువ్వు మాయింటికి వచ్చినవ్ కాదు)
కాదు కక్కుసం = కాదు, కచ్చితం, కాదు కర్కశం
కాదుపోదు అంటే = లేదూ అంటే
కాన = సొరుగు
కాన = అన్నం ఖానా (ప)
కానచ్చుడు = కనిపించడం
కానని మొకానికి కప్పదయ్యం = ఏనాడూ చూడనివాని స్థితి
కానని మొకం = ఎన్నడూ దేనిని చూడని మొగం
కానలేదు = గౌరవించలేదు, గుర్తించలేదు
కాని = కాడి
కాని తూట్ల కెల్లి కర్రెపిట్టను ఈగిచ్చుడు = ఘటనా ఘటన దురంధరుడు
కానూన్ = చట్టం
కాన్గిరి (కాన్గి) = ప్రైవేటు, సొంత
కాన్పు = ప్రసవం
కాన్రాని రాజ్యం, దేశం, సోటు = సుదూర ప్రాంతం
కాపాయం = పాదుపు (కాపు+ఆయం), ఆయాన్ని లేదా ఆదాయాన్ని కాపుచేసుకోవడం
కాపుగాసుడు = మాటువేసి వుండడం
కాపుదం బెట్టుడు = కాపడం
కాపుదనపోల్లు = రైతులు
కాబిల్ (అ) = అర్హత (Able), (capable)
కామ = గొడ్డలి కామ
కామ్‌యాబు (ప) = ఉత్తీర్ణత
కామడపాట = కామారెడ్డి
కామాటి = మే స్త్రీ, లేబర్
కామాటిపురం = లేబర్ ఉండే ప్రాంతం (ముంబైలో)
కాముడు = మన్మథుడు
కాముడు కాలుడు = కామదహనం
కాముని బండ = కాముని దహనం చేసిన చోటు
కాముని బూతం = కామినీ భూతం
కామూష్ (ఖామోష్) (ప) = నిశ్శబ్దం
కాయం = గసగసాలు, శొంఠి, కొబ్బరి, మిరియాలు మొ॥ వి ముద్ద చేసి పచ్చి బాలెంతల నడుం పటుత్వానికి యిచ్చేది
కాయకష్టం = శరీరకష్టం, రెక్కల చాకిరి
కాయగసురుకాలం = కాయలు కాసే కాలం
కాయమవుడు = ఖాయం కావడం
కాయికూర = మాంసంకూర (కాయి = ఖాద్యం)
కాయిదం రాసుకునుడు = అగ్రిమెంటు చేసుకోవడం
కాయిదా = ఆచారం
కాయిదాలు కత్పలు = కాయితాలు కదపాలు
కాయిశిప్ప (కైశిప్ప) = కవుచిక
కాయిష్ (ఖ్వాహిశ్) (ప) = ఇష్టం, మోజు, కోరిక
కార = పూసా, బూంది మొ॥నవి
కారటు = కార్డు
కారడ్డం మాటలు = ప్రతిదాన్నీ వ్యతిరేకించే వెటకారపు మాటలు (కారొడ్డం - కాలు అడ్డంగా పెట్టే మాటలా ?)
కారిజ్ చేసుడు (పేరు మొ॥నవి) (ఖారిజ్) (అ) = కొట్టివేయడం, తీసివేయడం
కారీలు = బొంబాయి నుండి వచ్చే పొరలతో కూడిన గోధుమ తినుబండారాలు
కారోబార్ (ప) = గ్రామపంచాయితీ గుమాస్తా
కార్కాన = కంపెనీ
కార్గుజారు = పెత్తనం
కార్జెం = కాలేయం
కార్యం = పని, శోభనం

కార్వాయి = సిఫారసు
కాలం అవుడు = వర్షాలు పడడం
కాలంజేసుడు = చనిపోవడం
కాలం బూనుడు = వర్షాలు మొదలవడం
కాలంముంచుడు = అనావృష్టి
కాలంబోవుడు = అనావృష్టి
కాలకుపోవుడు = దొడ్డికి పోవడం (కాల్వకు)
కాలకు పెట్టుడు = విరేచనాలు
కాలనీ కూలనీ = ఏదీఏమైనా కానివ్వండి అని
కాలబెట్ట (నిన్ను) = ఒక తిట్టు
కాలపెట్టు = ఇవ్వు, పెట్టు, తగలెయ్యి, (ఏదో ఒకటి కాలపెట్టు - నేను జెప్పిన పోవాలె) - (కోపంతో అనడం)
కాలాంతకుడు = చావుని తెచ్చే శివుడు, అసాధ్యుడు
కాలి (ఖాలీ - (అ) = కేవలం, ఉత్తగా
కాలినడుక = పాదచారం
కాలు ఆగది = కాలు నిల్వదు (ఒకచోట స్థిరంగా వుండని స్థితి)
కాలుమీద కాలేసుకుని కూసుండుడు = కడుపులో చల్ల కదలకుండా వుండడం
కాలువెట్టుడు = అడుగు మోపడం
కాలే = కాలేదు, కాలా
కాలేరుమీదికి = బొగ్గు కాలరిలోకి
కాలేసుడు = దహన సంస్కారం, హననం
కాల్చి కర్రెపెట్టను చేసుడు = ఎంతో పీడించడం
కాల్జేతులు = కాళ్ళుచేతులూ
కాల్లకట్టుకు = కాళ్ళవైపున
కాల్లకు చెక్రాలుండుడు = తిరుగుబోతు అని అర్థం
కాల్లకు నీల్లిచ్చుడు = ఇంటికొచ్చిన అతిథి కాళ్ళు కడుక్కోవడానికి నీళ్ళివ్వడం
కాల్లకు మట్టి అంటకుండ పెంచుడు = అపురూపంగా, గారాబంగా పిల్లల్ని పెంచడం
కాల్లగోర్లుతీసుడు = రజస్వల అయింతర్వాత కాళ్ళ గోర్లు తీసి చీరకట్టించి ఇంట్లోకి పంపించడం,శోభనం
కాల్లల్ల కట్టెలు పెట్టుడు = అడ్డుకోవడం, Hurdles
కాల్లు కడ్పులు పట్టుకునుడు = కాళ్ళా వేళ్ళా బతిమిలాడ్డం
కాల్లు గుంజుడు = కాళ్ళ తీపులు
కాల్లు జాపుకుని పండుకునుడు = నిశ్చింతంగా వుండడం
కాల్లు జేతులు సల్లగుండుడు = ఆరోగ్యంగా ఆయుష్మంతులై ఉండడం
కాల్లు తొక్కిచ్చుడు = అక్కమగనికి మరదల్ని కట్టబెట్టడం
కాల్లు రాలేదు = వెళ్లబుద్ధి కాలేదు, (ఇంటికి వెళ్లాలంటే కాల్లు రాలేదు)
కాల్లు రెక్కలు ఆడేదాక = బొందిలో ప్రాణం ఉన్నంత వరకు
కాల్లు సంద్రుమనుడు = ఎండకు కాళ్ళు చుర్రుమనడం
కాల్లుజేతులు కట్టేసినట్లు అవుడు = కదలనివ్వని పరిస్థితి
కాల్లురెక్కలు నమ్ముకున్నోల్లు = తమ కాయకష్టాన్ని నమ్ముకున్నవాళ్లు
కాళ్ళు సురసుర కాలుడు = కాళ్ళు కాలడం
కావలి = కాపలా (తమిళ 'కావల్' కు 'కావలి' దగ్గర)
కావలికాడు = కాపలాదారు
కావలిచ్చుకునుడు = కౌగిలించుకోవడం
కావాలె = కావాలి
కాపురం = కావరం, పొగరు
కాశిదండ, కాశిదారం = తీర్థాలు, తిరనాళ్ళ నుండి తెచ్చిన నల్లని దారం, దీన్ని చేతికి కట్టుకుంటారు.
కాష్టం = కాడు, చితి
కాస (ఖాస్ - (అ)) = స్వయాన, సొంత
కాసెపోసుడు = గోచీ పెట్టడం
కాసెవాల్లు = రాతిపనివాళ్ళు
కాస్కర్ = ప్రత్యేకించి
కాస్తు (చేసుడు) (ప) = సాగుబడి (చేయడం)
కింటల్ = క్వింటల్
కిందమీదజేసుడు = చావుబతుకుల్లో కొట్టుకులాడ్డం
కిందమీద మాట్లాడుడు = అవకతవకలు మాట్లాడడం
కింద పెడితె మీద పెట్టుడు మీద పెడితె కింద పెట్టుడు = ఆకుకు అందకుండా పోకకు పొందకుండా వుండే స్థితి
కింద, కిందట = క్రితం
కొందపడి మీదపడి = కిందామీదాపడి
కిందవడ్డా బంచోత్, మీద వడ్డా బంచోత్ = కింద వడ్డా మీసాలకు మన్నంటలేదన్నట్లు
కిందికి మీదికి చూసుడు = ఎగాదిగా చూడ్డం, నఖశిఖ పర్యంతం చూడ్డం

కిందువాడకట్టు = ఊరి మొదట్లో కాక దిగువన, చివరన వున్న వీధి
కిచ్‌డీ = పప్పు, బియ్యం మొ॥నవి కలిపి వండినది
కిటుకు = కీల్లు, ఆధారం, మర్మం, కూపీ
కితాబ్ = పుస్తకం
కిత్కెలు = కృత్తిక కార్తె
కిమ్మత్(ఖీమత్) (అ) = వెల
కిరస్తాన్లు = క్రైస్తవులు
కిరానం దుకానం = కిరాణాకొట్టు
కిరాయి (అ) = ఛార్జీ (బస్ కిరాయి, రైలు కిరాయి), ఇంటి అద్దె
కిరికిరి = గొడవ
కిరీటం బెట్టుడు = గౌరవించడం
కిర్మి = మూర్ఛ, ఫిట్స్ (క్రిమివల్ల వస్తుందనుకుని దాన్ని కిర్మి అని పిలిచి వుండాలి)
కిల = కిలో
కిలా, కిల్లా = కోట
కిలాడి = రంకులాడి, బొంకులాడి, ఆటగత్తె
కిలాప్ (ఖిలాఫ్) (అ) = వ్యతిరేకం
కిలావర్ = చీట్లపేకలో ఫ్లవర్
కిలాస్ = క్లాసు
కిల్లకిల్ల నవ్వుడు = కిలకిలా నవ్వడం
కిష్టకిష్ట = బల్లి పల్కగానే ఇలా అంటారు
కిసకిస నవ్వుడు = కిసుక్కుమనడం
కిసకిసలాడుకునుడు = కొట్లాట పెట్టుకోవడం
కిసర్‌బైలు = చిన్నపిల్లలకు ఆకుపచ్చగా, పలుచగా వచ్చే మలం
కిస్తె = బల్ల సొరుగు ?
కిస్తె (ప) = చిన్నమూత
కిస్తులు (అ) = వాయిదాలు, ఇన్‌స్టాల్ మెంటులు, ఖిస్తులు
కిస్మత్ (ఖిస్మత్)(అ) = అదృష్టం
కిస్మిస్‌లు (ప) = ఎండు ద్రాక్షలు
కీకపెట్టు = కూతవేటు
కీకలు = అరుపులు, కేకలు
కీమగొట్టుడు (అ) = ఖీమాగా నరకడం
కీర(ఖీరా) = పాయసం
కీలకొండి మనుషులు = మెలికపెట్టే వాళ్ళు, కొర్రీలు వేసేవాళ్ళు, మడత పేచీలు పెట్టేవాళ్ళు
కీస,కీసా (ప) = జేబు
కీసుపిట్ట = విజిల్, (కీచుమంటుంది), చీమిడి (కీసుపిట్ట నేలకేసి కొట్టు)
కీసులాట = గొడవ
కుంకుమ (బొట్టు) = కుంకుం (బొట్టు)
కుంగుడు = నేల లోపలికి పోవడం
కుంచం = ఎనిమిది తవ్వలు
కుంచెరుకలోల్లు = ఒకరకం ఎరుకలు
కుంటు వడుడు = పని ఆగిపోవడం
కుంటెండ్లు = శ్రవణాభరణాలు
కుండతోకుండెడు = కుండెడు అని అర్థం
కుండపోత = కుంభవృష్టి
కుండల గల్లది = కుండలో కలది, ఉన్నది
కుండలు కొట్లాడుడు = దరిద్రం తాండవించడం
కుండి = చతుశ్శాలలో (చంకల యింటిలో) వాన నీళ్ళు పడుటకు మధ్యలో వదిలిన భాగం
కుండెన = కుంది ? (తమిళం కుందాణి)
కుంపటి = తంటా
కుక్క తలుపులు = ఇంట్లోకి కుక్కలు రాకుండా ప్రధాన ద్వారంలో అమర్చిన చిన్నగేటు
కుక్కపీకులాట = ఎంతకూ తెగని తంటా
కుక్కపేగులోడు = ప్రేమగలవాడు
కుక్కగొడుగు = పుట్టగొడుగు
కుక్కతోక = ఎంత ప్రయత్నించినా వినని, మారనివాడు
కుక్కను కొట్టినట్లు = సాధు జంతువును హింసించినట్లు (ఆడవాళ్లను కొట్టడం కుక్కను కొట్టినట్లు వుంటది - సాదుకోవాలెకని సంపుతరా)
కుక్కను గొడితే రాలుడు = రాలేటివి డబ్బులని అర్థం. డబ్బులు పుష్కలంగా ఉన్నట్లు వ్యంగ్యంగా చెప్పడం
కుక్కబతుకు = హీనమైన బ్రతుకు
కుక్కమొకం మనిషి = కోపిష్టి
కుక్కల కొడుకా = ఒక తిట్టు
కుక్క సద్ది = గొల్లలు తమ సద్దితోపాటు కుక్కకు తీసికెళ్ళే సద్ది
కుక్కసావు = కాకిచావు
కుక్కిమెదలు = దగ్గరగా కుక్కినట్టుగా వున్న మెడలు
కుక్కెత్తుగ పోవుడు = మన కిష్టమైన వాటిని తన్నుకుపోవడం (పివ్వర్‌వెంటు నా దగ్గర ఎక్కడుంది ? కుక్కెత్తుకపోయింది)

కుచ్చాలు = మూడు పాపలాలు
కుచ్చింది = గుచ్చింది
కుచ్చుడు = కుక్కడం (నోట్లో కుచ్చుకుని తాగద్దు, జేబుల పైసలు కుచ్చుకో) తాలవ్యీకరణం
కుచ్చులు = డబ్బులు
కుచ్చె = రాశి (పిడుకల కుచ్చె మొ॥నవి)
కుటింబం = కుటుంబం
కుటీలం = కుటిలం
కుటుకుటుమోటర్ = సైకిల్‌మోటర్
కుట్కం = కుట్టు, స్టిచ్చింగ్
కుట్టె = కుళ్ళుమోత్తనం, కుట్ర
కుట్టుగూల్లు = గుడ్డలు కుట్టడానికి దర్జీకిచ్చిన డబ్బులు
కుట్టు పట్టినట్లు (కడుపు) = పొట్టంతా బిగుతుగా వుండడం, కుట్టుపెట్టినట్లు ?
కుట్రబాజి మనిషి = కుట్రలూ, కుహకాలూ చేసేవాడు
కుడుకలు = ఎండుకొబ్బరి, కురిడీ (కొబ్బరి)
కుడుకపేర్లు = పిల్లల మేలుకోసం ఉగాది సందర్భంలో మెడలో వేసు కురిడీల దండలు
కుడ్తిల పద్ధ ఎలుకోలె = పాలలో పడిన బల్లిలాగా
కుడ్సుడు = తినడం (నన్ను బాదపెట్టి వాడేం కుడుసుతడు)
కుతి =బలమైన కోరిక, యావ (కుతుకం, కుతూహలం లోంచి వచ్చివుండాలి)
కుత్కెలు = కృత్తికలు
కుత్కెలువచ్చుడు = గవదబిల్లలు
కుత్కెలువడుడు = పొలమారడం
కుత్కెల్దాక తినుడు = పీకల్దాకా తినడం
కుత్తెం = ఇరుకిరుకు
కుద = కుదువ (తమిళం కుదవై)
కుదార్తెంగా = మనస్ఫూర్తిగా, కృతార్థంగా
కుదిచ్చుడు = అటూ ఇటూ ఎత్తేయడం, కుదపడం
కుదిమట్రం(గా) = ఎత్తుకు తగిన లావు (గా)
కుదిలించుడు = కుదపడం
కుదురుకునుడు = పెరుగు తయారవడం
కుదురుడు = చేతి రాత అందంగా వుండడం, పెళ్లినిర్ణయం కావడం (సంబంధం), డ్రెస్ మొ॥నవి సరిపోవడం, చక్కగా కుట్టడం (ఈ డ్రెస్ మంచిగ కుదిరింది)
కుదేసుడు = మనిషిని పట్టుకుని అటూ ఇటూ ఎత్తేయడం
కుద్దు (ప) = స్వయానా, సొంత (ఖుద్ నుండి వచ్చింది)
కునపులోల్లు = పద్మశాలీలను యాచించు జాతి
కున్నె = మొక్కజొన్నలు ఒలిచాక మిగిలింది
కుప్ప = ఆస్తి
కుప్ప అవుడు (పని) = పాడయి పోవడం
కుప్పలకు కుప్పలు = కుప్పలు తెప్పలుగా
కుప్పలు = గొర్రె, మేకలను కోసాక వేసే మాంసం పాళ్ళు,రాశులు
కుముటు, కూటు వాసన = మిరపకాయలు మొ॥నవి నిప్పులో పడినపుడు వచ్చే వాసన
కుమ్ము = అసూయ, కుళ్ళుమోత్తనం
కుయ్‌క్కుమనకుంట = కిమ్మనకుండా
కుయ్యి = యోని, గుదం ?
కుయ్యిమనలేదు కుటుక్కుమనలేదు = కిమ్మన లేదు, ఉలుకు పలుకు లేదు, కిక్కురుమనలేదు
కురుసురాళ్లు = మొగురాల కింద ఉండే రాళ్ళు
కుర్తా = ఒక రకం చొక్కా
కుర్పులు, కూర్పులు, కూర్కులు = కునుకులు
కుర్చగ = కురుచగా, పొట్టిగా, చిన్నగా
కులకట్టు = కులంకట్టు, కులనిబంధన
కులవడు / కూలవడు = కూర్చో, చతికిలపడు
కులవడుడు, కూలవడుడు = ఉడకడం (కూర)
కులస్తులు = కులంవాళ్ళు
కుల్ల (ప) = కుళ్లాయి, టోపి, కొల్లాయి
కుల్లకుల్ల, కుల్లంకుల్ల = హృదయం విప్పి వివరంగా
కుల్లుల్లు చేసుడు (నీల్లు) = నీళ్ళని కుళ్ళు కుళ్ళు మలినం చేయడం
కువారం, కువార్కం = కుళ్ళుమోత్తనం
కువ్వ = ముడ్డి
కుశి / కూశి అవుడు = బండి మొ॥నవి చెడిపోవడం
కుషమత్ = మెప్పుకోలు
కుషి (ఖుష్) (ప) = సంతోషం
కుష్కి (ప) = మెట్ట (ఖుశ్‌కి నుండి వచ్చింది) (శుష్కమైనది)
కుష్టరోగం = కుష్ఠురోగం
కుసం, కూసం = కుబుసం
కుసుకుసఅనుడు = అనారోగ్యం పాలవడం
కుసులు = మంచంకుసులు
కూకేటిపాము = కొండచిలువ

కుసులు = మంచంకుసులు
కూకేటిపాము = కొండచిలువ
కూజా (ప) = సన్నటి మెడగల మట్టిపాత్ర
కూడవెట్టుడు = జమచేయడం
కూడి వుండుడు = కలిసి వుండడం
కూడివచ్చుడు = వ్యక్తులు కలసిరావడం
కూడు ఉడ్కపెట్టే దిక్కు = అడదిక్కు
కూడుకుమ్ము = కూడూగీడూ
కూడుకొనుడు = సంభోగించడం
కూద్చుడు = పూడ్చడం, బాకీలు తీర్చడం, ఆలుమగలు ఇద్దరిని కలపడం
కూని = హత్య
కూర = మాంసం
కూర అలిసింత = కూర బొబ్బెర
కూరకోత = ఊచకోత
కూరగాయలు = కాయగూరలు ?
కూరాకు (ప) = తిండి మొ॥ వి, (ఖురాక్ నుండి వచ్చింది)
కూరాడు = కలి నీళ్ళున్న కుండ, తరవాణి
కూలికి యిసం దాగుడు = డబ్బులకు ప్రాణం తీసుకోవడం
కూసునుడు = కూచోవడం,తాగడానికి కూచోవడం
కృష్ణ కృష్ణ = బల్లిపలుకగానే యిలా అంటారు
కెల్లి = వైపు (ఎటుకెల్లి పోతున్నవ్ ?),నుండి
కేటి = నవరస్ ? కల్తీ (బంగారం,వెండి)
కేడిగాడు = దుర్మార్గుడు, రౌడీ
కేరుడు (కోడి) = గుడ్లు పెట్టు సమయంలో కోడి అరుపులు
కైకిలి = కూలి (తమిళ కైక్కూలి లోంచి వచ్చింది) అంటే చేతులతో పనిచేసి సంపాదించిన కూలి అని అర్థం
కైకిలి గంబలి చేనుకునుడు = కూలీ నాలీ చేసుకోవడం
కైగట్టుడు = కవితలు రాయడం
కైత్కాలు = కవిత్వాలు మొ॥నవి
కైనీడ = క్రీనీడ
కైర్ = సరి, సరే, అయినా
కైలాట్కం = కొట్లాట
కైలాసం = పరమపదసోపానపటం, వైకుంఠపాళి
కైవారం = వృత్తిలేఖిని
కొంక = (వంకర) కొంకరగా వున్న తవ్వుసాధనం
కొంకర్లు పోవుడు (వేల్లు) = వంకరలు పోవడం
కొంకశిలిపోవుడు = కొంకర్లు పోవడం
కొంకిడికట్టె = వేపపుల్లలు మొ॥నవి తెంపడానికి వంకర కొంకరగా వున్న కట్టె
కొంకీస = తవ్వే సాధనం
కొంకీస లెక్క అవుడు = చిక్కి శల్యం కావడం ?
కొంకులు = మడమలు, పిక్కల మధ్య భాగం
కొంగ మెడలోడు = సన్నని పొడుగు మెడవాడు
కొంగు = చెంగు, చెరగు, పైట
కొంగువర్సుడు = స్త్రీ లొంగిపోవడం
కొంచవో,కొంటవో = తీసుకునివెళ్ళు(పద బంధ పారిజాతంలో యిది వైదికులతో వుందనీ రాశారు. తెలంగాణలో కింది కులాల్లో కూడా చాలా సాధారణంగా వాడుతారు,ఇది తమిళం 'కొండుపో' కి దగ్గర)
సాధారణంగా వాడతారు దీన్ని)
కొంచెపు గునం = వెలితిపడే గుణం
కొంచెపుతనం = అల్పత్వం
కొంటెపోరడు = తుంటరి
కొండకు ఎదురు చూసినట్లు చూసుడు = ఎంతో ఆత్రుతతో ఎదురు చూడ్డం.
కొండి = కొక్కెం
కొండివెట్టుడు = మెలికపెట్టడం, మడత పేచీ పెట్టడం
కొండీలు = కొండెములు
కొండెంగ = కొండముచ్చు
కొంద్రుగాడు = గొర్రెలు మొ॥ వాటి మీద పడే జంతువు
కొంప కొల్లారం అవుడు = ఇల్లంతా నాశనమవుడం. ఇల్లు గుల్లవడం
కొంపల గుత్తోడు = కొంపలు కూల్చేవాడు
కొచ్చెగ = పదునుగా
కొజ్జ = నపుంసకుడు
కొజ్జె = కొజ్జా
కొజ్జమనుసులు = కయ్యాలమార్లు
కొటార్లు = క్వార్టర్సు ?
కొటీర్ = కుటీరం లాంటి క్వార్టర్
కొట్టం = పశువుల పాక, దొడ్డి
కొట్టికొట్టి అడుగుడు = గుచ్చిగుచ్చి అడగడం
కొట్టుడు = బాదడం
కొట్టుడు (ఆర్) = ఆరుగంటలు కావడం

కొట్టువడుడు = చిక్కిపోవడం, పనిచేసి అలసి పోవడం
కొట్టేసుడు = భాగించడం
కొట్నాలు దంచుడు = ధాన్యం దంచడం
కొట్లాట = పొట్లాట
కొడలు (మంట) = జ్వాలలు
కొడలి, కొడాలి = కొడవలి
కొడిశె కట్టెలు = ఒకరకం కలప
కొర్తలేదు (వచ్చెటట్టు) = వచ్చేలా అనిపించడంలేదు
కొతిమీరు = కొత్తిమీరు
కొత్త = (తెలంగాణలో కొత్తపంట చేతికి రాగానే చేసుకునే పండుగ) కొత్తంత పండుగలేదు అల్లునంత సుట్టంలేదు.... సామెత
కొత్తల = ప్రారంభంలో (నేను కొత్తల మస్తు బయపడెటోన్ని. ఇప్పుడు జెర్ర నయం)
కొత్తలు = డబ్బులు
కొద్దిగ చెయితిరుగాలె = కాస్త చేతిలో డబ్బులు సమకూరాలి, వెసులుబాటు కావాలి
కొద్దిగంత = కొంత
కొద్దిగన్ని = కొన్ని
కొద్దిల, కొద్దిగంతల = కాసింతలో, వెంట్రుకవాసిలో
కొనగాడు = ఒక రకం తిట్టు
కొనమీద పెట్టు (నా) = ఒక తిట్టుపదం
కొనముట్టనిపని = సఫలం కానిది ? సమాప్తంకానిది, సుఖాంతం కానిది
కొనముట్టుడు = కడముట్టడం
కొనమొదలు తెల్వదు = ఆదీ అంతం తెలియదు
కొనాకరికి,కొసాఖరికి = చివరాఖరకు
కొనూపిరి = అంతిమశ్వాస
కొప్పెర = పట్టుకోవడానికి కడియాలుండే పెద్ద ఇత్తడిపాత్ర (నీటికోసం వాడుతారు)
కొప్పెర = గొంగడి మొ॥ వాటిని ఒకరకంగా మడిచి తలమీద వేసుకోవడం (గోపురం నుండి వచ్చి వుండాలి)
కొబ్బరికాయ = టెంకాయ
కొమ్ములచ్చుడు = గర్వాదులు కల్గడం
కొయ్యగాల్లు = వరి మొ॥వి కోయగా మిగిలినవి (పదబంధ పారిజాతంలో దీనికర్థం చెప్పి యిప్పుడు కొయ్యలు అనే పిలుస్తున్నారు అని పేర్కొన్నారు కాని తెలంగాణలో ఇప్పటికీ కొయ్యగాల్లనే అంటారు.)

కొరకొర = కొట్లాట, కోపం
కొరకొర చూసుడు = చురచుర చూడడం
కొరాడు = కొట్టం
కొరిపానం = అంతిమశ్వాస
కొరుకుడు = రక్కుడు
కొర్త = కొరత
కొర్రమట్ట = కొర్రమీను
కొర్రిచీమలు = కొర్విచీమలు
కొర్రివెట్టుడు = మెలికపెట్టడం
కొర్లు = కొరివి చీరులు
కొర్కాసు,కొర్రాయి = కొరివి, మండిన వంటచెరకు, పొయ్యిలకట్టె
కొలుచుకునుడు = నిలబడి అదేపనిగా కొట్లాడం
కొలువు = ఉద్యోగం
కొల్లకుండ = కొలకుండ
కొల్లాపురం = లేని తలనొప్పి, లేని రామాయణం
కొల్లి = స్త్రీలింగం
కొల్లుగుంట = బాలింతకు, శిశువుకు స్నానం చేయించే గుంట
కొసంత = కొద్దిగంత
కో ఆట = కోకో
కొంద్ర = కొంద్ర
కోక (పాన్) = కిళ్ళీబడ్డీ
కోగులు, కోగిలెలు = కొర్వి చీమలు
కోట వెట్టినట్టున్న ముక్కు = కోటేరులాంటి ముక్కు
కోటర్ = క్వార్టర్
కోటొక్కదేవుల్లు = కోటి దేవుళ్ళు
కోడాం / కోడం = కొట్టం
కోడిగుడ్డు అట్టు = ఆమ్లెట్
కోడిజుట్టుకూర = కోడి జుట్టు ఆకారంలో ఆకులున్న తోటకూర
కోడినిద్ర = కూచున్న చోటే కాసేపు విశ్రమించడం
కోడిమెదలు ఏనుడు=వాడిపోయి నిస్సత్తువతో వుండడం
కోడిమెదడు = తక్కువ మెదడు
కోతమిష్మి = సామిల్
కోతికి పుండు పుట్టినట్లు = ఎంతకూ మాననిది అని అర్థం
కోతిమొకం = అనాకారి మొగం, తిమ్మరాజు
కోతుకం = కోపం
కోదండం = బడిపిల్లలను వేలాడదీసి కింద కంప పెట్టి శిక్షించడం

కోన్‌కిస్కాగాడు = అనామకుడు
కోనాయె అనెటోడు లేడు = పలుకరించేవాడు లేడు (కోన్ అయా అనేవాడు ?)
కోపం పొడుసుకచ్చుడు = కోపోద్రిక్తుడు కావడం
కోపగొండి, కోపగొండోడు = కోపిష్టి
కోపన్ = రేషన్
కోపు = కప్పు, Cup
కోపులల్ల వుండుడు = అడవిలో వుండడం
కోపులు = రోడ్లు మొ॥నవాటికోసం మట్టిని తవ్వగా ఏర్పడిన గుంతలు
కోమటిదెబ్బ = అర చేయిని దొప్పలా పెట్టి వీపుపై తగులకుండా కొట్టే దెబ్బ
కోమలిపోరగాడు = పడుచు వయస్సుగాడు
కోయమ్మ కొండలల్ల = (సుదూరంగా కొండల్లో కోనల్లో అని అర్థం) (కో అంటే తమిళంలో దేవుడు కోయమ్మ అంటే దేవత... దేవతలు ఉండే సుదూరమైన కొండల్లో అని అర్థం) కోయంబత్తూరు యిలాంటిదేనేమో ! (కో+అంబత్తు+ఊర్) అంబ అంటే అమ్మ అనే కదా అర్థం
కోర = బొక్కెన
కోరం = తగినంత మంది
కోరలు పోవుడు (పండ్లు) = అతి పుల్లని వస్తువుల్ని తినగా దంతాల పొరపోయి యిత పదార్థలను తినలేకపోవడం
కోలలేసుడు = ఆడవాళ్ళు కోలలు వేయడం
కోలాటం = తలమీద గొంగడి మొ॥నవి మడిచి వేసుకోవడం
కోలాటం = మగవాళ్ళు కోలలు వేయడం
కోల్లాగ = కోడె
కోవ, కోవా = మీగడ
కోశిష్ (ప) = ప్రయత్నం
కోసు = వంకర,రెండు మైళ్ళు, క్రోసు
కోసురం = కోసం
కౌలు = భూమిని ఒప్పందం మేరకు యివ్వడం
కౌసు = మాంసం
కౌసువాసన = నీచువాసన (చేపలు మొ॥ వాటి వల్ల కలిగే వాసన)
క్యాలి (అ) = స్పృహ (ఖయాల్ నుండి వచ్చింది) ధ్యాస
క్లాసుమెంటు = క్లాస్‌మెట్

గ

గంగ = నీరు, గోదావరి
గంగరాల్లు = బావిలో రింగుల కింద ఆధారంగా వేసే రాళ్ళు
గంగల కల్సుడు = ఏట్లో కలవడం, నశించిపోవడం
గంగాజమున = 1. రవ్వ మరియు శనగపిండితో చేసిన లడ్డు. 2. కలాకాన్ మరియు గులాబ్‌జామున్
గంగాలం = నీళ్ళకోసం వాడే ఇత్తడి పాత్ర
గంగ రాల్లు తేలుడు = సంసారం గతి మారిపోవడం, బావినీళ్ళు రింగుల కింది గంగరాళ్ళు వరకు వెళ్లడం
గంజి = మార్కెట్ యార్డు (ధాన్యదుల)
గంజిల ఈగను తీసేసినట్లు చేసుడు= ఒక మనిషిని చులకన చేయడం
గంజు = గిన్నె
గంటకొట్టినట్లు = ఘంటాపథంగా, కంఠోక్తిగా. ముక్తకంఠంతో
గంటెజారుడు పప్పు = పలుచగా చేసిన పప్పు
గంటెపుస్తెలు = గంట ఆకారపు పుస్తెలు
గంట్లు పెట్టుడు = కలహాలు పెట్టడం
గండ కరువు = పెద్ద కరువు
గండ పరుకలు = పెద్ద పరకలు
గండదీపం, నందదీపం= వ్రతాదుల్లో నిర్ణీతసమయం వరకు వెలిగే పెద్ద దీపం
గండమాల = చెరకుకు పట్టే తెగులు
గండానవుట్టుడు = మరొకరికి గండంగా జన్మించడం
గండి = నిర్జనారణ్యం, పెద్ద అడవి, చెరువు గండి
గండు = పెద్ద
గండుకు గండు = లావుగా
గండుచీమ = గండ్ర చీమ
గండుపిల్లి = భయంగొలిపేపెద్ద పిల్లి
గండ్రపేగు = అరికంట్లం
గంత = అంత
గంతగనం = అన్ని
గందం = గంధం, చందనం
గందపట్టె = తలుపులకు అడ్డంగావేసే కఱ్ఱ
గందుకని = అందుకని
గంపగుత్త = మొత్తంగుత్త, మొత్తానిక మొత్తంగా

గగ్గెర = లంగా
గగ్గోడు = చేయికో, కాలికో దెబ్బ తగిలినప్పుడు గజ్జల్లో, చంకల్లో దిగిన ఉబ్బెత్తు భాగం (మనం గగ్గోలు పడదగింది కనుక గగ్గోడు)
గచ్చు = సిమెంటునేల
గజ్జగజ్జ వన్కుడు = గజగజావణకడం
గజ్జెల గుఱ్ఱం = వన్నెల వినసకఱ్ఱ
గజ్జలు = కాలి, చేతి గజ్జలు
గజ్జి = తామర
గజ్జికుక్క = గజ్జి పట్టిన కుక్క
గజ్జుమనుడు = ఉలిక్కిపడడం, భయపడడం, గజగజలాడడం
గజ్జెకర్నం = వలయాకారంలో చిన్న కురుపులతో ఏర్పడిన ఒక తామర
గట్క = సంగటి
గట్టి చేసుకునుడు = పెళ్ళి మొ॥నవి ఖాయం చేసుకోవడం
గట్టిపెండం = ఘటికుడు, ఘనాపాటి
గట్టిపిండి = నలుగుపిండి, అటకలి ?
గట్టిపెట్టుడు = పలకలు, బోర్డులకు, బీరాకులు బొగ్గులు దంచి పెట్టడం
గట్టోన్ని = ఆరోగ్యవంతుణ్ణి (మీ అందరికన్న నేనే గట్టోన్ని !)
గడ్కొయ్యలు = గడకఱ్ఱలు ? (బండిమీద కూర్చునే పొడుగు కఱ్ఱల రంధ్రాల్లో పెట్టిన కఱ్ఱలు)
గడ్‌బడ్ = గడబిడ
గడంచె, (గడమంచె) = బెడ్‌షీట్లు మొ॥నవి వేసుకొనే చిన్న మంచం లాంటిది
గడలువడుడు (చెవులు) = చెవుల్లోకి నీళ్ళు పోయి ఒకరకంగా శబ్దం రావడం
గడి, గడీ = చిన్న కోటలాంటిది
గడికోసారి = గడియకోసారి, మాటికీ
గడిగడికి = గడియ, గడియకూ
గడియాల్ = గడియారం
గడిసేపు,గొడిసేపు = గడియసేపు, కాసేపు
గడుసుపోరడు = గడుసుపిల్లాడు
గడెక్కుడు డోల్ కొట్టుడు = ఒక్కడికి రెండు పనులు చేయాల్సిన దుస్థితి
గడ్డ = దుంప
గడ్డం = గెడ్డం
గడ్డకు పడుడు = ఒడ్డుకు బాధ్యత తీరి గట్టెక్కినట్లు కావడం (రామయ్యకు యిద్దరు పిల్లలు. పెద్దోనికి ఉద్యోగం దొరికింది. వాడు గడ్డకు పడ్డడు. ఇంకొకడు పడితె అయిపాయె)
గడ్డపార = గునపం
గడ్డపార ఈత = ఈతరాని పరిస్థితి (గడ్డపార కట్టుకుని ఈదితే చావే కదా గతి)
గడ్డి తొక్కిచ్చుడు = నూర్పిళ్ళ తర్వాత యింకా మిగిలిన ధాన్యం కోసం పశువులతో తొక్కించడం
గడ్డీగాదం = కసువుగఱ్ఱా
గడ్డురోజులు = కష్టకాలం
గడ్లెఏనుడు = ప్రాణంపోయేముందు గడ్డిపైపడుకోబెట్టడం(ఇది ఓ ఆచారం)
గతిమల్లె = గతిమాలిన
గత్కుడు = గతకడం, తినడం
గత్తర = కలరా
గత్తర రాను / గత్తర్రాను (నీకు) = ఒక తిట్టు
గదరాయించుడు, గద్దిరిచ్చుపెట్టుడు = గద్దించడం, భయపెట్టడం
గది = అది
గది గుఱ్ఱం గిది మైదానం = బాధ్యత లేనితనం
గదువ = గడ్డం, చుబుకం, గవద (గవదబిళ్లలు) (వర్ణవ్యత్యయం)
గద్ద = పిల్ల, అమ్మాయి
గద్ద లెక్క తన్నుకపోవుడు = గెద్దలా తన్నుకుపోవుడు
గద్దగాడు = అబ్బాయి,పిల్లవాడు
గద్దెలు = తిన్నెలు, అరుగులు, మోరీలు
గద్దోలె చేసుడు = పనులు చకచకా చక్కగా చేయడం
గద్మరిచ్చుడు = గదమాయించడం
గనకార్యం = ఘనకార్యం
గనె = (చెరుకు మొ॥వాటి) కణుపు
గన్క = కనుక
గన్నగిరాకి = అవసరం
గన్ను = పెద్ద సుత్తి (ఘనమైన సుత్తి)
గన్పతుల పండుగ = వినాయకచవితి
గప్ప గప్ప తినుడు = గబగబా తినడం
గప్పాల్ కొట్టుడు = పెగ్గెలకు పోవడం
గప్‌చుప్ = నిశ్శబ్దం
గబ్బు = కంపువాసన
గమండ్, గమాండ్ = గర్వం
గమాల = ఇనుపతట్ట

గమ్మత్ = తమాషా
గమ్మున = కిమ్మనకుండా
గయిండ్ల కెల్లిపోవుడు = గుమ్మంలోంచి వెళ్లడం
గయ్యిమని లేసుడు = కోపంతో గయ్యిన లేవడం
గరం = వేడిమి
గరంపెయ్యి = వేడిశరీరం
గరమవుడు = కోపానికి రావడం
గరిగెబుడ్డి = గురిగి ?
గరిమి = వేడిమి, ఉక్కపోత
గరిశె = వావిలి మొ॥ వాటితో గుమ్మిలాగా చేసినది
గరీబోల్లు (అ) = పేదలు
గరుక = పచ్చిక, గరిక
గరుష్మంతుడు = గరుత్మంతుడు
గర్జు = అవసరం
గర్జెలు = కర్జెకాయలు
గర్ర, గర్రు = గర్వం, పొగరు
గలిబిలి = కిందమీద కావడం
గలీజు = అశుద్ధం, కంపు, చెడు
గల్తి (అ) = తప్పు (గలత్ నుండి వచ్చింది)
గల్మ = గుమ్మం, వరి మడి మొ॥ వాటికి నీళ్ళు వెళ్ళే దారి
గల్మలల్ల = గుమ్మంలో
గల్ల, గల్లా = కాలర్, (గళం - గల్ల) పంటధాన్యం, క్యాష్‌కౌంటర్
గల్ల = వరకు (పదిగల్ల మొ॥ నవి)
గల్ల ఉప్పు = దొడ్డు ఉప్పు
గల్లలు గల్లలు పట్టుకునుడు = కాలర్ పుచ్చుకుని బాహా బాహీతలపడడం
గల్లి = వీధి
గవా (ప) = సాక్ష్యం
గవ్వల గురిగి = (ఖజానా) నిధి,
గవ్వి = అవి, అయ్యి
గవ్వెత్తు పని = చిన్నపని
గసి = నూనెలాంటి పదార్థాల అవక్షేపం
గస్సాలు = గసగసాలు
గా = ఆ (గా ఊరు,గా పుస్తకం మొ॥నవి)
గాంక = కనుక
గాంచునూనె = కిరోసిన్, కిరసనాయిలు, గ్యాస్‌నూనె
గాండు = ముడ్డి
గాండుగాడు = చెడ్డవాడు అని అర్థం
గాగెర = చిన్నదైన కోలబిందె
గాచారం = గ్రహచారం
గాజర్ గడ్డ = ముల్లంగి, క్యారెట్
గాజు = రింగు (బావికి వేసేవి)
గాజుల్లేని వంట = మగవాళ్ళు చేసిన వంట
గాటు = ఘాటు, కారం
గాడి = రైలుబండి, ఎడ్లబండి మొ॥నవి
గాడిదగుడ్డు = ఏమీ లేదని అర్థం
గాడిదిచాకిరి = అరవచాకిరి
గాడిపొయ్యి = పెద్ద మొత్తంలో వంటలు వండడానికి ముందర గాడితో సిద్ధం చేసిన పొయ్యి
గాడు = వాడు, అతడు
గాడ్పు = దయ్యం,గాలి
గాతవారం = ఘాతవారం
గాత్తు / గాస్తు = గ్రహస్తు / గేస్తు
గాన / గ్గాన = కావున
గాబు = కాగు ?
గాయి = యాగీ, అల్లరి
గాయిగాయిచేసుడు=అల్లరల్లరి చేయడం, తొందర చేయడం (మరాఠీలో ' గాయి ' అంటే తొందర అని అర్థం)
గాయింత = ఆ మొత్తం, చిన్నమొత్తం
గాయిగత్తర = తికమక పడడం ? గాయి = అల్లరి + గత్తర = కలరా ; ఈ రెండూ కల్పిన స్థితి
గాయిదోడు = అమాయకుడు
గాయిరి గాయిరవుడు = గాభరా పడడం
గారెలు = చెక్కలు
గార్వం, గావురం = గారాబం
గాలి దిగిపోయినట్లు అవుడు = నిరుత్సాహ పడడం
గాలిచ్చుడు = బియ్యంలో నీళ్ళుపోసి ఇసుక లేకుండా వెతకడం, పప్పులుమొ॥న ధాన్యాలను గాలించడం
గాలిదుమారం = దుమ్ముతోకూడిన గాలి
గాలిమాటలు = పొల్లుమాటలు
గావర గావర అవుడు = ఆకలితో గాభరా కావడం, తలతిరగడం
గావుపట్టుడు = మేక మొ॥ వాటి మెడల్ని కొరికి చావు పట్టడం, చంపడం
గాసం = తిండిగింజలు, గ్రాసం
గింద్రి / గిర్ని = వడ్లు,పిండి మర
గింత = ఇంత

గింతిగింత పిల్లలు = చిన్నపిల్లలు
గిచ్చుడు = గిల్లడం
గిట్ల = ఒకవేళ, గాని (కాని), వగైరా,గట్రా (తానం గిట్ల అయిందా?)
గిట్టువాటు = గిట్టుబాటు, లాభం
గిడ్డగాడు = పొట్టివాడు
గిత్త= కోడెకన్న చిన్నది
గిదగిద ఉర్కుడు= వేగంగా పరుగుపెట్టడం
గిది= ఇది
గిద్దెడు= పదికుంచాలు
గిన= ఒకవేళ
గిన్నెపిండి= సర్వపిండి
గిరఫ్తార్ = చుట్టుముట్టడం
గిరిగిరి = లాభానికి,వడ్డీలకు డబ్బులు తిప్పడం
గిర్క = చెరుకుగానుగ, గిలక(బావి), తాటాకులతో+ ఆకారంలో చేసి చొప్ప బెండుకు గుచ్చితే గాలికి గిరుక్కున తిరిగేది
గిర్దవరు(ప) = రెవెన్యూ ఇన్స్పెక్టర్
గిర్ని= మర
గిర్నీసు = గ్రీజు
గిర్మిట్ = గొల్లవాళ్ళకు డాక్టర్లు చేసే శస్త్రచికిత్స, కర్రలను తొలిచే సాధనం
గిర్వి(ప) = కుదువ
గిలగిల = సందడి
గిలగిలకొట్టుకొనుడు = విలవిల్లాడడం, (విలవిల-గిలగిల అయింది)
గిలాన = గ్లాసు
గిల్లిఅవుడు = పరారవడం
గిల్లిదండ = చిర్రగోనె
గివ్వి = ఇవి,ఇయ్యి
గీ = ఈ (గీ పుస్తకం, గీ పిల్లవాడు మొ॥నవి)
గిది= ఇది
గీటు = గీత
గీడు = వీడు,ఇతడు
గీమాలుడు = బతిమిలాడ్డం,(అరచి) గీపెట్టడం, బామాలడం
గీరె = చక్రం
గీసరిల్లుడు = గీమాలడం, దయనీయంగా అడగడం
గుంగురెంటికలు = ఉంగరాల జుత్తు
గుంజాయిష్ (ప) = వెసులుబాటు,లాభం
గుంజిగాడు = వెధవ
గుంజీలు = గుంజిళ్ళు
గుంజుకచ్చుడు=బాగాచిక్కిపోవడం, లాక్కొని రావడం
గుంజుకునుడు = వెనక్కితగ్గడం
గుంజుకొను = లాక్కొను
గుంజుడు = నొప్పి పెట్టడం(కాళ్ళు) లాగడం,పీకడం
గుంజులాడుడు = ఆడవాళ్ళను బలాత్కరించడం
గుంట = 121 చదరపు గజాల నేల, చిన్న లొంత, లొంద, గుంత
గుంటగలైరు = భృంగరాజం(ఔషధం మొక్క)
గుంటచిక్కులు = తంటాలు, చిక్కులు, లోతుపాతులు
గుండం = నిప్పులగుండం, పుష్కరిణి,గుడిదగ్గరి కొలను
గుండగాడు = గూండా
గుండీ = ఒకరకం గిన్నె
గుండిగె = గొంతు
గుండీలు = బొత్తాములు
గుండు = పెద్దరాయి,వెంట్రుకలు మొత్తంగా గొరిగినతల
గుండుకుజూసుడు = ఇల్లుకట్టేటప్పుడు సుతారి గోడ సరిగా వుందో లేదో అని గుండుదారం పెట్టిచూడడం
గుండు గుత్త = మొత్తంగుత్త,మొత్తానికి మొత్తంగా
గుండు పిన్ను= గుండు సూది
గుండు సున్న = శూన్యం,గుండ్రని సున్న,నిండుసున్న
గుండె ధైర్యం చెడుడు = అధైర్యపడడం
గుండెల గుండు పడ్డట్టు అవుడు = హఠాద్భయం
గుండెలుకూలిపోవుడు కార్జాలు కాలిపోవుడు = గుండెలుజారిపోవడం
గుండెవల్గుడు = గుండె పగిలి భోరున ఏడ్వడం
గుండ్రాటిగా = గుండ్రంగా
గుండ్లుపెరిగిపోవుడు/పెరుగుడు = ముత్తైదువల మెడలో గుండ్లు తెగిపోవడం
గుజ్జు = పండ్లలోనిది
గుటగుట = భయం,సందేహం
గుటికిల్లుమింగుడు = గుక్కిళ్లుమింగడం, నీళ్ళు నమలడం
గుట్ట = కొండ

గుట్టకు కుక్కమొరిగినట్టు = అరణ్యరోదనం
గుట్టకు రాల్లు మోసినట్టు = వ్యర్థమైనపని
గుట్ట గుట్టతాగుడు = గుటగుటాతాగడం
గుట్టపక్కకు నక్కవంగినట్టు = మాటువేసి ఉండడం (గుంటనక్కలాగా)
గుట్టబోర్లు = గుట్టలు,పర్వతశ్రేణులు
గుడ్క = కూడ
గుడ్ గుప్పుమన్నట్లుండుడు = బోసి పోయి నట్టుండడం
గుడగుడఅనుడు(మొగులు) = చిన్నగా ఉరమడం
గుడాలు = గుగ్గిళ్ళు
గుడి గుండంగాను = ఒక తిట్టు
గుడుగుడ్కలు =పెళ్ళిలో వధువు ఆచరించే గౌరిపూజ
గుడుంబ = సారా
గుడ్డం = చేను
గుడ్డికొంగలోలె బతుకుడు = దయనీయంగా బతకడం
గుడ్డికాయపడుడు = గుడ్డలుబాగా మాసిపోవడం
గుడ్డికాలం = అవగాహనలేని వెడ్డికాలం
గుడ్డిగ పోవుడు = అంధపరంపరన్యాయం
గుడ్డిముసురు = ఒకేతీరుగా వున్న ముసురు
గుడ్లకు కుంచెడు నీళ్ళు వడ్పుడు = కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడ్వడం
గుడ్లుగూసుడు= చనిపోవడం,విఫలమవడం
గుడ్లువెట్టుడు = ఫెయిల్ అవడం
గుడ్డేలుగు = ఎలుగుబంటి,ఎలుగ్గొడ్డు
గుడ్లనీల్లు గుడ్లల్లనే కుక్కుకునుడు = బయటకు కన్పించకుండా ఏడ్వడం
గుత్తి = పప్పుగుత్తి, పూలగుత్తి, తాళాలగుత్తి, గుది, బంచ్
గుత్తులకు గుత్తులు = గుత్తులు గుత్తులు
గుత్తెదారు = గుత్తదారు, కంట్రాక్టరు
గుత్పలు = బడితెలు, గుదియలు
గుదిగుచ్చినట్లు = కిక్కిరిసినట్లు (దగ్గర దగ్గర)
గుద్దకడుగరానోడు = ఏమీ తెలీనివాడు
గుద్దబట్టమీద సోయిలేనోడు = స్వీయ స్పృహ లేనివాడు
గుద్ద బద్ర చలం పోవుడు = అశుద్ధమైనది పుణ్యస్థలానికి వెళ్లడం
గుద్దకుపండ్లచ్చుడు = కండకావరం, పొతరించడం
గుద్దకెకిలోడు = ఎందుకూ పనికిరాని వాడు
గుద్దల మాడుడు = కడుపులో మాడడం
గుద్దలకు = మొదలంటా, బొత్తిగా
గుద్దాకిట్ల = అత్యంత సమీపంలో, తలవాకిట్లో
గునకారం = హెచ్చవేత
గునమిచ్చుడు = గుణం చూపడం (ఆ మందు గునమిచ్చింది)
గున్క, గున్గ = గునుగు
గున్నమెదలు = దగ్గరగా వున్న మెద
గున్నతల్లి = గున్నలా బొద్దుగా ముద్దుగా వున్న చిన్నపిల్ల
గున్నాలు = బుట్టాలు
గున్సుడు, గుల్గుడు = గొణగడం
గుప్పుకునుడు = చల్లుకోవడం (నీళ్ళు మొ॥నవి)
గుబురు = పొద
గుబ్బకాయలు = పులిచింతకాయలు
గుమాన్ = అనుమానం
గుమాయించుడు = రుచికరంగా వండడం
గుమ్మి = గుమ్మ ?, కుమ్మి ?
గుయ్యారం = చిన్నపిల్లలు అదేపనిగా ఏడ్వడం, చీకటి గుయ్యారం - గహ్వారం, (గుహ్యాగారం)
గుర గుర (గొంతుల) = గొంతులో ఏదో అసౌకర్యం
గురత్తం, గురత్వం = కృతజ్ఞత, గౌరవము
గురస్తుడు = విశ్వసనీయుడు
గురి = నమ్మకం, విశ్వాసం, లక్ష్యం
గురిగి = పిడుత
గురిజె = గురివింద
గురుజు = బురుజు ?
గురూప్లు = గ్రూపులు
గుర్కాయించుడు = కోపించడం
గుర్తువట్టుడు = ఆనవాలు పట్టడం
గుర్రపు బేయిమాన్ తనం = కృతఘ్నత
గుర్రపు మూతులు = మడమలకు వచ్చే రోగం
గుర్రమెక్కినట్లు అవుడు = ఎంతో సంతోషం కలగడం
గుర్రు = గురక, కోపం, గర్వం
గులగుల = గుల, దురద, డబ్బులు ఖర్చుచేయాలన్న యావ
గులాపోడు (అ) = బానిస (గూలాం నుండి వచ్చింది)
గులాల్ = హోలీ మొ॥ సందర్భాల్లో చల్లుకునే పొడి
గులేర్ (ప) = వడిసెల, ఉండేల్. (గులేల్ నుండి వచ్చింది)

గుల్కోజు = గ్లూకోజు, సెలైన్
గుల్పారం = క్లోరల్ హైడ్రేటు
గుల్పులు = బల్బులు, విద్యుద్దీపాలు
గుల్బంద్ = మఫ్లర్ (దుల్బంద్ నుండి వచ్చిందా ?)
గుల్ల = గంప
గువ్వం = గుజ్జు (పండ్లలోనిది)
గుసాయించుడు = ప్రవేశించడం
గూండ్ల = బోయ
గూజు = ఈత మొ॥ వాటి గుజ్జు
గూడ ఏసుడు = ఏటి పక్క చేనుకి గూడ ద్వారా నీళ్ళు పారించడం
గూడలు = చెప్పుల గూడలు
గూడ్క = కూడ
గూత = దమ్ము, ఊపిరి, మాట కూత
గూద దిగుడు = ఆసనం దిగడం
గూదపూకోడు = దర్‌పోక్ ?
గూన = పెంకు
గూనపెంకలు = పెంకులు
గూబం = గువ్వం, గుజ్జు
గూబగుయ్యిమనుడు = చెంపమీద కొడితే గూబలు నొప్పి పుట్టడం
గూసుడు = చచ్చిపోవడం, కూయడం
గూసులాడుడు = కొట్లాడ్డం
గెంటిచ్చుకరావాలె = వెట్టుకురావాలి
గెంటీలు = గంటీలు, ఒకరకపు చెవుల ఆభరణాలు
గెట్టు = గట్టు, హద్దు
గెట్టురాయి = గట్టురాయి
గెదరు గెదరు వానన = మేకలు మొ॥వాటి మలమూత్రాదుల వాసన
గెదుముడు = తరమడం (గదమడం)
గెనెలకట్టె = కఱుపుల కర్ర
గెరువు = తెరిపి, వర్షం వెలవడం
గెలికి కయ్యం పెట్టుకునుడు = గిల్లికజ్జాలు పెట్టుకోవడం
గెలుకుడు = కదిలించడం, కెలకడం
గెల్లకిచ్చుడు = కెల్లగించడం
గేంగులు, గేగులు = తేగలు
గేరచ్చిపడుడు = శోషలొచ్చి పడిపోవడం
గైకట్టె = కొంకి
గైరాజరు = అనుపస్థితి
గైరికట్టె = టేకు కానిది
గొంగడి = కంబళి (గొంగలి పురుగనే అంటాం)
గొంగడి కప్పుడు = అబ్బాయిలకు గొంగడి కప్పే ఒక ఆచారం
గొంతుకూసునుడు = గొంతుపట్టడం
గొందు = గొంది
గొగ్గాల్లు = మోకాళ్ళపై కూచోవడం
గొగ్గిపండ్లు = కొక్కెరపళ్ళు
గొటాల్‌కొట్టుడు = దరిద్రం కొట్లాడ్డం
గొట్టం = పొయ్యి ఊదే గొట్టం
గొట్టం గోలి = క్యాప్సూల్
గొట్టు = కఠినం
గొడగొడ ఏడ్చుడు = బాగా ఏడవడం
గొడిశింతసేపు = కాసేపు, గడియంత సేపు
గొడ్డలిశిప్ప = చిన్నగొడ్డలి
గొడ్డువోలేదు (ఊరు) = ఊరులో మంది వుండి న్యాయంజరుగుతుందని, ఆధారం దొరుకుతుందని చెప్పడం
గొడ్లు = పశువులు
గొడ్డె = పెంటిక ?
గొడ్డెలు = మలం
గొబ్బరికాయ = కొబ్బరికాయ, టెంకాయ
గొబ్బెమ్మలు = గొబ్బిళ్ళు
గొరగొర గుంజుకపోవుడు = బరబరా లాక్కెళ్లడం
గొర్రగొర్ర గుంజుకపోవుడు = గొరగొరా లాక్కుపోవడం
గొర్రెదాటుడు మంది = అంధపరంపర న్యాయం
గొర్రెమంకురుగాడు = మొండివాడు, మూర్ఖుడు
గొర్రెను కొట్టినట్లు = అమాయక జీవిని కొట్టినట్లు
గొల (అరటి) = గెల
గొలుకలు / గొలుసులు (వరి) = గెలలు
గొల్కలు = చీమిడిధారలు
గొల్లలెక్క = స్థూలంగా వాటికి చేసే చిన్న లెక్క
గొల్లతిక్క = విపరీతమైన హఠం, వెర్రి
గొల్లెం = గడియ (తలుపు)
గొల్లెంబెట్టుడు = మెలిక, పేచీ పెట్టడం
గోండ్రిగాడు = గొర్రెలు మొ॥ వాటిని తినే జంతువు, మండ్రకప్ప
గోంత = కొద్దిగంత
గోందు = జిగురు, బంక
గోక = బాతు

గోకర్ణం = చారు పోయడానికి వాడే ఆవు చెవిలాంటి ఆకారంగల పాత్ర
గోకు = పాలగోకు ?
గోకుడు = తామర, గజ్జి
గోకులాష్టమి = కృష్ణజన్మాష్టమి
గోగుపూలు = మోదుగుపూలు
గోచారపోల్లు = గ్రహచారం చెప్పేవాళ్ళు ?
గోజ అసోంటి మనిషి = సాధువు
గోజలు = పశువుల, గోదలు
గోటీలు = గోలీలు, గోలికాయలు
గోటు = చేతిగాజులకు ముందూ వెనక వేసే ప్రత్యేకమైన ఖరీదైన అందమైన, మందమైనగాజు
గోడకుర్చి ఏసుడు = గోడకు నిటారుగా నించోబెట్టి శిక్షించడం
గోత్రం మోసుడు = భర్త తాలూకు గోత్రం మోయడం, అత్తవారింటికి అమ్మాయి రావడం
గోదాం = గిడ్డంగి (Godown)
గోపాలం పాడుడు (ఎండుగుజూని) = బిచ్చమెత్తడం
గోబి = క్యాబేజి
గోమార్ (గోమారి) = పశువులకు పట్టే ఒకరకమైన పురుగులు, గో(వుల) మారి
గోరం = ఘోరం
గోరి = సమాధి
గోరుకొయ్యలు = ఆకాశంలో గొర్రుకొయ్యల్లాంటి మూడు చుక్కలు
గోరెంతదగ్గు = కోరింతదగ్గు
గోరెచ్చని నీల్లు = గోర్వెచ్చనీళ్ళు
గోర్గాలు = గోరుగల్లు, గోరుగాలు (మంగలి దీంతో గోర్లు తీస్తాడు)
గోర్జం = ఎర్రగా వుండడం (మాంసాదులు)
గోర్నామ = గోరుచుట్ట (గోర్లసందులో) యిరికిన మట్టివల్ల వచ్చే వ్యాధి
గోర్లు = గోళ్ళు
గోల్గ = గుండ్రంగా, గోళాకృతిలో
గోల్‌మాల్ = కిందామీదా, మోసం
గోలి = మాత్ర
గొలిచ్చుడు = నూనెలో వేపడం
గోలుకొనుడు = కోలుకోవడం
గోలుడు = నూనెలో చక్కగా కాలడం
గోలెం = గోళాకారంలో వుండే నీటిపాత్ర
గోశి పోసుడు = గోచీ బిగించడం, సవాల్ చేయడం
గోషా = బురఖా
గోస = బాధ, ఉసురు
గోసగోసోలె = చాలా దీనంగా, కడుదయనీయంగా
గోసాదు = ఆడవాళ్ళు గోచీ పెట్టడం
గోసాయి = గోస్వామి
గొగోడిపోరడు = అనాథ
గౌడులు = గమండ్లవాళ్ళు
గౌడుబర్రె = బాగా పాలిచ్చే గౌడజాతి గేదె
గౌను= ఫ్రాకు
గౌర = గరాటు
గౌరత = గౌరవం
గౌరమ్మ = గౌరీదేవి
గౌరమ్మను చేసుడు = బతుకమ్మ పండగ మొ॥లగు శుభకార్యాల్లో పసుపుతో చిన్నగా గౌరమ్మలాంటి ఆకారం చేయడం
గౌరాంతం = గర్వం
గౌషన్ = మెత్తలు, పరుపుల కవర్
గౌసుడు = బొబ్బలు చితకడం
గ్యానం = జ్ఞానం
గ్యాపకం, గ్యాప్తం = జ్ఞాపకం
గ్యారకల్పుడు = మోసగించడం
గ్యాస్‌నూనె = కిరోసిన్, కిసరనాయిలు

చ

చండమార్కుడు = దుర్మార్గుడు, రాక్షసుడు
చందకాడ = సందెవేళ
చందా = విరాళం
చంద్రవంకలు = వడ్లపేర్లు ?
చకినాలు = చక్కిలాలు ?
చక్కిల్‌గులి = చక్కిలింతలు, గిలిగింతలు
చక్కెర కుడుకలు పోసుడు = ఆడపడుచులు తమ సోదరులకు కురిడీలనిండా చక్కెర నింపి నోట్లో పోసే ఆచారం
చచ్చినట్లు = తప్పనిసరిగా
చచ్చిపోవుడు = పోవడం, చనిపోవడం
చచ్చిబతికినట్లు అవుడు = పునర్జన్మ పొందినట్లు కావడం (ప్రమాదాదులు తప్పించుకుని)
చచ్చుకుంట వచ్చిండు = చచ్చీ చెడి వచ్చాడు

నలిమెల భాస్కర్

చచ్చౌకం = చతురస్రం, చదరం
చడావ్ = ఎగుడు
చత్వార్లు = చత్వారం
చదివిచ్చుడు = కట్నాలు, చదివింపులు
చదువుడు = అన్నదే అనడం
చద్ది = చలిది
చపాయించుడు = అచ్చువేయడం
చప్కాయించుడం, చిప్క్యాయించుడం = అంటించడం (జిగురుతో)
చప్పరిచ్చుడు = కొట్టడం
చప్పుడు జెయ్యక = నిశ్శబ్దంగా
చబ్బీస్ జనవరి = ఇరవయ్యారవ జనవరి
చమిలి = బతుకమ్మ సందర్భంలో బియ్యం, పల్లీలు, పప్పు దినుసులు మొ॥ వేయించి చేసిన తీపి పదార్థం
చమ్కాయించుడు = మెరిసిపోవడం
చర్కా (ప) = రాట్నం
చల్ = నడువు, పద, వెళ్ళు
చలిజెరం = మలేరియా
చలిపిడుగు = పెద్దగా నష్టం చేయని పిడుగు
చలువ శరీరం = ఎప్పుడూ చల్లగా ఉండే శరీర ప్రకృతి
చల్లవడుడు = తినడం (కడుపు చల్లపడడం లేదా తినడంతో మంట తగ్గిచల్లవడడం), ఎండ చల్లబడడం
చల్వచేసుడు = చల్లబడడం (వేడిగావున్న శరీరానికి చలువ చేయడం)
చాంతాడు = చేదత్రాడు
చాకు (ట) = కత్తి
చాక్నారు = Sharpher
చాత = సేవ
చాతగాకపోవుడు = చేతనవకపోవడం, వల్లగాకపోవడం
చాతగానోల్లు = బలహీనులు
చాతి = రొమ్ము
చాపత్త = తేయాకు, టీపొడి
చాపలు = చేపలు
చాయ్, చావ, చాయ (ప) = టీ
చార్‌పత్తా (చార్‌పల్లి) = నాలుగుడబ్బాలాట
చార్‌మినార్ = గోలకొండ నవాబులుహైద్రాబాదులో కట్టించిన నాలుగు స్తంభాల చారిత్రక కట్టడం

చారాన = పావలా, నాలుగణాలు
చారు = రసం
చాల్ అవుడు (పని) = ప్రారంభం కావడం
చాల్‌పోరడు = తెలివిగల అబ్బాయి
చాలాకి, చాల్బాజితనం = చలాకీతనం, హుషారుతనం
చాలియాలు = పోకలు, భాగాలు
చాష్టలు = చేష్టలు
చింగులు = కుచ్చిళ్ళు, చుంగులు
చింతపూకార్తె = అశ్వినికార్తె
చిందులు తొక్కుడు = ఎగిరెగిరిపడడం
చింపుడు = చించుడు
చిక్కు = బోల్లచిక్కు, దువ్వగా ఊడివచ్చిన వెంట్రుకల చిక్కు
చిక్కుబొక్కు = కలగాపులగం
చిక్కురాత = గొలుసురాత
చిక్కుల దువ్వెన = చిక్కంటి
చిక్కులు = లోతులు, మర్మాలు
చిక్యం = ఉట్టి ?
చిచోర = సిల్లీ
చిచ్చుపెట్టుడు = నశింపచేయడం(నిప్పు మొ॥ వాటితో)
చిచ్చుబుడ్డి = మతాబు ? (Flower pot ?)
చిచ్చురుకుడు = సతీ సహగమనం
చిటచిట = కోపం, విసుగు, అయిష్టం (మనుష లంటే అసలే పడకపోవడం), దురద
చిటారుకొమ్మ = చిట్టచివరికొమ్మ
చిటికెల = క్షణంలో
చిట్కురం పాట్కురం = చిటపట, గొడవ, సయోధ్యలేమి
చిట్టచిట్టచేసుడు, నడుసుడు = చకచకా చేయడం, నడవడం
చిట్టి= ఛిట్
చిట్టిగొట్టుడు = కాపీ కొట్టడం
చిట్టీ ! = చిట్టీ, చిన్నా అని పిలవడం
చిట్టు = ఉన్క
చిడాయించుడు = వెక్కిరించడం
చిత్తడి = పాదలు, తుప్పలు, బురదలతో అంతా మరుగు అయిన చోటు
చిత్తుకాపి = రఫ్‌నోట్ బుక్కు

చిత్తుడు = చిమ్మడం (బురదలాంటివి)
చిత్తుబొత్తు = బొమ్మాబొరుసు
చిత్రం = విడ్డూరం
చిత్రపోవుడు = ఆశ్చర్య పడడం
చిదుమ చిదుమ పాడ్సుడు = చచ్చేలా కుళ్ల బొడవడం, చిదుముతూ పాడవడం
చిద్రం = రంధ్రం
చినాలి = లంజ
చినుకు పడ్డంక = వర్షాలు వచ్చాక
చిన్గడు = చిరగడం
చిన్నంత్రం పెద్దంత్రం లేకుంట = చిన్నాపెద్ద లేకుండా
చిన్నచూపు = చులకన
చిన్నతనం = అవమానం
చిన్నపాటి = చిన్నదైన
చిన్నపుష్యాల = పునర్వసు
చిన్నమెత్తు = కాసింత కూడా, నాల్గు గురిజల ఎత్తు
చిన్నాయి = పిన్ని
చిప్పలు చేతికచ్చుడు = బిచ్చమెత్తుకోవడం
చిమ్మట = శ్రావణం
చిమ్మన్ జీకటి = చిమ్మచీకటి
చియ్యకూర = మాంసపుకూర
చిర్రగోనె = బిల్లంగోడు
చిర్రుకచ్చుడు = కోపానికి రావడం, చిర్రుబుర్రు లాడడం
చిలకరిచ్చుడు (నీళ్ళు) = చల్లడం
చిలుం = తుప్పు, కిలుం
చిలుకోలె వుండుడు (పిల్ల) = అందంగా వుండడం
చిల్కకు చెప్పినట్లు చెప్పుడు = బాగా అర్థం చేయించడం
చిల్కనవ్వు నవ్వుడు = అందంగా చిలకలా నవ్వడం
చిల్లం కల్లం = చిందరవందర
చూడక చానొద్దులైంది (నిన్ను) = చూసి చాన్నాళ్ళైంది (నిన్ను)
చూసుడు = చూడడం
చూసెవరకల్ల = చూసేసరికల్లా
చూసేపురావు = చూద్దువురా
చెంగడ బింగడ దుంకుడు = ఇష్టం వచ్చినట్లు దూకడం
చెంగలిచ్చుడు = ఉప్పొంగిపోవడం
చెంగోబిల్ల అనుడు = ఎక్కడివాళ్ళక్కడ వెళ్లడం
చెంచ (ప) = చంచా
చెండి, చెండు = బంతి
చెందచేసుడు = అందేలా చేయడం
చెందిరం = సింధూరం (ఉ॥ అన్మాండ్లకు చెందిరం బెట్టిన్రు)
చెంద్రం = చంద్రయ్య
చెంద్రన్న = చంద్రన్న
చెంప చెట్టిల్లుమనుడు = చెంపచెళ్ళుమనడం
చెంపలు = బుగ్గలు, లెంపలు
చెంపలొచ్చుడు = గవద బిళ్లల వ్యాధి
చెంబట్కపోవుడు = దొడ్డికి పోవడం (చెంబు పట్టుకుని పోవుడు)
చెకిన్ = చెకింగ్
చెక్క = అరు (పేకలో), నపుంసకుడు
చెక్కగొట్టుడు = స్లాబ్ వేయడానికి ముందు చెక్కలు కొట్టి వుంచడం
చెక్కపార = చెక్కడానికి వాడే పార (ఇనుముతో తయారై ఉంటుంది) (చెలక పారకూడానా ?)
చెక్కరి పుడిగె = వరపూజ
చెక్కరి బీమారి = షుగర్ రోగం
చెక్కి = విసుర్రాయి ? చక్రం ? పిండిమర
చెక్కుడీసుడు = కూరగాయలు మొ॥ వాటిపై పొట్టు తీయడం
చెకుడ = దూకుడు మనిషి
చెక్కుడాలు = నగిషీలు (కర్రలమీదివి)
చెక్రీన్ = సాక్రిన్, ఓ రకమైన చక్కెర
చెటాకు = 50 గ్రాములు
చెటాన చెంపదెబ్బ ఏసుడు = కొట్టడం
చెట్టిర్కపాము = చెట్లమీది ఆకుపచ్చని పాము
చెట్టీల = వీరగోల ?
చెట్టురోగం = తెగులు, చీడ
చెట్నీ = తొక్కు
చెట్లమందులు = ఓషధులు
చెట్లకు కాసుడు = డబ్బులు కాయల్లాగా చెట్లకు కాయడం
చెట్టు గుట్టలు పట్టుకోని = శంకరిగిరి మాన్యాలు పట్టి
చెడగొట్టువానలు = పంటను పాడు చేసే వర్షాలు
చెడి = బెత్తం
చెడి అమ్ముకున్నా = నష్టానికి అమ్ముకున్నప్పటికీ

చెడిబతుకుడు = జీవితంలో ముందు కష్టపడి పిదప సుఖపడడం
చెడుగు = కట్లపాము, దుడుకు పిల్లవాడు
చెడుడు = నీళ్ళు తగిలి కాళ్లకు పుళ్ళుకావడం
చెడ్డీ = నిక్కరు
చెత్త = శరీరం
చెత్తచెదారం = కసవుగట్రా
చెత్తు = స్లాబ్, కప్పు
చెత్రి = గొడుగు
చెదలు = చెదపురుగులు
చెద్దర్ (ప) = బెడ్‌షీట్
చెన్నంగి చెట్టు = చిన్నంగి
చెప్తాన = చెపుతున్నాను
చెప్పక చెయ్యక (పోయిండు) = చెప్పా పెట్టకుండా (వెళ్లాడు)
చెప్పకుంట చెయ్యకుంట = చెప్పాపెట్టకుండా
చెప్పాలె = చెప్పాలి
చెప్పులు (హవాయి) = స్లిప్పర్స్
చెప్పులల్ల కాల్లు వెట్టుకుని ఉండుడు = స్థాన చలనానికి సిద్ధమై వుండడం
చెప్రాసి = అటెండర్
చెమట పుట్టకపోవుడు = హృదయం కరగక పోవడం
చెమన్ = తోట
చెమ్మ = పదన, తేమ
చెమ్మకాయలు = చమ్మకాయలు
చెమ్మడిదిద్ది, చెమ్మడిగిద్దిది = కబడ్డీ, హడావుడి
చెమ్మాసు = షవల్
చెయి దిరిగినంక = డబ్బుల విషయంలో వెసులుబాటు అయ్యాక
చెయినవట్టుడు = తోచడం
చెయిపంచి = చేసంచి
చెయ్యలేదు సేపలేదు = చెయ్యలేదు చెప్పలేదు
చెయ్యాన = ఆరణాలు
చెయ్యి తంగవుడు = డబ్బుకు యిబ్బంది పడడం, టైటు కావడం
చెయ్యి పెద్దది (వాని) = ఉదారుడని అర్థం
చెయ్యి కడ్గుడు = తినుడు
చెయ్యి గునం = హస్తవాసి
చెయ్యిచ్చుడు = మోసగించడం
చెయ్యిమలెవడుడు = చెయ్యి మరలబడి మెలికతిరగడం
చెయ్యిర్గినట్లు అవుడు = భుజం విరిగినట్లు కావడం
చెరవొయ్యి అయినా = చెరలోపడి అయినప్పటికీ
చెరి = తలా
చెరిసగం = సరిగా సగం సగం
చెరిసగం రాత్రి = అర్ధరాత్రి, నడిరేయి
చెరుకుపాలు = చెరకురసం
చెరుక్కట్టె = చెరుగ్గడ
చెర్రిగొట్టుడు = బండి రివర్సు తీసుకోవడం
చెలక చెల్క = చెక్క, చేను
చెలాకిగ = చురుకుగా
చెలుగుడు = కోయడం
చెల్కభూములు = ఎర్రనేలలు
చెల్తిమీదుండుడు (పని) = పని నడవడం
చెల్నం = స్పందన, చలనం
చెల్లె, చెల్లెలు = చెల్లి, చెల్లాయి
చెవి మీద పేనువారినట్లు ఉండకపోవుడు ఏమాత్రం పట్టింపులేక పోవడం
చెవిటి = చెముడు
చెవుల ఊదుడు = చెవులు కొరకడం
చెవుల ఏసుడు (ముచ్చట) = విషయం చెప్పడం
చెవుల గోపెం = చెవిలో గోప్యం / రహస్యం చెప్పడం
చెవులు మందమవుడు = చెముడు
చేజేతుల = స్వయంకృతంగా
చేతవట్టుకునుడు = ఒకరి బాగోగులు మొత్తంగా నెత్తిన పెట్టుకోవడం
చేతికర్చులకు యిచ్చుడు = పై ఖర్చులకు డబ్బులివ్వడం
చేతిమైలపోవుడు = చేతిచమురు వదలడం
చేతిల పని (ఇది నా) = సులభంగా అయ్యేపని (కరతాలామలకం)
చేతుల చెయ్యి గల్పుడు = విరోధాన్ని మరచి పోవడం
చేతుల బనీను = హాండ్స్ బనియన్
చేతుల మీద తిప్పుడు = డబ్బుని వడ్డీకి తిప్పడం
చేతుల లేకపోవుడు = ఏదీ తన అధీనంలో లేకపోవడం
చేతులార చేసుకునుడు = చేజేతులా చేసుకోవడం
చేతులు జోడించుడు = మొక్కడం
చేతులురాలేదు (పనిచేయాలంటే) = చేతులు రాలా
చేదగ్గు = క్షయవల్ల కల్గిన దగ్గు
చేదబాయి = నీళ్ళు చేదుకొనే బావి

చేదవుడు = అందరికీ అయిష్టుడు కావడం
చేదు = పిత్తకోశం, చేదుకట్టు
చేదుడు = తోడడం
చేపుడు లేదు (చేసుడు లేదు) = చేయడం లేదు
చేరోగం = క్షయరోగం
చేర్లు = తాళ్ళు (ఉట్టి)
చేసి చేసి బొక్కలు రెక్కలు తెల్లవడుడు = రెక్కలు ముక్కలవడం
చేసినంక = చేసాక, చేసింతర్వాత (చేసిన వెనక)
చేసుకున్నప్పుడు చెరిసగం = ఆలుమగలయ్యాక కష్టసుఖాలు సమానంగా పంచుకోవడం
చొక్కం = స్వచ్ఛమైన (వెండి బంగారాలు మొ॥ నవి)
చోటమోటనాయకులు = చిన్నా పెద్దా నాయకులు
చౌ చౌ = ఉపరితలం
చౌకిదారు = కాపలాదారు ?
చౌకోట్లు = తలుపులు మొ॥ వాటి చట్రాలు, ఫ్రేములు
చౌరస్త = కూడలి

జ

జంగలు = అంగలు
జంగవిల్లి = (జెంగల్) అడవిపిల్లి
జంగిడీ = గేదెల మంద
జంజాట్కం = జంఝాటం
జంజెం = జందెం
జంత్రి = చిన్న క్యాలెండర్ ? (పాకెట్లో పెట్టగల్గింది)
జంపుకాన = బెడ్‌షీట్ ?
జంబి = జమ్మి
జంబికింది రాతలు = నీటిరాతలు
జకముకరాయి = చెకుముకిరాయి
జగ్డ = జగడం
జగిలి = అరుగు
జడకొప్పులు = జానపదుల క్రీడ
జడ్డు = సోమరి
జడ్తి = బలికి ముందు జంతువులు తమ యిష్టాన్ని ప్రదర్శిస్తూ తల వూపడం
జడ్పు = బరువు, భయం
జనాన (ప) = భార్యాపిల్లలు, మంది
జన్నెకిడిసినట్లు = స్వేచ్ఛగా వదలడం (జన్నము = యజ్ఞము)
జన్నెపీనుగులు = ఏ పనీ చేతకాని వాళ్ళు
జన్మరంది = అజన్మాంత విచారం
జప్తుచేసుకునుడు = అధీనంలోకి తీసుకోవడం
జప్పున (పోయి) = తొందరగా (వెళ్లి)
జబర్ (అ) = గట్టిగా వుండడం
జబర్దస్తు = నిర్బంధం
జబాబు, జవాబు = సమాధానం
జబ్బ = భుజం
జబ్బల బనీన్ = భుజాలులేని బనియన్
జబ్బలు జారేసుడు = ముఖం వేలాడేసుకోవడం, నిరుత్సాహపడడం నీరు గారిపోవడం
జమ = ఆదాయం, కూడిక
జమగట్టుడు = చేర్చుకోవడం, లెక్కలోకి తీసుకోవడం
జమచేసుడు = కూడబెట్టడం
జమవుడు = పోగు అవడం
జమాకర్చు = ఆదాయవ్యయాలు
జమాన (అ) = కాలం
జమానత్ = జామీను
జమాననాటి ముచ్చట = అలనాటి విషయం
జమాబంది = పన్నుకట్టడం
జమాయించుడు = సర్దడం, కుదరడం
జమీన్ (అ) = భూమి, ఆస్తి, నేల
జమీన్ ఆస్మాన్ పరక్ = హస్తిమశకాంతరం, నేలకూ నింగికీ వున్నంత తేడా, నక్కకూ నాగలోకానికి ఉన్నంత తేడా .
జయమయితది = విజయప్రాప్తి తప్పదు
జరిగిపోవుడు (వాడు) = చనిపోవడం
జరుగుడు = తప్పుకోవడం (దారి)
జరుగువాటు = జరుగుబాటు
జరూర్ (అ) = తప్పక, వెంటనే
జర్దా (ప) = నమిలే పొగాకు
జర్పుడు = వాయిదా వేస్తూ పోవడం
జలంత్రం = జలయంత్రం (ఇల్లు జలంత్రమైంది)
జలగడిగినట్టు అయింది = ప్రక్షాళన జరిగి అంతా పోవడం ? (ఇల్లు జలగడిగినట్లు అయింది)
జలుమలు = జన్మలు

జల్గురు జల్గురు = జిగురు, జిగటగా జారిపోవడం
జల్లిగంటె = చిల్లుల గరిట
జల్లిచ్చుడు = ఉరవడం
జల్ప = జలసా
జవ్డం = జగడం
జవాన్ = సైనికుడు
జాంగ = కట్‌డ్రాయర్
జాంటు = అతు, శష్పం
జాంబురంగు = వంకాయ కలర్
జాక్కునుడు = దాక్కోవడం
జాగ (ప) = స్థలం, ఇంటిస్థలం
జాగారం = జాగరణ
జాగీర్ = అధికారం ? పరిపాలన ?
జాగుడు మూతలు = దాగుడుమూతలు
జాజిరాట = కాముని పున్నమి సందర్భంలో ఆడే ఆట
జాడ = ఆనవాలు
జాడదీసుడు = ఆరా తీయడం
జాడల పోవుడు (వాని) = (వాని) గురించి వెళ్లడం
జాడుకట్ట = ఈత చీపురు
జాడ్యం = ఆలస్యం, మజ్జుతనం, జడత్వం
జాతి (అ) = కులం (తమిళంలో కూడా)
జాత్కం = జాతకం
జాత్ర = తిరునాళ్ళు, జాతరే, తిరునాల
జాన్ = ప్రాణం
జాన్‌దోస్తు = ప్రాణ స్నేహితుడు
జాబు = పాలిథీన్ లాంటి పెద్ద వరక్ కాగితం
జాము = ఆలస్యం
జాము మనిషి = సోమరి, గర్విష్టి
జాయిదాద్ (ప) = ఆస్థి
జారగొట్టుడు (ఎరువు, ఇటుక మొ॥) = ట్రిప్పులు కొట్టడం
జారిడ్చుడు = వదిలేయడం (బాధ్యతల్ని జార విడవడం)
జారుకునుడు = చెప్పకుండా వెళ్లిపోవడం
జాలాట్ల = బావిదగ్గరి మురిక్కాలువలో
జాలి = టీ వడబోయు సాధనం
జాలిగుండె = దయా హృదయం
జాలిజాలి = నేత మొ॥నవి పలుచగా రంధ్రాలు రంధ్రాలుగా వుండడం
జాలు = ఊట
జిందగి = జీవితం
జిందాతిలిస్మాత్ = ఫారుఖీ వాళ్ళ మందు (తెలంగాణాలో ఒకప్పుడు యింటింటా వుండిన సర్వరోగ నివారిణి లాంటి ఔషధం)
జిందాబాద్ = వర్థిల్లాలి
జికర్ (అ) = ప్రస్తావన, జోక్యం
జిక్కిరి (వాళ్ళు గిట్టరాజిక్కిరి) = కొంపదీసి వాళ్ళు వస్తారేమో !
జిగ్రిదోస్తు = ప్రాణస్నేహితుడు
జిట్టపులి = చిరుతపులి (చిరుత = చిత్త = చిట్ట = జిట్ట)
జిట్టి = దృష్టి
జిట్టిపూసలు, దిష్టిపూసలు = పిల్లలపై యితరుల దృష్టి పడకుండా చేతలకు కట్టే నల్లని పూసలు
జిట్టీతపండ్లు = చిట్టిచిన్న ఈతపండ్లు
జిడ్డుగాడు = వదలనిమనిషి
జిత్తులమారి = మోసగాడు
జిద్దు (అ) = పట్టుదల, మొండితనం
జిబ్బు = పొదలు, తుప్పలు
జిమ్మ = నాలుక, చేప
జిమ్మేదారు (అ) = బాధ్యత, పూచీ
జియ్య = అశుద్ధం, మలం
జిర్రలు, జిర్రపురుగులు, జిల్లలు, జిల్లపురుగులు = బొద్దింకలు (కన్నడంలో జిరళె)
జిలజిల = రోత
జిల్కర = జీలకర్ర
జిల్కరిచ్చుడు = చల్లడం, చిలకరించడం (నీళ్ళు)
జిల్లి = సైక్లోస్టయిల్
జివ్క = చివుక పిట్ట, జతుక
జివ్వుమనుడు = నీళ్ళు చాలా చల్లగా వుండడం
జీ = గారు
జీడి = మామిడి టెంకలోనిది
జీడి = మామిడికాయ తొడిమె తుంచగానే కారే రసం
జీడిత్తు = నల్లగా వున్నాడనడం
జీతం = వేతనం
జీతాలు నాతాలు = కూలీనాలీ
జీబు = జీపు
జీవ్నం, జీవ్తం = జీవితం
జీవంతం = ప్రాణం

జీవగంజి = చావుగంజి
జీవాలు = గొర్రెలు, మేకలు మొ॥ నవి
జీవి = ప్రాణం, ఆత్మ
జీవిలి = గుబిలి, గులిమి
జీవ్నాలు = ప్రాణాలు
జుంపాలు = జులపాలు
జుట్టు = పిలక, మొగోడు (36 జుట్లు కలుసుంటయి గాని 3 సికెలు కలిసుండయి)
జుట్టు = జుత్తు
జుట్టుకు = తలా
జుట్లకెల్లి ఎల్లుడు / పుట్టుడు = ఒకరి లక్షణాలన్నీ మరొకరు పుణికి పుచ్చుకోవడం (వీడు వాని జుట్టకెల్లి ఎల్లిండు)
జుట్లు ముడేసుడు = కలహాలు పెట్టడం
జుమ్లా (అ) = మొత్తం, టోటల్
జుర్మాన = జరిమానా
జులాబ్ తీసుకునుడు = విరేచనాలు కావడానికి ఆముదం మొ॥ నవి తాగడం
జులూస్ (అ) = ఊరేగింపు
జుల్మ్ (అ) = బలవంతం, దౌర్జన్యం
జూ = కుక్కను పిలవడం
జూట = తప్పు, మోసం, అబద్ధం
జూల = ఉయ్యాల
జూలు = తలవెంట్రుకలు, జులపాలు
జెంగల్ = అడవి
జెంగల్ పట్టి (కి) = అరణ్య ప్రాంతానికి (కి)
జెంగలాతోల్లు = అటవీశాఖ వారు
జెంగిలి = ఆటవికమైన, మోటు
జెంగు (ప) = చిలుం, తుప్పు, (జింగ్ నుండి వచ్చింది)
జెండకెక్కిచ్చుడు = ముగ్గులో దింపడం
జెండలుపాతుడు = నక్సలైట్లు భూస్వాముల భూములలో అధీనములోకి వచ్చినట్లుగా జండాలు పాతడం
జెండావందనం = పతాకావిష్కరణ
జెగజెగ మెరుసుడు = ధగధగా మెరవడం
జెగినీలు = కమ్మపేర్లు
జెట్టరోగం = జ్యేష్ఠ (దరిద్రపు) రోగం
జెట్టక్క కూసుండుడు = దరిద్రం తాండవించడం, ఇనుప గజ్జెల తల్లి తిష్ఠవేయడం
జెట్టజెట్ట = త్వరత్వరగా
జెట్టన = చటుక్కున
జెట్టముండకొడుకు = దరిద్రపు ముండాకొడుకు
జెనిగె = జలగ, తెలివి, పట్టుదలగలవాడు, కత్తిలాంటివాడు
జెన్కుడు = వణకడం, భయపడడం, జంకడం
జెప్పజెప్ప = త్వరత్వరగా
జెప్పన = చప్పున, వెంటనే
జెరంవచ్చుడు = జ్వరం తగులుకోవడం
జెర్రంత = కొద్దిగంత
జెర్రంతల = కాస్తలో, త్రుటిలో
జెర్రసేపు (జఱ్ఱ) (అ) = కాసేపు
జెర్రికి చీమలు తలిగినట్లు = ఒక జాతీయం
జెల్ది (ప) = వెంటనే
జేజ = దేవుడు
జేలు, జేల్కాన = జైలు
జేష్టపాలు = పెద్ద కుమారుని సేవకు ప్రతిఫలంగా కొంత అదనంగా యిచ్చే భాగం
జొబ్బుమనుడు (ఈగలు) = మునరడం
జోకం = మోసం
జోకుడు = తూకం వేయడం
జోటపట్టుకునుడు = ఒకరినొకరు విడువకుండా చేతివేళ్ళు పట్టుకుని తప్పి పోకుండా జోడుగా వెళ్లడం
జోతిషం, జోస్యం = జ్యోతిష్యం
జోపుడు = కొట్టడం, తోలడం (ఈగల్ని)
జోరతట్టు = గోనెపట్టా
జోరు (ప) = ఊపు, ఎక్కువ, శక్తి
జోర్దారు = ఊపు
జోర్దారుగ = ఆడంబరంగా
జోర్యిగ = జోరిగ
జోలి = ప్రస్తావన
జోశ్ (ప) = ఉత్సాహం, హుషారు
జ్యోతులోలెవుండుడు (కండ్లు) = కళ్ళు ప్రకాశవంతంగా మిలమిలా మెరవడం

నలిమెల భాస్కర్

ట

టంకమెత్తు = 175 గ్రా.లు
టంకరి గొట్టుడు = మామిడికాయల్ని తొక్కదీసి చిన్నగా తరిగి ఎండవేయడం ?
టంకశాల = బొక్కసం
టక టక చేసుడు = చకచకా చేయడం
టక్కర్ = ఢీకొనడం (వాహనాలు)
టక్కుజేసుకునుడు = ఇన్‌షర్టు వేసుకోవడం
టపాకులు = టపాకాయలు
టప్పా = పోస్టు, తపాల
టాంకి, టాకీ = ట్యాంక్ (నీళ్ళది)
టాంగ = జట్కా
టాంగూసు = కుర్చీలు, మంచాలు అల్లే వైరు
టాంటాం అవుడు = అందరికీ తెలిసిపోవడం
టాకా = పెట్టుకుట్టు
టాన = పోలీస్‌స్టేషన్, రక్షకభటనిలయం
టాబు = ఎనిమిది కమ్మలు
టింగురంగ అనుకుంట = రంగ రంగ అనుకుంటూ
టికాన = నివాసం, చిరునామా
టిక్కి = చిన్న కుటీరంలాంటిది
టికెట్ = స్టాంపు (పోస్టల్)
టివిషన్ = ట్యూషన్
టీక్‌టాక్‌గా = ఠీవిగా, దర్జాగా
టుంగుటుయ్యాల = తూగుటూయల
టుంబుకుటుంబు = చాలా లావుగా వుండడం
టుపాకి = తుపాకి
టూరింగ్ = జీపు
టెక్క = కోకో
టేం = టైం
టేక్‌దార్ = బీడీ కంపెనీల కమీషన్ ఏజంటు
టేజి = స్టేజీ
టేల, టేలా (పాన్) = కిళ్ళీబడ్డీ
టేషన్ = స్టేషన్
టొంగ = మొట్టికాయ
టొంబై = తొంబై
టొక్క = కోకో
టోకర్ = తన్నడం
టోక్రా = మోసం, టోకరా
టోపన్ = మూత
టోపికుల్ల = కుళ్లాయి, కొల్లాయి
టోషన్ = సువ్వ

డ

డంగ్‌సున్నం = బాగా డంగు (దంగిన) సున్నం, గార ?
డక్‌లాయించుకొచ్చుడు = నెట్టుకు రావడం
డక్కన్ = మూత (గిన్నెలమీది)
డక్కి = చిన్న డప్పు
డక్కుబట్ట = మెరిసిపోతూ తెల్లని, ఖాకీ రంగుల్లో వున్న శ్రేష్టమైన నిక్కర్ల, ప్యాంట్ల గుడ్డ
డగ్‌డగ్‌అవుడు = భయం కావడం, దడ
డప్పు = దప్పు
డబల్‌కమీట = బన్నుతో చేసే తీపి వంటకం
డబల్‌కారటు = రిప్లైకార్డు
డబల్‌బస్సు = డబుల్ డెక్కర్
డబల్‌రొట్టె = బన్ను
డబ్బ గొట్టుడు = అతిశయోక్తులు, సుత్తిగొట్టడం
డబ్బా = కాస్తపెద్ద డబ్బా
డబ్బి = చిన్నడబ్బా
డబ్బి = పాకెట్ (సిగరెట్టు)
డాంబర్ గోలీలు = కలరా ఉండలు
డాంబర్‌రోడ్ = తార్రోడ్డు
డాక్‌బంగ్ల = ఇన్‌స్పెక్షన్ బంగ్లా
డాకుటారి, డాకుతారి = డాక్టర్
డాగ్ (ప) = మరక (దాగ్ నుండి వచ్చింది)
డాగ్‌బిటాయించడం = అవతలివాడు డంగైపోవునట్లు చేయడం
డాబ, డాబా = స్లాబ్, ఇంటిపై కప్పు, పంజాబీ వాళ్ళ హోటల్
డాలన బోలన చేసుడు = తిమ్మిని బమ్మిని చేసినట్లు మోసగించడం
డిక్కి = స్కూటర్ మొ॥ వాహనాల్లో సామాన్లకై ఏర్పరచిన చిన్న డబ్బా

డిగ్రి ఏసుడు = పాల చిక్కదనాన్ని లాక్టోమీటర్‌తో పరీక్షించడం
డిగ్రి (కాయిదం) = ఒప్పంద పత్రం
డిచ్‌గొట్టుడు = నొసలు నొసలు తగిలించడం
డిప్ప = తాబేలు డిప్ప
డిల్లి అస్మాన్ పరక్ = నక్క ఎక్కడ నాగలోకం ఎక్కడ ?
డిల్లెకి = తమాషా మాట (దిల్లగీ దిల్ లగీ)
డీలవడుడు = ఢీలా పడిపోవడం
డుంబుకడుంబు = చాలా లావుగా వుండడం
డుమ్‌కీలు కొట్టుడు = అనుత్తీర్ణుడు అవడం
డేకీస = వంటపాత్ర, గుండిగ ?
డేబర్‌సాబ్ = డ్రైవర్‌బాబు
డైకొట్టుడు = ఈతలో విన్యాసాలు చూపించడం
డొక్క = కడుపు
డొక్కు = పాడయిన బండి, పాతబండి
డొల్కలు డొల్లుడు = దొర్లిపడడం
డొల్పిచ్చుకపోవాలె = నెట్టుకురావాలి
డొల్ల = డొప్ప
డొల్లుడు = దొర్లడం
డోక = ధోకా
డోకిల్ కె బచ్చే = ఒక తిట్టు
డోకు వచ్చుడు = వాంతులు కావడం
డోబి = గుంత, లొంత
డోరీలు = బూట్ల దారాలు మొ॥నవి
డోలుగొట్టుడు = భేరి వాయించడం
డ్రంబు = డ్రమ్ము

త

తంగవుడు = అలసిపోవడం, డబ్బులకు ఇబ్బంది కావడం
తంబిరేలు బుర్ర = తాబేలు బుర్ర ?
తంట = చిక్కు, సమస్య
తండ్రిగాడు = ప్రేమాతిశయంతో చెప్పేమాట
తండ్లాడుడు = కష్టపడడం, ప్రయత్నించడం
తంతు = తంత్రం
తంతులేదు, తర్వాయి లేదు = ఓ పద్ధతి లేదనడం
తంతె తంతెకు = తరతరానికి
తంతెపర్సుల వడ్డట్టు = రొట్టె విరిగి పాలలో పడినట్లు
తంతెలు = తరాలు, మెట్లు
తందుర్ రొట్టె = మైదాతో మందంగా కాల్చిన రొట్టె
తంబేసుడు = తిష్టవేయడం
తంబం = స్తంభం
తంబాకు = పొగాకు, టొబాకొ
తంబుడం తంబుడమోలె = చాలా చిక్కని ద్రవపదార్థంలా
తకబికఅవుడు = కిందమీద అవడం, తికమక కావడం
తకరు పుచ్చుకునుడు = భరతం పట్టడం
తకాయించి తకాయించి అడుగుడు, తకురాయించి అడ్గుడు = నిలదీయడం, గుచ్చి అడగడం
తక్క = తక్కువ
తక్కి, తకియా (ప) = మెత్త
తక్కిచ్చి తక్కిచ్చి అడుగుడు = తర్కించి తర్కించి అడగడం, గుచ్చిగుచ్చి అడగడం
తక్కిడి = త్రాసు
తక్కెడ = 1400 గ్రాములు
తక్రారు (అ) = గొడవ
తక్లీపు (అ) = కష్టం
తగ్‌డ = పుష్టి
తగని, తగరాని (బాధ, బీమారి, రోగం) = సమంజసం కాని, భరించదగని (బాధాదులు)
తగాద = గొడవ
తగులుడు = కావాల్సిన వాటికన్నా ఎక్కువ అవసరం కావడం
తట్ట తట్ట కొట్టుడు = కాళ్ళు నేలకేసి తటతటా కొట్టడం
తట్టబుట్ట సదురుకొనుడు = పెట్టేబేడా సర్దుకోవడం
తట్టు = అమ్మవారు
తట్టుకుర్చీ = వాలుకుర్చీ
తట్టు (గోనె) = గోనెపట్టా
తట్టువడుడు = తక్కువకావడం, ఆగిపోవడం
తట్టువెట్టుడు = తక్కువ చేయడం ?
తడకప్ప = తలకప్ప, తోకకప్ప, Tadpole ?
తడతడమనుడు = చీము పట్టిన పుండు సలపడం
తడలు = అలలు

తడలు గొట్టుడు = కడల్కొనడం, ఉప్పొంగడం
తడాక = ప్రతాపం
తడిపిబర్రె = పాడిగేదె ?
తడిబట్టకులం = బ్రాహ్మణాది ఆచారకులం
తడులు = పొలానికి తడులు పెట్టడం
తద్క సైకిలు = పాత సైకిలు
తద్వుడు = లంచం యివ్వడం
తతిమ్మాయి (అ) = మిగిలినవి
తదుపరి = తదనంతరం
తనఖ్బి = cup-board
తను = అతను
తనుగు, తలుగు, తవులు = పలుపు
తన్ఖా = జీతం
తన్కీ = విచారణ
తన్నుతన్నుమనుడు = బాగా తళతళ మెరవడం
తన్నుకునుడు = గింజుకోవడం
తపంచె (ట) = తుపాకి లాంటిది
తపాల = చిన్నపాత్ర
తపుకు = చిన్నమూత, డక్కన్
తప్పితె తుప్పాల్ = తప్పితె క్యాన్సల్
తప్పిదారి, తప్పిపోయి = పొరపాటున
తప్పులపడుడు = నిందలు పడడం, తప్పులు చేయడం
తప్ప, తష్ప = నిర్ణయం, తీర్పు
తఫ్రీ (అ) = వాహ్యాళి
తబాదల = స్థానచలనం, బదిలీ
తమంచె (ట) = తుపాకి
తమాం (అ) = ఏమాత్రం, పూర్తి, బొత్తిగా
తమాష = వేళాకోళం
తమ్మడ సొన్నాయి = తంబళ సన్నాయి
తమ్మీ ! = తమ్ముడూ అని పిలవడం
తయారవుడు (అ) = తెమలడం
తరక్కి = ఎదుగుదల ? పదోన్నతి
తరాజు = త్రాసు
తరి = మాగాణి (తడిగల భూమి)
తరీక (అ) = వలె, పద్ధతి, మాదిరి
తరుగువోవుడు = తరుగుదల
తర్జుమ = అనువాదం
తర్పున = తరపున
తర్బూజ (ప) = పుచ్చకాయ, water melon
తర్బీతి = తర్ఫీదు
తర్ర = తాలు
తర్రుకు పెట్టుడు = విరేచనాలవడం
తర్రుగొట్టుకునుడు = భయపడడం, హడలిపోవడం
తర్వాయి లేదు తంతు లేదు = పద్ధతీ పాడూ లేదు
తల గోల్లు కొట్టుకునుడు = తలంటు స్నానం చేసిన స్త్రీలు వెంట్రుకలు ఆరాలనీ, చిక్కులు పోవాలనీ చేతి గోళ్ళతో కొట్టుకోవడం
తలం = స్థలం
తలంజేనుడు = సెటిలవడం, స్టెఅవడం, స్థిరపడడం, వుండిపోవడం
తలకు పోసుకునుడు = తలంటు స్నానం
తలగమిట్ల = తలవాకిట్లో
తలతిక్క = తలబిరుసు
తలపుండు కడ్గుడు = సేవలు చేయడం
తలాపు = తలవైపుకు
తలాయించుడు = ప్రై చేయడం
తలుపుగొట్టుడు = తలుపులు తట్టడం
తలె = పళ్ళెం, తళియ
తలెముంత, (సెంబు) లమ్ముకొనిబాకిగట్టుడు = తళియ, ముంతల్లాంటి ఇంటి సామగ్రి అమ్ముకుని బాకీ కట్టడం
తల్కట్టు = తలకట్టు
తల్కాయ = తల, బుర్ర
తల్కాయనొప్పి = గొడవ
తల్గవెట్టుడు = తగుల బెట్టడం, అంటబెట్టడం (ఇల్లు మొ॥ నవి)
తల్గిచ్చుడు = కొట్టడం
తల్గుడు = తగలడం, తాకడం
తల్లడం మల్లడం = తల్లడిల్లడం
తల్లవ్వ / తల్లెవ్వ = అమ్మవారు, మశూచి
తల్లికడ్పుల పొద్దు వడుడు = సూర్యాస్తమయం
తల్లిగారిల్లు = పుట్టినిల్లు
తల్లిదండ్రి = తల్లిదండ్రులు
తల్లియిల్లు = పెద్దిల్లు
తల్వార్ = పెద్దకత్తి
తల్వాలు = తలంబ్రాలు
తవ్వ = రెండు సోలలు
తస్స = చెడ్డమాంసం
తస్సు = అగు

తాం = స్నానం (చిన్నపిల్లల బాష)
తాంబాలం = ఇత్తడిపాత్ర - వెడల్పుగలది
తాంబేలు = తాబేలు
తాకట్లు = కొట్లాటలు
తాకట్లువెట్టుడు = ఇబ్బందులు, కష్టాల పాలు చేయడం
తాకత్ (అ) = బలం, సత్తువ, తాహతు
తాకు = దెబ్బ, స్వానుభవం (ఉ॥ తాకు తగిలితె బోసత్తది)
తాకుడు (దెబ్బలు) = తగలడం
తాకులాటలు = కొట్లాటలు
తాకులు తినుడు = ధక్కామొక్కీలు తినడం
తాగం, తేగం గింజలు (ఎరం?) = వృత్తికులాలకు ప్రతిఫలంగా ఇచ్చే ధాన్యం
తాగినోల్లు తడ్వినోల్లు = కల్లు తాగిన వాళ్ళు, త్రాగించినవాళ్ళు
తాజ (ప) = ఫ్రెష్, నవనవంగా వుండడం
తాటాకుల పుస్తకం = తాళపత్ర గ్రంథం
తాటి = తాడి
తాటిపత్రి = లారీల్లాంటి వాహనాలపై వానకు తడువకుండా కప్పే మందమైన గుడ్డ
తాడ, తాన = వద్ద, దగ్గర
తాడు = తాటిచెట్టు
తాడు దెంపుతడు = విడాకుల్లాంటి నష్టం కల్గిస్తాడు
తాడుదొంగ = తప్పించుకునే దొంగ, తాటిదొంగ?
తాతకొడుకా ! = ఒక తిట్టుపదం
తాతిపరెం = నిదానం, తాత్పర్యం (తాత్పర్యం చెప్పడంలో నిదానం చాలా అవసరం కదా !)
తాతీల్ (అ) = సెలవు
తాదగ = నిదానంగా
తానం = స్నానం
తానం చేసినట్లయింది = పనిపూర్తయింతర్వాత ఎంతో హాయిగా వుందని చెప్పడం, బరువు దిగినట్లు కావడం
తాను = బట్టలతాను
తాపం = ఉక్కపోత, జ్వరం, వేడిమి, బాధ
తాపతాపకు = మాటిమాటికి
తాపి = మే స్త్రీ యొక్క పనిముట్టు
తాపు = తాగించు
తాపెదారి = తాబేదార్, దళారి ?
తామసం = కోపం
తాయితు = తాయెత్తు
తాయిపెంక = పెనం (మట్టి)
తాయిమాయిజేసుడు = ఉక్కిరిబిక్కిరవడం (ఎండ మొ॥ వాటితో)
తార్‌గొట్టుడు = ఫోన్‌చేయడం
తారీకు = తేది
తారీప్ చేసుడు (అ) = పొగడ్డం
తాలంగొట్టుడు = సమర్థించడం
తాలంచెవులు = తాళాలు
తాలి = పళ్ళెం, చప్పట్లు, మంగళసూత్రం
తాలీంకాన = వ్యాయామశాల
తాలుపీట / తాల్పిట్టు = పర్వపిండి
తాలుపు = తాలింపు
తాల్చుడు = అదేపనిగా వదరడం, నలపడం, నాన్చడం
తాల్లు తంగెల్లు పట్టుడు = శంకరగిరి మాన్యాలు పట్టడం
తావు = స్థలం, జాగా
తావుచేసుకునుడు = ఇల్లుకట్టుకుని స్థిరంగా వుండడం
తాశిలోడు = దరిద్రుడు, నక్షత్రకుడు
తాశిల్లల్గి నాశనమవుడు = పన్నులు మొ॥న వాటితో నశించిపోవడం
తింటడు తిరుగుతడు = అచ్చోసిన ఆంబోతు
తిండికి చంపుడు = అన్నంపెట్టక చంపడం
తిక్క = మొండితనం
తిక్క తిరుగుడు = దిమ్మతిరగడం
తిట్టుడు = చీవాట్లు పెట్టడం
తినుడు = భోంచేయడం
తిను, తిన = ఇతను, తను
తిమస్కారం = తిరస్కారం
తినేసోడ = వంట సోడా (సోడియం బైకార్బనేటు)
తిన్నయిల్లు (రేవు) తల్చుడు = కృతజ్ఞతగా వుండటం
తిప్పతీగె = మర్లుతీగ
తిప్పలు = బాధలు
తిప్పితిప్పి గొడ్తె = అన్నీ కలిపితే, తిప్పితిప్పి కూడితే?
తిప్పలాడి = బాగా తిరిగే స్త్రీ
తిమితంలేక = స్థిమితం లేక
తిమ్మి = కోతి
తియ్యగూర = పులుసులేని కూర

తియ్యి = లెద్దూ, లెమ్ము, లే, లెండి. (నేను వస్తా తియ్యి)
తిరమవుడు = స్థిరంకావడం, సెటిలవడం
తిర్గుడురోగం = బాగా తిరిగే వాడని అర్థం
తిర్పతిజెండ = తిరుపతి వెళ్లి వచ్చిన అయ్యగారి చేతిలో వున్న పెద్ద జెండ
తిర్మన్దార్లు = తిరుమణ్‌ధారులు, వైష్ణవులు
తిరమత్ర = తారుమారు
తిరితిరి మాటలు = తిక్క, పిచ్చి మాటలు
తిల్కం = బొట్టు, తుమ్మకాయతో చేసే బొట్టు
తీకునం తీసుడు = లోపాలు ఎంచడం
తీక్షనం = కోపం
తీగ = వంశావళి, వంశవృక్షం
తీట = గుల
తీటపట్టలేదు (నాకు) = అవసరం కల్గలేదు
తీనాన = మూడణాలు
తీపెండి = రాతివెండి
తీర్గ = తీరుగా, వలె, మల్లే
తీరం = స్థిరం, పదిలం, భద్రం
తీరన్నం = మూడోసారి అన్నం
తీరుడు = తీరికదొరకడం, రుద్దడం, తిప్పడం (మీసాలు)
తిరుతీరు, తీరొక్క = రకరకాల
తీర్తం = తిరునాళ్ళు, జాతర, దేవుని తీర్థం
తీర్వాటం = తీరుబాటు, తీరిక
తీవ్రం = కోపం
తీస్‌మార్ఖాన్ = పెద్దపోటుగాడు (ముప్పదిపోట్లు పొడిచేవాడు)
తీసిపోవుడు = తక్కువతినడం (మీకన్న మేం తీసిపోలేదు)
తుంటలు = పెద్ద దుంగలు
తుంపిల్లు = తుంపుర్లు
తుకంబోసుడు = వడ్లు గంపల్లో పోసి నీళ్లు చల్లి మొలకెత్తింపచేయడం
తుకపెక ఉడుకుడు = కళపెళ ఉడకడం, కుతకుత ఉడకడం
తుక్కు = చెత్త, చూర చూర అయిన బాబతు
తుక్డలు తుక్డలు = ముక్కలు ముక్కలు
తుట్టె = నష్టం, తుట్టు, తరుగుదల
తుట్టెలు గట్టుడు = బియ్యం, పిండి మొ॥ పురుగుపట్టడం
తుడుం = సైన్యం ?
తుత్తురుగాడు = పిరికిపంద, పిచ్చోడు
తునికాకులు = బీడీ ఆకులు
తున్కలు = ముక్కలు (అప్పాల ముక్కలు) (మచ్చు తునకలో తునకవుంది కదా !)
తున్కిపండ్లు = తుమికిపండ్లు
తుపాకిరాముడు = పిట్టలదొర
తుపాకేద్దామంటె సందులేకపోవుడు = నేల ఈనిందన్నట్లు వుండడం, ఇసుకపోస్తే రాలనంత జనం వుండడం
తుప్ప తుప్ప ఊంచుడు = తుపుక్కుమని వుమ్మడం
తుప్పర = తుంపర, ముసురు
తుప్పలు = పొదలు
తుప్పాల్ = రద్దుకావడం
తురుంకాన్ = మొనగాడు
తుర్కం = ఉర్దూ
తుర్కోల్లు = సాయెబులు
తుర్తి = తృప్తి
తుర్క కాశోల్లు = రోళ్ళు, విసుర్రాళ్ళు చేసేవాళ్ళు?
తులం = కాసు, 11 అణాల ఎత్తు బంగారం కన్న ఎక్కువ
తులమో మాసమో = ఎంతో కొంత
తువ్వాల = తుండు
తూటి తీగ చుట్టుకున్నట్లు అవుడు = తిప్ప తీగ తొక్కినట్లు అవడం
తూటు = రంధ్రం
తూటువోకుంట చేసుడు = నష్టంగాకుండా చేయడం
తూటుపైస = చిల్లిగవ్వ
తూతూమంత్రంగ = ఉత్తుత్తి మంత్రంగా, నామమాత్రంగా
తూపురం = రంధ్రం (ఇండ్లు కడిగిన నీరు ఈ తూపురంలోంచే బయటకు పోతుంది)
తూము = ఎనిమిది కుంచాలు
తెంపుడు = తెంచడం, తుంచడం
తెకాలు వడుడు = చిక్కిపోవడం
తెగనియ్యడు బల్వనియ్యడు = తాడో పేడో తేల్చు కోకపోవడం
తెగాయించి = తెగించి
తెగారం = తెగింపు, తెగువ
తెగిడ్సుడు = తెగించడం

తెగిన బొక్కెన (నూతిలదాక) = భయాదులు వదిలిన మనిషి
తెగుడు = తీరడం (అప్పు)
తెగుడు (ఏదో ఒకటి) = నిర్ణయం కావడం
తెచ్చిపెట్టుకున్నట్టు = కృత్రిమంగా
తెట్టన తెల్లారుడు = భళ్ళున తెల్లవారడం
తెట్టె= పెర (తేనె)
తెనుగుదెంకరోల్లు = ముదిరాజ్ మొ॥ కులస్థులు
తెప్ప = మేఘం
తెరవెట్టు (తలుపులు) = తెరువు (తల్పులు), తెరచిపెట్టు
తెరిపి = వానవెలవడం
తెరువు = జోలి
తెర్లు అవుడు = పాడవడం, నష్టపోవడం
తెర్సుకం = తెరవడం
తెలంగాణ = తెలుంగు అణెం, తెలుగుస్థానం
తెలగాలు = మున్నూరు కాపులాంటి కులస్థులు
తెలగోలు, తెల్లగోలు = తేల్చుకోవడం
తెలదు = తెలియదు
తెలివవుడు = మెలకువరావడం
తెలివి తప్పుడు = స్పృహ తప్పడం
తెలివికచ్చుడు = చైతన్యవంతులు కావడం
తెలువన్తనం = అజ్ఞానం
తెల్గం = తెలుగుభాష
తెల్పిచ్చుకునుడు = కనిపెట్టడం, కనుక్కోవడం
తెల్లందాక = తెల్లవార్లూ
తెల్లందాకపొద్దుందాక = రేయింబవళ్ళు
తెల్లకల్లు = ఈత కల్లు
తెల్లగడ్డ = తెల్లఉల్లి
తెల్లగుండుడు = కాస్త కలిగివుండడం (ధనం, విద్య మొ॥ నవి)
తెల్లతెల్లందాక = తెల్లవార్లూ
తెల్లబట్టలోల్లు = సభ్యత, చదువు ఉన్నోళ్ళు
తెల్వక = తెలియక
తే = తీసుకురా, అయితే, తెమ్మ
తేంటుగ = స్పష్టంగా, తేటగా, ఒత్తుగా
తేజ్గ (ప) = కొచ్చెగ, ప్రకాశవంతంగా, ఉషారుగా, తెలివిగా
తేజాబు = సల్ఫ్యూరికామ్లం ?
తేమిడి = మేళం
తేలి = గాండ్ల
తైతక్కలు (అతడు) = యథేచ్ఛగా వ్యవహరించడం, ఎంజాయి చేయడం
తైదలు = రాగులు
తైలి = సంచి
తైసీలుకట్టుడు (అ) = పన్నులు చెల్లించడం
తొందురు తొందురు పోవుడు (మాట) = తడబడడం, తొందర తొందరగా మాట్లాడితే వచ్చే తడబాటు
తొంట = ఎడమ
తొంటి = తొడల సంబంధితాస్థి
తొండల్ జొరగొట్టుడు = పోలీసుల చిత్రవధలో ఒక రకం
తొండి = (ఆటలో) అబద్ధం, వంక, మిష
తొంపు = సాకు
తొంబుడం తొంబుడం = చాలా చిక్కగా వుండడం- ఉదా॥ దప్పడంలాంటిది
తొక్కు = పచ్చడి
తొక్కుడు దల్గుడు = దయ్యం పట్టడం
తొక్కుడుకు పెట్టుడు =దయ్యానికి పెట్టడం
తొక్కుడుతిండి = బయటి తిండ్లు
తొక్కులాట = తండ్లాట
తొక్కుడుబండ = గుమ్మంలో వేసిన బండ
తొగరుపప్పు = కందిపప్పు (తమిళ 'తువరై' లోంచి వచ్చింది
తొట్లె = ఉయ్యాల, పురుడు (తమిళ 'తొట్టిల్' లోంచి వచ్చింది)
తొడపాశం = పిల్లల తొడల్ని దొరికించుకుని పై చర్మాన్ని మెలితిప్పడం
తొడసోపతి = స్త్రీల పొందు
తొడిమె = కాడ
తొడ్గుడు = ధరించడం
తొయ్యలేదు = తోచలేదు
తొర్ర = మొర్రి
తొల్కుడు = తొణకడం
తొల్చూరు = మొదటికాన్పు, తొలిచూలు
తొవ్వ = తోవ, దోవ
తొవ్వకురాలేదు = (వాడింకా) బాగుపడలేదు
తొవ్వదొర్కుడు = తీరికచేసుకుని ఇంటికి రావడం
తొవ్వుడు = తవ్వడం
తోకమట్ట = గాడిదగుడ్డు
తోకలేదు తొండెంలేదు = మొదల్లేదు మోక్షంలేదు

తోకెంబడి నారాయనా అన్నట్లు = తల్లివెంట పిల్లలా, అవు వెంట లేగలా Enclousure లాగా
తోట = చెరుకుతోట, మిరపతోట మొ॥నవి
తోటలు పట్టుడు = తోటలను గుత్తకు తీసుకోవడం
తోటి, తోని = తో
తోటోడు తొడగొస్కుంటె మనం మెడ గోసుకొనుడు = పులిని జూసి నక్క వాత పెట్టుకున్నట్లు
తోటోల్లు = సహచరులు, సమవయస్కులు
తోడపుట్టినోడు = తోబుట్టువు
తోడు = ఒట్టు (నీ)
తోడుదొంగలు = కలిసి దొంగిలించే వాళ్ళు
తోడుపోవుడు = వధూవరులతో పాటు వెళ్ళే ఆడపడుచులు మొ॥ వాళ్ళు
తోడెం = కొంత (తోడెంబు తోడనె సరిపుచ్చుకునెద మిత్ర భేదంలోని ఓ వాక్యం)
తోడెంగ = ఒక రకం గడ్డి
తోడ్కల్ దీసుడు = తాట ఒలవడం, తోలు దీయడం
తోని = తో (మా)
తోవు తోవు అవుడు = వాసిపోవడం, అలసిపోవడం
తోముడు = కొట్టడం (లోపలేసి)
తోలు (అరటి) = తొక్క (అరటి)
తోలుకపోవుడు = తీసుకొనిపోవడం
తోలుగుడ్లు పెట్టుడు = విఫలుడవడం
తోలుమందమవుడు = పోతరించడం
తోషన్ = సువ్వ
తోసంత = కాసింత
తోసుపోకుంట = పాల్లుపోకుండా
తోసులు = ఛిట్ పొడింతర్వాత మిగిలిన చిన్న ఛిట్లు
తౌటంబెట్టుడు = తవ్వడం
తోయుక్తంగ = (పిల్లల) తో సహా

ద

దంగుడు = లొంగడం, భూమిలోతుగా తెగడం, నూరినప్పుడు మెత్తగా కావడం
దంచుడు (వర్షం) = బాగా కురియడం
దంతం = దణ్ణం
దండకం సదువుడు = చెప్పిందే చెప్పడం
దండచేతులు = మోచేతికీ, భుజానికీ మధ్య భాగాలు
దండాలు = నమస్కారాలు
దండి = గొప్ప
దండిగ = చాలా
దండుగు = జరిమానా
దండెం = బట్టలు ఆరవేసే కర్ర, త్రాడు
దండెగొట్టుడు = తప్పుడు తూకం వేయడం
దండోడు = చాలా గొప్పోడు
దంతె(న) = చెత్తకుప్పను చదునుపరచే సాధనం
దంద = పని, ఉద్యోగం
దకల్ చేసుకునుడు = జోక్యం చేసుకోవడం
దక్కలోల్లు = మాదిగల యాచక జాతి
దగ, దగడు = వేడి
దగుల్బాజి మనిషి = మోసగాడు
దగ్గట్టుగ (వుంది) = తగ్గట్టుగ, సరిపోయినట్టు (వుంది)
దగ్గర్ దగ్గర = సుమారు, రమారమి
దగ్గరికచ్చుడు = బాగా చిక్కిపోవడం
దగ్గరికి దీసుడు = ఆశ్రయమివ్వడం
దగ్గుదమ్ముర్గొగం = ఉబ్బసం, అస్మా
దగ్గెర = దగ్గర
దచ్చన్న దేశాల్ పట్టుక తిర్గుడు = చప్పన్న దేశాలు లేదా దక్షిణ దేశాల మీద పోవడం ?
దటాయించుడు = హడలగొట్టడం
దట్టికట్టుడు = పీర్లకు దట్టి (బట్ట) కట్టడం
దడదడమనుడు = గుండె వేగంగా కొట్టుకోవడం
దడి = తడుకలు మొ॥ వాటితో ఆవరణ ఏర్పరచడం
దడుగ్గుమనుడు = గుభేలు మనడం
దడువాయి = దళవాయి, దళారి, కమీషన్ ఏజంటు, ధాన్యం తూకం వేయించువాడు
దద్లమారి = మగకోతి
దద్వత్ = ధరావత్తు, Advance
దద్సుకొనుడు = జడుసుకోవడం
దత్తత = దత్తు
దద్దమ్మ = వాజమ్మ
దద్దర్దరిల్లుడు = దద్దరిల్లుడం
దద్దు = చిన్నమ్మవారు, మీజిల్స్
దద్దోజినం, దద్యోజనం= పెరుగన్నం

దద్రంపుచ్చుకునుడు = భయం కావడం
దన్‌మని = అకస్మాత్తుగా
దనం = ధనం
దనాదన్ వచ్చుడు = గబగబా రావడం
దన్క = వరకు, దాకా, బాగా
దన్న దన్న వచ్చుడు = గబగబా రావడం
దన్యాలు = కొత్తిమీర్లు, ధనియాలు
దప్తరం (ప) = ఆఫీస్, ఫైలు
దప్పడం = దప్పళం, సాంబారు
దప్పులు గొట్టాలె = భయంతో వణికిపోవాలి
దబ్బ దబ్బ = గబగబా
దబ్బడ దిబ్బడ = దబదబా
దబ్బన = ఒకవేళ, వెంటనే
దబ్బున = వెంటనే
దబ్బునం, దబ్బుడం = దబ్బనం
దమాక్ (అ) = మెదడు (దిమాగ్ నుండి వచ్చింది)
దమ్కియిచ్చుడు = భయపెట్టడం
దమ్ము ఎగవోసుకుంట = వగరుస్తూ, రోజుతూ, రొప్పుతూ
దమ్ము (ప) = ఊపిరి, శ్వాస, ధైర్యం
దమ్ముకచ్చుడు = చాలు చాలు కావడం
దమ్ముదీసుడు = నిట్టూర్చడం
దమ్ములు = గుండెలు
దయిత, దైత = రాక్షసి
దయ్యం = దెయ్యం
దర = ధర
దరమంచిగపల్కుడు = మంచి రేటు రావడం
దరవడుడు = గిట్టుబాటవుడు, మద్దతు ధర రావడం
దరి = బావి అంచు, ఏటిగట్టు, జలాశయాల అడుగు భాగం
దరి లేదు దాపు లేదు = దిక్కూ మొక్కూలేదు
దరిద్రమో శనేశిరమో = దరిద్రమో
దరియ్యదు = ధైర్యంరాదు (నాకు)
దర్కాస్తు (ప) = దరఖాస్తు
దర్గ (ప) = ముస్లిమ్‌ల పుణ్యస్థలం
దర్మంగ = సత్యంగ
దర్మంచాట = దానధర్మాలు చేయడానికి వాడే చేట
దర్మకాంట = ఉచితంగా ధాన్యాన్ని తూకం వేసే పెద్ద త్రాసు
దర్మరాజు = ధర్మరాజు లాంటి ధర్మాత్ముడు అని

దర్మశాల = వసతి గృహం
దర్వాజలు (ప) = గుమ్మం, తలుపులు
దలం = అన్నలదండు, దళం
దలాల్‌గాడు = దళారి
దవ (కడ్పుల) = దావానలం ?
దవాకాన, దావకాన = ఆసుపత్రి
దవాయించుడు = దబాయించడం (పశువులను దవాయించడం, అదిలించడం)
దవ్వదవ్వ = దబదబా / గబగబా
దసర్లపట్టు = ఒకపట్టు
దస్కం = పది
దస్కత్, దస్తకత్ = సంతకం
దస్కుమనుడు = గతుక్కుమనడం !
దస్త, దస్తా (ప) = 24 టాబులు
దస్తి, దస్తీ (ప) = జేబు రుమాలు
దస్తూరి = చేతిరాత
దా = రా
దాంక, దాక = దనుక, దాకా, వరకు
దాంట్ల = దానిలో
దాకల్ (అ) = దాఖలా
దాటిచ్చుడు = చాటించి చెప్పడం, ఆడిపిల్లకు పెండ్లిచేసి పంపడం
దాటిపోవుడు = చనిపోవడం
దాటుడు పుండ్లు అవుడు= రెండు కాళ్ళమీంచి దాటి వెళితే పుండ్లు అవుతాయని చెప్పడం, పొరపాటున కాళ్ళు తగిలి పడితే గాయాలవుతాయి మరి !
దాట్లుదాట్లు = ఇంటి గోడలకు వెల్లవేసినప్పుడు ఒక చోట పలుచగా, మరోచోట చిక్కగా పడి మరకలు మరకలుగా ఏర్పడడం
దాడి = గడ్డం
దాడి తెచ్చుడు (ఇల్లు మొ॥ వాటికి) = ఇల్లు మొ॥ నవి అమ్మవలసి రావడం
దాతి = వడ్రంగులు పనిచేసే స్థలం
దాతుకల్పుడు = బంగారంలో రాగి కలపడం
దాతు చూసుడు = నాడిచూడ్డం
దాతులేదు పిర్యాదులేదు = ఆరోపణ లేకపోవడం
దాతుసల్లవడుడు = ఒళ్ళు చల్లపడడం
దాద, దాదా = రౌడి, గూండా, అన్నయ్య
దానం = దహనాదులు
దానా = పశువుల తిండి, దాన్యం

దాపట = ఎడమవైపు
దాపురిచ్చుడు = బలవంతంగా ముడివడడం
దాప్కం = దాపరికం
దాబ = మట్టితో లేదా సిమెంటుతో వేసిన యింటి పై కప్పు, Slab పంజాబీ డాబా
దామ = దప్పి, తేమ ? దాహం
దామారనానుడు = భూమి మొ॥ నవి దాహం ఆరేలా నానడం
దాయి, దాది (ప) = దాది, దాసి, పిల్లలను లాలనగా రమ్మని పిలవడం, దాలి, కుండ , డబ్బులకు పాలిచ్చే తల్లి
దాయితమ్ముడు = మంత్రగాడు
దారవట్టుడు = జనం బారులు తీరిరావడం
దారికచ్చుడు = బాగుపడడం
దారు = సారాయి
దారువట్టుడు = సానపట్టడం
దార్వం = వేడి
దాల్ = పప్పు
దాలంచేసుడు = ఇంటిపెండెపై మట్టి కప్పి పెంక పరిచేందుకు సిద్ధం చేయడం
దావంతం = బాధ
దావజేసుడు (అ) = కేసు పెట్టడం
దావత్ (అ) = విందు
దాశన = కాల్చిన పొగాకుతో తయారైన పళ్ళపొడి
దాశెన్నపువ్వు = మందారపుష్పం
దించుడు = ఉన్నది ఉన్నట్లుగా రాయడం, దయ్యానికి దిగుదుడువు, ఫోటోలు తీయడం, బొమ్మలు గీయడం
దిక్కు = వైపు
దిక్కు నక్కిలేనోడు = దిక్కుమొక్కు లేనివాడు, దిక్కు దివాణం లేనివాడు
దిక్కుదీము = దిక్కుధీమా
దిక్కుమల్లె = దిక్కుమాలిన
దిగదాగుడు = గర్భస్రావానికి ఏదో మందు తాగడంత
దిగవడుడు = కూరుకుపోవడం (బురదతో)
దిగుడు = పల్లం
దిగ్వాట్ల పొలం = పల్లంలో వున్న పొలం
దిట్టి, దిష్టి = దృష్టి
దిడ్డి దర్వాజ / తలుపులు = దిడ్డి దారి
దిద్దుకునుడు, దిద్దులాడుడు = ముస్తాబు కావడం, తీర్చిదిద్దుకోవడం
దినవారాలు = అంత్యక్రియలు
దినాం = ప్రతి దినమూ
దినాలు అవుడు = ద్వాదశ కర్మ కావడం
దినాలు దగ్గర వడుడు = రోజులు దగ్గరపడడం, కాటికి కాళ్ళు చాచడం
దినాలుగాను (నీ) = ఒక తిట్టు
దిన్సులు = వస్తువులు, సరుకులు
దిబ్బెడ = ముక్కుదిబ్బడ
దిమ్మనుడు = తలదిమ్మెక్కడం
దిమ్మీస = నేలను చదును చేసే సాధనం
దిల్దార్ (మనిషి)(ప) = మనస్సున్న మనిషి
దిల్లగి = తమాషా, వేళాకోళం. (దిల్‌లగీ ?)ః
దివానగాడు (ప) = పిచ్చోడు
దివాల్ దీసుడు = చిక్కిపోవడం
దివిలె, దీలె = దీపావళి
దివ్వాలు, దెవ్వాలు = దినవారాలు, రోజులు
దీంట్ల = దీనిలో
దీక్షవట్టుడు = వ్రతం పట్టడం
దీగూడు = దీపంగూడు
దీటి = దివిటి
దీవం పెద్దది జేనుడు = దీవం ఆర్పడం, కొండెక్కడం
దీవం ముడ్డికింద చీకటి = గురివింద తన నలుపెరుగదు
దీపాంత = ప్రమిద, దీపపు ప్రమిద, తూనీగ ?
దీము = ధీమా, దిక్కు
దీరగుండుడు = ధైర్యంగా ఉండడం
దీర్గం దీసుడు = సాగదీసి చెప్పడం
దీలెవడుడు = ఢీలా పడడం
దీవెనార్తి = దీవెనలు
దుంకుడు = దూకడం, మిడిసిపడడం
దుందు = అల్లరి
దుకానం (ప) = కొట్టు
దుక్కం = దుఃఖం
దుడుకు = పెడసరం
దుడ్డె = దూడ
దుత్త = కుండ, క్యాచ్ పట్టుకోవడం
దునియ (అ) = లోకం
దునియ చూసిన = చాలా చూశాను
దునియ చెప్పుడు = ఎన్నయినా చెప్పడం

దునుకుడు = దూకడం (దుముకుటలోంచి వచ్చిందిది)
దున్నుకం = దున్నడం
దుబాయి కారటు = ఏరోగ్రామ్
దుబార = ఎక్కువ ఖర్చు, దుబారా
దుబ్బ = దుమ్ము, మెట్టప్రాంతం
దుబ్బ కొట్టాడుడు = దరిద్రం కొట్టాడ్డం
దుబ్బురు దుబ్బురు వెంట్రుకలు = చింపిరితల
దుమ్ముడి (దుముడి), దుసుముడి = దూముడి
దురస్తు, దురుస్తు (ప) = మర్మత్తు, బాగుపర్చడం
దుర్దెశ = దురదృష్టం
దుర్గెట్ట ముండకొడుకు = దరిద్రపు వెధవ
దుర్బిని = భూతద్దం
దుల్దమ్మచెట్టు = దురదగొండి (ఈ చెట్టు ఆకులు దురద కల్గిస్తాయి)
దుల్పరిచ్చుకునుడు = దులువుకోవడం, విదిలించుకోవడం
దుల్లుదుల్లు అవుడు (మన్ను) = వదులు వదులు కావడం
దువ్వ = పప్పుగుత్తి
దువ్వ = చీట్లపేక మొ॥ లో రెండు
దుశ్మన్ (ప) = శత్రువు
దూందాం = ఆడంబరం
దూం(దూం) చేసుడు = అల్లరి చేయడం
దూగ = రెండు
దూగోడ = చిత్రిక, కర్రను నునుపు చేయడం
దూప = దప్పి
దూపకు దీసుకునుడు = కల్లుతాగడం
దూలశీల = వొగలను కల్పుతూ కానిని తాటితో బంధించేది
దూనుకచ్చుడు (పైసలు) = సేకరించడం
దూసుడు = దువ్వడం, చెట్ల ఆకులను ఒక పద్ధతిలో దువ్వినట్లు తెంపడం
దెంకపోవుడు = చెప్పా పెట్టకుండా పారి పోవడం
దెంగెయ్ = ఎల్లిపో
దెప్పుడు = వెక్కిరించడం
దెబ్బకు = వెంటనే, హఠాత్తుగా
దెబ్బకు దయ్యం వదులుడు = దెబ్బకు దేవేంద్ర లోకం కనబడడం
దెబ్బమీద దెబ్బవడుడు = గోరుచుట్ట మీద రోకటి పోటు
దెబ్బలనుడి = దెబ్బలు తినే ప్రాప్తం
దెబ్బలు = గాయాలు
దెశమంతుడు = అదృష్టవంతుడు (దెశ - దిశ - మంచి దశలోంచి వచ్చింది)
దేంట్ల = దేనిలో
దేకుడు = (గౌరవంగా) చూడడం
దేడ్‌దిమాక్‌గాడు = మెదడు సరిగా లేనివాడు
దేడ్‌గంట = ఒకటిన్నర గంట
దేవుడచ్చుడు = దేవుడు పూనడం
దేవుడా అనుకుంట = అనివార్యంగా
దేవుడు = మూకుట్లోంచి అప్పాలు కాలాక బయటికి తీయడం కడుపులో దేవడం
దేవుడులేనిజాతర = ముఖ్యుడులేని సంబరం
దేవునర్ర = పూజామందిరం
దేవుని కొంటెతనం = దేవుని పరీక్ష
దేవున్గుడి = దేవాలయం
దేవులాడుడు = వెతకడం, తాపత్రయపడడం
దేశంబోవుడు = మరో రాష్ట్రానికి వెళ్లడం
దేశాలమీద పోవుడు = దేశాంతరం వెళ్లడం
దైర్నం = ధైర్యం
దొంగ దొంగతనంగ = రహస్యంగా, చాటుగా
దొంగకు తాళాలు యిచ్చినట్లు = ఒక జాతీయం
దొంగలు దోసినట్లుండుడు (ఇల్లు) = మొత్తం కొల్లగొట్ట బడడం
దొంగలు పొడువ = ఒక తిట్టు
దొంగసీకటి ఒక్కటయినట్లు = జాతీయం (పులిమీద పుట్రలా)
దొంతులర్ర = స్టోర్‌రూమ్
దొంతులు = (కుండల) దొంతరలు
దొందు = రెండు
దొక్కల = దొక్కలో, కడుపులో
దొడ్డి = పశువుల పాక
దొడ్డికిపెట్టుడు = విరేచనాలు కావడం
దొడ్డు = స్థూలార్థం, దళసరి, లావు, మందం
దొడ్డుప్పు = సన్నటి ఉప్పుకానిది
దొడ్డుబట్ట = ముడి, ముతకబట్ట
దొడ్డుబట్ట దొల్లెడంబలి = అంగడి బియ్యం, తంగిడి కట్టెలు
దొడ్డుమాట = మోటుమాట
దొబ్బుడు = ఆటలో గెల్చుకోవడం, నెట్టడం

దొబ్బులు = చీవాట్లు
దొమ్మరిగడ్డలు = పిల్లిమొగ్గలు
దొమ్మరోల్లు = దిమ్మరులు, (దేశదిమ్మరులు), వేశ్యావృత్తి జీవనంగా కలవారు
దొయ్య = చిన్నపాలం, కయ్య
దొర = దొరబాబు, బాబు, బాబుగారు
దొరవారు = దొరగారు, బాబుగారు
దొరసాని, దొర్సాని = దొరగారి భార్య, దొరస్వామిని
దొరిసిపోవుడు = గోడలు ఉప్పు ఊరిపెచ్చులు ఊడిపోవడం
దొల్ల = దొప్ప
దొల్లుడు = దొరలడం
దొవ్వాన = రెండణాలు
దోక = మోసం
దోకబాజి మనిషి = మోసగాడు
దోడు దోడు = పాడుపాడు
దోడ్డు = ఒక తిట్టు
దోతి = ధోవతి
దోతుల జోడ = పంచెల జత
దోని = ద్రోణి
దోనె = చెలమ ?
దోప్కం = దోపిడి
దోబి = చాకలి
దోరది = తక్కువ ఎరుపుకలది
దోరోల్లు = చర్మకారులు
దోర్నాలు = తోరణాలు
దోర్ని = ధోరణి, పోకడ, వాలకం, మూడ్, భావస్థితి
దోస్తాన్, దోస్తి = స్నేహం
దోస్తు (ప) = స్నేహితుడు
దౌతి = సిరాబుడ్డి
దౌర (అ) = పర్యటన, క్యాంపు

న

నంజు = దగ్గు, దమ్ము ఆస్మా మొ॥ వాటివల్ల ఊపిరితిత్తుల్లో పేరుకుపోయిన శ్లేష్మాదులు
నంబర్ అందాదోల్లు = సర్కారు చెట్లకు నంబర్లు వేసే వాళ్ళు
నంబర్ ఏక్ (బియ్యం) = శ్రేష్టమైన మొదటి రకం (బియ్యం)
నంబర్ మీద తీసుకునుడు = ఎడాపెడా చెడామడా తిట్టడం, విమర్శించడం
నకమొకలు లేదు = సౌష్టవం లేనిదని చెప్పడం (నఖాలు మొఖాలు లేనిది)
నకలు = డుప్లికేటు
నకలు గొట్టుడు = కాపీకొట్టడం
నకాశి = నగిషీచేసే కులం
నకురాలు (ప) = లంగతనం, మోసాలు, జోకులు, నటనలు మొ॥నవి
నక్కిల్లు పడడం = డగ్గుత్తిక కల్గడం
నక్ష (అ) = డిజైన్, నగిషీ
నగతు = నగదు
నగలు = గొర్రెల్లాంటి జీవాలు
నగలు గిగలు = నగానట్రా
నగలు దిగేసుడు = నగలు బాగా ధరించడం
నగు = నవ్వు
నగువాట్ల బతుకు = నగుబాటు బ్రతుకు
నగువోతు = పటికబెల్లం, కలకండ
నచ్చెత్రకుడు = నక్షత్రకుడు
నజర్ (అ). = దృష్టి
నజ్రాన = బహుమతి
నట్టలు = కులిపురుగులు
నట్టు = లోపం
నడికారు మనుషులు = మధ్య వయస్కులు
నడిగండిల బొండిగ విన్కుడు = అరణ్య మధ్యంలో, కష్టకాలంలో పరీక్షించడం
నడిగడ్డ = నడిబొడ్డు Heart of the city, town
నడిజాము, నడిరాత్రి = అర్ధరాత్రి
నడితొవ్వ = మార్గమధ్యం
నడిపోడు = పెద్దకొడుకు తర్వాతివాడు
నడిబజార్ల = నడివీధిలో
నడిమింట్ల / నడీయింట్ల = నట్టింటిలో
నడీడుమనిషి = మధ్యవయస్కుడు
నడుం టింగుమనుడు = చాకిరి చేసి అలసిపోవడం
నడుంగుల = నడుములో
నడుమంత్రపోడు = చివరిదాకా బతకని మనిషి
నడువ్ = పద
నడ్క = ప్రవర్తన

నడ్డి = నడుం
నడ్డిముక్కు = చప్పిడిముక్కు
నడ్పుడు = నిర్వహించడం
నడ్పుకునుడు = ప్రవర్తించడం
నతీజ = ఫలితం, రిజల్టు
నత్కుడు = దాక్కోవడం, నక్కడం
నదల్ = కాస్త ఎత్తు తక్కువ
నన్నూరు = నాలుగు వందలు
నవరింత = తలాయింత (నవర్ (అ))
నప్పతట్లోడు = బలహీనుడు .
నప్పతిగ = చడీచప్పుడు గాకుండా
నమాజ్ = ముస్లిం సోదరులు అల్లాకై చేసే ప్రార్థన
నమోన (ప) = తీరుగ, మోడల్
నమ్మక్ అరాం = నమ్మకద్రోహి (తిన్నయింటి వాసాలు లెక్క పెట్టేవాడు)
నమ్మిక = నమ్మకం
నయం = మెరుగు, హాయి, మేలు, మంచిది
నయాకొత్త = నయాపైస
నయాపైస = చిన్నపైస (కొత్తపైస)
నయాబ్ తయిసిల్దార్ = డిప్యూటీ తహసిల్దార్
నయుండది పిరాదుండది = ఫిర్యాదు లేకపోవడం
నర = సగం, అర, 1/2
నరం = సిర
నరాలు తేలుడు = చిక్కిపోవడం
నర్కుడు = కోతలు కోయడం
నలిమెలు = పశువులను కరిచే చిన్న పురుగులు
నల్ల = మేక మొ॥ వాటి రక్తాన్ని ఉడికించగా ఏర్పడింది
నల్లకట్టెపడుడు = ముఖం నల్లగా మారిపోవడం
నల్లకల్లు = సారాయి
నల్లగుండుడు = దారిద్యంలో వుండడం (మేం నల్లగుండెవటికెనే గదా మీరు మా యింటికి వస్తలేరు)
నల్లగుడ్లు = కంటిపాప
నల్లపూసలు కుచ్చుడు = శోభనం
నల్లపోకలు = మామూలు పోకలు గాక నల్లగా ఉండే చిన్న పోకలు
నల్లమందు = చిన్నపిల్లల నిద్రకైపోసే మత్తుమందు
నల్లమొకం = చెల్లని ముఖం
నల్లసరపుబండ = గ్రానైటు, నల్లసేనపు బండ
నల్లా = పంపు, కుళాయి, నాళం
నల్లాలం = గడ్డిచేమంతి
నల్లికుట్లతనం = బయటపడనితనం, నంగ నాచితనం
నల్లిబొక్కలు = మూలుగు బొక్కలు
నల్లు = ఈత మొ॥ వాటి మట్టల నారతో తాడుల్లా పేనినవి
నవిసిపోవడం = చిక్కిపోవడం
నవ్వుమొకం = ఎప్పుడూ నవ్వుతూ వుండే అందమైన ముఖం
నవ్వులాట = నవ్వుటాల
నశీవ = అదృష్టం
నశ్యం = పొడుం, పొడి
నా అండ్ల నేను = నాలోనేను
నా అందున = నా లోపల.
నా గర్‌కా నాగాట్‌కా = రెంటికి (ఇంటికీ, గుట్టకీ) చెడిన గాడిద
నా బోడ మీద పెట్టు = ఒక తిట్టు
నాం నరుక (వీని) = ఒక తిట్టు
నాగలి = మేడి
నాగుంబాము = నాగుబాము
నాగుల పంచమి = నాగపంచమి
నాజర్‌సాబ్ (అ) = డిప్యూటి ఇన్స్‌పెక్టర్, ఇప్పటి M.E.O. లాంటి అధికారి
నాటు వైద్యం = చెట్లమందు, దేశీయ వైద్యం
నాట్కం = నాటకం
నాడలు (వాడాలు) = అండర్‌వేర్, లంగాలు మొ॥నవి నడుము చుట్టూకట్టుకోవడానికి వుండేవి
నిక్కి నిక్కి చూసుడు = మునిగాళ్ళ మీద నించుని ఆసక్తిగా చూడ్డం
నిగనిగ అవుడు = కాస్త లావెక్కి ప్రకాశించడం
నిగ్రాని (ప) = పర్యవేక్షణ
నిచ్చం = నిజం, నిత్యసత్యం
నిజాం రాష్ట్రం = ఇప్పటి తెలంగాణా, కర్ణాటకలోని రాయచూర్, బీదర్, గుల్బర్గాలు, మహారాష్ట్రలోని ఔరంగాబాద్, ఉస్మానాబాద్, పర్భని, నాందేడ్, బీడ్ జిల్లాలు
నిజానం = స్వచ్ఛం (ఈ కల్లు నిజానంగ వుంది), ఉన్నదున్నట్లు
నిట్టాడు = మొగురం పైన వున్న కర్ర
నిట్టుపాసం = నిష్ఠతో కూడిన ఉపవాసం
నిత్తె = (ప్రతి) నిత్యం
నిది = నిధి

నిద్దె కల్లు = స్వచ్ఛమైన కల్లు (నిద్దె - నివ్వద్దె - నిబద్ధపు)
నిద్రమొకం = ఎప్పుడూ నిద్రపోతున్నట్లుండే ముఖం
నిద్రకుతీసుకుపోవుడు = చచ్చిపోయిన వారి సంతతిని బంధువులు నిద్రలకు తీసుకెల్లడం
నిద్రజేసుడు = తల్లిదండ్రి చచ్చాక గుళ్ళోనో దగ్గరి వాళ్ళ దగ్గరో నిద్రించి రావడం
నిన్ను దొంగలు పొడువ = చీవాట్లలో ఒకటి
నిన్ను బొందలవెట్ట (తిట్టు) = చీవాట్లలో ఒకటి
నిన్నెత్తుకపోను = తిట్టు
నిప్క = నిప్పుకణిక
నిప్పుల మీద బొర్లిచ్చుడు = అగ్నిపరీక్షకు గురి చేయడం
నిమానిమలు = బొటాబొటిగా, సరిగా తూకం వేయడం
నిమ్మ చిల్క = పిప్పర్‌మెంటు
నిమ్మల = నిర్మల్ అనే పేరుగల ఊరు
నిమ్మలం అవుడు = శాంతమవుడు
నిమ్కు = తేమ (పర్షియన్ నామ్ నుండి వచ్చింది)
నిమ్రుడు = తడమడం
నియ్యత్ = నిజాయితీ, నీతి
నియ్యద్దార్ = నిజాయితీపరుడు
నియ్య = నీవి
నిరుడు = పోయినేడు
నిర్ద = నిద్ర
నిర్నయం = నిర్ణయం
నిర్రంది = నిర్విచారం
నిర్రదొక్కుడు = మునికాళ్ళమీద బలంగా నించుని వుండడం
నిర్రనీల్గుడు = ఎదురు చూసి ఎదురు చూసీ అలసి సొలసిపోవడం
నిలారం = నిరాహారం
నిలువుత చూసుడు = నిలువెల్లా ఆపాద మస్తకం చూడడం
నిలువు = నిలువెత్తు, పొడవు
నిలువు పోకిల్లోడు = నిలువెల్లా పెగ్గెల మనిషి
నిలేసుడు = నిగ్గదీయటం, నిలదీయడం
నిల్కడలేని మనిషి = స్థిర చిత్తుడు కానివాడు
నిల్వ = Balance, మిగులు
నిల్వపెట్టుడు = డబ్బులు దాచిపెట్టడం
నివాలి పెట్టుడు = మంగళహారతి పట్టడం
నిశాని (ప) = గుర్తు
నిష (అ) = మైకం, మత్తు, కైపు, (నషానుండి వచ్చింది)
నిష్పానిష్పి (అ) = సరిసమానంగా, సగంసగం
నీ కంటికి నా సొడు= ఒక తిట్టు
నీ కాడుగల = ఒక తిట్టు
నీ తలపండు పలుగ = ఒకతిట్టు
నీ నెత్తెంటికలు కొరిగిత్త = నీ సిగతఅగ
నీ నోటి వాక్యాన అట్లనే కానీ = ఎదుటి వాళ్ళ మన హితం కోసం మాట్లాడినప్పుడు అది అలాగే నీవట్లనే జరగనీ అని అనడం
నీ బొంద నీ బొక్క = ఒక తిట్టు
నీ యక్క = గొల్ల కురుముల ఊతపదం
నీ యవ్వ = నీ తల్లి (తిట్టులో కూడ తెలంగాణలో తల్లికి బదులు అవ్వ అనడం గమనార్హం)
నీ యింట పీనుగెల్ల = ఒక తిట్టు
నీ యింట్లే మన్నుడవ = ఒక తిట్టు
నీ లంగ పీసునె గొడుదు = ఒక తిట్టు
నీ వంశం నిర్వంశంగాను = ఒక తిట్టు
నీ కంటికి నా కండలు = ఒక తిట్టు
నీట్కం = శుచీ, శుభ్రత, రుచి, అందం, నీటుదనం
నీడ = గూడు, ఇల్లు (ఇంత నీడ చేసుకోవాలె)
నీను = నేను
నీర = (కల్లుకు పూర్వరూపం) పులియని కల్లు
నీరటికాడు = పొలాలకు నీరు పారించేవాడు
నీర్గట్టె = బురదపాము, నీటిపాము
నీలి = నీలిమందు
నీల్గుడు = పొగరుతో వుండడం, ఎదురుచూపులు చూడ్డం
నీల్లాట = ప్రసవం
నీల్లు పోయినంక రాల్లేసుడు = చేతులు కాలాక ఆకులు పట్టుకోవడం, గత జల సేతు బంధనం
నీల్లు లేవు నిప్పుల్లేవు = ఏవీ లేవు
నీల్లు తోడుదు = నీళ్ళు స్నానానికి తయారుగా వుంచడం
నీల్లువచ్చుడు = కన్నీరు కార్చడం
నీసుముచ్చోడు = మాంసాహారి
నుక్సాన్ (అ) = నష్టం
నుచ్చుగొట్టుడు = ఆవు మొ॥ వాటిని గంగడోలు నిమిరి మచ్చిక చేసుకోవడం ?

నుడుగులు = పంక్తులు, చరణాలు, అక్షరాలు, నుడులు
నున్నగ = నునుపుగా
నున్నగుంతలు = కుమ్మరులు కుండలను నునుపు చేయడం ?
నుమాయిష్ (ప) = ప్రదర్శన, ఎగ్జిబిషన్
నుర్సులు, నుర్గులు = నురుగులు
నువ్వద్దె = నిజం (నిబద్ధంలోంచి వచ్చింది)
నూకుడు = నెట్టడం, ఇల్లు ఊడ్వడం
నూతి = బావి
నూరు = వంద
నెక్కర్ = నిక్కర్
నెగుల పుట్టని పిల్ల = కలకాలం చక్కగా బతకని, మెలగని పిల్ల
నెగులుడు = మసలు కోవడం, సర్దుకు పోవడం, నిభాయించుకోవడం
నెత్తి = తల
నెత్తి ఎంటొకెలన్ని తాకులు = బోలెడు అనుభవాలు, ధక్కా మొక్కీలు
నెత్తికి = తలా ఒకరికి
నెత్తికిపోసుకునుడు = తలంటుస్నానం చేయడం
నెత్తి కొట్టుకునుడు = తలబాదుకోవడం
నెత్తి దిమ్మనుడు = తల తిరగడం, గిడ్డీనెస్
నెత్తి మీద శనేశిరం = శిరస్సు మీదనే శని తాండవం
నెత్తి మీదికి వచ్చుడు = పీకలమీదికి రావడం
నెత్తికెక్కుడు = తలకెక్కడం
నెత్తిగుద్దుకునుడు = తలబాదుకోవడం
నెత్తినొప్పి = తలనొప్పి, చికాకు, గొడవ
నెత్తిమీద కండ్లుండుడు = గర్వము కలిగి వుండడం
నెత్తిమీద నిత్తారం = మగడు (ఒక జాతీయం)
నెత్తిల పిడుగువడ్డట్టు = అశనిపాతం
నెత్తిల పురుగు మెసులుడు = తలలో పురుగు తొలవడం
నెత్తిల పెండ వుండుడు = తలలో మెదడు లేకపోవడం
నెత్తురు = రక్తం
నెత్తురు కలికలి అవుడు = గుండె చెరువు కావడం
నెత్తురు కొట్టుకునుడు = రక్తసంబంధం దృఢమైందని చెప్పడం
నెత్తురు గడ్డలు = సెగగడ్డలు
నెత్తురుబంక బైలు = రక్తవిరేచనాలు
నెనరు = ప్రేమ
నెరివడుడు = చిక్కిపోవడం, నిరీక్షణ
నెరీ = మరీ (నిండుగా)
నెరువు = పొడవు, వెడల్పు, నిడివి
నెల అవుడు = బహిష్టుకావడం
నెలగాసం = నెలకు సరిపడా సరుకులు, గ్రాసం
నెలపొడువు = చంద్రోదయం, చంద్రుడు
నెలమాసికం = మాసికం
నెల్లాల్లు = నెలరోజులు
నేటుకు = బహిరంగంగా, చాటుకు కాకుండా అందరిలో
నేతకాని = పద్మశాలి
నేముకుంట నడ్సుడు = కాళ్లతో ఎడంగా నడవడం
నేర (రి) వండ్లు = రేగుపండ్లు
నేర్పుడు = ధాన్యాన్ని ఆరబోసి చక్కగా కాళ్ళతో నేర్పడం
నైలాన్ సాబుదానాల్ = పెద్దగా ఉండే సగ్గుబియ్యం
నొక్కుపోవుడు = మొక్కపోవడం
నొగలు = నొగ
నొట్ట, నొష్ట = నొసట
నొప్పి = నెప్పి, తీపులు, బాధ
నోటి ముత్యాలు రాల్తయా ? = ముభావంగా వున్నవాళ్లను చూసి మాట్లాడితే ఏమవుతుందని అడగడం
నోటికచ్చుడు = కంఠతాపాఠంకావడం
నోటికాడి బుక్క సెడగొట్టుడు (నోటిదగ్గర బుక్కెత్తగొట్టుడు) = తినేవేళ తిననియ్యకపోవడం
నోట్లె తడి (నాలుక) లేనోడు = మాట్లాడలేని, ఏదీ కావాలని అడగనివాడు
నోట్లె కెల్లి ఊశి (దుసి) పడ్డట్లుండుడు = పిల్లలు తల్లిదండ్రుల పోలికలన్నీ కలిగివుండడం
నోట్లె నోట్లె = తనలోతాను
నోట్లె బెల్లంగడ్డ పెట్టుకున్నట్లు = బెల్లం కొట్టిన రాయిలా
నోట్లె మంచినీల్లు పొయ్యక = పచ్చిగంగ ముట్టక
నోట్లె మన్నువడుడు = ఆపద కల్గడం, నష్టపోవడం
నోట్లెపండు = తలలో నాలుక
నోరు అప్పలిచ్చుడు = నోరు తెరవడం
నోరుకట్టుడు = మితభోజనం, పథ్యం చేయడం
నోరు గొట్టుడు = మోసగించడం
నోరు తిర్గుతలేదు = పదాలు ఉచ్చరించరావడం లేదు

నోరుతెర్సుడు, నోరంత తెరవెట్టుడు = నోరు వెళ్లబెట్టడం
నోరు వాయి లేని వనురాలు = నోరులేని జంతువులు
నోనుసపుట్టుడు = అదృష్టంతో, నోముతో పుట్టడం, నోచుకొని జన్మించడం
నౌనంబర్లు = వరిలో ఒక రకం

ప

పంక = ఫ్యాను.
పంగటిచ్చుడు = కాళ్లను ఎడం చేయడం.
పంగనామాలు పెట్టుడు = మోసగించడం.
పంచకమిటీ = పంచాయతీ ఆఫీస్.
పంచగజ్జ పలారం = సంపాదనను అందరికీ పంచడం.
పంచతం, పంచితం = గోమూత్రం.
పంచన = ఆశ్రయంలో.
పంచనామ = పోస్టుమార్టం.
పంచపాల = గడపలమీద ముగ్గుపిండి మొ॥ పోసి వుంచుకునే పాత్ర
పంచాయితి, పంచాది = తగాదా.
పంచె = కండువా, గావంచా.
పంచోట్కం = పంపకాలు, పంచడం.
పంజలు (గడ్డి) = చిన్నమోపులు
పంజులు = పంచాయతీ మెంబర్లు.
పండు పండోలెవుండుడు = పండు ముదుసలి
పండుకునుడు = పడుకోవడం, పరుండి వుండడం.
పండును పారేసినట్లు పారేసుడు = కడదాకా తల్లిదండ్రులకు సేవలు చేసి చక్కగా అంత్యక్రియలు చేయడం.
పండుపండుడు రాలిపోవుడు = చాలా ఏళ్ళు బతికి చనిపోవడం, పండుముదుసలి రాలిపోవడం.
పండో పలమో = తృణమో, పణమో.
పండ్రి, పాండ్రి = పదండి.
పండ్లపుల్ల = పండ్లుతోము పుల్ల.
పండ్లు = పళ్ళు, ఫలాలు, దంతాలు.
పండ్లో అని అమ్ముకచ్చుడు = బజారులో పళ్లను పెట్టి అమ్మినట్లు ఒక వ్యక్తి ప్రవర్తనను బహిరంగ పరచడం.
పంతలకు కొట్టుడు (ఎడ్లను) = కంచెలోకి కొట్టడం.
పంతలు = పణతలు, పడతలు, హనువులు.
పంతులు = టీచర్, పురోహితుడు, కరణం.
పంతె = ప్రమిద..
పందుం = ఐదు తూముల కొలత.
పందుంపుల్ల = పండ్లుతోముపుల్ల.
పంద్రాగస్టు = పదిహేనవ అగస్టు.
పంపకం / పంప్కం = సూదిని చేతబట్టి గుడ్డలపై దూరదూరంగా కుట్టడం,ఆస్తి పంపకాలు.
పంపుచార్ = పంక్చర్.
పకరు (అరబిక్ పదం) = పొగరు
పకాడి = కల్లు మొ॥ వాటిని నిలువచేసే తోలుతో చేసిన పెద్ద సంచిలాంటిది.
పకారం = ప్రకారం.
పక్క చేసుకునుడు = ఖాయం చేసుకోవడం, పక్కా చేసుకోవడం.
పక్కడ పక్కడ నవ్వుడు = పకపకానవ్వడం, పక్కున నవ్వడం.
పక్కపొంటి = పక్కకు.
పక్కబట్టలు = పడకబట్టలు.
పక్కబొక్కలు తేలుడు = చిక్కిశల్యంకావడం.
పక్కా = గ్యారంటీ,ఖచ్చితంగా
పక్కులు కట్టుడు = పుండ్లు ఆరి అట్టలు కట్టడం.
పక్తు (అరబిక్ పదం) = అదేపనిగా.
పగటిల్లి = పగటివేళ
పగలు = పగ.
పగుడమంత = ఇసుమంత, రవ్వంత ,పిసరంత, ఆవంత(పగడమంత అని చెప్పడం)
పచ్చగూర = తోటకూర.
పచ్చటిపాకురు = నాచు
పచ్చడం = దుప్పటిరేకు.
పచ్చపూస = సత్యవంతుడు (నిందార్థం)
పచ్చముగ్గు, పచ్చపిండి = బియ్యప్పిండి + పసుపు.
పచ్చి = పక్షి
పచ్చిచేసుడు (పెయ్యి) = అనారోగ్యం , ఒంట్లో నలత.
పచ్చిపులును = చింతపండు పిసికి చేసిన పులుసు.
పచ్చిపులుసు తీరుగ = చులకనగా, పలచనగా.

పచ్చిపెయ్యి = బాలింతరాలి శరీరం.
పచ్చిబాలింత = ప్రసవపు నొప్పులు తగ్గి యింకా ఆరోగ్యవంతురాలు కాని బాలెంతరాలు.
పచ్చి మంచినీల్లు = పచ్చిగంగ.
పచ్చి మోసం = విపరీతమోసం.
పచ్చీసు = పాచికల్లాంటి క్రీడ.
పచ్చెలు = వక్కలు, ముక్కలు.
పజీతజేసుడు = పరువుతీయడం.
పజీతు = బజీతు, అవమానం.
పటంఏసుడు = చాట భారతం బెట్టడం
పటతోపం = పటాటోపం.
పటపట వడ్పుడు = కన్నీళ్ళు జలజలా రాల్చడం.
పటాౕలు = టపాకాయలు
పటాలం = సైన్యం.
పటాలం దిగుడు = బంధువులంతా కట్టకట్టుకు రావడం.
పటు = పట్టు (ము), తీసుకో,ఇంద
పటేల్ = పెద్ద
పటేల్‌గిరి = పెత్తందార్లు(మాలీపటేల్,పోలీస్‌పటేల్)
పటేల్‌తనం = మగతనం.
పట్కరోల్లు = పట్టుపని చేసేవాళ్ళు ?
పట్కె = వలన.
పట్టకాయిదం = పట్టాకాగితం
పట్టగొలుసులు = కాళ్ళ పట్టీలు.
పట్టచేసుడు = రిజిస్ట్రేషన్ చేయడం.
పట్టన పల్గుడు = Burst into tears, ఏడ్వడం, భోరున ఏడ్వడం, బద్దలవడం,గుండెపగిలినట్టు ఏడ్వడం
పట్టవగలే ఇల్లు చీకటవుడు = అవ్వలు చచ్చిపోయాక ఏడుస్తూ అనేమాట.
పట్టి = పట్టింపు, శ్రద్ధ, Concern.
పట్టి పట్టి చూసుడు = గుచ్చి గుచ్చి చూడ్డం, పరిశీలనగా చూడ్డం.
పట్టిండు = (చెప్ప)సాగాడు. ఆరంభించాడు,
పట్టిగట్టుడు = బాండేజ్ వేయడం, కట్టుకట్టడం.
పట్టిచ్చుడు = గుడ్డలు కుట్టించడం, కాజేయడం.
పట్టీ = లిస్టు, బిల్లు.
పట్టు = పట్టుదల.
పట్టుకు = వద్ద (ఇంటి పట్టుకు, నీడపట్టుకు).
పట్టుదొరుకుడు = కిటుకు, మర్మం, ఆయువు పట్టు దొరకడం (వానికి సదువుల పట్టు దొర్కింది మంచిగ సదివిండు. నౌకరి కూడా దొరికింది).
పట్టుపాలు = చిక్కని నీళ్ళు కలవని పాలు.
పట్టుపడుడు = దొరికిపోవడం.
పట్టె = ప్రాంతం, వైపు.
పట్టెదారు = పట్టాదారుడు.
పట్టెలు = మంచానికున్న అడ్డం పొడువు కర్రలు.
పట్టేంత / పట్టేన్ని = చాలినంత, చాలినన్ని,చాలా
పట్నం = హైదరాబాద్ నగరం
పట్నంతుమ్మ = సర్కారుతుమ్మ.
పట్నాలు ఏసుడు = ఒగ్గువాళ్ళు వచ్చి పసుపు, కుంకుమ, రకరకాల రంగులపిండితో ముగ్గులు వేయడం. (ఇదొక ఆచారం)
పట్రి = స్కేలు, కొలబద్ద.
పట్వ = కుండ
పడగొట్టుడు = దిగబెట్టడం (ఇంట్లో).
పడారిగోడ,పరారిగోడ = ప్రహరీగోడ.
పడావు = బీడు
పడిగె = పడగ.
పడిపోయినట్లు = కొంపలంటుకున్నట్లు.
పడిపోలే (దు) = కొంపలంటుకపోలేదు. మించిపోలేదు, కొంపలు మునగలేదు.
పడిరాకపోవుడు = ఒకరంటే మరొకరికి గిట్టకపోవడం, అసయోధ్య.
పడిరానోడు = శత్రువు.
పడిశెం = జలుబు.
పడుకుంట లేసుకుంట = పడుతూలేస్తూ.
పడుడు పడుడే = పడడంతోటే.
పడుసు పెడుసు = పడుచుదనం తలబిరుసుగా వుంటుందని చెప్పడం
పడుసుపోరగాండ్లు = యవ్వనంలో ఉన్నవారు
పడెంత్యం = పర్యంతం.
పడ్డి = పంతం.
పడ్తల్ = లాభం, గిట్టుబాటు.
పడ్వాటు (నీల్లు) = వాననీరు ఇంటిపై పడి బయటకు పోయేపీలు.
పతంగి = గాలిపటం.
పతకం / పత్కం = పథకం, ప్లాన్ (ఈ యిల్లు ఎన్మిది గజాల పతకంతోని కట్టిండు)
పతాకం = ఒకే తీరుగా, ప్రత్యేకం.
పతాన పుంగురం, పతానపుటుంగరం = ప్రధానపు వుంగరం (పెళ్లిలో).

పతార = పరపతి.
పతిది = ప్రతిదీ
పతుకులాడుడు = వెతకడం.
పత్త = చిరునామా.
పత్తాలు = చీట్లపేక, పేకముక్కలు.
పత్తి = పాళీ, నిబ్.
పత్తిత్తు = పతివ్రత, సత్యవంతురాలు(నిందార్థం)
పత్తెం = పథ్యం.
పత్రలు = ఇంటిపై రేకులు, బీడీఆకులు, సైజుకు కత్తిరించే పత్రలు.
పత్రిక పెట్టుకునుడు = నిశ్చితార్థం.పెళ్ళి పత్రికరాసుకోవడం
పత్లా = పలుచని.
పదం = పాట.
పదన = తేమ.
పదారు పండుగు= పెళ్లయ్యాక 16 రోజులకు నల్లపూసలు గుచ్చి శోభనం జరపడం.
పదిమందిల పని = పదుగురిలో పని.
పదిమంధిల పెట్టుడు = బహిరంగం చేయడం.
పదుర్కునుడు, బదులుకొనుడు = ముందే కూడబలుక్కోవడం.
పదేను = పదిహేను.
పదైదు = పదో పరకో.
పద్దులు = ఐటమ్స్.
పనగర్ర = పందుం పుల్ల.
పనాయి, పనకాయి, పన్కాయి = తాయం, తాయిలం.
పనికిమల్లె = పనికిమాలిన.
పనిచేసి పనిచేసి కొట్టువడుడు = చిక్కిపోవడం.
పనిదీరుడు = పని అయిపోవడం.
పని పాటలోల్లు = కూలీనాలీ జనం.
పనిపాతర వెట్టుడు = పని పక్కన పెట్టడం
పనిమంతుడు = మంచి పనివాడు.
పనివట్టుడు = అంతం చూడ్డం.
పనివడి వచ్చుడు = పని అవసరంపడి రావడం.
పనివరుస = పనిచేసే పద్ధతి.
పనుల ముమ్మిరి = పనుల ఒత్తిడి.
పనోల్లు = పనిచేయువాళ్లు
పన్గడి = కర్రలతో చేసిన చిన్నగేటు లాంటిది.
పన్న, పన్నా = గుడ్డకు వెడల్పు కొలత, (కొన్ని గుడ్డలకు పన్నా చిన్నగానూ, మరి కొన్నింటికి పెద్ద గానూ వుంటుంది)
పన్నవా ? = పడుకున్నవా ?
పపంచమ్మీదికి వచ్చినపుడు = ఈ లోకంలోకి వచ్చినప్పుడు
పప్పలు = చిన్న పిల్లలకు పెట్టె పప్పులు మొ॥నవి.
పప్పు పుట్నాలకు చేసుడు = చిరుతిండ్లకే సంపాదన ఖర్చు చేయడం
పబోజనం = ప్రభోజనం
పబ్బం గడ్పుకునుడు = వెళ్ళదీసుకోవడం, తెలివితో ఖర్చులేకుండా వండుగను వెళ్ళదీసుకోవడం.
పబ్బతివట్టుడు = చేతులు జోడించడం (ప్రపత్తి పట్టడం)
పబ్బులు = Tree guard లాగా లేత మొక్కల చుట్టూ పాతిన పుల్లలు,తిగలుపాకడానికి పెట్టేవి (ప్రబ్బ)
పమానం = ఒట్టు, ప్రమాణం
పమ్మడు = సూదిని చేతబట్టి దూర దూరంగా కుట్టడం.
పయ్య = చక్రం
పయ్యాది = ముదురు ఎరుపురంగు పశువు.
పరంచు దోతులు = పరమ్‌సుఖ్ కంపెనీ ధోవతులు
పరంతురం = మొదటినించీ.
పరంపరం అవుడు = నుగ్గునూకా కావడం.
పరంపోగు = పోరంబోకు
పరకడపుల్ల = పందుంపుల్ల (పరిగడుపున నోట వేసుకునే పుల్ల ?
పరకు (అ) = తేడా, ఫరక్
పరకువడది = తేడారాదు.
పరపక్షం = విపక్ష
పరపూరు = పారుగూరు
పరాకత్‌గ (అరబిక్‌పదం) = హాయిగా , నిక్షేపంగా, లీజర్‌గా.
పరాట = గోధుమ పిండి మొ॥ వాటితో పొరలు పొరలుగా చేసినరొట్టె
పరాత్పరం, పరాస్పరం =వేరుగా
పరాయోల్లు = ఇతరులు
పరారవుడు = పరారీ
పరార్లున్నడు = పారిపోయాడు
పరాశికాలు = హాస్యాలు, పరిహాసాలు

పరిక్కంప = గయ్యాళి గంప
పరిచ్చపట్టిచూసుడు = పరిశీలించిచూడడం, గుర్తించడం
పరుపుబండ = విశాలంగా పరుచుకుని వున్న రాయి.
పరేశాన్(పర్షియన్ పదం) = చికాకు.
పర్క = పరకచేప.
పర్ద (పర్షియన్ పదం) = తెర, పరదా, కర్టెన్
పర్దక్షణ = ప్రదక్షణ
పర్మాయిష్ = అత్యంత యిష్టమైనది.
పర్రపర్ర చింపుడు = పరపరా చించడం
పర్రె = పగులు.
పర్వ (పర్షియన్ పదం) = ఫరవా.
పర్వదక్కువ = గౌరవంలేకపోవడం
పల పల ఎండుడు = ధాన్యం చక్కగా ఎండడం.
పలంగ్ = మంచం.
పలపలకాలుడు = చక్కిలాలు మొ॥నవి చక్కగా కాలడం.
పలాని = ఫలానా.
పలారం = ఫలాహారం, అల్పాహారం.టిఫిన్
పలావ్ = బిర్యానీ లాంటిది.
పలుచదనం = చులకన, పలుచన.
పల్కరిచ్చుడు = పరామర్శించడం.
పల్కులు = గింజలలోపలి భాగాలు,పప్పు బద్దలు, దళాలు
పల్కువట్టుడు = గింజపట్టడం.
పల్చతక్కదనం = చులకన, పలుచన.
పల్టిగొట్టుడు = బోర్లపడడం, పల్లటీలు గొట్టడం.
పల్ల = ధాన్యం కొలమానం
పల్లవల్ల ఏడుసుడు = విలవిలా ఏడ్వడం.
పల్లి = చిన్నపల్లె
పల్లికాయ = వేరుశనగ.
పల్లిపటొక = వేరుశనగ, బెల్లంతో చేసిన తీపి.
పల్లు = పన్ను, దంతం.
పల్లెం = పల్లవి.
పల్లేరు కాయల్ల బొర్లిచ్చినట్టు = ఒక జాతీయం, అంపశయ్యపై ఉంచినట్టు
పశనత్ = గుర్తుపట్టడం.
పశ్న = ప్రశ్న
పస = సారం
పసంద్ (పర్షియన్ పదం) = ఇష్టం, నచ్చడం, అందం.
పసరం, పసురం = పశువు
పసరు = పైత్యరసం.
పసరుగాయ = పెసలు మొ॥ వాటి లేతకసుగాయ
పసల్ (అరబిక్ పదం) = పంట
పసాదం,పశాదం= మలం (తొక్కితె పసాదం ఎల్లుతది)
పసాదం = ప్రసాదం (తిన్నతిండి)
పసాయించుడు = యిరుక్కుపోవడం.
పసికడ్గులు = బియ్యం కడిగిన నీళ్ళు.
పసిగుడ్డు = పసికందు
ప్రసిద్ధి = ప్రసూతి
పసిపోరడు = పసిపిల్లవాడు
పసిరికలు = పచ్చకామెర్లు
పసీన్ = చెమట
పసుపు కుంకుమలు = పేరంటాలు
పసుపు బియ్యం ముట్టుడు = ఆరోపణ ఎదుర్కొంటున్న వ్యక్తి తన నిర్దోషిత్వానికి చేసేపని.
పసుల పండుగు = ఏరువాక ?
పసూతి = ప్రసూతి
పస్కలు = పచ్చకామెర్లు.
పస్కీలు = గుంజిల్లు
పస్క = పచ్చిక
పహాని,పానీ = భూములు, ఇళ్లు మొ॥వాటిభూమి యజమాని,కాస్తుదారు వివరాలు తెలిపే పత్రం.
పహిల్వాన్లు = వస్తాదులు
పా = పద .
పాంచాన =. ఐదు అణాలు
పాండురోగం = తెల్లగా పాలిపోవునట్లు చేయగల్గిన వ్యాధి
పాంతెం = ప్రాంతం.
పాందాన్ = తాంబూల పేటిక
పాంపడిగె చెట్టు = నాగజెముడు
పాక = ఓరపాక
పాగల్గాడు = పిచ్చోడు
పాట పాడుడు = వేలంపాట పాడడం.
పాటం = పాఠం
పాటం జదువుడు = పాడిందే పాడడం.
పాటగొట్టుడు = టిక్కు గొట్టడం

పాటకులు = గేటు
పాటి = ప్రమాణం, రూఢి (వాని మాటంటె మాటే ఎంతో పాటి).
పాటిచ్చి చూసుడు = పరీక్షగా నిశితంగా చూడడం.
పాడురాత = దుర్విధి
పాత,పాతరేకు = పాతబట్ట,పాతబట్ట, పాతచీర
పాతర పెట్టుకోలే = దాచిపెట్టుకోలేదు
పాతవడుడు = వెళ్లినచోట కొత్తవాడిలా కాక పాతబడి పోవుడు, (వాడు ఆ వూళ్ళె పాతవడ్డడు . ఎప్పుడో చేరుకున్నాడని కూడా అర్థం)
పాతాళగరిగె = గేలం, పాతాలభేది
పాతులాడుడు = తాపత్రయపడడం, కష్టపడడం, ప్రయత్నించడం,వెతకడం
పాత్కం = పాపం, పాతకం
పాదం = కార్తెలో ఒక భాగం,నక్షత్రంలో పాదం
పాన్ = తమలపాకు
పాన్‌డబ్బ = కిళ్ళీబడ్డి
పానం = ప్రాణం, ఒళ్ళు, ఆరోగ్యం.
పానంఅల్కగవుడు = ఆరోగ్యం కుదుట పడడం.
పానం అవిసిపోవుడు = అవసాన దశ.
పానం ఎదురువెట్టుడు = ఆయుష్షు పోయడం.
పానం కూలవడుడు = జబ్బు చేయడం.
పానం కొలికిలకచ్చుడు = తల ప్రాణం తోకకు రావడం.
పానం పయిలం = ఆరోగ్యం జాగ్రత్త !
పానం బెట్టిండు = కాస్త ఆరోగ్యవంతుడయ్యాడని చెప్పడం.
పానం మంచిగలేదు = అనారోగ్యం.
పానం సొల్గుడు = ఒళ్ళు తూలడం
పానపాన సోపతి = ప్రాణ స్నేహం
పానమసోంటి సుట్టం = ఆత్మబంధువు
పానాదులు = సంది
పానాలగుత్తోడు = హంతకుడు
పానాలు = బండిపానాలు (Spanners)
పాన్కం = పానకం, పాకానికి రావడం.
పాప్డ = అప్పడం.
పాపందాకుడు = పాపం చుట్టుకోవడం.
పాపకారి మనిషి = పాపాత్ముడు
పాపటబిల్ల = పాపిట ధరించే నగ
పాపాత్కుడు = పాపాత్ముడు
పాపుడు (అలుమగల్ని) =పాపడం, (కుటుంబాల్ని) విడదీయడం.
పాపోనులు,పాపూనులు = చెప్పులు (పాద పోషకాలు)
పాపోసుల పూజ = చెప్పులతో శిక్షించడం.
పాబంది,పావంది (పర్షియన్ పదం) = నిర్ణయం, కట్టుబాటు
పాయికాన(ప) = కక్కోసు, మరుగుదొడ్డి.
పాముచాపలు = పాపెర్లు
పాయిదా (అరబిక్ పదం) = లాభం
పాయిరం = పావురం, ప్రేమ, గారాబం,అభిమానం
పాయె = పోయె (ను)
పార్ అవుడు = ఆటలో గోలీలు మొ॥నవి గీతదాటి దూరం పోవడం
పారుడు = గ్రహణి,విరేచనాలు
పారుడు (పెన్ను) = రాయడం
పారేత్తు = పారేద్దును, పారవేద్దును.
పారేసుడు = బాధ్యతగా కడదాక తల్లిదండ్రులకు సేవలు చేయడం.
పార్కం (నీటి) = ప్రవాహం
పార్వతులోల్లు=శివునిపేరుమీద పెళ్ళిలేకుండా ఉండే స్త్రీలు
పార్శపునొప్పి = తలకు ఒక పక్కన వచ్చేనొప్పి
పార్శోల్లు = ఇరాన్‌దేశీయులు
పాల (పిట్ట) = పాలగుమ్మ
పాలపండ్లు = వృద్ధులకు పండ్లూడి మళ్లీ వచ్చిన పండ్లు
పాలమూరు = మహబూబ్‌నగర్(పాలు, మోరు (చల్ల) ఒకప్పుడు సమృద్ధిగా ఉన్నఊరు)
పాలవిందె = నల్లికళ్లపాము,నకిరీ
పాలాకులు = ఒక రకం వరి
పాలాప్రం = మొక్క జొన్న అట్లమీదికి వేసుకునే పాయసం లాంటిది
పాలాయన = పాలబ్బాయి
పాలిదిగాదు పంగదిగాదు = దాయాదులు కాని వాళ్ళు
పాలియాల్ల = పాలిచ్చే వేళ
పాలు = భాగం (మాంసం, పళ్ళు మొ॥ వాటిలో)
పాలు పొంగిచ్చుడు = గృహప్రవేశ వేళ చేసేపని
పాలు మర్సుడు = పిల్లలు తల్లిపాలు తాగడం మరిచి ఘనాహారం తీసుకొనే వయస్సుకు రావడం

పావు = నూనె మొ॥ వాటి చిన్న పాత్ర
పావుల = పావలా
పాశికల్లు = నిన్నటి కల్లు
పాశినోరు = మొకం కడగని నోరు
పాశిపని = ఇల్లు ఊడ్వడం, వంటగిన్నెలు కడగడం లాంటిపని, కిందటి రోజు మిగిలిన పని, ప్రాచి పని (ప్రాచి= తూర్పు)తెల్లవారగనేచేసేపని
పాశిపోవడం = అన్నం లాంటివి చెడి పోవడం, ఎడబాసిపోవడం.
పాశెం = పాయసం
పాసంగం = పడికట్టు
పాసుట్టు = పాదట్టు, పాదొట్టు, సాలెగూటి బూజు
పించన్ = పెన్షన్
పింజం పింజం అవుడు = బితుకు బితుకుమనడం
పిండికూర = పిండి బొద్దికూర
పిండుడు (పాలు) = పితకడం
పిండెం = గట్టి పిండం, ఘనాపాటి
పికరు (అరబిక్‌పదం) = విచారం బాధ, చింత .
పికిలి పోవుడు = పిగలడం
పిక్క (మామిడి) = టెంక.
పిక్కు = రిఫిల్
పిక్కుఅవుడు = ఓడిపోవడం
పిక్కుటం = బిగుతుగా వుండడం
పిచ్చ(కాయ)లు = వృషణాలు
పిచ్చకుంట్లోల్లు = పిచ్చుక కుంట్లు
పిచ్చలుకొట్టుడు = కోడెకు వృషణాలు చిదగ్గొట్టి ఎద్దును చేయడం
పిచ్చల్ దప్పలు గొట్టుడు = విపరీతమైన భయం కావడం
పిచ్చలకు పిడుదు పట్టినట్లు = కబంధ హస్తాల్లో ఇరుక్కున్నట్లు
పిచ్చికొట్టుడు = పిచ్చకొట్టడం, విపరీతంగా కొట్టడం.
పిచ్చిలేసుడు = పిచ్చిపట్టడం
పిట్ట = పిచ్చుక, పక్షి
పిట్టకతలు = ఉపాఖ్యానాలు
పిట్టకు పిట్ట సోపతోలె = చిలకా గోరికల్లా
పిట్టకూడు తినుడు = పిట్ట తిన్నంత తక్కువకూడు తినడం
పిట్టపియ్యి = (పక్షి) రెట్ట
పిట్టమ్యాత = పిట్ట తిన్నంత తక్కువైన తిండి
పిటానపిరం = ధరలు మండిపోవడం
పిట్రోలు = పెట్రోలు
పిట్ల = శనగపిండి మొ॥ వాటితో చేసిన కూర
పిడాత = ఒక్కసారిగా, ఉన్నపళంగా(పిడుగువాత)
పిడి = తరం,Generation
పిడి (కొడవలి) = పిడి
పిడికిట్ల వట్టుడు = అదుపులో పెట్టుకోవడం
పిడికెడు పిడికెడు = గుప్పెడు, పట్టెడు
పిడీల్ పిడీల్ = తరతరాలుగా
పిడుగు వడ్డట్లు చేసుడు = అశనిపాతంలా
పిడ్కల కుచ్చె = పిడకల రాశి
పిడ్డలు = కొణుజులు, పిడుజులు
పిడ్స = ముద్ద
పిడ్సలు = చిమ్మిలి
పిత్కులు పిత్కులు = చిన్న ముక్కలు
పిత్త పిత్తుకు = మాటి మాటికి, మాట మాటకు
పిత్తెమంత పిత్తెమంత = కొద్ది కొద్ది
పిన్నాడు = చిన్నాడు
పిన్నీసు = గుండు సూది
పిన్మడు = వరుడు(పెణ్ మగడు,పెణ్ అంటే స్త్రీ)
పిప్పల్లు,పుప్పిపల్లు = పుచ్చిన దంతాలు
పియ్యిలితత్తులు ఏరుక దినుడు = మహా పిసినారితనం చూపడం
పిరం = ప్రియం
పిరికి పిత్తులోడు = పిరికిపంద
పిరికిపోతు = పిరికిపంద
పిరికెడు పిరికెడు = పిడికెడు పిడికెడు
పిరీగ = ఫ్రీగా
పిర్యాదు (ప) = ఆరోపణ
పిత్రలు చూసి పీటలు ఏసుడు = ఏ ఎండకు ఆ గొడుగు పట్టడం
పిలగ్ = ప్లేగు
పిలాస్టిక్ = ప్లాస్టిక్
పిలేట్ = ప్లేట్
పిలేటు = ప్లాటు
పిల్లంగొయ్య, పుల్లంగొయ్య = పిల్లనగ్రోవి
పిల్ల = అమ్మాయి
పిల్ల పిల్లతరందాక = తర్వాతి తరాల వరకు
పిల్లగాడు = అబ్బాయి, వరుడు
పిల్లజెల్ల = పిల్లాపాప, పిల్లా పితకా, పిల్లాపీచూ

పిల్లతొవ్వ = పిల్లబాట, కాలిబాట
పిల్లజూసుడు = పెండ్లిచూపులు
పిల్లపిన్మడు = వధూవరులు
పిల్ల పిలగాడు = వధూవరులు
పిల్లలకోడి తీర్గ = తల్లికోడి తనపిల్లలతో వున్నట్లు (ఎప్పుడూ నలుగుర్ని వెంట బెట్టుకొని తిరగడం)
పిల్లలు = సంతానం
పిల్లి ఏడిండ్లు దిప్పినట్లు = ఒక జాతీయం, చాలా కష్టపడి పిల్లల్ని సాకడం.
పిల్లి పెసర = పిల్లపెసర, కాకిపెసర
పిల్లివట్టిన కోడి తీరుగ =బిక్కు బిక్కు మనుకుంటూ, దయనీయంగా
పిల్లిగడ్డం = ఉల్లిగడ్డం
పిల్లిపిల్లోలె తిరుగుడు = దయనీయంగా వెంట తిరగడం.
పిష్పి = సంచి
పిస = పిచ్చి
పిసపిస చేసుడు = పిచ్చిపట్టినట్లు చేయడం
పిసబిత్తిరి = పిచ్చి + బిత్తర
పిసరు = బంగారం లాంటి వాటి మచ్చు
పిసికిపోవుడు = జారిపోవడం
పిస్క వట్టుడు = పిసినారితనం ప్రదర్శన
పిస్కుడు = గొంతునులమడం
పిస్కిళ్ళు = లేత జొన్నల ఆహారం
పీకుడు = వెళ్లిపోవడం, చనిపోవడం
పీకులాట = గొడవ
పీకె = తాటి ఆకుతో చేసిన సన్నాయి లాంటిది
పీడదినాలు = సంక్రాంతికి ముందు నెలరోజుల నుండి మొదలైన చెడు రోజులు(పుష్యమాసం)
పీడిచ్చుడు = పీడించడం
పీతాంబ్రం = పట్టుచీర
పీతిగొడ్డెలు = ఎండిన మలం
పీతిరి = పియ్యికి సంబంధించింది
పీతిరి కట్నం = ఆడపిల్లకు పెండ్లి చేసి పంపేటప్పుడు చాకలి వాళ్ళు అడుక్కునే కట్నం మొ॥నవి
పీతిరిగద్దలు = రాబందులు
పీతిరి దొడ్డి = కక్కోసు
పీనాసి = పిసినారి
పీనాస్కం = పిసినారితనం
పీస్గ = శవం
పీప (పోర్చుగీసు పదం) = బారెల్, పీపా
పీరీల గుద్దల కట్టె లెక్క వుండుడు = సన్నగా రివటలా వుండడం
పీరీల పండుగ = మొహర్రం, పీర్లపండుగ
పీర్తి = ప్రేమ, ప్రీతి, అభిమానం
పీసు = (మామిడి) పీచు
పీసు పీసుమనుకుంట = భయపడ్తూ
పీసుపీసు = పిసినారితనం
పుంగి = నాగస్వరం
పుంజీతం = పులిజూదం, ఒకరకమైన ఆట
పుంటికూర = గోంగూర, పుల్లటికూర
పుకార్లు = వదంతులు
పుక్కడ్కు,పుక్యానికి = ఉచితంగా, ఫ్రీగా, ఉత్త పుణ్యానికి
పుచ్చువట్టుడు = పుచ్చిపోవడం (తమిళంలో 'పూచ్చి' అంటే పురుగు)
పుచ్చెలు (సీతాఫలం) = సీతాఫలంపై తొక్కలు
పుజూల్గ (అ) = ఉత్తగా
పుటంబెట్టుడు = కొబ్బరికాయ రంధ్రాల ద్వారా లోపల పంచదార నింపి తంపిలో కాల్చడం
పుట్క = పుట్టుక
పుట్ట పురుగు లేదు = నివాసమూ, నివాసితులు లేని నిర్జనస్థితి
పుట్టబంగారం = పుట్టమన్ను
పుట్టలు ఏసుడు = అట్టలు వేయడం (పుస్తకాలకు)
పుట్టి = ఎనిమిది పల్లాలు ?
పుట్టిందోనాడు పచ్చిందోనాడు = పిరికి పంద క్షణక్షణం చస్తే, సాహసి ఒకేసారి చస్తాడు
పుట్టిచ్చి = కల్పించి
పుట్టురేబండ = పుట్టినిల్లు
పుట్టులు పురుల్లు = ప్రసవాలు మొ॥నవి
పుట్టువడి = పుట్టుక
పుట్టెడప్పులు = బోలెడు అప్పులు
పుట్టెడు బల్గం = గంపంతబలగం
పుట్నాలు = వేపుడు పప్పు, వేపుడు శనగలు
పుడ = పాకెట్ (బిస్కెట్), పొట్లం
పుత్కం = పుస్తకం
పునాస పంట = పునర్వసులో వేసినది.
పునాస, యాసంగి = ఖరీఫ్- రబీ
పున్కుడు = తడమడం,వెతకడం

పున్కులు, పూర్ణాలు = పుడుకులు. పుణుకులు
పుబ్బ = పూర్వ ఫల్గుని
పురస్తు = విశ్రాంతి
పురాంగ,పురాగ, పురాత = పూర్తిగా
పురానం బెట్టుడు (మల్లేదో) = సుదీర్ఘ ఉపన్యాసం లాంటిది మొదలెట్టడం
పురిసెడు = అరచేతిలో పట్టదగినంత
పురుగు = మనిషి
పురుగుబూసి = పురుగూపుట్రా
పురుడు = బారసాల
పురెక్కిచ్చుడు = రెచ్చగొట్టడం
పుర్ర = ఎడమ
పుర్రె = బుర్ర, పుచ్చె
పుర్సత్ (అ) = విశ్రాంతి
పుర్సాల్లు, పురుసాలు = వృషణాలు
పులగంద = కంద
పులిపచ్చి = ఉలిపచ్చి, నులిపచ్చి
పులుసులకు బొక్క లేకుండా దంచుడు = విపరీతంగా దండించడం
పులెగండు మనిషి = తిండిపోతు
పులోటు= ఫ్లూటు
పుల్కలచ్చుడు = పులకరం రావడం
పుల్కలు = నూనెవాడకుండా సన్నగా చేసిన గోధమ రొట్టెలు
పుల్కు పుల్కున ఏడ్సుడు = దయనీయంగా ఏడ్వడం
పుల్గం = ముద్దాన్నం
పుల్లగూర = పులుపుగల కూర
పుల్లరి = పశువుల మేతమీద వేసిన పన్ను
పుల్లల శీపిరి = ఈతకమ్మలతో చేసింది కాక పుల్లలు గలది
పుల్లలు ఏసుడు = బొడ్డుపైన వాతలు వేయడం (పిల్లలకు)
పుల్లలు పుల్లలు అవుడు(అన్నం) = విడివిడిగా కావడం
పుల్లలు వెట్టుడు = జోక్యం చేసుకోవడం, అడ్డగించడం.
పుల్లావు = తెల్లఆవు
పుల్లెందలు = కష్టాలు
పుల్సరం ఏసినట్లు = పుల్లటి త్రేన్పులు వచ్చినట్లు
పుల్సుగారుడు = పనిపట్టడం
పువ్వులల్ల బెట్టుకుని చూసుడు = అపురూపంగా ప్రేమగా సాకడం (ముఖ్యంగా తల్లిదండ్రుల్ని)
పుసపుస పోవుడు, పుస్స పుస్స పోవుడు = విసవిసా వెళ్లడం
పుస్కున = అకస్మాత్తుగా, ఒకవేళ
పుస్తెలు = తాళి
పూజకు పూజ = సున్నకు సున్న
పూట్కం = ప్రారంభించడం, పూనిక
పూనకులోల్లు = కూనపులివాళ్లు
పూనపైంటు = పైకి క్రిందికి ఒకే కొలతలతో వున్న తెల్లని ప్యాంటు
పూనింది ? (ఏం) = ఆవహించింది ?
పూర = పూర్తిగా
పూర్నం = పోలె మధ్య నిండుగా పెట్టేది
పూర్నీలు = టపంచె, పిస్తోలుకు పెట్టి కొట్టే దీపావళి పూర్నీలు
పూలుపండ్లు = కన్యాపూజ, లక్ష్మిపూజ
పూల్, పూల్గు = వంతెన
పూల్గుబొక్క = మూలుగు
పూసగుచ్చినట్టు = వివరంగా
పూసగుచ్చే పొద్దు (ఉండది) = అల్పసమయం (పుష్యంల పూసగుచ్చే పొద్దుండది)
పూసబొక్కలు = వెన్నుపూసబొక్కలు
పూసవేర్లోల్లు = పూసలు, పేరులు (దండలు) అమ్మే వాళ్ళు
పెంకాసులు = పెంకులు
పెంచు = పెంక, మంగలం
పెంట = ఎరువు, తలనొప్పి
పెంటమీద పెంటవడుడు = ఉన్నోడు ఉన్నోడికే పెట్టడం, లేనోడు ఉన్నోడికే పెట్టడం
పెంటర = క్షవరం, కటింగ్, క్రాఫ్
పెంఢ = పేడ
పెండకజ్జరం = పిండఖజ్జూరం ?
పెండకడి = పేడముద్ద, మందబుద్ధి
పెండగౌరమ్మలు = గొబ్బిళ్ళు
పెండవెట్టుడు = విఫలుడవడం
పెండె = ఎనుగర్ర, వాసాల మధ్య కొట్టిన కట్టె
పెండ్లవుడు = శిక్షపడడం
పెండ్లి = పెళ్లి

పెండ్లి పిలగాడు = వరుడు
పెండ్లికొడుకు = వరుడు
పెండ్లినడక = మెల్లగ నడవడం
పెండ్లిపిల్ల = వధువు
పెంపు చేసుకోవాలె = అభివృద్ధిలోకి రావాలి
పెంపు అవుడు = అభివృద్ధి కావడం
పెంపుకానికి వచ్చుడు = దత్తతకు రావడం
పెగ్గెలు = ప్రజ్ఞలు, ప్రగల్భాలు
పెచ్చుడు = నోరు, కాలి వేళ్ల సందులు పెచ్చి పుళ్ళు కోవడం
పెచ్చులు = హెచ్చులు, సున్నం మొ॥ వాటి పెచ్చులు
పెట్టు = దెబ్బ, సమానం (వాడు ఇద్దరిపెట్టు)
పెట్టువోతలు = లాంఛనాలు
పెట్ల = ఒక్క పెట్టున, దెబ్బకు, అకస్మాత్తుగా, పెట్టుల, పెటిల్లున
పెడదిర్గుడు = ఒక్కటనుకుంటే మరొకటి కావడం, చెడిపోవడం
పెత్రమాస, పెద్దలమాస = మహాలయమావాస్య
పెద్ద అవుడు = రజస్వల కావడం
పెద్ద గటం = ఘటికుడు
పెద్దగ చూసుడు = గౌరవించడం
పెద్దచెయ్యి = ఎముకలేని చెయ్యి
పెద్దతల్కాయలు = ప్రముఖులు
పెద్దదర్వాజ = సింహద్వారం, వీధితలుపు
పెద్దపిట్ట = గుడ్లగూబ
పెద్దపీట = అగ్రాసనం
పెద్దపుష్యాల = పుష్యమి
పెద్దపూసాల = పునర్వసు
పెద్దపెయ్యి (మనిషి) = భారీకాయం
పెద్దబజారు = రాచవీధి
పెద్దబాపు = పెద్దనాన్న
పెద్దమన్సు చేసుకునుడు = ఔదార్యాన్ని చూపడం
పెద్దమాంసం = గోమాంసం, ఎద్దు, గేదె మొ॥గు వాటి మాంసం
పెద్దమ్మ = జ్యేష్ఠాదేవి, ముదిరాజ్‌ల కులదేవత, పెత్తల్లి
పెద్దమ్మలోల్లు = పెద్దమ్మ దగ్గర పూజజేసేవాళ్ళు
పెద్దరాత్రిరిలేసుడు = మధ్యరాత్రి లెగడం
పెద్దరోగం = కుష్ఠువ్యాధి
పెద్దల కిచ్చుడు = పితృతర్పణం
పెద్దలు జచ్చినంత దుక్కం = విపరీత బాధ
పెద్దలోకులు = నాగరికులు, విద్యావంతులు, మోతుబరులు
పెద్దల్ల కల్సుడు = చనిపోవడం
పెద్దవాగు = నది
పెద్దసారు = Headmaster, ప్రధానోపాధ్యాయుడు
పెద్దాయి = పెత్తల్లి
పెద్దిర్కం = పెద్దరికం
పెద్దోల్లు = హరిజనులు
పెన్మిటి = మగడు
పెబ్బె = నాయకుడు (తరగతి మొ॥ వాటికి)
పెయికడుక్కునుడు = స్నానం చేయడం
పెయికాక = జ్వరం
పెయిగరం = జ్వరం
పెయినిండ బట్టలు, సొమ్ములు పెట్టుడు = వస్త్రాదులను కానుకలుగా పెట్టడం
పెయిపొంట ముండ్లచ్చుడు = శరీరమ్మీద తేళ్ళూ జెర్రులు పాకినట్లుండడం, జలదరింపు
పెయిల బుగులు లేదు = నిర్భయత్వం
పెయిసబ్బు = టాయ్‌లెట్ సోప్ (ఒంటి సబ్బు)
పెయ్య = ఆడదూడ
పెయ్యన్ని కండ్లుండాలె = చిన్నపిల్లల మొ॥ వారి పట్ల జాగ్రత్త వహించాలి అని చెప్పడం
పెయ్యి = శరీరం, మెయ్యి
పెయ్యి అంత పుండు పుండు అవుడు = ఒళ్ళు హూనం కావడం
పెయ్యి తిర్గుడు = ఒళ్ళు తూలడం
పెయ్యి పులిసినట్లు అవుడు = బాగా అలసిపోవడం
పెయ్యి బరువవుడు = బద్ధకస్తుడు కావడం, జ్వరం రావడం
పెయ్యి మందమవుడు = లావు అవడం
పెయ్యి మీద రోమాలు లేశి నిలవడుడు = రోమాంచం, గగుర్పాటు, జలదరింపు
పెయ్యిచేసుడు = లావెక్కడం
పెయ్యినవట్టుడు = ఒంటపట్టడం
పెరడు = మొక్కజొన్న చేనువంటిది
పెరుగువాటు = పెరుగుదల
పెరుమాల్లు = కల్లుకుండ, (శ్రీ వైష్ణవులలో సంకేతభాష)

పొద్దునట్టు = పొద్దుట
పొద్దుమాపు = రాత్రింబవళ్ళు
పొద్దులు (పడుడు) = గర్భవతికి 9 నెలలు నిండిన తర్వాతి రోజులు
పొద్దువోయి వచ్చుడు = ఆలస్యంగా రావడం
పొద్దెక్కినంక = ఆలస్యంగా
పొన్క = బండిలో ధాన్యాదులు పోయడానికి ఉపయోగించేది
పొన్న = పొడుగునా (దారి పొన్న చూసుకుంట పోవాలె)
పొన్ను = రోకలికి చివరవుండే ఇనుప కడియం
పొప్పెడి = బొప్పాయి
పొయినమట్టె = పోయింది కావచ్చు
పొయిలకట్టెలు = వంటచెరకు
పొర్క = ఎండిపోయిన చెట్టుకొమ్మలు, రెమ్మలు
పొర్లాడుడు = చాలా కష్టపడడం
పొలగాడు, పొల్లగాడు = పిల్లవాడు
పొలి = పంట, బలి
పొలేసుడు = అన్నంలో రక్తం కలిపి మెతుకుల్ని గొర్రెలు మొ॥న మందలపై వెదజల్లడం
పొల్ల = పిల్ల
పొల్లువోకుండ చేసుడు = కచ్చితంగా చేయడం
పో = వెళ్ళు
పోంగ పోంగ = పోగా పోగా
పోంచి = గడియారం లాంటి వెండి ఆభరణం
పోంటిన్ = ఫౌంటేన్ పెన్ను
పోంఢ్రి = పొండి
పోకడ = గర్వం, పోక, పోవడం
పోకవక్కలు = వక్కపొడి
పోగాలం = చేటుగాలం
పోగిట్ట, పోగిల్ల, పోగల్ల, పోగాల, పోజిక్క= వెళతాడేమో !
పోగులు = మేక మొ॥నవి కోసి వేసే మాంసం పాళ్ళు
పోగువోసుడు = వృద్ధిలోకి రావడం
పోచమ్మ = ప్రజలను ప్రోచే, కాపాడే గ్రామదేవత
పోటు = దెబ్బ
పోటుగాడు = వీరుడు
పోటు పెట్టుడు = రోకలితో పోటు పెట్టడం
పోటువ = ఫోటో
పైయోడు = దేవుడు, పైవాడు
పైర = కావలా ? పహారా
పైరకిడ్చుడు = జన్నెకు వదలడం, గాలికి విడవడం
పైరవీ (ప) = సిఫారసు
పైలం = పదిలం
పైలి = మొదటి తారీకు
పైల్వానోల్లు (ప) = పహిల్వాన్లు, మల్లయోధులు
పైసకు పియ్యదినుడు = నానా గడ్డీకరవడం
పైస గుద్దల బాగోతం = డబ్బుకులేని దుబ్బుకు కొరగాడు
పైసల చెట్టు = నిధి, నిక్షేపం (నువ్వు నన్ను డబ్బులడుగుతున్నవ్. మా ఇంట్ల పైసల చెట్టు వుందా ?)
పైసల మనుషులు = డబ్బు మనుషులు
పైసలు = డబ్బులు, శాతం %, భాగం
పైసలు ఎక్కేసుడు = డబ్బులు కూడ బెట్టడం
పైసలు పిల్లల్ని చేసుడు = దాచిన డబ్బులు దినదిన / ధనధన ప్రవర్ధమానం కావడం.
పైస్లా = నిర్ణయం
పొంకండ్లుగొట్టుడు = పోకడలు పోవడం
పొంకనాలు = పెగ్గెలు
పొంగుడాలు = ఒకరకం వంటకం
పొంట = పేరున (కొడుకు పొంట రెండెకరాలు వున్నయి)
పొంటె = పూట, షిఫ్టు, పురట, పొరట
పొందిచ్చుడు = అమర్చడం, నిర్మించడం (ఊరు, పొయ్యి మొ॥నవి)
పొక్క = బొక్క, పొట్ట
పొక్కలు = బాకీలు
పొక్కిలి = నేల గుంతలై పొక్కిలి పొక్కిలి కావడం. (తమిళ పొక్కిల్ అంటే నాభి నుండి వచ్చింది. నాభి గుంతలా ఉంటుంది కదా)
పొక్కు = బొబ్బ
పొక్త = చాలా బాగా ? Perfect గా
పొగేసుకువెతందుకు పనికిరాదు = ఎందుకూ చాలదు
పొగేసుడు = ఉసిగొల్పడం
పొచ్చు = మామిడి పచ్చడిలో ఒక రకం
పొటాషు, పొటాసు = గంధకం
పొట్కు = (రోకటి) పోటు
పొట్టతిప్పలకు = ఉదరనిమిత్తం, కూటి కోసం

పొట్టతోని ఉండుడు = గర్భవతిగా వుండడం
పొట్టపూజ = తిండి
పొట్టి ముల్కలు = వరిలో ఒక రకం
పొట్టు పొట్టు తిట్టుడు కొట్టుడు = బాగా తిట్టడం, దండించడం
పొట్టెగాండ్లు = పిల్లలు
పొద = ఛాయ, నీడ, ప్రసక్తి, ఊసు
పొద = ఎండపొద (వడ్లు ఇంకొక్క పొద ఎండాలె)
పొడికారం = కారప్పొడి
పొడిదగ్గు = కఫం లేని దగ్గు
పొడిమిరం = మిరప్పొడి
పొడిమెతుకులు = వ్యంజనం లేని అన్న మెతుకులు
పొడుగవుడు = వృద్ధిలోకి రావడం
పొడువులకు పోవుడు = పెగ్గెలకువెళ్ళడం
పొడ్సుకచ్చుడు (రేషం) = తన్నుకురావడం (రోషం)
పొతం చేసుడు (గింజలు) = తాలు లేకుండా చూడ్డం
పొత్తి జుట్టుడు = నాలుగుమూలల్లో చెంబులుంచి దారాలు చుట్టడం
పొత్తినుట్టుడు = మనిషి పాడు దృష్టివల్ల కూరగాయలకు తెగుళ్ళు సోకాయని వాటిని వీధిలోని బూడిద వలయాల్లో పెట్టడం
పొత్తు లేదు (దానికి దీనికి) = పొంతనలేదు
పొత్తుల = ఉమ్మడిగా
పొత్తెంగ తినుడు = దట్టంగా తినడం
పొత్రం = నూరెడి గుండ్రాయి
పొద్దీకి, పొద్మీకి = రాత్రిల్లు, సాయంత్రం
పొద్దు = సూర్యుడు, ఎండ, సమయం, పర్యంతం (వాడు రెండేడ్ల పొద్దు పనిచేసిండు)
పొద్దు గడ్సుడు = కాలక్షేపం
పొద్దుపుచ్చుకునుడు = కాలక్షేపం చేయడం
పొద్దువంగుడు = సూర్యాస్తమయం
పొద్దుంజాముల = సాయంకాలం
పొద్దుందాక = పగలంతా, పొద్దస్తమానం
పొద్దుందాకగొల్సినా ఏలెడు లేడు = సమవుజ్జీకాని వాడు
పొద్దుగాల్ల = ఉదయం
పొద్దుగూకుడు = అస్తమించడం, సూర్యుడు పశ్చిమాద్రి చేరడం
పెల్ల = మట్టిగడ్డ, పెళ్ళ
పెసర్లు = పెసలు
పేండ్లు = పేలు
పేగు = చిన్నగుడ్డ
పేటలు = వరుసలు
పేటివక్కలు = నల్లటి పొకలు
పేడ = స్వీటులో రకం
పేడిమూతి = మీసాల్లేని ముఖం
పేడు = కొయ్య, చెక్కపేడు
పేనం = పెనం
పేనీలు = పేణీలు
పెరీస్తు = జాబితా
పేరు = దండ
పేరు మాసుడు = చనిపోవడం
పేరుడు = నీళ్ళు మొ॥నవి తేరుకోవడం
పేరు పెట్టుడు = నామకరణం
పేరు మాసిపోవుడు = ఒక వంశం మొత్తంగా తెరమరుగు కావడం, చనిపోవడం
పేరువోవుడు = పేరుగాంచడం
పేర్చుడు = తీర్చిదిద్దడం (బతుకమ్మ మొ॥ వాటిని)
పేర్నాలవెట్టుడు = వెక్కిరించడం, (పేరు, నామాలను పెట్టి వెక్కిరించడం)
పేర్పు = కుండ (ఈ సల్ల పేర్పు యాడకొన్నరు?)
పేలు = ఫెయిల్
పేల్క = చిన్నగుడ్డ
పేషి = శాఖ
పేష్కారు = సూపరింటెండెంట్
పైంటు = పంట్లాము, ప్యాంటు
పైకం = డబ్బు
పైకర్చులు = మీదిఖర్చులు
పైకిరావాలె = వృద్ధిలోకిరావాలి
పైగొట్టుడు = పోటాపోటిగా బండ్లను వురికించడం, ఒక బండిపై మరొకటి దాటివెళ్లడం, పయ్య గొట్టడం
పైజామా = ప్యాంటు లాంటిదే కానీ పైనుండి కిందికి సమానంగా వదులుగా ఉండేది, పూనపైంటు
పైడికంటె = పగిడి కంటె
పైడీలు = పెడల్
పైతాపులు = సాక్స్
పైత్యం = పిచ్చి
పైదల్ = పాదసంచారం, కాలినడక
పైనం = ప్రయాణం
పోట్రవుతు = కాలికి పోట్లు, దెబ్బలు కల్గించే దారిలోని రాయి

పోడ, పోడా = అబ్బాయీ !
పోడర్ = పౌడర్
పోడేల్ = పోతు, పొట్టేలు
పోత = కుట్లు, అల్లికలు, ఎంబ్రాయిడరీ
పోతపాలు = తల్లిపాలుగాక పట్టిన, పోసిన పాలు
పోతరాజు = పోతురాజు
పోతానవు, పోతున్నవు = పోతున్నావు
పోతివి (రాక) = పోయితిని, పోయితివి (రాక)
పోతుదుడ్డె = గేదెకు పుట్టిన మగదూడ
పోద్దాడు = మగతాటి చెట్టు
పోన్‌గంట, పోనిగంట = ముప్పావుగంట
పోనన్నం (పోపన్నం) = రాత్రిమిగిలిన అన్నానికి పొద్దుటకారం, ఉప్పుకలిపి తాలింపు వేసినది
పోని గిలాన = గరాటు ఆకారంలోని స్పీకర్
పోనికి ఏసుడు = పోపు - తాలింపు వేయడం
పోనిబియ్యం = (మసాలాలేని బిర్యానీ లాంటిది) బియ్యం తాలింపు వేసి ఉడికించిన అన్నం
పోనియ్యి = పోనీ
పోపిత్తులడబ్బ = తాలింపుకైవాడే మిరప గింజలు, ఆవాలు మొ॥నవి వుంచుకునే పాత్ర
పోపు = నయం, మేలు
పోయిండు = వెళ్లిపోయాడు
పోయినేడు = గత సంవత్సరం
పోరగాండ్లు = పిల్లలు, అబ్బాయిలు
పోరగాండ్లు పొట్టెగాండ్లు = పిల్లాపీచూ
పోరడు = అబ్బాయి, పిల్లగాడు
పోరలు = పిల్లలు
పోరి = పోరి, డింభకం, పిల్ల, అమ్మాయి
పోరు = అరడి
పోరువెట్టుడు = కొట్లాడ్డం
పోలు = పెళ్లిలో నాలుగు మూలల్లో ఉన్న చెంబులకు చుట్టిన పోగులు
పోలుల పిత్తినట్లు = పెళ్లిపోలులో అపానవాయువు వదిలినట్లు
పోలె = భక్ష్యం, బొబ్బట్లు
పోవడ = పోలిక
పోవుకుంట = పోతూ
పోవుడు = వెళ్లడం
పోశమ్మ గుల్లె కల్లుపోసుడు = దాదాపు నిత్యం చేసే పని
పోశమ్మను ఎత్తుకచ్చుడు = దేనికైనా తెగించడం
పోశవ్వతల్లి = మశూచికం
పోశాకు (పి) = వేషధారణ
పౌజు = సైన్యం
పౌడాలు = పగడాలు
ప్యాక = పేకముక్కలు
ప్యాట = పేట, పెద్ద ఊరు
ప్యాట్రి = ఫ్యాక్టరీ
ప్యాదోల్లు = పేదలు
ప్యాలాలు = మరమరాలు, పాప్‌కార్న్
ప్రతాని = ప్రధాని
ప్లాస్టిక్ సంచి = పాలిథీన్ కవర్

బ

బంక = జిగురు, గమ్
బంకతుత్తురు = లెక్కలోకి రాదని
బంకపీను, బంకబల్లి = పిసినారి, పిసినిగొట్టు
బంకవట్టుకున్నట్లు = జీడిపాకం లాగా వదలక పోవడం
బంకులల్ల = బంగ్లాకింద
బంగం = భంగం
బంగారం = దసరానాడు తెంపిన జమ్మాకు
బంగారం ఎగిరేసుకుంట వచ్చుడు = నిర్భయంగా దొంగల భయంలేక రావడం
బంగారమా బాగ్గెమా = అపురూపం కానిది
బంగారు పురుగు = బంగారు రంగుల్లో ఉన్న అందమైన ఒక పురుగు
బంగారు కొండ = చిన్నపిల్లల్ని ముద్దు చేస్తూ అనే మాట
బంగు = గంజాయి ఆకులు బాగా నూరి చేసిన మత్తు పదార్థం
బంగుబాయి, బంగోయి = తూగుటూయల
బంగుల = బంగళా, మేడ
బంచరాయి భూములు, పంచరామి = బంజరు, రాళ్ళ భూములు (ప్రభుత్వానివి)
బంజర్‌దొడ్డి = బందెలదొడ్డి

బండ = చెమటపట్టని పాషాణ హృదయం
బండ మీద నీల్లు / నూకలు పుట్టిచ్చుకొనుడు = ప్రతికూల పరిస్థితుల్లోనూ బ్రతకగల్గడం
బండకట్టం = మోటు కష్టం
బండకింద చెయ్యిరుకుడు = ఇరుక్కుపోవడం, ధర్మ సంకటస్థితి ?
బండకు కొడుత, బండకుతుకుత = తల్లి పిల్లలను బెదిరించే పదం
బండకు బండ పైసలు వెట్టుడు = డబ్బులు నగదుగా, రొక్కంగా యివ్వడం
బండకు బండ వుండడం = దిట్టంగా రాయిలా వుండడం
బండగట్టుకుని బాయిల వడుడు = ఏమీ తోచనప్పుడు ఇలా అంటారు, ఫలితం చావే కదా!
బండ గుర్తు = కొండగుర్తు
బండ పువ్వు = తాలింపులో వేసే సుగంధ ద్రవ్యం
బండమీద పావుసేరు పుట్టిచ్చుకొని బతుకుడు = స్వావలంబనతో మనిషి బతకడం
బండారం = రహస్యం
బండారు = పసుపు
బండిబర్తి = బండికి సరిపడిన బరువు (లోడ్)
బండిరవుతి = శకటరేఫం
బండు కడుగుడు = బండ బూతులు తిట్టడం
బండ్లబాట = బళ్ళు వెళ్ళేదారి
బంతి = పంక్తి
బంతిపువ్వు లెక్క ఉండుడు (పిల్ల) = అందంగా బొద్దుగా వుండడం
బంతిల పరపక్షం,వలపక్షం = వివక్ష
బంద్‌చేసుడు = కట్టేయడం (ఫ్యాన్ మొ॥నవి)
బందవస్తుగ (ప) = బందోబస్తుగా
బందనం, బందానం చేసుడు = పాములు, దొంగలు మొ॥ వారి నుండి రక్షణ కొరకు మంత్ర పూర్వకంగా చేసే పని
బందిఖాన = కారాగారం
బందుకు = పక్కకు
బందువెట్టుడు = పని ఆపేయడం
బందూక్ = తుపాకి
బకాయ = మిగులుబాకీ, ఏరియర్స్
బకాసురుడు = తిండిపోతు
బకీటు = బకెటు
బక్కగ = పీలగా, సన్నగా, బక్కపలుచగా
బక్కపానం = బక్క పలుచని శరీరం
బక్కలు = బక్క పలుచని ఎడ్లు మొ॥నవి
బక్రగాడు = అమాయకుడు, వెర్రివెంగళప్ప
బక్షాలు = బొబ్బట్లు
బక్షీసు = కానుక
బగర్ = లేకుండా (నాకు ఒక్కనికి బగర్ శెక్కర చాయ యివ్వు)
బగారన్నం = మసాలతో తాలింపు వేసిన అన్నం
బగాయించుడు (ప) = పారిపోవడం
బగ్గ = బాగుగా, చాలా
బగ్గడు = మొరటు
బగ్గుమనుడు = కోపానికి రావడం,మండిపడడం
బచవత్ అవుడు = ఆపద తప్పడం
బచాయించుడు = బతకడం, ఆపద నుండి తప్పించుకోవడం
బచ్చగాడు = పిల్లవాడు (ఏమీ తెలియని)
బజా(యె) = తప్పు,బదులు
బజే (చార్) = (నాలుగు) గంటల సమయం
బటువు = ఉంగరం
బట్టసదురుడు = ఒంటిమీద తొలగిపోయిన పైట మొ॥నవి సర్దుకోవడం
బట్టకు పొట్టకు = కూటికీ గుడ్డకు
బట్టగాల్చి మీదేసుడు = మన మానాన మనం వున్నా నిందించడం,నీలాపనిందలు వేయడం
బట్టదడ్పువాన = శరీరంపై గుడ్డలు మాత్రమే తడువగలిగేలా పడినవాన
బట్టపేల్కా = గుడ్డపేగు
బట్టల సబ్బు = డిటర్జంటు బిళ్ళ
బట్టల సోడా = చాకలి సోడా, కాస్టిక్ సోడా
బట్టలు = గుడ్డలు
బట్టలు బాతలు = గుడ్డలు వగైరా(బట్టలు,పాతలు)
బట్టలు సదురుకునుడు = పెట్టే బేడా సర్దుకోవడం
బట్టి (ఇటుక) = అవము
బట్టిపెట్టుడు = భట్టీయం పెట్టడం
బట్టెబాజు = దుష్టుడు
బట్వాడా = పంపకం
బడబడమాట్లాడుచు = కల్లా కపటం లేకుండా మాట్లాడ్డం, ఉన్నదున్నట్లుగా మాట్లాడ్డం
బడాయి = ఆడంబరం, పెగ్గెలు

బడి = పాఠశాల
బడితెపూజ = బెత్తంతో శిక్షించడం
బడిపోరగాండ్లు = విద్యార్థులు
బడీబాసన్లు = గిన్నెలూ గట్రా
బడుక్కు బడుగు = లావుగా
బడుగు బడుగు చేసుడు = పని మొరటుగా చేయడం
బడెగండు = చెట్టంత మనిషి
బడెతిప్పలు = చాలా కష్టాలు
బడే = పెద్ద
బడ్డీక = కబడ్డీ
బడ్డు = లింగం, మగగురి
బడ్తలు = బడితె కట్టెలు, దుడ్డుకర్రలు
బడ్తి = పెరుగుదల (జీతంలో)
బతికి చెడుడు = జీవితంలో చాలా సుఖపడి తర్వాత కష్టాలు పడడం
బతికి బట్టకట్టుడు = పెంపు, వృద్ధిలోకి రావడం
బతి(మి)లాడుడు = బతిమాలడం
బతుకపుట్టినోల్లు = ఇంకా చాలా ఏళ్ళు బతకాల్సిన ముందు తరాలు
బతుకమ్మ = తెలంగాణలో స్త్రీలకు మాత్రమే పరిమితమైన పండగ, రకరకాల పూలతో బతకమ్మలను పేర్చి దుర్గాష్టమినాడు నీళ్ళలో గౌరమ్మలను వదులుతారు (ఇది శక్తిపూజకు సంకేతం)
బతుకుదెరువు = జీవనోపాధి
బత్కవోవుడు = వలసవెళ్లడం
బత్తి = వత్తి, విద్యుద్దీపం
బత్తీసపేర్లు = ముప్పైరెండు తియ్యని తిను బండారాలు కల్గిన దండ (తిరునాళ్ళలో అమ్ముతారు)
బత్తెం = భత్యం, కూలి
బదల్ (అ) = చే బదులు
బదలాయించుడు = మార్చడం
బదులు = ప్రత్యామ్నాయం
బదులు చెప్పడం = ప్రత్యుత్తరమివ్వడం
బద్దిచేసుడు = నిందించడం, బద్నాం చేయడం
బద్దిచ్చుడు = నిలదీయడం, బద్దల్నిచేయడం
బద్నాం = అపనింద
బద్మాష్ = దుర్మార్గుడు
బద్రం = భద్రం
బనాయించుడు = వెక్కిరించడం
బనియా = కోమటి, పిసినారి
బనీను = బనియన్
బబ్బ = పాప్‌కార్న్ లాంటి తినుబండారం
బబ్బులింగం = బబుల్‌గమ్
బబ్బెర = బొబ్బర
బమ్ముడు = ఇష్టపడడం (భ్రమించడం)
బయాన = అడ్వాన్సు
బయ్యం = భయం
బరంతి = బేస్‌మెంట్ వరకు గట్టిమట్టిని నింపడం
బరప్ (బరఫ్ - (ప)) = మంచు
బరాండి = బ్రాండి
బరాబర్ (ప) = తప్పకుండా, సరిసమానం
బరి బద్ద బొక్కలు = పక్క బెముకలు
బరిగాళ్ళు = వట్టికాళ్ళు
బరిగె = బెత్తంకన్న సన్నటిది
బరివాతల = నగ్నంగా
బరుడా = గుమ్మడి, దోస, సొరలాంటి ముక్కలపై శనగపిండి చల్లి పొడిగా చేసేకూర
బరువుపనులు = ఎక్కువ భారాన్ని మోసే పనులు
బరువు మనిషి = గర్భిణి
బరోస = నమ్మకం, ఆశ, భరోసా
బర్కత్ = నిండుదనం
బర్కాసు అవుడు =దివాళా తీయడం
బర్కాస్తు అవుడు = పూర్తవడం
బర్కుడు = కోయడం, తెంచడం
బర్జిమ్మ = బాధ్యతా రాహిత్యం
బర్తం బట్టుడు = భరతం పట్టడం
బర్తి = నిండినది
బర్బాత్ అవుడు = సర్వ నాశనం కావడం
బర్మాలు (ప) = డ్రిల్ చేసి రాళ్ళను బాంబులతో పగలగొట్టడం
బర్ర = మచ్చ
బర్ర బర్ర గోకుడు = బరబరా గోకడం
బర్రె = గేదె
బర్రెజెల్గ = పైన నల్లగా క్రింద తెల్లగావుండే జలగ. చీమిడి జలగా ? (Slub)
బర్సులు బర్సులు = గరుకుగరుకు (బొమ్మ బొరుసు లోని బొరుసుకీ, బరుసుకీ సంబంధం వుంది)

నలిమెల భాస్కర్

బలం బెట్టుడు = ఎరువు వేయడం
బలువు అవుడు = అన్నం కావాల్సినంత ఉడక్క పోవడం
బల్గం = బలగం, బంధుబలగం
బల్దియా = కార్పొరేషన్
బల్పు = గర్వం
బల్మి = బలవంతంగా
బల్ల = బడ్డు, మగగురి
బల్లి = పిసినారి
బల్లిగుడ్డల దారం = ఎంతకూ ముగియనిది అని.. చాట భారతంలాగా
బల్లిపడుడు = బల్లి శకునం
బల్లపీట = పెద్దపీట
బల్కిబొల్లి పూసరామాయణం = చాట భారతం
బల్లివల్కుడు = మాట్లాడేటప్పుడు బల్లిపల్కితే ఆ మాటలు సత్యాలు అనుకుంటారు.
బల్సుడు = (కా) వలసి రావడం (బట్టలకు బాతలకు ఎన్ని రూపాలు బలిసినయి ?)
బవ్‌గోండ్లు = గిన్నెలు
బవంతి = భవనం, మేడ
బష్టు(ట్టు)రాత = భ్రష్టమైన, కష్టపు రాత, తలరాత
బస్(ప) = చాలు
బసవన్న =ఎద్దు, చదువురాని మొద్దు,తెలియనివాడు
బస్కీలు = గుంజిళ్ళు
బస్తా = పెద్ద సంచి, గోతాం
బస్తి (ప) = పెద్ద ఊరు, పట్టణం
బాం = పాము (చిన్నపిల్లల భాష)
బాంచ (గాడు) = బానిస
బాంచెన్ = బానిసను
బాంబూచోడు = పామూ, బూచోడు
బాకి = అప్పు, మిగిలినది
బాకి తెంపుడు (అ) = అప్పుతీర్చడం
బాకిసమందం = ఋణానుబంధం
బాగంవక్కలు = వక్కపొడి (చివరా ఖరకు లాంటి పదం. భాగమన్నా వక్క అన్నా ఒక్కటే అర్థం)
బాగుండేటిది = బావుండేది
బాగోతం = భాగవతం, వీధి నాటకం, వ్యవహారం
బాజ = బాజాబజంత్రీలు
బాజాప్త = నిర్భయంగా,ఖచ్చితంగా
బాజు(దు)కు (ప) = పక్కకు
బాట (ప) = దారి
బాట్లు = తూకంరాళ్ళు
బాడ = బస్సు, రైలు చార్జి
బాడిగ = అద్దె
బాడీ = బ్రా,బనీను
బాడె = ఒక తిట్టుపదం
బాడ్కావ్ = ఒక తిట్టు
బాత = గీత
బాతకాలు, బాతకాండ్లు = ఉత్తమాటలు, పెగ్గెలు
బాతకాలరాయుడు = మాటకారి
బాదుషా = మిఠాయిలో ఒక రకం
బాద్దురు పని (ప) = బహాద్దూర్ పని, సాహసకార్యం
బాన = పెద్ద కుండ
బానామతి = చేతబడి
బాపనోల్లు = బ్రాహ్మణులు
బాపు = తండ్రి, దొర
బాబతు (అ) = తాలూకు
బాబు = అబ్బాయి, పిల్లవాడు
బామండ్లు = బ్రాహ్మణులు
బామనిపురుగు = అందగత్తె ,సుకుమారి(రుడు)
బాయి = బావి, భార్య, అక్క, అన్న
బాయిగండం = నీటిగండం
బార దర్వాజ కుల్ల పెట్టుడు = తలుపులు బార్లా తెరవడం
బారగొట్టుకునుడు = ఊద్వడం
బారాల్ = ఇంతకూ
బారి = కిటికి
బారిగునం = భారీగుణం
బారియ = భార్య
బారిసేత = భారీసేద్యం
బారు నింపుడు = తుపాకీ మందు దట్టించడం
బాల్ = తలవెంట్రుకలు
బాలం = బాలయ్య
బాలక్యాలి = బాల్య చేష్టలు ?
బాలనాగమ్మ కుంకుమ = గులాల్ రంగు కుంకుమ
బాలమ్మ = ఒక గ్రామదేవత
బాలెంతరోగం = గుర్రపువాతం
బావ(ప)తులు = శుభకార్యాలలో పనివాళ్ళకిచ్చే బాబతులు(కట్నాలు)
బావాజోల్లు = బాబాజీలు

బాస = ఉర్దూ, హిందీ భాష
బాసండ్లు = బోళ్ళు, గిన్నెలు
బాసర = వ్యాసర్, వ్యాసరాయడు కొలువున్న వూరు
బాసింగాలు = బాసికాలు
బాహర్‌కు పోవుడు = దొడ్డికి వెళ్ళడం
బింకి = కల్లుబింకి
బింగిరి = బీడీల దారపు కండె
బిందిపోసుడు = ఇష్టదేవతలకు కల్లును తీర్థరూపంలో నేలపై పోయడం
బికారి = ఏమీలేనివాడు
బిగవట్టుకునుడు = ఓపిక వహించడం
బిగువవుడు = గట్టిగావడం
బిగ్గిత = బిగుతుగా
బిగెడు = ఎకరం,ఎకరం కన్న ఎక్కువ
బిచ్చపోల్లు = బిచ్చగాళ్ళు
బిచ్చాలాట = ఒక ఆట
బిచ్చులు = రాళ్ళను పగుల చీరగా మిగిలిన చిన్న భాగాలు
బిజ్లీ = పెట్రోమాక్స్, కరెంటు
బిటాయించుడు = ఉండిపోవడం, బైఠాయింపు, తిష్టవేయడం
బిడాయించుడు = తలుపులు మూయడం
బిడ్డె = బిడ్డ
బిత్తిరి బిత్తిరి = పిచ్చపిచ్చగా
బిన్నీబట్ట = ఒక రకమైన ఉత్తమవస్త్రం
బి/బీ = కూడ (నేను బీ వస్త)
బిరక్ = బ్రేకు
బిరబిరనడ్సుడు = గబగబా నడవడం
బిరాన = వెంటనే
బిర్జాలు = వృషణాలు, బీజాలు !
బిర్జి = బ్రిడ్జి
బిర్రగా = బింకంగా, బిగ్గరగా
బిల్కుల్ (అ) = బొత్తిగా
బిల్ల = వాటెం
బిశాది = ఫరవా
బిస్కీట్ = బిస్కట్, విదేశాలనుండి వచ్చేది
బిస్తర్ గట్టిండు = పరలోకగతుడయ్యాడు
బిస్కీటు బంగారం = బిస్కట్ ఆకృతిగల స్వచ్ఛమైన బంగారం
బిస్తర్ (ప) = పక్క, పడక
బిస్స = స్టీరింగ్
బీంక్రం = భయంకరం
బీజకుట్టు = వరిబీజం
బీటు = మార్కెట్ (Grains)
బీడికాడి = బీడి మొ॥నవి
బీడు = కంచె
బీమారి (ప) = రోగం
బీరిపోవుడు = ఆశ్చర్యపోవడం, వెఱగుపడడం
బుంగ = గండి, మూతి చిన్నదైన మట్టిపాత్ర
బుక్క = కబళం
బుక్కుడు = (అటుకులు మొ॥నవి) తినడం, బొక్కడం
బుక్కేసోడ = వంటసోడా
బుగబుగ అనుడు = జ్వరసూచన
బుగులు = భయం, గుబులు
బుగ్గ = బల్బు, బెలూన్ బుడగ, అడవిచెలమ, నీటివూట
బుగ్గలు = బొబ్బలు
బుగ్గిండి = సిమెండి, రాతెండి
బుచ్చి = చిన్నదైన
బుజా(దా)రం = బుధవారం
బుజ్జి / బుజ్జమ్మ / బుజ్జవ్వ = అమ్మాయిల ముద్దుపేరు
బుట్టాలు = జరీబుట్టాలు, డిజైన్లు, చెవుల బుట్టాలు
బుట్టి దుకానం = చిన్నకొట్టు, చిల్లరకొట్టు
బుడ్‌బుడ్‌కల పనులు = చిన్నచిన్నపనులు, బుడిబుడిపనులు
బుడ బుడ అవుడు = బాగా చీముపోయడం, బాగా పులిసిపోవడం
బుడబుడపండ్లు = భోగిపళ్ళు
బుడాలు = బజ్జీలు
బుడిమెకాయలు / బుడ(డి)ం కాయలు = దోస లాంటి చిన్నకాయలు
బుడుగు = ఊబి
బుడుబుడుకలోడు = డుబుడుక్కులవాడు
బుడ్డ = వరిబీజము
బుడ్డ = చిన్నదైన
బుడ్డ బుడ్డ కానూన్లు = అనవసరమైన లిటిగేషన్లు
బుడ్డగోచి = పుట్టగొచి

బుడ్డపర్కలు = చిన్న పరక చేపలు
బుడ్డ పైస = చిన్నపైస
బుడ్డ పోరడు = చిన్నపోరడు
బుడ్డి = కొలతబుడ్డి
బుడ్డిపోవుడు = పాచిపోవడం
బుడ్డెన్‌కాన్,బుడ్డర్‌కాన్ = విదూషకుడు
బుడ్డోడు = చిన్నోడు
బుడ్బుంగ = నీటిపక్షి (ఒక దగ్గర బుడుంగున మునిగి మరో దగ్గర తేలుతుంది)
బుదురకిచ్చుడు = బుజ్జగించడం
బుద్దావతారం = ఏమీ తెలియని మాట్లాడనివాడు
బుద్ధి తెల్సినంక = ఊహ తెలిశాక
బుద్దాగాడు = ఏమీ తెలియనివాడు
బుద్ధారతినుడు = కడుపార తినడం,బుద్ధి అర తినడం
బుద్ధి (నీ) = (నీ) ఇష్టం
బుద్ధి అవుడు = అనిపించడం
బుద్ధి పుట్టుడు = ఆలోచన కల్గడం
బుద్ధి పూర్తి = ఉద్దేశ్య పూర్వకంగా
బునాది = పునాది (బున్‌యాద్ - పర్షియన్ పదం)
బుయ్యి = మోటార్ (చిన్న పిల్లల భాష)
బుర్కా = బురఖా
బుర్గబుర్గ పండుడు = (మురుగ మురుగ) మురిగిపోయేలా పండడం, బాగా పండడం
బుర్గకట్టెలు = పొలంలో ఎరువుకోసం తొక్కిన చెట్ల కొమ్మలకు సంబంధించిన కట్టెలు. వాటిని ఏరుకుని వంట చెరుకుగా వాడుతారు.
బుఱ్ఱ = పెన్ను బుఱ్ఱ మొ॥నవి
బుఱ్ఱకాయ = ఎండిన సొరకాయబుఱ్ఱ
బుఱ్ఱున వచ్చుడు = బిరానరావడం
బుర్షు = బ్రష్
బుర్సులు = నురుగులు
బుల్ బుల్ = సంతకం
బులాకి = ముక్కు ఆభరణం
బువ్వ = అన్నం
బువ్వచెయ్యి = కుడిచేయి
బుసులు.బూసులు = కళ్ల ఊసులు, కళ్ళపుసి
బుస్కోటు.బుషోటు = బుష్‌షర్టు
బూగ = తూనీగ
బూత్‌బంగ్ల = దయ్యాల కొంప
బూదవ్వ = భూదేవమ్మ
బూమిజాగలు = ఆస్తిపాస్తులు
బూమిపుట్టినకాన్నుంచి = సృష్ట్యాది నుండి
బూమీ్మద కూడొడ్సుడు = నూకలు చెల్లడం
బూరు = బొచ్చు, ఉన్ని, తలవెంట్రుకలు
బూరు పీకి శారుగాసుడు = విమర్శించడం. శిక్షంచడం
బెంగటిల్లుడు = దిగులుపట్టుకోవడం, బెంగపడడం
బెంగ్లూరు గూన = మామూలు టైల్సు కాక బెంగుళూరు టైల్సులాంటి దీర్ఘచతురస్రాకారపు గూన
బెండ్లు = మొక్కజొన్న కంకుల విత్తులు ఒలవగా మిగిలినవి
బెందడి = పునాదుల్లో వేసే చెక్కని రాళ్ళు, బురద, సిమెంటు, తడి మొ॥నవి
బెక్కన బెంగటిల్లుడు = బెంగపడడం
బెక్కుమనుడు = భోరున గుండెపగిలి ఏడ్వడం
బెక్కొట్టినట్లు = బోసిపోయినట్లు
బెగడు = భయం
బెగడు పెట్టినట్లు = భయం పుచ్చుకున్నట్లు
బెగడు సొచ్చుడు (కడ్పుల) = అతిగా భయపడడం
బెగ్గంపాడు = బగ్గంపాడు (పూర్తిపాడయినది)
బెట్టాలకు బెట్టాలకు తినుడు (అన్నం) = బాగా తినడం (కన్నడంలో బెట్ట అంటే గుట్ట)
బెడ్డలు = పెళ్లలు, పెద్దలు, బెడ్డలు
బెదిరి బెదిరి చూసుడు = మార్చి మార్చి చూడ్డం, బెదరడం (ఎడ్లు మొ॥నవి)
బెదిరిచ్చుడు = మందలించడం, భయపెట్టడం
బెదురు = భయం
బెదురు బొమ్మ = దిష్టి బొమ్మ
బెదురు సొచ్చుడు (కడ్పుల) = భయం పుచ్చుకోవడం
బెయిమాన్‌దార్ = కృతఘ్నుడు
బెరికి కఱ్ఱలు = కలుపు మొక్కలు
బెరికి పుట్టుడు = అందరిలో విలక్షణంగా పుట్టడం
బెల్లపప్పాలు, బెల్లప్పాలు = బెల్లం, పిండి కలిపి చేసిన అప్పాలు
బెస్త = బోయ
బే = తిట్టు (ఏంది బే)
బే దకలు = ఎక్కడిదక్కడ కావడం
బేంకు = బ్యాంక్
బేకార్‌గాడు = పనికిరానివాడు

బేకు = బేవఖూబ్ ,ఒకతిట్టు
బేకొట్టుడు = త్రేన్పులు తీయడం
బేగరిపని = సుంకరిపని
బేగారం = వెట్టి
బేగి = వెంటనే
బేగు(వు)లు = త్రేన్పులు
బేచైన్ అవుడు = గాబరాపడడం
బేటి అవుడు = తటస్థించడం, కలవడం
బేట్లు ఎత్తుడు = సన్నగా అలికిన నేల పర్రెలు వారిపైకి లేవడం
బేడీలు = చేతులకు సంకెళ్ళు, కాలి ఆభరణాలు
బేడెం = తలుపులకు గడియలాంటిది
బేతుక్‌గా = విపరీతంగా
బేత్రిన్‌గ = చక్కగా, అందంగా, మంచిగా
బేదాన = గింజలు లేని ద్రాక్ష
బేపర్వ = పర్వలేనితనం
బేపారం = వ్యాపారం
బేపికరు = నిర్భయం, నిర్విచారం
బేబాకి = అప్పు తీరడం
బేరింగు = తపాల బిళ్ళలు అంటించక పోస్టు చేసిన ఉత్తరం
బేరెడాకులు = ఎడ్ల గంగడోల్లకిందివి
బేలన్‌కోల = చపాతీలను, రొట్టెలను చేయడానికి వాడే కర్ర (వేలనం - రోలింగ్)
బేవార్సుగాడు = పనికిమాలినవాడు
బేవోష్ అవుడు = స్పృహ తప్పడం
బేశరం చెట్లు = పాలసముద్రం చెట్లు
బేసన్ = పిట్ల (ఒకరకం వంటకం)
బేసన్ లడ్డు = పొడి శనగపిండితో చేసిన లడ్డు (బందరు లడ్డు ?)
బేసన్ తట్ట = పిండి పిసకడానికి (పేశనముకై) వాడే లోహపాత్ర
బేస్తారం = గురువారం
బేస్మిట్ = బేస్‌మెంట్
బై = భాయీ అర్థంలో మాట్లాడేటప్పుడు వాడే పదం. భయీ
బై(లు) బై(లు)= తెల్లవారడం
బైండ్ల = బవనీలు
బైటక్ = దుకాణం (కల్లు) సమావేశం
బైటికవోవుడు = దొడ్డికి వెళ్లడం
బైటుండుడు = బహిష్ఠ అవడం
బైరంగం = బహిరంగం
బైరాగి ముండకొడుకు = పెళ్లాం పిల్లలు ఎవరినీ పట్టించుకోనివాడు
బైరిని బిరిని చేసుడు = తిమ్మిని బమ్మిని చేయడం
బైలు = మలం
బైలు కట్టువడుడు = మలవిసర్జన ఆగిపోవడం
బైలు బైలు అవుడు = తుప్పలు మొ॥ తీసివేయగా బయలు ప్రదేశం కావడం
బైలెల్లుడు = బయలు దేరడం
బైస్ = వాగ్వివాదం (అరబిక్ బహస్ నుండి వచ్చిన పదం)
బొంకుడు = అబద్ధమాడడం
బొంగు = బోలు, డొల్ల, మైక్
బొంగు ప్యాలాలు = మరమరాలు
బొంగురు పోవుడు = జీరపోవుడు
బొండలు = జొన్నవిత్తుల తాలు
బొండిక్కాయ = మెడకాయ, గొంతుపోక
బొంద = సమాధి
బొందులు = నాడాలు
బొంది(దు)లోల్లు = రాజపుత్‌లు,బుందేల్‌ఖండ్ నుండి వలస వచ్చినవారు.
బొంబాట్ = బ్రహ్మాండంగా
బొంబాయి మిఠాయి = పీచుమిఠాయి, పిల్లలు తమ మణికట్టుమీద వాచీలాగా పెట్టుకుని నాకి తినే ఎర్రని తీపి
బొక్క = బొమిక, ఎముక
బొక్కముదరని పోరగాండ్లు = కౌమార దశలో వున్న వాళ్ళు
బొక్కకూర = మాంసం
బొక్కబొక్కకు నీల్లుపోసుడు = బాగా దండించడం
బొక్కబోర్ల = బోర్లా
బొక్కలు కలికలి అవుడు = రెక్కలు ముక్కలు చేసుకోవడం
బొక్కలు కల్పుడు = అస్థికల నిమజ్జనం
బొక్కలు వెంథలో ఏను కున్నట్లు = మరీ బహిరంగంగా
బొక్కలు రెక్కలు తెల్లవడుడు = రెక్కలు ముక్కలవడం
బొక్కలు సున్నం సున్నం అవుడు = రెక్కలు ముక్కలు కావడం
బొక్కినోరు = బోసినోరు

బొక్కెన = చేద, బొక్కి
బొగుడ = మెట్టలాంటి ప్రాంతం
బొగ్గలు = బొబ్బలు
బొగ్గ = నల్లగా వున్న వ్యక్తి
బొగ్గడాల బొగుడ = మెట్ట
బొగ్గబాయిలు = గనులు
బొగ్గలు అల్కుడు (ఇంట్ల) = పగవాడిని చంపివాడి యింటనే దహనం చేసి బొగ్గలతో అలికి కక్ష తీర్చుకోవడం
బొచ్చె = ఛాతీ
బొచ్చెడు = బోలెడు
బొచ్చెల మెరుసుడు = స్మృతి పథంలో తళక్కున మెరవడం, కళ్లలో కదలాడ్డం, కళ్లలో కదలడం
బొట్టుపెట్టి పిల్సుడు = ప్రత్యేకించి పిలవడం
బొట్టపెట్టె, బొట్టనందుగు = ఆడవాళ్ళ అలంకారానికి అద్దం, పౌడర్ బాక్స్, స్నో, కుంకుమలు కల్గిన పెట్టె
బొట్టులేదు బోనంలేదు = వచ్చిన వ్యక్తికి బొట్టు పెట్టక తిండి పెట్టక అగౌరవించడం
బొట్లిరుసు = దబ్బులకు,ధాన్యానికి సంబంధించిన పాత కాలపు లెక్కరాసుకునే పద్ధతి
బొడిగెరాల్లు = గులకరాళ్ళు, గొడగరాళ్ళు
బొడుసు = బొప్పి
బొడ్డి = ఆడవాళ్లను నింద్యార్థంలో సంబోధించడం
బొడ్డు = విసుర్రాయి బొడ్డు
బొడ్రాయి = రచ్చబండ
బొడ్లెసంచి = (మనీపర్సు), (క్యాష్ బాగ్) (ఆడవాళ్ళు బొడ్డు దగ్గర చీరకు చెక్కుకునే సంచి)
బొడ్లె వరాలు పోసుకుని పుట్టుడు = ఆగర్భ శ్రీమంతుడు, నోట్లో బంగారు చెంచాతో పుట్టడం
బొత్త, బొర్ర = పొట్ట (బెల్లీ)
బొత్తవల్గ తినుడు = కడుపునిండా తినడం
బొత్తిలకు = బొత్తిగా, మిగలకుండా ఊచముట్టుగా నిశ్శేషంగా
బొదరు = మడుగు
బొదిగిచ్చుడు = బుజ్జగించడం
బొద్ది = గుంత (తవ్వినది)
బొద్దు = గోడమీద రక్షణకోసం నీరు జారేటట్లుగా పెట్టిన పై భాగం
బొప్ప = అన్న
బొప్పగాడు = ఏమీ తెలీనివాడు
బొబ్బలీరయ్య = ఎప్పుడూ అరిచేవాడు
బొబ్బలు = అరుపులు
బొమ్మెలు = ఒక రకపు చేపలు
బొమ్మెలెవున్నది (పిల్ల) = అందంగా వున్నది
బొయ్యారం = సారంగం
బొర్రిపోవుడు = పోర్లిపోవడం
బొలోటు = బోల్లు
బొండలు = బోండాలు
బోంది = బూంది
బోం బోం అవుడు = విషయం చాటింపు చేసినట్లు ప్రచారం కావడం
బోకె = బోకి ? బొచ్చె, చిప్ప
బోకెలు = బోళ్ళు
బోగంజేసుడు = పంట చేతికి వచ్చాక గుడిలో పులిహోరాదులు చేయించి జనాలకు అన్నదానం చేయించడం
బోగపోల్లు = కళావంతులు
బోజయ్య = ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో బోయవాళ్లలో సాధారణంగా వున్న పేర్లు. ఇది బహుశా భోజయ్య నుండి రావచ్చు.
బోటి = గొర్రె మొ॥ వాటి పేగులు మొ॥నవి
బోడక్క / బోడముండ = విధవరాలు, కోమట్ల తిట్టుపదం
బోడబోడగవుడు (ఇల్లంత) = బోసిపోవడం
బోడబోడపండ్లు = భోగిపళ్ళు
బోడుసోత్ = ఒకతిట్టు
బోడెల్తి = కొలిచేటప్పుడు కొలపాత్ర అంచుకు సరిపడా కొలవడం
బోదజేసుడు = ఒక వ్యక్తిని తనకు అనుకూలంగా మలచుకోవడం కోసం చేసే బోధ
బోదన్ చక్కెర = బోధన్ (నిజామాబాద్ జిల్లా) ఫ్యాక్టరీలోని శ్రేష్టమైన చక్కెర
బోదిని = గైడ్
బోనం = భోజనం
బోనాలపండుగ = కాళికాదేవికి రకరకాల బోనాలు (భోజనాలు) పెట్టి చేసేది
బోని = ఆ రోజుకు మొదటిగిరాకీ
బోరు = సిరాలో ముంచి రాసే కలం
బోరుబాయి = గొట్టపు బావి
బోర్లబొక్కల = బోర్లా

బోర్లవడగొట్టుడు = బోల్తాకొట్టించడం, మోసగించడం
బోలుప్యాలాలు = మరమరాలు (లోపల బోలుగావున్న పేలాలు)
బోలమనిషి = భోళా
బోలుకడెం = లోపల బోలు కల్గిన కడియం
బోల్లు = అంట్లు
బోసిడికే = (పర్షియన్ బోసిడా నుండి వచ్చిందా?) బోసిడా అంటే పాడై పోయిన అని అర్థం ఒక తిట్టు
బోసు = బొడుసు, బొప్పి
బౌరూపులోడు = బహురూపులవాడు
బ్యాడ = బేడ పైసలు - 2 అణాలు
బ్యారం = బేరం
బ్యారకాల్లు, బ్యారపోల్లు = బేరగాళ్ళు
బష్టురాలు = భ్రష్టమైన ఆలు
బ్రేవుమనుడు = త్రేన్పడం

మ

మంకు, మంకురు = మొండితనం, పెంకితనం
మంగలార్తి = మంగళహారతి
మంగులం = పేలాలు వేయించడానికి కుండను ఒక రీతిగా పగులగొట్టగా ఏర్పడినది.
మంచంనేనుడు = వక్క వదలకపోవడం (వ్యాధిచేత), మంచం పట్టడం.
మంచిగ ఉండు = మంచిగా ఉండేది, మంచిగా ఉండి వుండేది
మంచిగున్నరా = బాగున్నారా ?
మంచిచెడ్డలు = కుశల ప్రశ్నలు, యోగక్షేమాలు
మంచితనం = సజ్జనత్వం, సాధుత్వం
మంచినిద్ర = గాఢనిద్ర
మంచినీల్లు = తాగునీరు
మంచినూనె = వంటనూనె
మంజన్ = పళ్ళపొడి
మంజరోపేట = మంజీరు
మంజూరు అవుడు = సాంక్షన్ కావడం
మంజేరు = ఒక వ్యాధి. ఫైలేరియా ?
మంట = కారం, కోపం
మంటపుట్టుడు = మండిపోవడం
మంటల పడ్డట్లవుడు = అగ్నిపరీక్ష కావడం
మంటి = బంటి (మెకాలిమంటి)
మంటి = మట్టి (ఇంటింటికి మంటి పొయ్యి)
మంఠ = కొమ్మ, రెమ్మ
మండి = కట్టెలకొట్టు, కూరగాయల మార్కెట్టు
మండుకచ్చుడు = మండిపోవడం
మండువా = కల్లుదాగు చోటు
మండె (కట్టుడు) = మోపు (కట్టడం)
మండెవడడు = రాశిపడడం (బట్టలు కట్టెలు మొ॥నవి)
మంతెన = మంత్రకూటం
మంత్రగాడు = నాటకాల్లో విదూషకుడు
మందం = దళసరి, వరకు, మలబద్ధకం, కోసం
మందలిచ్చుడు = వరామర్శించడం, మాటకదపడం, బెదిరించడం.
మంది = జనం, పరాయివాళ్ళు, ఇతరులు
మంది కండ్లల్ల వడుడు = పదుగురి దృష్టిలో పడడం
మంది నోల్లల్ల నానుడు = విషయం అందరికీ తెలియడం
మంది బొందల మీద పెట్టుడు = చేసిన కష్టమంతా పరులపాలు చేయడం
(ఇంత) మందిమి = (ఇంత) మంది
మందిలకల్సుడు = చొరవ చూపడం
మందు = ఔషధం, ఎరువు, మద్యం
మందుపెట్టుడు = వశీకరణౌషధం పెట్టడం
మందుల కూడు = రసాయన ఎరువులు, పెస్టిసైడ్స్ వాడి పండించిన పంటల ఆహారం
మందల మార్లు = వశీకరణౌషధాలు పెట్టేవారు
మక్క బబ్బుల రాత = తాటికాయంత అక్షరాల రాత
మక్కలు = మొక్కజొన్నలు
మక్కికి మక్కి = తుచా తప్పకుండా, ఉన్నదున్నట్లు
మక్కుడు = పళ్ళు పండడం, పక్వానికి రావడం
మక్మల్‌బట్ట (అ) = వెల్వెట్ సాటిన్ గుడ్డ
మక్రంపట్టు = మొసలిపట్టు
మగులు = పిట్టగోడ, గోడపైన
మగ్గుంట = మగ్గం గుంట
మచ్చ = కళంకం
మచ్చుర్దాన్ = దోమ తెర

మచ్చులు = వడ్ల మచ్చులు మొ॥ నవి (మచ్చు తునక) (బియ్యం, వడ్లు మొ॥వి కొనడానికి ముందు కొట్టువాడు మంచి రకమో, కాదో నిర్ణయించుకోవడానికి యిచ్చే సాంపుల్స్)
మచ్చెం = అసలే
మజా = రుచి, హాయిని గొలిపే అనుభూతి
మజాక్ (అ) = తమాషా, వేళాకోళం
మజ్జు మనిషి = సోమరి
మజ్దూర్ = కూలీ, కార్మికుడు
మజ్బూత్ (అ) = గట్టిగ, దృఢంగా
మజ్బూర్ = బలవంతం, తప్పనిస్థితి
మట్కా = ఒక రకమైన జూదం
మట్కీలు = మొహర్రంలో వాడే మట్టి పిడతలు
మట్ట = అరచేయి పై భాగం
మట్టు = గొడ్లను కట్టివేసే స్థలం ?
మట్టె = రావచ్చు, వచ్చిందికాబోలు, వచ్చాడు కాబోలు
మట్టెలు = మెట్టెలు
మట్రం = మట్టం
మడ్గర్ = మడ్‌గార్డు
మడికట్టు = మడి
మడిగెలు = పెద్ద పెద్ద అరుగులు, షెటర్లు, కొట్లు
మడుం = 8 తక్కెళ్ళు, (తక్కెడ = 1400 గ్రా)
మడుగూలు, మడుగుపూలు = పూన
మడేలు = చాకలి
మడ్డి = కల్లు, నూనె మొ॥ వాటి ద్రవాల అవక్షేపం
మర్తమాను (అ) = జాడీ (మర్తబాన్ నుండి వచ్చింది)
మతం = అభిమతం
మతికచ్చుడు = జ్ఞప్తికి రావడం
మతులవ్ (అ) = సంగతి (మతలబ్ నుండి వచ్చింది)
మత్తడి దుంకుడు = అలుగులు పారడం
మత్తు యిచ్చుడు = అనిస్తీషియా యివ్వడం
మత్తుగ, మస్తుగ = చాలా
మత్పరిచ్చుడు = తెలీకుండా కాజేయడం
మదం = అతిమధురం, గర్వం
మద్దతు = సాయం
మద్దెం = చెవులు వినరాకపోవడం
మద్దెల = మృదంగం
మనగంజి మనం పల్చన చేసుకునుడు = కడుపు చించుకుంటే కాళ్లమీద పడడం
మనా చేసుడు = కాదూ లేదనడం, మన్నించడం
మనాది = మనోవ్యాధి
మని మని = ఆగు ఆగు
మనివున్నప్పుడు = బొందిలో ప్రాణం వున్నప్పుడు (మనికి వున్నప్పుడు)
మనేల = చీట్ల పేకలో తొమ్మిది నంబరున్న కార్డు
మనోడు మందోడు = స్వ, పర
మన్ను = మట్టి
మన్ను బుక్కి మంచినీల్లు తాగుడు = కరువులో ఎలాగోలా బతకడం
మన్నుదిన్న పాము = జడుడు
మన్నుమశానం = మట్టీ స్మశానం, ఏమీలేదని
మన్సు = మంచు, మనసు
మన్సు గట్టిగ జేసుకునుడు = గుండెదిటవు చేసుకోవడం
మన్సు గుంజుడు = మనుసు మొగ్గడం
మన్సు తొక్కులాడుడు = మనస్సు కొట్టుకోవడం
మన్సు మీదికి తెచ్చుకునుడు = తీవ్రంగా ఆలోచించి మనస్సు పాడుచేసుకోవడం
మన్సు ఫెంచరిల్లుడు = మనస్సు చంచలించడం
మన్సు కొట్టుకునుడు = ఇష్టపడడం, ప్రేమ చూపడం
మన్సునవట్టక = పాలుపోక, ఊబునుపోక, తోచక
మన్సున వట్టుడు = అర్థం కావడం, మనస్కరించడం
మజ్దూరు = కూలీ, వేతనం
మబ్బు = బద్ధకం, మేఘం
మబ్బు యిర్సుడు = నిద్రలోంచి లేచాక ఒక రకంగా పిడికిళ్ళు పట్టి చేతుల్ని చాచుతూ ఒళ్ళు విరుచుకోవడం.
మబ్బుల = పెందరాళే
మమ అనిపించుడు = అయిందనిపించడం (ఏదో ఒక రకంగా)
మయిమ = మహిమ
మరచెంబు = చెంబు మూతికి, మూతకు మరలు ఉన్న బాబతు
మరి = మరియు, మరే
మరుగుమందు = వశీకరణౌషధం
మరుమన్న తల్లి = మారుటితల్లి

మ(మా)రువెండ్లి = పెండ్లయ్యాక వరుని యింటికి మొదటిసారి వధువు బంధువులు వెళ్లడం
మర్కపిల్ల = జతకట్టే వయస్సు కొచ్చిన గొర్రెపిల్ల మొ॥నవి
మర్గుడు = అలవాటు కావడం
మర్జి = ఇష్టం
మర్మం తెలువనియ్యడు = లోతు తెలియనివ్వడు
మర్యాద = గౌరవం
మఱ్ర, మర్ల = మరల, మళ్ళీ
మఱ్రవడుడు = ఎదురు తిరగడం
మఱ్రి మఱ్రి చూసుడు = వెనక్కి తిరిగి చూడడం
మఱ్రుతలేదు (నాలుక) = తిరుగడం లేదు
మర్లుడు = తిరిగి రావడం
మలాయి = మీగడ
మలీద ముద్దలు = అప్పుడే చేసిన రొట్టెకు బెల్లం, చక్కెర కలిపి చేసిన ముద్దలు
మలెవడడు = పని పేరుకపోవడం రాశిపడడం (బట్టలు), కొన్నాళ్ళుగా బావి నీళ్లను వాడకపోవడం
మల్కా = సారి, పర్యాయం, తడవ, మెలిక
మల్కలు = త్రిప్పులు
మల్గిపోవుడు (దీపం) = ఆరిపోవడం
మల్గుడు (కన్ను) = పడుకోవడం
మల్పుడు = కారు మొ॥నవి తిప్పడం, దీపాదుల్ని ఆర్పడం,బియ్యం మొ॥నవి చేయడం, రాసినవి చెరపడం
మల్లగుల్లాలు = అనుమనాలు, వెనుకంజలు
మల్లపుట్టినట్లు అవుడు = పునర్జన్మ
మల్లెశాల = శయనాగారం ?
మల్సుకొని పండుడు = ముడుచుకొని మూడంకె వేయడం
మల్సారు = రెండవ కాన్పు
మశూర్ = హుషారు, ప్రసిద్ధుడు
మష్పి = మసి
మసాలపప్పు = వేపుడు పప్పు ?
మసుకు మసుకుంచంగ = మసక చీకటిలో
మసులుడు = మరగడం, కోపంతో మండిపోవడం, ఆలస్యం చేయడం
మస్కా, మస్కా = కాకా
మస్కట్ కారటు = ఏరోగ్రామ్
మస్కు మస్కుల = పెందరాళే
మస్కురోల్లు = సుంకర్లు ((అ) - మష్కూర్)
మస్తి (ప) = పొగరు (మస్తీలోంచి వచ్చిన పదం)
మస్కంత పేగు, మస్కెపేగు = మసిగుడ్డ (మసికంత - మసికంథ - కంథ - చింపిగుడ్డ)
మా = మహా
మాంటె = మహా అంటే
మా అక్కడ = మా ప్రాంతంలో, మావైపు
మా ఆయన = మావారు
మా (పోత) = వెళతాను లెండి అనడం
మా (వత్త) = ఎలాగూ వస్తాను, సరే వస్తాను
మాగ (సంపాయిస్తడుతీయి) = మహాగా (సంపాదిస్తాడు లెండి)
మాగమాన = మాఘఅమావాస్య
మాగవెట్టుడు = పండజేయడం
మాగిన వడ్లు = చాలా పాతవడ్లు
మాగిపొద్దు = చలికాలంలో పగలు త్వరగా గతించడం
మాట = పదం, వాక్యం
మాట మాటకు = మాటి మాటికీ
మాట మీద నిలవడుడు = స్వవచన బద్ధుడవడం
మాట ముచ్చట = నిశ్చితార్థం
మాటలేదు ముచ్చటలేదు = ఉలుకూ లేదు పలుకూ లేదు
మాటల్ని సూర్లజెక్కుడు = మాటల్ని ఖాతరు చేయకపోవడం
మాటవోకుంట మూటవోకుంట = ఏదీ నష్టపడని రీతిలో
మాటికి = మాటి మాటికీ
మాటీలు = కమ్మసేర్లు
మాటు = కుంటకన్న చిన్న జలాశయం, చెక్‌డ్యామ్
మాట్లాడిచ్చుడు = పరామర్శించడం
మాట్లు = సార్లు, మార్లు
మాట్లుఏసుడు (బిందెకు) = రంధ్రాలను కూడ్చడం
మాడ = మాడ (తలమీద నడిమి భాగం)
మాడుడు = ఆకలితో నకనకలాడ్డం
మాడ్పుమొకం = మాడ్చుకున్న ముఖం
మాత్‌కార్యం = మహత్కార్యం
మాదర్‌చోత్ = ఒక తిట్టు
మాన, మాన్క = రెండు తవ్వలు
మానం = యోని, సిగ్గు, అభిమానం

నలిమెల భాస్కర్

మానసము = మనస్సు
మానిక్యాలు = దీపపు పెమ్మెలు, కుందులు
మానుకోట = మహబూబాబాద్
మాపక్‌గా = సరాసరిగా, ఎక్కువా తక్కువా కాకుండా
మాపటికి = సాయంత్రానికి
మాపు = బీడీలు అప్పగించడం
మాపుఅవుడు = మాఫీ అవడం
మాపుకోర్సుడు (గుడ్డలు) = మైలకు ఓర్వడం
మామ్‌లా (అ) = పని, కంట్రాక్టు
మా(మి)డికాయ తొక్కు = మాగాయి
మామూలుగ = సాధారణంగా
మామూల్లు = లంచాలు
మాయలపకీరు = మాయల మరాఠీ
మాయెల్లైమే = మహావేగిరం, మహావైళమే
మారన్నం = రెండోసారి పెట్టుకునే అన్నం
మారాజు = మహారాజు
మారుపేరు = ఇంటిపేరు
మారుబ్యారం = మారుబేరం
మారువెట్టు = మరోసారి అన్నం పెట్టడం
మారె = మరే.. మరే.. సందేహాన్ని వెలిబుచ్చడం
మారెపత్తు (అ) = తరపున, (మారిఫత్ నుండి వచ్చింది)
మార్గంగ చెప్పాలె (ఓ) = పద్ధతిగా చెప్పాలి (ధర మొ॥ వాటిని)
మార్పులు = చేపల్లో ఒరకం
మార్మానం = మారుమనువు
మాల = అంతస్తు, మహల్
మాల ఏసుకునుడు = అయ్యప్ప వ్రతంలో భాగంగా మాల ధరించడం
మాల్ = సిమెంటు, నగలూనట్రా, సరుకు
మాల్‌మసాల = ఆస్తిపాస్తులు, కట్నకానుకలు
మాలిమి = చనువు
మాలిమి అవుడు = అలవాటు పడడం, కలసి పోవడం
మాలీ = యజమాని, తోటమాలి
మాలెస్క, మాలేసుగ = మహాలెస్సగా, చాలా
మాల్గాడి = గూడ్సుబండి
మాల్లెంగట్టుడు = మేళం కట్టడం, పదుగురు ఒక్క చోట పోగవడం
మాసమెత్తు = మాషం (8 గురిజల బరువు)
మాసర = మచ్చు
మాసికం = నెలపెట్టడం
మాసి పోవుడు = గుడ్డలు మురికికావడం, చెరిగిపోవడం
మించుకచ్చుడు = విషమించుకురావడం, అతికావడం, మించిపోవడం
మిండెడు = మిండగాడు, మిండమగడు
మిందె = నల్లికళ్లపాము, నకిరిలు
మిగులువాటు = మిగులు
మిటకరిచ్చుడు = తాటించడం (కళ్ళు)
మిటాయి = తీపి, స్వీటు
మిటాయి లేసుడు = బండి వెనకాల వేసిన బరువు ఎక్కువై ముందు భాగం హఠాత్తుగా లేవడం
మిట్ట, మిట్ర (పొలం) = మెట్ట, ఎత్తు
మిట్ట మిట్ట చూసుడు = మిట మిట మిటకరించడం
మిడిగుడ్లేసుడు = నిలువుగుడ్లు వేయడం, గుడ్లుతేల వేయడం
మిడిమిడిగ్యానం = అల్పజ్ఞానం
మిడుకుడు = అదేపనిగా వదరడం, విసుక్కోవడం
మిడుతోలె పనిచేసుడు = పద్ధతి ప్రకారం చేయక పోవడం
మిత్తి = వడ్డీ (మిత్తి అంటే మృత్యువనే అర్థం)
మిత్తితీసుడు = పెళ్ళిళ్ళలో దృష్టి తీయడం
మిద్దె= మేడ
మినుపగారెలు = వడలు
మినుపపప్పు = మినప్పప్పు
మినుప ముద్దలు = సున్నుండలు
మియ్య = సాయెబు
మిరం = మిరప్పొడి
మిర్గం, మిర్గు = మృగశిర
మిర్గులు = మిణుగురులు
మిర్చీలు = మిరపకాయ బజ్జీలు
మిర్పవర్గు = ఎండుమిర్చి
మిశ్రీ = కలకండ
మిషిని = మిషన్
మీద మీద చేసుడు = ఉపరితలపు పని, మనస్ఫూర్తిగా చేయకపోవడం
మీది మీదికి వచ్చుడు = కొట్టబోవడం
మీది మోటర్ = విమానం
మీదికెల్లి = పైగా

మీదిపని = ఇంటికి సంబంధించిన పూతలు మొ॥న పై పని
మీదివాడ కట్టు = పై నున్న పెద్దకులాల వీధి
మీదోడు = పైవాడు, దేవుడు
మీసాలు తీరుడు = మీసాలు మెలివేయడం, దిద్దడం
ముంగట, ముంగల = ముందర, ఎదురుగా, ముంగిట
ముంచుడు = మోసం చేయడం
ముంజలు = ముంజికాయలు
ముండబొడ్లు = విధవరాండ్రు
ముండమోసుడు = వైధవ్యం అనుభవించడం
ముండరాలు = వెధవ
ముండ్లమీదున్నట్లు = అంపశయ్యపైనున్నట్లు
ముండ్లు = ముళ్ళు
ముంత పోత వాన = కుంభవృష్టి
ముంతపట్టుకపోవుడు = దొడ్డికి వెళ్లడం
ముందర వడాలె = ఇన్షియేషన్ తీసుకోవాలి, చొరవ తీసుకోవాలి
ముందుగాల = మొదట, ముందు
ముందు ముందు = భవిష్యత్తు
ముకువార్లు = చెప్పులవి (ఉంగుటాన్ని, వెడల్పైన పట్టీతో కలిపే చర్మపు వార్లు)
ముక్కలు (నాలుగు) = అక్షరాలు
ముక్కిటు మూతిటు పెట్టుడు = అయిష్టత ప్రదర్శించడం
ముక్కిడి (మొకం) = మూర్ఖుడు, ప్రతి దానికి అయిష్టాన్ని చూపేవాడు
ముక్కిపోయిన = పుచ్చిపోయిన, వాసనపట్టిన
ముక్కిరుసుడు = పెదవి విరవడం
ముక్కు చెలిమెలు = ముక్కుపుటాలు
ముక్కు మీద ఈగ వాలితె కోసుకునెటోడు = ముక్కోపి
ముక్కుపోగు = ముక్కెర
ముక్కుమీద గుద్దినట్లు = ముఖంమీద కొట్టినట్లు
ముక్కుల్దాక తినుడు = పీకల్దాక తినడం
ముక్తసరిగ = టూకీగా
ముగ్గుగీతలు = ముగ్గు కర్రలు
ముచ్చటే లేదు = సమస్యే లేదు
ముచ్చట్లు పెట్టుకునుడు = పిచ్చాపాటీ
ముదిగారువం = అతి గారాబం
ముట్ట చెప్పుడు = చెల్లించడం, అప్పగించడం
ముట్టిచ్చుడు (పొయ్యి మొ॥నవి) = అంటించడం
ముట్టుడు = అస్పృశ్యత, సుష్టి, తాకడం, చేరడం
ముడితె మాసిపోవుడు = చాలా అందంగా ఉన్నారని చెప్పడం
ముడివడుడు = పని మొ॥నవి పూర్తవడం, పరిష్కారం కావడం (తమిళంలో ముడివడ్డైయ్‌వుదు అని అర్థం)
ముడుపు గట్టుడు = మొక్కు కట్టడం
ముడుసులు = ఎముకలు (మోకాలి పై భాగం)
ముడ్డి బట్ట మీద సోయిలేకపోవుడు = మొత్తానికి మొత్తంగా స్పృహ, చైతన్యం అవగాహన లేని స్థితి
ముడ్డిమొసలనిపని = ఊపిరిసల్పనిపని
ముతనాశినం = సర్వనాశనం
ముత్తక్క = చాలా ముసలిదని అర్థం
ముత్తడం = మొత్తం కప్పకుని రావడం (మేఘాలు)
ముత్తెమంత = ఇసుమంత, రవంత, పిసరంత, అణువంత, అవాంత
ముత్రాసి = ముదిరాజ్, తెనుగు
ముద్దతు (అ) = గడువు
ముద్దపప్పు = మందబుద్ధి
ముద్దుగ = అందంగా
ముద్దెరపరిక = వరి మొ॥ ధాన్యరాశుల నుండి ధాన్యాన్ని ఎత్తుకుపోకుండా రాశిపైన గుర్తుగా వేసే పరక
మునాకలి = మునివాకిలి, ముంగిలి
మునాప (అ) = లాభం
మునాసం = సబబు, తగినది
మునిగిపోవుడు (పనిల) = లీనమవడం
మునీమ్ (అ) = Benefactor, కమీషన్ తీసుకుని పనిచేసే వ్యక్తి, క్లర్కు
మునుపు = పూర్వము
మున్గిపోయినట్లు = కొంపలంటుకున్నట్లు
మున్గుడు = నష్టపోవడం
మున్నూరు = మూడు వందలు
మున్నూరుకాపు = తెలగాలు, కాపులు, నాయుడు? చౌదరి ? తూర్పు చాళుక్యులు ?
మున్పటి రోజులు = గతకాలం
మురుసుడు = సంతోషించడం
ముర్గవెట్టుడు = పని పేరబెట్టడం

ముర్గం = జింక
ముర్గి = కోడి
ముర్దాబాద్ = నశించాలి
ముర్రుపాలు = బాలెంతపాలు
ముల్కి (అ) = స్థానికుడు, పెన్సిల్ మొ॥ వాటి ములికి, పాళీ
ముల్లు ఆడిచ్చుడు = విసుర్రాళ్ళు మొ॥ వాటిపై ఉలితో కొట్టి గరుకు చేయడం, కక్కుగొట్టడం ?
ముల్లుగట్టె = ముల్గర్ర
ముష్కిల్ = కష్టం
ముసలోల్లు ముడిగోల్లు = ముసలీ ముతకా (ముడి అన్న ముతక అన్నా ఒకటే కదా !)
ముసాఫిర్ = ప్రయాణీకుడు, బాటసారి
ముసి ముసి నవ్వు = చిరునవ్వు
ముసి ముసి మబ్బుల = మసక వేకువలో
ముసురుడు = మూగడం
ముస్కురాయించుడు = నవ్వడం
ముస్తాదు యిడ్సుడు = ఈదులు విడవడం ?
మూకుడు = కడాయి
మూగదయ్యం పట్టినట్లు = ముభావంగా వుండడం
మూగనోము = మౌనవ్రతము
మూగమొద్దోలె = ముభావంగా
మూటముగ్గురు = (ముగ్గురికి) ముగ్గురు
మూటముల్లె = పెట్టేబేడా
మూటి = ముతా
మూడం = శుభదినాలు కాని కాలం, మౌఢ్యం
మూడింది = నాశనమైంది
మూడు కాల్ల పీట = ముక్కాలిపీట
మూడు చుక్కలు = ముప్పావలా
మూడు పానాదులు = అడ్డరోడ్డు, కూడలి
మూడు ముక్కులోడు = చిన్నపిల్లల్ని తన శ్వాస ద్వారా పీల్చుకునే రాక్షసుడు (చిన్నపిల్లల కథలలో)
మూడు ముడికాన్లపని = అల్పమైన పని
మూతినల్లవడుడు = నూనూగు మీసాలు రావడం
మూర్తం = ముహూర్తం
మూల మలుపు (మూలమల్గుడు) = వీధి మలుపు
మూలకం = మూలం
మూలగొట్టు = మారుమూల
మూలచుక్క = వేగుచుక్క కన్న ముందు పొడిచేది
మూలమంచ ఏసుడు = అలకపాన్పువేయడం, మంచాన పడ్డం

మూల మూలలు ఈగుడు = మందిలో కల్వకపోవడం
మెంటకన్ను = మెల్లకన్ను
మెంటల్ = పెట్రోమాక్స్‌లో వెలుగునిచ్చే వత్తి, మాంటిల్, పిచ్చోడు, మెంటోడు
మెంటోడు = మెల్లకన్నువాడు
మెండిచ్చుడు = గునపంతో పెద్ద పెద్ద బండరాళ్ళను లేపుతున్నప్పుడు గునపం కింద మరొక చిన్నరాయిని వుంచడం (సరళయంత్రం)
మెండు మీదున్నడు = తీవ్రంగా, కోపంగా వున్నాడు
మెంతెం = మెంతి
మెక్కుడు = బాగా తినడం, దట్టంగా పట్టించడం
మెడ (శింపులు) = మెడ వెనక భాగాలు
మెడకు వడుడు = తగులుకోవడం
మెడకు వడ్డపాము = అనివార్యమైన అపద
మెడకోడం = గుదిబండ
మెడ బలిమితనం = ఒళ్ళు కొవ్వెక్కడం
మెడల మీద కూసునుడు = అప్పటికప్పుడు పని పూర్తి కావాలని నిర్బంధించడం
మెడల మాదికి వచ్చుడు = పీకల మీదికి రావడం
మెడలిరిశి కుప్పబెట్టుడు = పెద్ద శిక్ష
మెతుకు = మెదక్
మెతుకులు = అంట్లు
మెత్త = దిండు, తలగడ
మెత్త = పరుపు ?
మెత్తగాల్లు = బురదలో దున్నిన కారణం చేత ఎద్దుల పాదాలు పచ్చికావడం
మెత్తని చినాలి = మెత్తని లంజె (మెత్తని పులి అని తిక్కన ధర్మరాజును అనలేదూ !)
మెత్తవడుడు (మొగులు) = మబ్బులు కమ్మడం
మెత్తు = సాకు, బరువు
మెత్తుడు = గోడలకు మట్టిని పూయడం
మెదడు మోకాల్లల్ల వుండుడు = తెలివిలేని తనం
మెదుగుడు = మెత్తగానూరడం, గడ్డిని దగ్గరగా వేయడం
మెదులుడు = కదలడం, ప్రవర్తించడం
మెరిగెలు = బియ్యంలో వచ్చే వడ్లగింజలు
మెరుగు = నయం, మేలు
మెరుగుపెట్టుడు = నగలను కాంతివంతం చేయడం
మెలితం అవుడు = అలవాటు పడిపోవడం, కలసిపోవడం, మిళితం కావడం

మెల్లుడు = బండిలో పట్టుదగినంత సామాను మొ॥నవి ఒక పద్ధతిలో అమర్చడం
మెల్లెగ = మెల్లగ (సమస్వరత - చెల్లెలాగా)
మెస్లరాదు కస్లరాదు = కదలలేని స్థితి
మెసులుడు = కదలడం, మసలుకోవడం
మేజు (ప) = మేజాబల్ల
మేటేషం = గొప్పవేషం, మేటిపాత్ర
మేట్న = కోణమానిని
మేతరోల్లు = పాకీమనుషులు
మేన = పల్లకి
మేనత్ = మెహనత్, శ్రమ
మేర = దర్జీ (దర్జీ - పర్షియన్ పదం), (మేర అంటే హద్దు మేరకు కత్తిరించి కుట్టే వ్యక్తి)
మేరం = వలె
మేరుంకలర్ = మెరూన్ కలర్
మేర్బాన్, మెహర్బానీ (ప) = దయ
మేల్కు అవుడు = మెలకువ రావడం
మేవలు పెట్టుడు = రకరకాల తిండ్లు మేపడం
మేవుక పోవుడు = అంటుకోవడం ? (బిస్కట్ తిన్నాను - అది పండ్లకు మేవుక పోయింది)
మైదా (ప) = గోధుమలు మొ॥వాటి పై పొట్టుతీసిన పిండి
మైదాకు = గోరింటాకు
మైన = నెల, మాసం
మైల = మురికి, మకిల
మైలపోలు తీసుడు = మకిల, మలినం తీయడం (పెళ్లిలో ఆచారం)
మైసాచి = గుగ్గిలం
మైసూర్‌పప్పు = సిరిశనగపప్పు
మైసూర్ బజ్జీ = మైదాతో చేసిన బజ్జీ
మొంటె = చిన్న చేట
మొండిగటం = మొండిఘటం
మొండిపద్దులు = ఎంతకూ అప్పు చెల్లించని పద్దులు
మొండిపోవుడు = మొద్దువారడం, పదును పోవడం మొక్క పోవడం
మొండివారుడు = అన్నింటినీ సహించగల్గడం, బండ బారడం
మొండు = మొండి
మొక్‌రార్ = నిర్ణయం
మొకం = ముఖం
మొకం కడ్డుడు = పళ్ళతోమడం
మొకం గొట్టుడు = మొహమొత్తడం
మొకం తెలివి = తలెత్తుకుని తిరగడం (మాపెద్దోడు సంపాయించి బాకీలు గట్టిండు. నాకు నలుగుట్లె జెర్ర మొకం తెలివయ్యింది.)
మొకం బంగారం అవుడు = నల్లపూసకావడం
మొకం బట్కోని = ముఖమ్మీదే
మొకం మీదికచ్చుడు = ముఖం వాచి పోవడం
మొకం లేకుంట అవుడు = తలెత్తుకుని తిరగలేక పోవడం
మొకంల కల ఉండుడు = అందంగా కళతో వుండడం
మొకద్దమ = కేసు
మొకమంత యింత దొడ్డు పెట్టుకునుడు = మొహం ముడుచుకోవడం
మొకమ్మీద గొట్టినట్లు చెప్పుడు = మొహమ్మీదే అనడం
మొకల్గ = విశాలంగా
మొకాం = మకాం, నివాసం
మొకాన = వైపు, దిక్కు
మొకాన మొద్దులు పెట్ట = తిట్టుపదం
మొకాబిల (అ) = సాటి, తీరుగ, భేటీ చేయించ గల్గడం, సాక్ష్యం ఇప్పించడం
మొక్కి చీపురు = మొండి చీపురు
మొగతనం = మగటిమి
మొగబాయిగాళ్ళు = మగవారు
మొగి = మొవ్వ
మొగిలి = మౌళి
మొగులవుడు = మబ్బులు కమ్మడం
మొగులు = ఆకాశం
మొగులు ఎద్దు వుండవుడు = ఆకాశంలో సూర్యుడున్నంత మేరా నెత్తురు పూసినట్లుండడం.
మొగులు కలుపుకునుడు = మేఘాలు కమ్ముకోవడం
మొగులుకు తూటు వడుడు = కుంభవృష్టి
మొగోడు = మగాడు
మొట్ట (చాప) లు = కొర్ర మట్టలు
మొట్లు (కట్టెలవి) = దుంగలు
మొత్తు వాసన = మూత్రానికి సంబంధించిన వాసన, గబ్బువాసన, మూత్రవాసన
మొదలార = ఒకతిట్టు
మొదలు = కాండం
మొదుగాల = ముందు, మొదలే

మొద్దు మొకం = ఒక తిట్టు
మొద్దు కష్టం = మొరటుపని
మొద్దుకూర = మాంసం
మొద్దు నిద్ర = గాఢనిద్ర - Sound sleep.(మిఠీ నీంద్ లాంటిది)
మొద్దులు = దుంగలు
మొన = పెన్సిల్ (మొన) మొ॥
మొన్న మొన్నటి పోరడు = అనుభవంలేనివాడు
మొర్రిపండ్లు = ఒక రకమైన పళ్ళు
మొల = మేకు
మొలాం = మలాము, లేపనం, పూత
మొలేసి తలదీత్తడా ? = శిలువ వేస్తాడా ?
మొల్క నవ్వు = కందళిత హాస్యం
మొల్దారం తెంప = ఒక తిట్టు
మొల్లి = చిన్నపిల్ల
మొస = శ్వాస, ఊపిరి
మొస మర్రకుంట = ఊపిరి సలపకుండా
మొసాంబ్రం = Aloes, నల్లమందు
మోంబత్తి = కొవ్వొత్తి (మోం పర్షియన్ పదం)
మోక, మోకా = అదును, అవకాశం, సందర్భం
మోకమీద = సమక్షంలో
మోకు = గీతకార్మికుడు, నడుముకు వేసుకుని తాటి చెట్టు పైకి ఎక్కడానికి వాడే మందమైన తాడు
మోచీ = ముచ్చి ?
మోచేతినీల్లు = ఎంగిలి కూడు
మోట = కపిలె
మోటు = మొరటు
మోటు కష్టం = శరీర కష్టం
మోటు మాట = బూతు మాట
మోత = బరువు, మోయడం, శబ్దం
మోతాదు (అ) = లెక్క ఫరవా, ఒకస్థాయి,. ఎక్కువ తక్కువకాని
మోతె బిందెలు = కాటరాక్టు (మోతీ = ముత్యాలాంటి బిందువులు)
మోతెవరి (అ) = పెద్దరికం, మోతుబరితనం
మోత్కుచెట్టు = మోదుగ చెట్టు
మోత్మీన్‌సాబ్ = ఇన్‌స్పెక్టర్ ?
మోదెగాలు = బోదకాలు
మోపుజేసుడు = మొదలు పెట్టడం, అంటగట్టడం
మోపున = నిదానంగా

మోయేడు = నిరుటికన్న క్రితం సంవత్సరం
మోర్ = చల్ల, కల్లు
మోర్ (ప) = ముద్ర (ముహర్, మొహర్)
మోరి (ప) = మురిక్కాలువ
మోరీల్‌సాబ్ = హెడ్ కానిస్టేబుల్
మోరుదోపోడు = పనికి ఓర్వనివాడు, పెడసరం మనిషి, మొరటుమనిషి
మోసంబీలు = బత్తాయిలు
మోసకారి = మోసగాడు, మోసగత్తె
మౌడులు = కారప్పూస
మ్యాక = మేక
మ్యాదకుడు = అమాయకుడు, సాధువు
మ్యాదరోల్లు = మేదరులు

య

యంత్రం బెట్టుడు = దుష్టపథకం పన్నడం
యమశెరలవడ్డట్టు = యముని చెరశాలలో పడ్డట్టు
యమయాతన = నరకయాతన
యాకం (అందరు) (రాంగ్రి) = (అంతా) కలిసి కట్టకట్టుకుని (రండి)
యాకాశి = ఏకాదశి
యాట = గొర్రె, మేక, మొ॥నవి
యాడ = ఎక్కడ
యాదాది = ఒక్క సంవత్సరం
యాడాదినర్దం = ఏడాదిన్నర
యాడాద్దినం = సంవత్సరీకం
యాతంబోసుడు = అవిరామంగా పనిచేయడం
యాతన = విపరీతమైన కష్టం
యాతర జాతోల్లు = శూద్రులు
యాది (ప) = జ్ఞాపకం
యాది జేసుడు = జ్ఞప్తి చేయడం, రిమైండ్ చేయడం, వల్లెవేయడం
యాది మర్సుడు = మరచిపోవడం
యాప = వేప
యారాలు = తోడికోడలు
యాలక్కాయలు = ఏలకులు
యాల్ల = సమయం, వేళ, టైం

యాల్ల కమీన, యాల్లకమాన, యాల్లకామన = వేళ ప్రకారం
యాల్లపొద్దుగాల్ల = సకాలంలో, ఠంచన్‌గా
యాల్లపాల్ల = వేళాపాళా
యావ = తపన, ఆసక్తి, కన్సెర్న్
యాష్ట = వేసట
యాన = వంకర, ఏటవాలు
యాసంగి = వేసవి
యాసమాటలు = వ్యంగ్య వచనాలు
యెమగొండ రాచ్చసులు = యమకింకరులు
యోగం = అదృష్టయోగం
యోడు = ఏడు

ర

రంగపొట్టు = రొయ్యలు (వైష్ణవుల పరిభాష)
రంగ రంగ అనుకుంట = హాయిగా పూలరంగడిలా
రంగు = వాలకం
రంజన్ = మట్టీ, గురపులద్ది కలిపి చేసిన నీటి పాత్ర. ఇందులోని నీళ్ళు చాలా చల్లగా ఉంటాయి.
రంజి, రంది = విచారం
రంధ్రం (సూది) = బెజ్జం
రంప రాకాశి = గయ్యాళి గంప
రంపె = రంపం
రకంగట్టుడు (అ) = డబ్బులు చెల్లించడం
రక్ష = రిక్షా
రగుతం = రక్తం
రగ్గు (ప) = ఉన్నితో చేసిన దుప్పటి లాంటిది
రగ్డాయించుకొనుడు = తగవు పెట్టుకోవడం
రజా = సెలవు
రజాకార్లు = స్వయం సేవకులు (నిజాం రాజు కాలూకు)
రజాయి = దుప్పటి ?
రట్టుగొట్టుడు = భట్టీయం పట్టడం
రహారుడి = వేగంగా రావడం, హడావుడి
రతం బట్టుడు = వ్రతం పట్టడం
రత్నపురిగడ్డలు = చిలకడదుంపలు
రద్ది, రద్దీ = చెత్త, అపనింద, రష్, తొడతొక్కిడి
రద్దు (అ) = రఫ్, చిత్తు, క్యాన్సిల్ కావడం
రనం = వ్రణం
రపరప = గొడవ
రప్పు అవుడు (ప) = అలవాటు పడడం
రప్పాస్ = రద్దు
రప్పు పోసుడు = డార్నింగ్ చేయడం
రవాయి = రాకపోకలు ? రవాణా ?
రసనీల్లు = ఫ్యాక్టరీల నుండి బయటకు వచ్చే వ్యర్థ జలాలు
రసం = పాదరసం
రసరస = గొడవ
రసీదు టిక్కెట్టు = రెవెన్యూ స్టాంపు
రసీదు (ప) = రిసీటు (బాకీ చెల్లించినట్లు ఇచ్చే చీటి)
రస్త (ప) = వీధి, (రాస్తా నుండి వచ్చింది)
రాంగ రాంగ = రాగా రాగా, రానూ రానూ, క్రమేపీ
రాంగనే = రాగానే
రాండ్రి = రండి
రాంరాం = నమస్తే, సెలవు
రాకచ్చిండు = రావడంలేదు
రాకట = రాక
రాకడ పోకడ = రాకపోకలు
రాకరాక వచ్చుడు = చాన్నాళ్ళ తర్వాత రావడం
రాక్షసుడు = అసాధ్యుడు, అఖండుడు
రాగందీసుడు = ఏడ్వడం
రాగాడిది పోగాడిది అయింది (నా బతుకు) = గాడిద చాకిరి
రాగిచెట్టు = రావిచెట్టు
రాగోల = కంపను తీసుకెళ్ళే వంగతో వున్న కర్ర
రాచెయ్యి = విస్తురాయి పై కర్ర
రాచ్చిప్ప = రాతిచిప్ప
రాచ్చెసి = రాక్షసి
రాజగునం = రాజుగుణం, భారీ గుణం
రాజనాలు = మంచిబియ్యం
రాజపని = శ్రేష్ఠమైన మాట
రాజిర్కం = రాజరికం, పెత్తనం
రాజులపుట్టువడి = మహారాజుల్లాంటి పుటక
రాజే (యే) సురాలు = రజస్వల
రాజేసుడు = పొయ్యి అంటించడం, రాజిల్లడం, వేములవాడ రాజరాజేశ్వరుడు
రాటుదేలుడు = నెగ్గుకురావడం, అన్నిటినీ తట్టుకునే స్థితికి రావడం
రాత = తలరాత
రాతపూతలు = రాతకోతలు

ాతమంచిగ అడుక్కరాకపోవుడు = చెడ్డ రాత
ాచ్చుకోవడం
ాతెండి = సీమెండి
ాత్త = వీధి, దారి
ానీకి = రావడానికి
ామగోస = రాముడనుభవించిన బాధలాంటిది
ామసక్కదనం = రామునిలాంటి అందం
ామనక్కనిపిల్ల = రాముని అందం లాంటి,
ామచిలుకలాంటి పిల్ల
ామా కృష్ణా అనుడు = ఆధ్యాత్మిక చింతనతో
ాలం గడపడం
ామాండెం = రామాయణం
ామ్ములక్కాయలు = టమాటాకాయల్లాంటివి
చిన్నవి)
ాయసొంటి మనిషి = గట్టివాడు, ఎన్నింటినో
కట్టుకోగల స్థితప్రజ్ఞుడు
ాలచెట్టు = రావిచెట్టు ?
ాల్లకమ్మలు = కమ్మపంజులు, పంజుల కమ్మలు
ాల్లవాన = వడగళ్ల వాన
ాల్లు దింటె అరిగే వైసు = పడుచు ప్రాయం
ావట్టుకొనుడు = తీసుకొనుడు
ాషన్ = నెలకు సరిపడా తెచ్చిన దినుసులు, రేషన్
ాసకార్యం = రాజకార్యం
ాసపుండు = రాచవ్రణం, క్యాన్సర్
ాసుకోని పూసుకోని తిర్గుడు = మరీ సన్నిహితంగా
తిరగడం
రికాం = విశ్రాంతి, తీరిక
రికాబు (ప) = పళ్ళెం (చిన్నది ?)
రిక్క = పువ్వుదళం, ఆకుదళం
రిల్లలు / రిల్లెలు వడుడు (కాల్లు) = అదేపనిగా
కూచోవడంవల్ల కాళ్ళు పట్టినట్లు ఉండడం
రిల్లిచ్చుడు (ముక్కు) = ఎగరేయడం
రిల్లుడు = ఆకు లాంటివి తెంపడం
రీతిలేదు తర్వాయిలేదు = రీతీ రివాజు లేదు
రుంగు రుంగుల ఎంటికెలు = ఉంగరాల జుత్తు
రుకాయించుడు = ఆపడం
రుక్కవ్వ = రుక్మిణమ్మ
రుక్సత్ = రోగం, రుగ్మత
రుక్సత్ (అ) = సెలవు, తీరిక
రుచ్చాలు = వృక్షాలు
రుడం = రుణం

రుధ = వృధా
రుబాబు = పొగరు, గర్వం, ఆడంబరం
రువ్వడి, రుబ్బడి = వేగం, రాయి, రువ్వేవడి ?
రుమాలు (ప) = తలపాగా
రూటికి లేదు పాటికి లేదు = ఎందుకూ
కొరగాకుండా పోవడం, రూఢికీ పాడికీ (న్యాయం
) లేకపోవడం
రూపు = ఆకారం, అందం
రూప్కంగ = రూపంలో
రూబడిచ్చుడు = వ్యక్తి సమక్షంలో నేరనిర్ధారణ
చేయడం
రూల్కట్టె = రూళ్ళకర్ర
రెండు చుక్కలు = ఎనిమిదణాలు
రెండు మూతుల పాము = తటస్థుడు, గోడమీది
పిల్లి
రెండుకాల్లపిల్లి = మనిషి
రెండేల్లకు వచ్చుడు = దొడ్డికి రావడం
రెండో సమందం = పునర్వివాహం (పురుషునికి ?)
రెక్కకు బొక్కకు ఆసర = చేదోడు వాదోడు
రెక్కలిరిగినట్లు అవుడు = కుడిభుజం పోయినట్లు
కావడం
రెక్కలు = చేతులు
రెక్కలు నల్లగుండుడు = ఆరోగ్యంగా
ఆయుష్మంతుడయి వుండడం (మా ఆయన
రెక్కలు సల్లగుంటె ఈ బాకీలన్ని తేరుతయి)
రెట్టలు = చేతులు (భుజాలు)
రెడ్డిర్కం = రెడ్డి కులస్తుల పెత్తనం
రెమ్మ = చిన్నకొమ్మ
రేకు = గుడ్డ
రేగుతున్నదిరా ? = చెలరేగుతుందారా ?
(చెడు అర్థంలో)
రేచీకట్లు (బహువచనాంతం) = రేచీకటి
రేజర్ పత్తి = బ్లేడు ?
రేతి = ఇసుక ?
రేనిపండు = రేగుపండు
రేవ, ర్యావ = గోడలపై పూసే ఒక రకం మన్ను ,
గార ?
రేవుకచ్చుడు = కాస్త బాగుపడడం, గట్టెక్కడం
రేషం = పౌరుషం, ఆత్మాభిమానం, రోషం
రేషగొండిమనిషి = పౌరుషవంతుడు
రైకె = రవిక, జాకెట్టు

రైను వెట్టుడు = కుదువ బెట్టడం
రాండ్ = నడుము, కటి
రాండు = రెండు
రాండు మూడు ముచ్చెట్లల్ల = టూకీగా
రాంబొచ్చె = ఉరము
రాచ్చు రాచ్చు = బురద బురద (మలమూత్రశాలలో)
రొడ్డు = చాలా పుల్లనిది
రొప్పుడు = బండి నడపడం
రొష్టు = గలీజు ? అలసట ?
రోక = ప్రామిసరీ నోటు
రోకలి బండ = రోలు కన్న చిన్నది (అడుగున పాన్ను లేనిది)
రోకు = వాలకం, మూడ్
రోగం = జబ్బు, వ్యాధి
రోగం రొష్టు = రోగం, బలహీనత మొ॥నవి
రోగపొడు = వ్యాధిగ్రస్తుడు
రోజా (ప) = తురకల ఉపవాసవ్రతం
రోజులు (బెల్లం) = ముద్దలు (పిడకల ఆకారంలో వుంటై)
రోడ్డాం = కల్వర్టు
రోత = అశుభ్రం, మలం
రోతిరి = ఆటలో అబద్ధం
రోని = రోహిణి
రోయిరోయి అచ్చుడు = రోత అనిపించడం ?
రౌతు = రాయి, శకట రేఫం
ర్యాక = ముంజకాయలు మొ॥ కట్టడానికి తాటి ఆకులతో ప్రత్యేకంగా తయారుచేసినది
ర్యాగడి = రేగడి

ల

ల, లె = లో
లంక పిండి = లంకలు అనే ఒక రకమైన పప్పు జాతి పిండి
లంకంత కొంప = పెద్ద యిల్లు
లంగ = దుర్మార్గుడు
లంగని దొంగని జూసినోడు = అన్నీ తెల్సినవాడు
లంగాలవుడా బగవాన్ దాస్ = L.L.B కి full form యిలా చెబుతారు తమాషాగా
లంగ సోపతులు = చెడ్డ సహవాసాలు
లంగోటి (ప) = కట్ డ్రాయర్
లంజిర్కం = వేశ్యావృత్తి
లంజెకాన = లంజదానా అని తిట్టడం ?
లంజొడుక = లంజకొడకా
లండు = సోమరి
లందె = చనిపోయిన పశువులను వేసే గుంత
లంబచోడ = చాట భారతం, ఒడ్డూ పొడుగు
లంబడి సుట్టిర్కం = కలిసినప్పుడే ఆత్మీయత ప్రదర్శించడం
లంబుకు లంబు = దృఢకాయుడు, పొడుగరి
లకోట = పెద్ద పార్సెల్ కవరు
లక్కి దువ్వ ఆట = చీట్ల పేక ఆటలో ఒకరకం
లక్పతి = లక్షాధికారి
లగాంచి = లగాయించి, వేగంగా
లగు = ఎరువు, బలం.
లగ్గ = నవనవలాడే చక్కని రేగుపండు, అమ్మాయి మొ॥నవి
లగ్గం = లగ్నం, పెళ్ళి
లగ్గాలు మూర్తాలు = వివాహాదులు
లగ్గడం = లగ్నం
లచ్చ = లక్ష
లచ్చిందేవి = లక్ష్మీదేవి
లచ్చింపతి = లక్ష్మీపతి
లచ్చింబాంబు = లక్ష్మీబాంబు
లచ్చిమి రాంగ తడుకడ్డం బెట్టినట్టు = సిరిరా మోకాలొడ్డినట్లు
లటుక్కున = గబుక్కున
లట్టు పొట్టు మాట్లాడుడు = యథేచ్ఛగా నోటి కొచ్చిందల్లా మాట్లాడడం
లడాంగురం బొడాంగురం = దుస్తులు చాలా వదులుగా వుండడం
లడాయి = కొట్లాట
లడ్డుగురం బొడ్డుగురం = వదులొదులు, పొడుపు కూడా (చాలా లూజు అని)
లడ్డూలు = లాడూలు, లడ్లు
లత్కోర్ మనిషి = దరిద్రుడు
లత్త = దరిద్రం, శని
లద్ది లద్ది = మెత్తమెత్తగా

లపంగ (ప) = లంగ
లపోటుగాడు = చెడ్డవాడు ?
లప్ప లప్ప తినుడు = తొందర తొందరగా తినడం
లప్పం = కర్రల సందుల్లో నింపే ప్లాస్టర్
లబ్బర్ = రబ్బర్
లబ్బ లబ్బ మొత్తుకునుడు = లబో దిబో మనడం
లమ్‌డీ = ఒక తిట్టు
లవు, లావు = బాగుగా
లవుడగాడు = తిట్టుపదం
లస్కర్ (అ) = సికింద్రాబాద్, సైన్యం
లాక్ = లక్ష
లాకలు, ల్యాకలు = మొలకలు
లాగం = అలుసు
లాగు = ప్యాంటు, పంట్లాం
లాగోడి = పెట్టుబడి, లాగుబడి
లాభం గువ్వల కచ్చుడు = మొత్తం నష్టపోవడం
లాచార్ = లోకువ, తక్కువ తినడం, నాదాన్?
లాట్‌సాబ్ = ఆఫీసరులాంటి గౌరవనీయుడు
లాటిచ్చుడు = రొట్టెలను బేలన్ కోలతో లాటించడం
లాట్నా = రొట్టెల కోల
లాడు = గారాబం
లాత్ = తన్ను
లాపత్త = అడ్రస్ లేకుండా పోవడం
లాపర్వ = నిర్లక్ష్యం
లాయిలప్ప = నీళ్ళతో నింపిన బెలూన్ దీంతో పిల్లలు ఆడుకుంటారు.
లాల = నీళ్ళు (లాలాజలంలోంచి వచ్చి వుండవచ్చు)
లాల్ (ప) = ఎర్రని
లాల్‌పలాం = ఎర్రెర్రని దండాలు
లాలూచి = కక్కుర్తి
లావు లావు = చాలా చాలా
లాసిగ = బిగ్గరగా, గట్టిగా
లింగు లిటుక్కుమనుకుంట ఒక్కడే వచ్చుడు = ఏకాకిగా రావడం
లిక్కి = చిన్న కొడవలి
లిపాప (అ) = కవర్
లిబ్బి = నిధి, నిక్షేపం
లీల్లు = నీళ్ళు
లుకలుక అవుడు = వదులుకావడం
లుచ్చగాడు = తుచ్ఛుడు
లూటి, లూటిమార్ = నష్టం

లెంక = లంకె
లెంకుడు = వెతకడం, వెముకుట
లెక్క = వలె
లెక్కపక్కలు = లెక్కలు
లెక్కపత్రం = పద్ధతీ పాడూ, రీతి రివాజు
లెలెల్లెపాట = బృందగానం ?
లెవ్వు = లేవు (నా దగ్గర నువ్వడిగినన్ని పైసలు లెవ్వు)
లెవ్వు = లెగు(అరెయ్ లెవ్వు.... చాన పొద్దయింది)
లే (దు) = లా (కనిపించలా మొ॥వి)
లేకి (లేకిడి) బుద్దులు = లేకిబుద్ధులు, పరిగ ఏరుకొని తివేవారు
లేడియ = రేడియో
లేనోడు లెవ్వనోడు అందరు = అందరూ
లేనోల్లు = పేదలు
లేపేసుడు = చంపడం
లేమిడోల్లు = లేనివాళ్ళు
లేవట్టుడు = లేపడం
లేసుడు (దుమ్ము) = రేగడం (దుమ్ము)
లై (ప) = గోధుమపిండితో వుడకబెట్టిన జిగురు లాంటిది
లైట్‌గొట్టుడు = బీటేయడం
లొంక = గుట్టల మీద సహజంగా ఏర్పడిన నీళ్ళ గుంట
లొంత, లొంద = గుంత, లొంట
లొటపెట = ఒంటె, లొట్టియ
లొటాక = కవరు, సుదీర్ఘమైన ఉత్తరం, పెద్ద కవరు
లొట్ట = డొల్ల, బోలు, పాత్రలు కిందపడగానే పోయిన లొట్ట
లొట్టకండ్లు = లోపలికిపోయిన కండ్లు
లొట్టపీసు = ఒక రకమైన చెట్టు
లొట్టపీసు మాసపత్రి = సింగినాదం జీలకర్ర
లొట్టెలు = గుటుకలు
లొట్టి = కల్లుకుండ
లొట్టిమీదికాకి = బాగా వదరేవాడు
లొడకొట్టుడు = కడుపంతా కలియబెట్టినట్లు కావడం
లొడలొడ వదురుడు = అతిగా వాగడం
లొల్లి = అల్లరి
లోకంతోని లొట లొట నలుగురితోని నారాయన= మందిలో గోవిందా

లోకబాద = లోకులబాధ (నలుగురి వల్ల కలిగే బాధ)
లోకమ్మీద = లోకంలో
లోకులు = జనం, ప్రపంచం
లోట = ఒక పాత్ర
లోటిసు = నోటీస్
లోటు = నోటు
లోతు పాతులు = అనుపానులు ?
లోపటికి పోవుడు = నష్టపోవడం
లోపర్‌గాడు = దుర్మార్గుడు ?
లోపలివాకిలి = లోగిలి
లోపుడు = కడుపంతా కలియబెట్టినట్లు కావడం
ల్యాగ = లేగ
ల్యాగదూడ = లేదూడ
ల్యాత = లేత

వ

వంక = లోపం, దోషం, సాకు
వంకర టింకర = వంకర కొంకర
వంకర పప్పు = రొయ్యలు
వంకర మాటలు = వ్యంగ్య వచనాలు
వంకర బుద్ధి = వక్రబుద్ధి
వంకుంగరం = ఉంకుటుంగరం
వంగలేనోడు = పని ఇష్టపడని సోమరి
వంగవెట్టుడు = మనిషితో పనిచేయించుకోవడం
వంగితె మాయం జేసుడు =పెద్ద మోసం, నిశిత తెలివి (వంగితే చాలు వృషణాలను మాయం చేయడం)
వంగుడుయ్యాల = నులకతో నేసిన తూగు టూయల
వంటలకు పోవుడు = వనభోజనాలు
వండు = ఒంద్రు
వంతన = వంతున ? ఆచారం
వంతు = అదృష్టం
వంతుకు = వెుక్కుబడిగా, బదులుగా (మనస్ఫూర్తిగా కాకపోవడం)
వందురు, వంపు = పల్లం, దిగుడు
వకాలత్ = ప్లీడరీ
వకీలు (అ) = ప్లీడర్, న్యాయవాది
వక్కలు = ముక్కలు
వక్కపోవుడు = వాడిపోవడం
వగల ఏడ్పు = కపటశోకం
వచ్చిండు = వచ్చాడు
వచ్చిన కాడికి = వచ్చినంత వరకు
వచ్చిన మటె = వచ్చింది కాబోలు, రావచ్చు
వచ్చిరాని ఏడ్పు = కపటశోకం
వజన్ (అ) = బరువు
వట్టి = ఉత్త
వట్టిగనే = ఉచితంగా
వట్టిచాపలు = ఎండు చేపలు
వడి వెట్టుడు = మెలివేయడం, బాధ కల్గించడం
వడ్కలగ్గం = ఉపనయనం
వడ్డన = వడ్డింపు
వడ్పుడు (నీల్లు) = నీళ్ల, కన్నీళ్ళు కార్చడం
వడ్లు పెరుగు కల్పినట్లు అవుడు = పొంతన లేని కలయిక
వడ్లోల్లు = వడ్రంగులు
వత్ (దాని) = (దాని) వలె
వతన్ = మిరాసి ?
వద వద అవుడు (మస్తు) = వధ వధ కావడం, చంపినంత బాధ కలగడం
వదురుడు = వాగడం
వద్దంటె అద్దుకొని తినెటోడు = మూర్ఖుడు
వన్కలేదు జెన్కలేదు = వణకలేదు, తొణకలేదు
వన్కు పుచ్చుకునుడు = చలిపెట్టడం, భయపడడం
వన్నె = రంగు
వయ్యా = భయ్యా (ఏందివయ్యా అట్లమాట్లాడుతవ్?)
వయ్యి = పుస్తకం
వరక్ కాయిదం (అ) = పాలిథిన్ పేపర్
వరపూజ = పెళ్ళికి ముందు వరునికి జరిగే పూజ
వరదక్షిణ = వరకట్నం
వరిపిండి = బియ్యప్పిండి
వరిరొట్టె = బియ్యప్పిండితో చేసిన రొట్టె
వరిసంది = రెండు ఇళ్ళ గోడల మధ్యన గల చిన్న సంది
వరుస జెరం = టైఫాయిడ్ ?
వర్గులు = ఎండబెట్టబడిన కూరగాయల ముక్కలు
వర్జెం = వర్జ్యం
వలపలిగిలక = 9 ఆకారంలో ఉన్న గుర్తు
వలపోత = అదే పనిగా వలవలా విలపించడం

వల్దు = తండ్రి
వల్పట = కుడివైపు
వల్ల = వలదు, వద్దు
వల్లిపోవుడు = వడలి పోవడం
వల్లు = జోస్యం, శకునం చూడ్డం
వశపడది, వశెం కాదు = సాధ్యంకాదు, వల్లకాదు, వశంకాదు
వసతి = సౌకర్యం
వసపిట్ట = వాగుడుకాయ
వస్తాద్ = గురువు
వస్త్రకాయిదం = వస్త్రగాలితం, వస్త్రంతో జల్లెడ బట్టడం
వాండ్లు = వాళ్ళు
వాకగాదు (నీకు) = సరిపోదు
వాకిలి తొక్కుడు = ఇంటికి రావడం
వాగొడ్డు = ఏటిగట్టు
వాచకం = తెలుగువాచకం
వాజీబు (అ) = తగినట్లు వుండడం
వాటం = అవకాశం, వీలు
వాటా = భాగం
వాడకట్టు = వాడ, వీధి
వాడె (చెరుకు) = చెరకుగడలు తీయగా మిగిలిన ఆకులు
వాన = వర్షం
వానకోయిల = చాతకం
వానో వరుపో = వానో కరువో (తమిళంలో వరప్పు అంటే కరువు)
వాపస్ చేసుడు = తిరిగివ్వడం
వాము = వామి
వామ్మో = అమ్మో
వాయిగట్టుడు = గిన్నెమూత తీసి దానికి గుడ్డకట్టడం (గాలికి తగిలి ఆహారం చెడిపోకుండా వుండేందుకు), (వాయి అంటే తమిళంలో నోరు)
వాయిలింపు = ఆవులింత
వాయిలు = దశలు ? సార్లు ? Rounds
వాయివరుసలు = వావివరుసలు
వాయ్యోవావ్వో = కుయ్యో, మొర్రో
వార్‌కట్టె = చెర్నాగోల, సెలగోల
వారవారం = ప్రతివారం
వారీ = ఒరేయ్
వాల్ = వాల్వ్
వాలాయించి = కావాలని, ఉద్దేశ్యపూర్వకంగా
వాలు = మొగ్గు, వంపు
వాసన బియ్యం = బాస్మతీవంటి బియ్యం
వాసర = బాసర, వ్యాసుని నెలవు
వాసరయ్య = వ్యాసుని పేరు
విడిదిల్లు = విడిది గృహం
వీండ్లు = వీళ్ళు
వీడు వాని తోక = వాడే వీడు, అచ్చం వాడిలాగే వున్నాడు
వుద్ది = ఆట జట్టులో సమఉజ్జీలేనప్పుడు అతని బదులు ఆటాడే జట్టు నాయకుడు
వెయ్యిగుల్ల పూజారి = వెయ్యింండ్ల పూజారి
వేములవాడ = లేంబాల వాటిక, ఒకప్పటి పశ్చిమ చాళుక్యుల రాజధాని
వైకు వైకుమనుడు = వాంతులు చేసుకోవడం
వైనం = వంక, పద్ధతులు, వాయనం
వైనాల మనిషి = ఆచారాల మనిషి, తప్పులెంచే మనిషి
వైపు = వాటం, ఉపాయం
వైరం = సరిజోడు, సరిగా కుదరడం మందు, విరుగుడు మందు
వౌశి, వైసు = వయస్సు

శ

శంకు,శెంకు = కోటికన్న పెద్ద సంఖ్య, శంఖం
శకుని = భారతంలోని శకుని లాంటి వాడు, దుష్టుడు
శవార్తి,శెవార్తి = శరణార్థి, నమస్కారం
శనేశిరం = శనేశ్వరం, శని
శరం (ప) = సిగ్గు
శరాబ్ (ప) = సారాయి, సారా
శర్నం = శరణం
శర్నం లేదు = ధోకాలేదు, అపాయం లేదు
శాంతం పట్టుడు = శాంతించడం
శాకం = కూర, మాంసంకూర
శాత = సేవ
శాతన = వెట్టిచాకిరి, సేవ, చేతన
శాత్రం (శాస్త్రం) = సామెత మరియు పాదుపుకథ
శాత్రానికి = శాస్త్రానికి, మచ్చుకు

శాది = పెండ్లి
శాన = చాలా
శాన్ గొట్టుడు = గొప్పచూపడం
శాని అవుడు = రజస్వల కావడం
శానిగ = నాగరికంగా. నీటుగా
శానిమనుషులు = నాగరికులు
శాపం బెట్టుడు = శపించడం
శాబాష్‌బండ = నాపరాయి
శాయి = సిరా
శారెడు నీళ్లకు ఏడ్పుడు = ఉపాధికై వేదన చెందడం?
శాలె = పద్మశాలి
శావణమాసం = శ్రావణం
శావ / శేవ = సేవ (దేవునిది)
శికం బూములు = నీరు ఎండిపోగా మిగిలిన చెరువులోని భూములు
శికాయెత్ (అ) = ఫిర్యాదు, నేరారోపణ
శికార్ (ప) = వేట
శికురం = శిఖరం
శికె = సిగ
శికెం = శిక్యం
శిటశిట = అయిష్టం, గులగుట
శిడెం పడది = ఏమాత్రంపడదు, క్షణం కూడా పడదు అని
శితాలమోలె = శీతలంగా , చల్లగా,
శిత్పలపండు,శితవల్కపండు = సీతాఫలం
శిదగ్గొట్టుడు = బంగారం మొ॥ వాటిని చితక్కొట్టడం (కావలసిన రీతిలో నగలు చేయించుకోవడానికి)
శిదల్ శిదల్ అవుడు = సీతాఫలం టమాటాలు మొ॥ పళ్ళు బాగా పండి శిథిలమై పాడవడం
శిబ్బి = కుండలోంచి అన్నం వార్చడానికి అడ్డుగా ఉంచే వెదురుతో అల్లిన వస్తువు
శిమంత ,సిమంత = చీమంత ,కాసింత
శిమశిమ = వేసవిలో చెమటకాయలతో పెట్టేదురద
శిమాంట,సిమాంట = శివమాంట, శుభమా అని
శిరస్త = సంప్రదాయం, దారి ?
శిరిశెనగపప్పు = మైసూర్‌పప్పు
శిల్కనవ్వు = అందమైన నవ్వు
శిల్కోలె వుండుడు = చిలుకలా అందంగా వుండడం
శివసత్తి = పూనకం వచ్చిన భక్తురాలు, శివశక్తి
శివాయె = తప్ప. మినహా
శివారు = ఎల్ల
శీకులు = బావులు తవ్వే పెద్ద మేకులు, ధాన్యం బస్తాల్లోంచి మచ్చులు తీసే మేకులు
శీగుడ్డు = పొదగడానికి వేసిన గుడ్లలో పిల్లగా మారనిది, చివికిపాడైన గుడ్డు
శీమెండి = రాతెండి
శీర్క = చిన్నమడి, పొలం, దొయ్య
శీర్కలు శీర్కలు = చీలికలు పేలికలు
శీలం = శుచీ, సంప్రదాయం, నిష్ఠలు
శుండల్, సాండెల్ = గుగ్గిల్లు
శుక్రారం దేవమ్మ = ఒక గ్రామదేవత
శురు = ప్రారంభం (శురూ)
శురువు = శుచీ, శుభ్రం
శెంకిని, శెంకిలి = శంఖిని
శెంటెంమీద వెట్టుడు = లెక్కకు తీసుకొనక పోవడం, నిర్లక్ష్యం చేయడం
శెక = మంట, సెగ
శెకల్ (అ) = వాలకం, తీరు
శెక్కరచ్చుడు = కళ్లు తిరగడం, చక్కర్ రావడం. కళ్ళముందు చక్రంలా తిరగడం
శెక్కెర = చక్కెర
శెట్టాయిన = సేఠ్‌జీ, యజమాని
శెత్త బొక్కెనోలె అవుడు = చిక్కిశల్యం కావడం
శెద్ద = శ్రద్ధ
శెన = చేపలు మొ॥ వాట్లోని గుడ్ల సముహం
శెనగ పప్పు = పచ్చి సెనగపప్పు
శెనగపిండిల బియ్యం పిండి కల్పినట్లు = పువ్వుకు తావి అబ్బినట్లు
శెనాకత్ = వైద్యుడు, మొ॥ వారు పరీక్షించడం
శెబల్ = ట్రిబుల్
శెబ్బాష్ (ప) = సెబాస్, షహబాస్
శెమదర్మం = దయ, క్షమాధర్మం
శెరల వడ్డట్లు అవుడు = చెరలో పడ్డట్టు బాధపడడం
శెరీక్ = ప్రవేశం, అడ్మిషన్
శెర్తు (అ) = పందెం, బెట్టు, నిబంధన
శెర్తు మనిషి = పంతం, మొండిచేసే వాడు
శెర్తువట్టుడు = మరీ పరీక్షించడం
శెర్బత్ (అ) = నిమ్మరసం
శెల్ల = శాలువా,కండువా
శెవిన వెట్టుడు = చెవులొగ్గి వినడం

నలిమెల భాస్కర్

శేగ = శాఖ (సెక్షన్)
శేతాలం = చేతబడి
శేరుగొట్టుడు = కోడె వృషణాల్ని గుద్ది ఎద్దును చేయడం
శేరువటాకలు = దీపావళి టపాకాయల్లో గుదిగుచ్చినట్లు వుండే చిన్న చిన్న బాంబులు
శేవాలు = సేమ్యాలు
శోక్ = సోకు
శోబగవుంది = అందంగా, శోభాయమానంగా, వైభవంగా ఉంది.
శోర్వ = రసం, సూప్

ష

షత్రంజీలు = జంపఖానాలు
షాటు = షాకు (Shock)
షామియాన (ప) = పెళ్లి మొ॥ ఫంక్షన్‌లలో నీడ కోసం వేసిన పెద్ద గుడారాల్లాంటిది, టెంట్
షాలు = శాలువా
షుక్రియా = కృతజ్ఞతలు
షుభా = అనుమానం
షెటాకులు = స్లిప్పర్ చెప్పులు

స

సంక = చంక
సంకనాకిపోతడు = పాడయిపోతాడు
సంకపాపలు = చంకలో అయ్యే ఒకరకమైన పుళ్ళు
సంకలు = మధ్యఇంటిని ఆనుకొని కట్టిన ఇంటిభాగాలు (త్రిశాల,చతుశ్శాల భవంతులలో ప్రక్కభాగాలు)
సంకురాత్రి, సంకురాతిరి = సంక్రాంతి
సంగడి పట్టుడు = టర్ను పట్టడం
సంగతి = సమాచారం, విషయం సంఘటన
సంగీతం = వాలకం
సంగీతం బెట్టుడు = ఏడ్వడం
సంచకారి = Advance, సంచకరువు
సంచాలం = సంచారం
సంటిపిల్లను పోదన చేసినట్లు = చంటి పిల్లను పోషణ చేసినట్లు
సంటోడు = చంటబ్బాయి, చంటి
సండాస్ = అశుద్ధం, మలం
సంతటి = వంశం, సంతతి
సంతన = సంతానం
సంతర్పన పెట్టుడు = పంచడం, దానం చేయడం
సంత్రాలు = నారింజలు
సందం = దహనసంస్కారాలు
సందాన = మానాన,చందాన,(నా సందాన నేను పోతుంటె నువ్వు అడ్డమచ్చుడెందుకు?)
సంది = వీధి, సందు, నుండి
సందు = అవకాశం, వీలు
సందుల = (ఈ) మధ్య, (ఈ) నడుమ
సందుగ ,సందూక్ (అ) = పెట్టె
సందెకసువు = సందెవేళ ఊడ్చివేసే చెత్తచెదారం
సందెగదు తీనుడు = సందెవేళ గడవలు పూజించడం
సందెడు = రెండు చేతుల సందుల్లో పట్ట గలిగినంత
సందెన పడుడు = బావి గిరక మీంచి తాడు సందున పడిపోవడం
సందెలవడుడు = సందెవేళ కావడం
సంపతి = సంపద
స(సా)ంపర్దాయకం= సంప్రదాయకం
సంబందం = పెళ్లి
సంబందీకులు = బంధువులు
సంబడం = సంబరం
సంబావన = సంభావన
సంబురం = ఆనందం, సంబరం
స(సా)ంబ్రాలు = వరిలో ఒక రకం
సంసారం = కాపురం
సంసారి = పతివ్రత
సంస్కృతం మాట్లాడుడు = బూతు మాటలాడడం
సకినాలు = చక్కిలాలు
సకులం ముకులం = సకలం అన్నీ ముకుళింప చేసుకుని కూచొనడం, బాసికం పట్టు
సక్కంగ = తిన్నగ, చక్కగా, నేరుగా, అందంగా
సక్కనోడా ? = మంచివాడు కాదని అర్థం
సక్కదనం = అందం
సక్తు (ప) = బలవంతం
సగం కడ్పుకు తినుడు = అర్ధాకలి

సగజెప్పుడు = అర్థం చేయించడం
సగమవుడు (మనిషి) = కృశించడం
సగమీడుగద్దుడు = మధ్య వయస్కులై పోవడం
సగవల్కుడు = సమర్థించడం
సగవెట్టుడు = చక్కబెట్టడం, సర్దడం
సబగతి ముచ్చట = చెప్పగల విషయం
సచ్చిమూడు బుక్కల మన్ను బుక్కినా గని = ఎలాంటి పరిస్థితుల్లోనైనా అని
సబ్బినాడు / సబ్బిసాయిర మండలం = కాకతీయుల కాలంలో ఇప్పటి కరీంనగర్ జిల్లా ప్రాంతం
సచ్చెంగ = ధర్మంగా
సజ (సజా) = శిక్ష
సటసట = చకచకా
సట్టపోవుడు = చేను చట్టపోవడం,గింజలు పట్టకపోవడం
సట్టం = వంశం
సట్టం ఎక్కిచ్చుడు = ఇంటి నిర్మాణంలో చట్రం ఎక్కించడం
సట్టు = బరువు, సెట్టు (Set)
సడక్ = రోడ్డు
సడుగులు = కీళ్ళు, నడుం కీళ్ళు ,జాయింట్లు
సడేసాతోల్లు = ఏడున్నర సం॥ల శనిగాళ్ళు
సడ్డకుడు = తోడల్లుడు
సడ్డమాలిన పని = అక్కరకు రాని పని
సత్తి = బరువు
స(ప)తంత్రం = స్వతంత్రం,అధికారం (మిమ్ముల్ని అనే సపంత్రం ఉందా?)
సతాయించుడు = వేధించడం
సత్కుడు = చతికిలబడినట్లు నేల లోపలికి పోవడం
సత్కుసత్కుఅవుడు = పెరుగు మొ॥ సరిగా తోడు కోక నీరునీరుకావడం
సత్త = హక్కు, అధికారం, సత్తా (నాకు ఆ సత్త వుండెపటికనే గద అంటున్న)
సత్తు గిన్నెలు = తగరం గిన్నెలు
సత్తు (పిండి) = స్వత్వపు (పిండి)
సత్తుముద్దలు = మొక్కజొన్న పేలాలు మొ॥న వాటి పిండితో బెల్లం నేయి కలిపి చేసిన ముద్దలు
సత్తువ = బలం
సత్తెనారాయన పూజ = సత్యనారాయణ వ్రతం
సత్తెనాశినం = సర్వనాశనం
సత్తెపూస = సత్యవంతుడు కాదని వ్యంగ్యంగా అనడం
సత్యం = మనం ఏదో మాట చెబుతుండగా ఎవరైనా తుమ్మితే వెంటనే సత్యం అంటారు అంటే తాము మాట్లాడింది నిజమని చెప్పడం
సదర్‌సాబ్ = పెద్ద అధికారి
సదరు = పొత్తు, ఉమ్మడి, ఫలానా,మొత్తం
సదాట్ల = ఉమ్మడిగా
సదర = చదరంగా వున్న చిన్న చాప
సదురుడు = సర్దడం (వర్ణ వ్యత్యయం)
సద్ది దిన్న రేవు తల్సుడు = కృతజ్ఞత ప్రకటించడం (తిన్నయింటి వాసాలు లెక్కించకపోవడం)
సద్దుల బతుకమ్మ = తెలంగాణలోని బతుకమ్మ పండగ
సన్ = సంవత్సరం
సన్గుల్ = ఐటమ్స్
సన్నతులు = తాకీదులు
సన్నపు పని = ఫినిషింగ్ టచ్
సన్నపొదుకాడు = ఘటికుడు
సన్నాలు = చనుబాలు
సపా = చంపడం
సపాటకు సపాట వుండుడు = పటిష్టంగా వుందని చెప్పడం
సపాయోల్లు = వీధులూడ్చేవాళ్ళు
సప్టికట్లు = సర్టిఫికేట్లు
సప్ప = యాటలో తొడ మొ॥ కండపట్టిన భాగాలు
సప్పరిచ్చుడు = కొట్టడం
సప్పిడి కూడు = ఉప్పుకారం లేని చప్పిడి కూడు
సప్పుడు చేసుడు = పెళ్లిల్లో బాజాలు మొ॥నవి చప్పుడు చేయడం
సబ్జి = కూర
సబ్బండ వర్ణాలు = సమస్త జాతుల కులాల వాళ్లు
సబ్బు = సోపు
సబ్యాకు = చెవిపోటుకువాడే సబ్బిచెట్టు ఆకు
సమజవుడు = అర్థం కావడం
సమదనం = సంతృప్తి
సమరు = నూనె
సమర్త = రజస్వల
సముదాయించుడు = అర్థం చేయించడం. ఊరడించడం

నలిమెల భాస్కర్

సమ్తి = సవతి
సమ్మక్క సారక్క = తెలంగాణలో కాకతీయులకు వ్యతిరేకంగా కొట్లాడిన గిరిజన యువతులు, తల్లీకూతుళ్ళు
సమ్మచ్చరం = సంవత్సరం
సమ్మతం = అంగీకారం
సయ్ (నేను) = సిద్ధం, తయారు (నేను)
సయంగ = స్వయంగా
సరం = మూలవాసం ?
సరంజాము = సామాను
సరసర చెయ్యి ఆడిచ్చుడు = గబగబా చేయడం
సరస్పతి = సరస్వతి
సరాతం = పెంకమీది రొట్టెలు మొ॥ తీయడానికి వాడే సాధనం
సరానపడుడు, సరం పడుడు = పొలమారడం (స్వరంపడడం)
సరాయించుడు = గొంతు సవరించడం
సరింగ = సరిగా
సరికిసరి = వంటకాల్లో ఒకటికి ఒకటి పోయడం
సరింగ,సరిగ్గ = సరిగా
సరిదంటు = సమఉజ్జీ ,సరిజంట
సరిపొద్దు = మిట్టమధ్యాహ్నం , అర్ధరాత్రి
సర్కారు (ప) = ప్రభుత్వం
సర్కారు నవాలు = వేలం పాటలో మొదట నిర్ణయించిన మొత్తం
సర్కారు తుమ్మ = పట్నం తుమ్మ
సర్కారు బాయి = ఊరబావి
సర్కారు ముల్లె = పెట్టుబడి, మూలధనం
సర్గం = స్వర్గం
సర్దారు = రాజు
సర్ది = జలుబు,రొంప
సర్పించుడు (గొడ్డలి) = కొలిమిలో పెట్టి గొడ్డలిమొదలయిన వాటినిచరిపించి పదును పెట్టించడం
సర్హద్దు = సరిహద్దు
సర్రన = వెంటనే, త్వరగా
సర్రసర్ర = త్వరత్వర
సర్రాసుగ = చక్కగా, నేరుగా
సర్వపిండి = గిన్నె లోపల చుట్టూ బియ్యపు పిండి మెత్తి వండినది
సర్పుడు = చరవడం, కొట్టడం
సలాం = నమస్కారం
సలాకలు = కటకటాలు, ఊచలు
సలిపిడుగు మీద వడ్డట్లు పడుడు = అశనిపాతం
సలువ గల్ల ఊరు = ఆశ్రయం యివ్వగల ఊరు
సలువలు వచ్చుడు = అదే పనిగా పనిచేసినప్పుడు బాలెంతల ఒళ్ళు చల్లనవడం
సల్ప = వెడల్పుగా సన్నగా చీలదీసిన తల్పంలాంటి రాయి
సల్ల = మజ్జిగ
సల్లజెమ్మటలు పోనుడు = ముచ్చెమటలు పోయడం
సల్ల మిర్పకాయలు = చల్లలో ఊరవేసిన మిరప కాయలు
సల్లగుండ (కడ్పు) = చల్లగా వుండనీ (కడుపు)
సల్లపులుసు = చల్లలో కారం, ఉప్పు, పసుపు వేసి తాలింపు చేసినది
సల్లపూట = పొద్దుటిపూట
సల్లు = జల్లు
సల్లుబిగి = పట్టువిడుపులు (సడలు బిగి)
సల్వపెయ్యి = చల్లని శరీరం
సవసవ = జ్వర సూచన
సవారి కచ్చురం =ఎడ్లబండే కాని సవారీ చేయడానికి వీలుగా వుండేది
సవార్లు (ఎన్ని) = త్రిప్పలు, మనుషులు
సవాలు = ప్రశ్న, సమస్య
సవ్వసేరు = 350 గ్రాములు
సస్కాని = డబ్బు
సస్త, (సస్తా) = చవక
సహి (అ) = సై, సత్యం
సాంగీక = సాంఘిక శాస్త్రం
సాంచె = నమూన, బెల్లం మొ॥ వాటి మూస
సాంతం = మొత్తం
సాక = (మద్రి) ఆకుతో కల్లు తాగడం
సాకరి = చాకిరేవు
సాకిన్ = నివాసం
సాగ,శాగ = చేగ, చేవ
సాగదోలుడు = బంధువులను మొ॥ వాళ్లను పంపించి రావడం, వీడ్కోలు
సాగిచ్చుకునుడు = తనమాట, పని మొ॥వి చెల్లించుకోవడం
సాజీర = జీలకర్ర లాంటి దినుసు
సాటిచ్చుడు = దండోరా వేయడం

సాటు = చాటు, మరుగు
సాటుమార్గంగ = రహస్యంగా
సాత్‌యిచ్చుడు = సహకరించడం, అనుకూలించడం
సాతాన = ఏడణాలు
సాతాని = చాత్తాద వైష్ణవులు
సాదా (కాయిదం) = తెల్ల (కాయితం), సామాన్యమైన
సాదనాశూరులు = ఇంద్రజాలం వంటి విద్యలు ప్రదర్శించేవారు(పద్మశాలీలను ఆశ్రయించేవారు)
సాదసీద = నిరాడంబరం
సాది సవరచ్చున చేసుడు = పోషించి సంరక్షించడం
సాదుడు = పోషించడం
సాద్కంకోల్లు = పెంపకపు కోళ్ళు
సాన్పు = కళ్లాపి
సాపశింపు = చిరిగిన చాప, చింకిచాప
సాపాటు = తిండి, భోజనం
సాపుగా (అ) = నున్నగా, పరిశుభ్రంగా
సాపెన = శాపనార్థాలు
సాఫ్‌సీద = నిక్కచ్చిగ, సరిగా
సాబ్ (అ) = గారు (సాహెబ్ నుండి వచ్చింది)
సాబ్దానాలు = సగ్గుబియ్యం
సామనలుపు = చామనఛాయ
సామాండెం = సామాన్యం
సామాను = వృషణాలు
సామాన్య = సామాన్యశాస్త్రం
సామాన్లు (ప) =సరుకులు
సాయం = సహాయం
సాయపప్పు = వేయించని పెసర మొ॥న పప్పు
సాయమాను = ప్రధాన గృహానికి అదనంగా వేసినది, వసారా,వంటశాల
సాయిత = స్నేహం
సాయిత్యం = స్వయంపాకానికి ఇవ్వడం
సాయిసుతం = శాశ్వతం
సార్ = మాస్టారు
సారంగి = సంగీత వాయిద్యం
సారపల్కులు = మొర్రి పళ్ళ గింజల్లోనివి
సారమ్మ = పంతులమ్మ
సార్కలు = చారలు (పులి)
సార్గం = వంటపని, అంట్లపని
సార్వీసు = సర్వీసు (మోటారు)
సాలన్ కడాలు = కాళ్ళ కడియాలు
సాలా మూలా ? = పద్ధతా పాడా ?
సాలు=నాగేటి చాలు, సంప్రదాయం, పద్ధతి
సాలు (ప) = సంవత్సరం
సాలెగాడు = బావమరిది
సాల్లె = బడి, పాఠశాల, శాలె (కన్నడం)
సావసావ గొట్టుడు = చావగొట్టడం
సావాసం = సహవాసం
సావుచేసుడు = చాలా కష్టపెట్టడం
సావుకారు = సేటు
సావుదల = అవసానదశ
సావుబతుకులపని = సత్ఫలితమియ్యని, కానిపని
సావుబతుకులోడు = కొరగానోడు
సావుమర్నం అవుడు = చచ్చినట్లు కావడం, చాలా యిబ్బంది కావడం
సింగారం , సుంగారం = శృంగారం
సింగిడి = ఇంద్రధనుస్సు, శింజిణి
సిందుమాదిగలు = చిందులు తొక్కుతూ నాటకాలు వేసే మాదిగలు
సికెల్ సికెలు పట్టుకునుడు = కేశాకేశిగా కొట్లాడ్డం, సిగపట్లు పట్టడం
సికిలేటు = సిగరెట్టు
సిగం = పూనకం, (శివంలోంచి వచ్చింది)
సిగ్గ = మొహమాటం
సిటపాటలు = కొట్లాటలు
సిట్కున = వెంటనే
సిడీలు = మెట్లు
సితం = చాలా
సితపతాల్లం = చాలాలోతు (సుతల పాతాళాలు లేదా శీతల పాతాళాలు)
సిద్ధోగం = సిద్ధియోగం
సిన్న బతుకమ్మ = దుర్గాష్టమినాడు పెద్ద బతుకమ్మతో పాటు పేర్చేది
సిపాయి కఱ్ఱలు,ఉపకారి = బండి పోలుకింద పెట్టే కఱ్ఱలు, మూడుకాళ్ళుఉన్న దుంగ (జాకీవంటిది)
సిపాయి (ప) = మొనగాడు
సిమ్టి = సిమెంటు
సిమ్మటిల్లుడు = చెమ్మగిల్లడం, తేమ రావడం
సిరంగి / సిరంగం = శ్రీరంగం
సిరఫ్ (అ) = కేవలం
సిర, సిరా = రవ్వకేసరి, అల్వా (హల్వా)
సిరి = సంపద
సిరిసిల్ల = శ్రీశాల, సిరిసిల్ల

సిర్ర (దప్పు) = దప్పు మీది కర్ర
సిర్వంతం = ఐశ్వర్యం (సిరిమంతం కావడం)
సిలక్ = మిగులు, బ్యాలన్సు
సిలేటు = స్లేటు
సిల్ల = పండుల్ని పొడిచే సాధనం
సీటి = సీటు (బస్సు మొ॥ వాటిది)
సీడు = హైబ్రిడ్
సీతమ్మ చీర ఆరేసుకుంది = ఇంద్రధనుస్సు ఆకాశంలో వెలిసినప్పుడు ఆ రంగుల్ని చూసి ఇలా అంటారు
సీతరామచిట్టీలు = కాపీ కొట్టడానికి చిన్నగా రాసుకున్న చీటీలు
సీద (సీదా) = నేరుగా, చక్కగా
సీపుత్రుడు = శ్రీపుత్రుడు, (చెడు అర్థంలో)
సీమంతం = ఐశ్వర్యం, శ్రీమంతం
సీముపోసుడు = చీము పట్టడం
సీల = మేకు
సీసవక్కలు = గాజుముక్కలు
సుంచుకొనుడు = తుంచుకోవడం
సుంట = శుంఠ (తల్పంలోంచి సల్ప వచ్చినట్లు ఈ 'సుంట' తుంట లోంచి రావచ్చు. తుంట, మొద్దు అంటారు కదా !)
సుండు = దుండు
సుండెలుక = చుంచెలుక
సుంది = నుండి
సుకోషి పానం = సుస్నితప్రాణం, సుఖానికి అలవడిన ప్రాణం
సుక్కదెగిపడ్డట్టు = అరుదుగా,ఉల్కాపాతంలా
సుకూన్‌గ = సుఖంగా, హాయిగా, సుస్నితంగా
సుక్కోలె వుంది = చాలా అందంగా చుక్కలా ఉంది
సుచ్చు = మీట (Switch)
సుట్టబట్ట = బరువు మోస్తున్నప్పుడు తలమీద గుండ్రంగా చుట్టి పెట్టుకునే గుడ్డ
సుట్టాకులు = మోదుగాకులు, చుట్టలు చేసు కోవడానికి ఉపయోగించే ఆకులు
సుట్టి,సుట్టు = చావుకి చెందిన అశౌచం,సూతకం
సుట్టు గిరాయించుడు = చుట్టుముట్టడం
సుట్టుపక్కలోల్లు = ఇరుగు పొరుగు
సుట్టు పెట్టు,సుట్టుముట్టు = చుట్టు పక్కలా
సుడిగాడ్పు = సుడిగాలి
సుడిజుట్టుకునుడు = సుడిలో చిక్కుకున్నట్లు బాధలమయం కావడం
సుడిమీదుండుడు = పశువులు పొట్టతో వుండడం
సుత, సుతికె = కూడా (సహితంలోంచి వచ్చింది)
సుతారి = మేస్త్రి, తాపీమనిషి
సుతులుగల్సుడు = శ్రుతులు కలవడం (ఆధునిక పరిభాషలో wave length కలవాలనీ, tune up కావాలనీ అంటున్నాం)
సుత్తి = స్తుతి
సుత్తె = సుత్తి
సుత్లాయించుడు = సవరించడం, కుదురుకోవడం
సుత్లి, సుత్ని, సుత్లిపొట్టె = పురికొస
సుదురాయించుడు = తోచడం
సుద్ద = ముగ్గు వేయడానికి వాడే సున్నపుపొడి
సుద్దమొద్దు = శుద్ధమైన మొద్దు అనీ ఏమీ రాని మందబుద్ధి అనీ అర్థాలు
సుద్దకట్టునీల్లు = బావి నీళ్లలో సుద్ద కలిసి వున్న నీళ్లు
సుద్దపూస = శుద్ధమైనవాడు (వ్యంగ్యార్థం)
షుద్దరోల్లు,సూదరోల్లు = శూద్రులు
సునేర్ = సున్హారా.. బంగారు రంగులో వున్న మెరుపు పొడి
సునో = స్నో
సునోత్రం = సుస్నితం
సున్నం ఏసుడు = వెల్లవేయడం
సున్నతులు = సున్నీలు
సుప్పనాతి = శూర్పణఖ
సుబూత్ (అ) = సాక్ష్యం
సుబ్బ , సుబ్బన్న = సుబ్బరంగా తెలివిలేని వాడు
సుర్ సుర్ బానాలు = కాకరొత్తులు
సురసుర అనుడు (కడ్పుల) = ఆకలి కావడం
సుర సుర కాలుడు (కాళ్ళు) = (కాళ్ళు) కాలడం
సురాయి = కూజా
సురుకు దల్గుడు = కనువిప్పు కల్గడం
సురుకేసుడు ,సురుకులేసుడు = వాతలు పెట్టడం, వేసవి కాలంలో మూత్రం మంటగా రావడం, వచ్చినట్లు అనిపించి రాకపోవడం
సుర్మ = కాటుక
సుర్మ (ప) = పెన్సిల్
సుర్రుమనుడు = కాలడం, ఆకలి కావడం
సులీషన్ = అతికించడానికి వాడే సొల్యూషన్

సులుక్కుమనుడు = చురుక్కుమనడం(ముల్లు కుచ్చినప్పుడు చీముపోసి సులుక్కు సులుక్కు మంటుంది)
సుల్కుజరిగె = చురుక్కుమనిపించే సన్నటి బెత్తం
సుల్తాను = రాజు
సువ్వ = తోషన్
సువ్వర్ = ఒక తిట్టు - పంది అని అర్థం
సుస్తు, సుస్తి (సుస్తీ) = అనారోగ్యం
సూచాయగ = చూచాయగా
సూటర్ = స్వెట్టర్
సూటి = గురి
సూటిగ = పరీక్షించినట్లు, సరిగా, కావాలని,చక్కగా
సూటివెట్టుడు = లైన్ వేయడం
సూడసక్కదనం = అందం, సౌందర్యం
సూడిది = గర్భంతో వున్న పశువులు,మేక,గొఱ్ఱె మొ॥నవి
సూత్‌మార్కాన్ = పెద్ద మొనగాడు
సూత్కం = మృతశౌచం
సూది = ఇంజక్షన్
సూదిని ముల్లెగట్టినట్టుండెటోడు = అసాధ్యుడు
సూన్యంజేసుడు = లెక్కలోకి తీసుకొనకపోవడం
సూరత్ = పరిస్థితి
సూరు (కొబ్బరి) = చూర్ణం
సెంచెత = చెంచెత (దుడుకు స్వభావం గల స్త్రీ అని చెప్పడం)
సెగడి = బొగ్గుల కుంపటి
సెడువాకం = చేటు
సేకడా = వంద ఒక్కంటికి
సేంది = కల్లు
సేటు = 1 యజమాని, 2 శెట్టి (కోమటి)
సేదురుబాయి = చేదబాయి
సేపులు (ప) = సీమరేగుపండ్లు, అపిల్స్
సేపోయి = చేబదులు
సేరు = ఒకకొలత
సైండీలు = బూట్లలాంటి ప్లాస్టిక్ చెప్పులు, Sandals
సై ఉండుడు (పిల్ల) = చక్కగా ఉండడం
సైతాన్ (అ) = దయ్యం
సైనాట్ సంకలపాప = చంకలో పాప వుందని ఆటనియమం పాటించలేనని చెప్పడం(పిల్లల ఆటల్లో)
సైమం = సమయం
సైర = సైగ
సైర మీదుండుడు = స్పృహలో వుండడం (తాగినప్పటికి)
సైర్ (అ) = వాహ్వాళి
సైరమీదుండెటోడు = కనుసన్నల్లో వుండేవాడు
సైసడు = ఇష్టపడడు, సహించడు
సైసు = సైచు, సహించు, ఆగు
సైసూసుడు = చవిచూడడం
సొంగకారుడు = చొంగకారడం
సొంటి = శుంఠి
సొచ్చుకచ్చుడు = చొచ్చుకురావడం
సొచ్చుకపోవుడు = చొరవగా వెళ్ళడం, కలిసిపోవడం
సొజ్జె = కజ్జికాయల్లో నింపే పదార్థం
సొట్టవడుడు = గుంతలు వడడం (బిందెలు, చెంపలు, కాళ్ళు మొ॥ వి సొట్టవడడం)
సొడసొడలు పోవుడు = అలసిపోవడం
సొడ్లు = తిట్లు
సొన్నాయి = సన్నాయి, షహనాయి
సొన్నారి రోగం = పెదాలు పలిగే పుళ్ళు
సొన్నారోల్లు = స్వర్ణకారులు, కంసాలులు
సొప్పున = పద్ధతిన, రేటున, చొప్పున
సొమ్మ = మూర్ఛరోగం (సొమ్మసిల్లడం - ఈ సొమ్మలోంచి వచ్చిందా?)
సొమ్ములు = నగలు
సొయి, సోయి = స్పృహ, స్వీయమైనది
సొరంగం ఏసుడు = చేతులు ముందుకు అనించి ఎత్తు ప్రదేశం నుండి అధోముఖంగా బావి నీళ్లల్లోకి దూకడం
సొరంగం పెట్టుడు = బావుల్లోని రాళ్లను తొలచడానికి పేలుడుమందు పెట్టడం
సొరగాన్ = ప్రధాన ద్వారపు తలుపులు వేసినాక అడ్డుగా ఉంచే కర్ర
సొర్రుడు = చొరడం, ప్రవేశించడం
సొర్రుదల (ఊరు) = ఊరి ప్రవేశం
సొల్గుడు = తూలడం
సొల్లు = జొల్లు
సోంచాయించుడు = ఆలోచన చేయడం
సోంపు = సోపు (త్రివేది)
సోకం బెట్టుకొని ఏడ్సుడు = అదేపనిగా ఏడ్వడం

సోకనాలు పెట్టుడు = శోకాలు పెట్టడం
సోకుల గిర్క = వన్నెల విసనకర్ర
సోకులు = షోకులు, స్టైల్స్
సోగి = పచ్చళ్ళు పెట్టేటప్పుడు మామిడికాయలు మొ॥ ముక్కలు కల్పడానికి ముందుగా వేయించిన కారం. నువ్వులు,ఎచ్చాలు, మొ॥ వాటి పొడులతో కలిపిన మిశ్రమం,మామిడిపచ్చళ్ళలో ఒకరకం
సోడు, సోలెడు = తవ్వలో సగం
సోడెలాగులు = మోకాళ్ళవరకు ఉండే నెక్కర్లు, షార్ట్స (చౌడా = వెడల్పు)
సోదిచ్చుకచ్చుడు (పొక్కలికెల్లి) = శోధించుకు రావడం
సోద్యం చేసుడు = వింత, చోద్యం చేయడం
సోపతి = స్నేహం
సోపతిగాళ్ళు = స్నేహితులు
సోపాల = బడి
సోమిడి = ఒక రోగం
సోరపిల్లగాడు = పడుచుపిల్లవాడు
సోరసోరగాండ్లు = యువకులు
సోల్తి = లంకె, సంబంధం, ఆరా, కూపీ
సోల్పూత = వరుసగా, 'క్యూ' మాదిరి
సోసచ్చి పడుపోవుడు = శోషవచ్చి పడిపోవడం
సౌ = వంద
సౌట = చవట, గొడ్డుతనంగల, బక్క పలుచని
సౌటగాడు = చవట, చవటాయ
సౌడు = చవిటిమన్ను
సౌరం = క్షవరం : ఆడవాళ్ళు వెంట్రుకలతో కలిపివేసుకునేది
సౌలత్ = సౌకర్యం, వసతి
స్తానం = స్నానం



తెలంగాణ పద(బంధ)కోశం

నలిమెల భాస్కర్

నయనం ప్రచురణలు